

ISSN 0034-690 X

2 0 1 7

2

letnik 68

revija
za
kriminalistiko
in
kriminologijo

Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana

Letnik 68, št. 2, 65–203, april–junij

Izdajatelj: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija

Glavna urednika: Marjan Fank, generalni direktor policije, Slovenija
dr. Gorazd Meško, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija

Odgovorna urednica: dr. Katja Eman, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija

Člani uredniškega odbora:

dr. Ljubo Bavcon, zaslužni profesor Pravne fakultete, Univerza v Ljubljani, Slovenija
dr. Charles B. Fields, Eastern Kentucky University, ZDA
dr. Katja Filipčič, Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija
dr. Matjaž Jager, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija
dr. Zoran Kanduč, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Slovenija
dr. Darko Maver, zaslužni profesor Univerze v Mariboru, Slovenija
dr. Hajrija Sijerčić Čolić, Pravna fakulteta v Sarajevu, Bosna in Hercegovina
dr. Gregor Urbas, Australian National University, Canberra, Avstralija
Mirko Vrtačnik, Državno tožilstvo Republike Slovenije, Slovenija
dr. Yalyshev Stanislav Alimovich, Ruska državna pravosodna univerza, St. Petersburg, Rusija

Povzetki člankov so vključeni v baze:

SSCI Social Science Citation Index, Clarivate Analytics, Philadelphia, ZDA
Scopus, Elsevier, Philadelphia, ZDA
CSA Worldwide Political Science Abstracts, Bethesda, Maryland, ZDA
Criminal Justice Abstracts, Thousand Oaks, California, ZDA
NCJRS Abstracts Database, Rockville, Maryland, ZDA
CSA Sociological Abstracts, San Diego, California, ZDA

Tehnično uredništvo revije:

mag. Evgen Česnik, Uprava kriminalistične policije GPU, Slovenija
Barbara Erjavec, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija
Rok Hacin, mag., Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija
Pavel Jamnik, Uprava kriminalistične policije GPU, Slovenija
dr. Robert Šumi, Center za raziskovanje in socialne veščine, Policijska akademija, Slovenija

Tehnično oblikovanje: Branka Derenčin, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije

Lektoriranje: Nataša Podhraški, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije

Tisk: Tisk Žnidarič, d. o. o.

Naklada: 510 izvodov

Naslov:

Revija za kriminalistiko in kriminologijo
Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija
Štefanova ulica 2, 1501 Ljubljana
Telefon: 01 428 40 00
Telefaks: 01 428 47 33
E-pošta: rkk@policija.si

Letna naročnina: 25,00 EUR

Revija izhaja štirikrat letno, in sicer marca, junija, septembra in decembra, dostopna je tudi na spletni strani policije (www.policija.si).

Revija je recenzirana in upošteva etične standarde COPE za dobro prakso uredniške politike revije (http://publicationethics.org/files/u2/Best_Practice.pdf).

Web of Science **faktor vpliva** za leto 2016 znaša 0,163, petletni faktor vpliva znaša 0,303.

Revija za kriminalistiko in kriminologijo

LETO 68

LJUBLJANA 2017

ŠT. 2

UDK 343.98+343.9

ISSN 0034-690X

Uvodnik	67	Editorial	67
Članki		Articles	
Branko Japelj: Kriminaliteta v Sloveniji leta 2016	69	Branko Japelj: Crime in Slovenia in 2016	69
Kaja Prislan, Gorazd Meško, Branko Lobnikar, Barbara Čuvan: Samozaznana legitimnost pri policistih v Sloveniji – primerjava med študijama v letih 2013 in 2016	100	Kaja Prislan, Gorazd Meško, Branko Lobnikar, Barbara Čuvan: Self-legitimacy of Police Officers in Slovenia – A Comparison between Studies in 2013 and 2016	100
Katja Eman, Sara Humar: (Vsiljena) privatizacija vodnih virov – nova oblika kriminalitete zoper vodo (in ljudi) z vidika kritične ekološke kriminologije	116	Katja Eman, Sara Humar: (Forced) Water Resources Privatization – A New Form of Crime against Water (and People) in Terms of Critical Green Criminology ...	116
Aleš Završnik: Algoritmčno nadzorstvo: veliko podatkovje, algoritmi in družbeni nadzor	135	Aleš Završnik: Algorithmic Surveillance: Big Data, Algorithms, and Social Control	135
Mirko Pečarič, Jože Benčina, Tatjana Kozjek: Zaznava korupcije v slovenski državni upravi	150	Mirko Pečarič, Jože Benčina, Tatjana Kozjek: Perception of Corruption in Slovenian State Administration	150
Prikazi, ocene, recenzije		Book Reviews	
Rok Hacin: Michael Weinrath: Behind the Walls: Inmates and Correctional Officers on the State of Canadian Prisons (2016)	166	Rok Hacin: Michael Weinrath: Behind the Walls: Inmates and Correctional Officers on the State of Canadian Prisons (2016)	166
Katja Eman: Rob White, Diane Heckenberg: Green Criminology: An Introduction to the Study of Environmental Harm (2014)	170	Katja Eman: Rob White, Diane Heckenberg: Green Criminology: An Introduction to the Study of Environmental Harm (2014)	170
Zapisi		Notes	
Barbara Bizilj: Delo Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani v letu 2016	172	Barbara Bizilj: Work of the Institute of Criminology at the Faculty of Law at the University of Ljubljana in 2016 ...	172
Saša Kuhar, Urška Pirnat, Rok Hacin, Katja Eman: Delo Inštituta za varstvoslovje Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru v letu 2016	185	Saša Kuhar, Urška Pirnat, Rok Hacin, Katja Eman: Work of the Institute of Criminal Justice and Security at the Faculty of Criminal Justice and Security at the University of Maribor in 2016	185

Uvodnik

Spoštovani bralci, pred vami je druga številka Revije za kriminalistiko in kriminologijo v letu 2017, ki nadaljuje trend izbora najboljših znanstvenih in strokovnih prispevkov s področja kriminalistike in kriminologije v slovenskem prostoru. V pričujoči številki so objavljeni štirje znanstveni članki in poročilo o kriminaliteti, ki jo je slovenska policija zabeležila v letu 2016, prispevek za revijo pa je pripravil Branko Japelj. Kaja Prislan, Gorazd Meško, Branko Lobnikar in Barbara Čuvan so proučevali samozaznano legitimnost pri policistih v Sloveniji in rezultate primerjali s prvo študijo na tem področju iz leta 2013. Katja Eman in Sara Humar sta analizirali problematiko privatizacije vodnih virov po svetu in v Sloveniji ter izpostavili naraščajoč problem pojava nove oblike kriminalitete zoper vodo (in ljudi) z vidika kritične ekološke kriminologije. Aleš Završnik je skozi prizmo algoritmičnega nadzorstva razpravljal o problemu informacijske tehnologije, še posebej družbenega nadzora velikega podatkovja. Mirko Pečarič, Jože Benčina in Tatjana Kozjek so proučevali probleme in posebnosti korupcije v slovenski državni upravi. Poleg prispevkov sta v prikazih predstavljeni knjigi o zaporih, zapornikih in pravosodnih policistih v Kanadi ter ekološki kriminologiji kot vedi o ogrožanju okolja. V zapisih sta dve poročili o raziskovalnem in drugem delu na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani in Inštitutu za varstvoslovje Fakultete za varnostne vede v letu 2016.

Upava, da boste bralci z veseljem posegli po reviji in da prizadevanja avtorjev in uredniškega odbora revije prispevajo k razvoju na področju kriminalistike, policijske dejavnosti, kriminologije in drugih sorodnih disciplin.

Želiva vam prijetno branje. Avtorje pa pozivava, da našo revijo obogatijo z novimi prispevki.

Marjan Fank in Gorazd Meško
Urednika

Kriminaliteta v Sloveniji leta 2016¹

Branko Japelj²

V prispevku so prikazani podatki o kriminaliteti, ki jo je v letu 2016 obravnavala slovenska policija, pa tudi spremembe in dejavniki, ki so vplivali na njeno delo. Statistični podatki obsegajo samo policiji znana, tj. prijavljena in odkrita kazniva dejanja, zato v celoti ne odražajo varnostnih razmer v državi v preteklem letu. Boj proti gospodarski kriminaliteti je bila ena od prednostnih nalog policije, še zlasti na področjih z večjim tveganjem za pojav gospodarskih in korupcijskih kaznivih dejanj (bančništvo, javna pooblastila, zdravstvo, zaščita finančnih interesov EU). Nacionalni preiskovalni urad je preiskoval zahtevne in kompleksne oblike kaznivih dejanj na škodo bančnega sektorja in kazniva dejanja korporacijske kriminalitete v povezavi z zlorabami finančnih instrumentov, prevzemi gospodarskih družb, dokapitalizacijami in drugimi nezakonitimi transakcijami. S projekti evropske multidisciplinarne platforme za boj proti kriminaliteti (EMPACT) in v sodelovanju z Europolom ter drugimi tujimi in domačimi organi se je policija zoperstavljala organizirani mednarodni kriminaliteti in drugim hudim oblikam kriminalitete.

Slovenska policija je leta 2016 obravnavala 61.574 (68.810) kaznivih dejanj, kar je za 10,5 % manj kot leto prej. Delež kaznivih dejanj, odkritih z lastno dejavnostjo, se je zmanjšal s 15,2 % na 13,5 % ali za 1,7 odstotne točke, delež preiskanih kaznivih dejanj pa z 52,0 % na 48,3 % ali za 3,7 odstotne točke. S kaznivimi dejanji je bilo po oceni policije povzročene za 590,9 (454,9) milijona evrov škode ali za 29,9 % več. Policija je obravnavala za 18,8 % manj kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete. Njen delež v celotni kriminaliteti se je zmanjšal z 18,2 % na 16,2 %. Kaznivih dejanj splošne kriminalitete je bilo za 8,7 % manj, preiskanih pa je bilo za 42,1 % (45,6 %). Obseg kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost se je povečal za 38,0 %, obseg mladoletniške kriminalitete se je zmanjšal za 3,0 %. S področja organizirane kriminalitete je policija obravnavala za 1,6 % več kaznivih dejanj. Desetletna primerjava je pokazala, da se je število kaznivih dejanj, preiskanih kaznivih dejanj in tudi kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija, v zadnjih dveh letih občutno znižalo.

Gljučne besede: kriminaliteta, statistični podatki, kazniva dejanja, policija, policijsko delo, Slovenija

UDK: 343.3/.7(497.4)"2016"

1 Uvodna metodološka pojasnila

V poročilu o delu policije za leto 2016 predstavljeni statistični podatki so večinoma pridobljeni iz aplikacije *Statistika za letna in polletna poročila*. Tokrat je poročilo pripravljeno po novi metodologiji obdelave statističnih podatkov, katerih vrednosti v nekaterih delih ne moremo primerjati s starimi bazami podatkov. V poročilu se nekateri primerjalni statistični podatki iz preteklih let zaradi spremenjene metodologije zajemanja in prikazovanja razlikujejo od podatkov v prejšnjih letnih poročilih. Podatki so bili zamrznjeni in policijskim enotam dostopni na intranetu 11. 2. 2017, zato ne vključujejo podatkov, ki so bili v računalniški sistem vneseni pozneje. Napake so se odpravljale do 23. 2. 2017, ko se je baza ponovno

zamrznila. Po tem datumu se baza podatkov ni več spreminjala. Pri prikazanih statističnih podatkih, ki niso bili pridobljeni iz te aplikacije, so navedeni viri in datumi njihove pridobitve.

Posamezne kategorije podatkov, preglednice in grafiko, za katere so potrebna dodatna metodološka pojasnila, so označeni z zvezdico, pojasnila pa so navedena pod njimi.

Druga metodološka pojasnila:

– v poročilu so prikazana kazniva dejanja, razen kaznivih dejanj v cestnem prometu in kaznivih dejanj, ki se preganjajo na predlog in pri katerih je oškodovanec že ob podaji ovadbe odstopil od pregona (pisna izjava o umiku ali izjava o umiku predloga za pregon);

– preiskana kazniva dejanja so tista, pri katerih je bil osumljenec znan že ob prijavi ali odkritju kaznivega dejanja ali pa ga je policija odkrila pozneje;

– kršitve zakonodaje o cestnem prometu niso vključene v kršitve predpisov o javnem redu;

¹ Pri pripravi gradiv za poročilo so sodelovali vodje sektorjev, centrov, oddelkov in ostali zaposleni v UKP GPU.

² Mag. Branko Japelj, direktor Uprave kriminalistične policije Generalna policijska uprava, Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana, Slovenija. E-pošta: branko.japelj@policija.si

– oznaka »0« v preglednicah pomeni, da pojav ni bil evidentiran, oznaka »–« pomeni, da pojava ni mogoče več opaziti ali se ni ugotavljalo (zakonske spremembe, sprememba metodologije evidentiranja), oznaka »...« pa pomeni, da izračun, izražen v %, ni smiseln, pri čemer se upoštevajo:

- ⇒ načelo kumulative (seštevek deležev določene celote v obravnavanem in primerjalnem obdobju je manjši od 100),
- ⇒ velik porast – več kot 150,0 %,
- ⇒ velik padec – več kot 80,0 % (MNZ, Policija, 2017: 6).

Statistični podatki obsegajo samo policiji znana, tj. prijavljena in odkrita kazniva dejanja, zato ne odražajo v celoti varnostnih razmer v letu 2015. Obstaja namreč t. i. temno polje kriminalitete, o katerem policijska statistika ne govori. Poleg kriminogenih dejavnikov vplivajo na število kaznivih dejanj učinkovitost policije in drugih organov pri odkrivanju teh dejanj, prednostni vrstni red pri delu, pripravljenost žrtev ali oškodovancev za prijavljanje kaznivih dejanj, kazenska materialna in procesna zakonodaja ter ne nazadnje tudi način statističnega prikazovanja podatkov (Ferme in Kebe, 2012; Kolenc, Kebe in Bukovnik, 2013; Lukan, 2007, 2008, 2009; Lukan in Kolenc, 2010).

Zaradi razlik med državami v kazenski zakonodaji, organiziranosti organov pregona, pravil statističnega evidentiranja in prikazovanja statističnih podatkov in drugih vzrokov podatki o kriminaliteti niso neposredno mednarodno primerljivi (Aebi et al., 2010; Clarke, 2013). V strokovnih publikacijah se z ustreznimi metodološkimi pojasnili v strokovnih statističnih publikacijah primerjajo podatki o številu kriminalitete, bolj kot številke in deleži pa se primerjajo trendi. Bolj primerljive kakor kriminalitetne statistike so viktimološke ankete in mednarodne samonaznaitvene (angl. *self-reported*) študije o delinkvenci (Aebi et al., 2010). V nekaterih razvitih državah pa uporabljajo za spremljanje gibanja kriminalitete sistem kriminalitetnih indeksov (Svetek, 2006) ter indekse varnosti (angl. *safety index*).³

V Evropi velja opozoriti na kriminalitetni statistiki Sveta Evrope European Sourcebook (University of Lausanne, 2015) in Evropske komisije Eurostat (European Commission, 2016), ki zajemata države članice EU, države kandidatke ter države Efte in EGP.

³ Več o merjenju kriminalitete, o razlikah med uradno in drugo (vzročno) statistiko, o razvoju statistike kriminalitete, poglavitnih virih in kakovosti njenega merjenja kriminalitete Sloveniji, mednarodni statistiki kriminalitete v Brvar (2013).

2 Splošne značilnosti dela policije pri preiskovanju kriminalitete

Pri odkrivanju in preiskovanju kriminalitete je boj proti gospodarski kriminaliteti ena od prednostnih nalog policije, še zlasti na področjih z večjim tveganjem za pojav gospodarskih in korupcijskih kaznivih dejanj (bančništvo, javna pooblastila, zdravstvo, zaščita finančnih interesov EU). Policija je prednostno obravnavala kazniva dejanja, pri katerih so bile hudo kršene pravice delavcev in ranljivih skupin, hkrati pa jih je tudi ozaveščala o njihovih pravicah.

S projekti EMPACT, tj. evropsko večdisciplinarno platformo za boj proti kriminaliteti, in v sodelovanju z Europolom ter drugimi tujimi in domačimi organi se je nadaljeval boj proti organizirani kriminaliteti in drugim hudim oblikam kriminalitete. Sodelovanje z državami članicami EU in Europolom je bilo intenzivno pri izmenjavi informacij ter načrtovanju skupnih dejavnosti v posameznih projektih, in sicer: kokain/heroin, orožje, nezakonite migracije, trgovina z ljudmi, odkrivanje in preiskovanje zlorab plačilnih kartic ter goljufij z udeležbo neplačujočih gospodarskih subjektov v EU, preprečevanje dejavnosti mobilnih organiziranih kriminalnih združb, ki izvršujejo premoženjska kazniva dejanja, kibernetška kriminaliteta – vdori v računalniške sisteme in spolno izkoriščanje otrok prek svetovnega spleta. S tujimi varnostnimi organi je bilo izvedenih več skupnih preiskav organiziranih kriminalnih združb.

Policija je v letu 2015 uradno vzpostavila povezavo z Interpolovim sistemom ICSE DB (slov. Mednarodna zbirka posnetkov spolno izkoriščanih otrok), katere namen je ugotavljanje identitete in zaščita otrok po vsem svetu. Rezultati so že vidni, saj je na podlagi tega v letu 2016 ugotovila identiteto kar 73 (oziroma 87,2 %) otrok žrtev internetnih zlorab ter poskrbela za njihovo zaščito oziroma podporo.

Policija je nadaljevala odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj v škodo bančnega sistema. Nadaljevala se je tudi operacionalizacija projekta PNR za obdelavo podatkov o letalskih potnikih, ki je namenjen zaznavanju, preprečevanju in odpravljanju posledic radikalizacije.

Prioritete dela NPU so preiskave zahtevnih in kompleksnih oblik kaznivih dejanj, ki so bile storjene v škodo bančnega sektorja (zlasti notranja bančna kriminaliteta), in drugih kaznivih dejanj korporacijske kriminalitete v povezavi z zlorabami finančnih instrumentov, prevzemi gospodarskih družb, dokapitalizacijami in drugimi nezakonitimi transakcijami.

Znotraj procesa razvoja nacionalnega kriminalističnega obveščevalnega modela so se nadaljevale dejavnosti na zako-

nodajnopravnem področju in na področju organizacijskega prilagajanja strukture policije. Pripravljeni so bili programi usposabljanj za kriminalistično obveščevalno dejavnost. Prav tako se je nadaljevalo delo pri pripravi ocene ogroženosti zaradi hudih oblik organizirane kriminalitete (SOCTA 2017) (MNZ, Policija, 2017: 17).

Forenzična znanost je v zadnjih dveh desetletjih doživela izjemen razmah in hiter napredek, ki danes omogoča, da se preiskave kaznivih dejanj opravljajo hitreje, učinkoviteje in zanesljiveje kot kdaj prej. Prav zato vsaka policija potrebuje moderen in dobro opremljen laboratorij, ki lahko v vsakem trenutku opravi forenzične preiskave, nujne za pojasnitev kaznivega dejanja in prijetje storilca. S takšnim laboratorijem se že dobro leto ponaša tudi slovenska policija. Nacionalni forenzični laboratorij z ustrezno laboratorijsko infrastrukturo omogoča varno delo po akreditiranih ter mednarodno priznanih metodah in standardih, zato mu je tudi v letu 2016 uspelo zadržati obseg akreditacije po standardu ISO/IEC 17025:2005, in to kar na vseh dosedanjih področjih preizkušanja. Skupaj je akreditiranih 17 metod. Nadaljuje se tudi izvajanje EU-projektov. Prvi, RESPONSE, analizira nove psihoaktivne substance z namenom zgodnjega odkrivanja nevarnih drog in zaščite uporabnikov, drugi, SEDY, pa je namenjen analizi varnostnih barvil (MNZ, Policija, 2017: 34).

Kriminalistična obveščevalna dejavnost je znotraj svojega poslanstva podpirala procese preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja organizirane in drugih hudih oblik kriminali-

tete. Operativna kriminalistična obveščevalna dejavnost je s svojimi izdelki prispevala k učinkovitejšemu usmerjanju kompleksnejših preiskav organizirane, gospodarske in premoženjske kriminalitete ter s terorizmom povezanih kaznivih dejanj. Strateška kriminalistična obveščevalna dejavnost je bila vpeta v zaključne procese priprav Ocene ogroženosti EU zaradi hudih in organiziranih oblik kriminalitete 2017, iz priporočil pa bo izhajal naslednji Politični cikel EU za boj proti hudim in organiziranim oblikam kriminalitete. Nadaljevala se je krepitev sodelovanja z drugimi ustanovami na nacionalni ravni in ravni EU, poglobljalo se je tudi sodelovanje s sorodnimi enotami varnostnih organov držav članic EU ter držav zahodnega Balkana (MNZ, Policija, 2017: 37).

3 Odkrivanje in preiskovanje kriminalitete

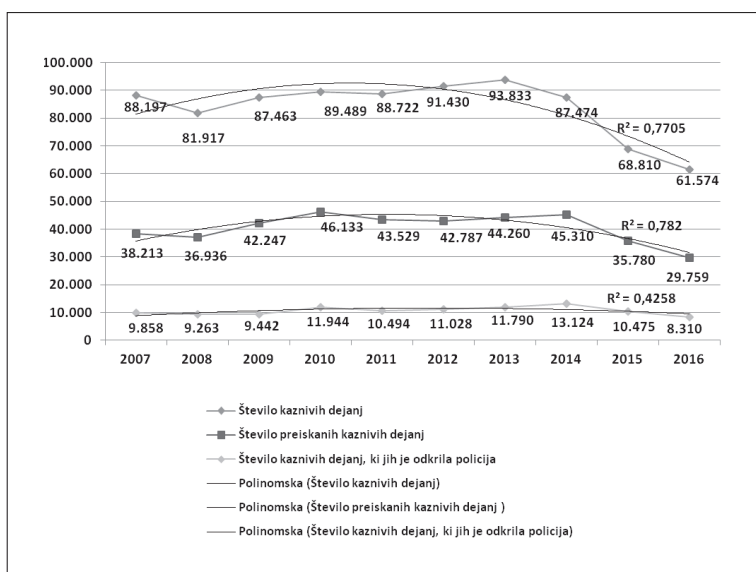
V letu 2016 je policija državnemu tožilstvu poslala kazenske ovadbe ali poročila v dopolnitev kazenskih ovadb po devetem odstavku 148. člena Zakona o kazenskem postopku (ZKP, 2014) za 61.574 (68.810) kaznivih dejanj, storjenih v tem letu in prejšnjih letih (v nadaljnjem besedilu: kazniva dejanja), kar je 10,5 % manj kot leta 2015. S kaznivimi dejanji je bilo po oceni policije povzročene za 590,9 (454,9) milijona evrov škode, kar je za 29,9 % več kot lani. Povečala se je predvsem škoda, povzročena s kaznivimi dejanji gospodarske kriminalitete, posledica pa so večja škoda pri kaznivih dejanjih povzročitve stečaja z goljufijo ali nevestnim poslovanjem ter goljufije.

Tabela 1: Kazniva dejanja, preiskana kazniva dejanja in kazniva dejanja, ki jih je odkrila policija 2007–2016 (MNZ, Policija, 2017)

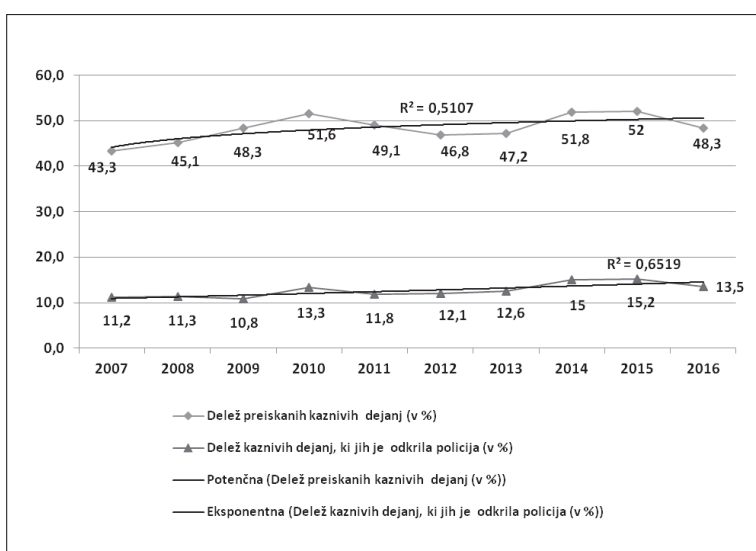
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Število kaznivih dejanj	88.197	81.917	87.463	89.489	88.722	91.430	93.833	87.474	68.810	61.574
Število preiskanih kaznivih dejanj	38.213	36.936	42.247	46.133	43.529	42.787	44.260	45.310	35.780	29.759
Delež preiskanih kaznivih dejanj [v %]	43,3	45,1	48,3	51,6	49,1	46,8	47,2	51,8	52,0	48,3
Število kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija	9.858	9.263	9.442	11.944	10.494	11.028	11.790	13.124	10.475	8.310
Delež kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija [v %]	11,2	11,3	10,8	13,3	11,8	12,1	12,6	15,0	15,2	13,5

Delež kaznivih dejanj, odkritih z lastno dejavnostjo, se je zmanjšal za 1,7 odstotne točke, in sicer s 15,2 % na 13,5 %, delež preiskanih kaznivih dejanj pa za 3,7 odstotne točke, tj. z 52,0 % na 48,3 % (MNZ, Policija, 2016: 21).

Iz grafa 1 je razvidno, da so števila kaznivih dejanj, preiskanih kaznivih dejanj in tudi kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija, v desetletnem obdobju nihala, medtem ko se je njihovo število v zadnjih dveh letih občutno znižalo.

Graf 1: Trendi kaznivih dejanj, preiskanih kaznivih dejanj in kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija 2007–2016 (Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

Graf 2: Trend preiskananosti in lastne dejavnosti 2007–2016 (Vir: Kolenc et al., 2013; MNZ, Policija, 2017)

V obdobju 2007–2016 sta leta 2016 delež preiskanih kaznivih dejanj in tudi delež kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija, primerljiva z obdobjem 2009 do 2010 (graf 2). V primerjavi z letom 2007 je preiskanosť višja za 5 odstotnih točk, delež kaznivih dejanj, ki jih je policija odkrila z lastno dejavnostjo, pa za 2,3 odstotne točke.

PU Ljubljana je obravnavala 45,8 % (45,4 %) vseh kaznivih dejanj, PU Maribor pa 12,3 % (12,8 %). Najmanj jih je obravnavala PU Murska Sobota, in sicer 4,0 % (4,3 %). V primerjavi z letom 2015 se je število kaznivih dejanj povečalo na območju PU Novo mesto, za 12,7 %, in PU Nova Gorica, za 16,5 %. Najbolj, za 39,4 %, se je to število zmanjšalo na območju PU Koper.

GPU je obravnavala 139 (84) kaznivih dejanj ali 65,5 % več kot leta 2015, od tega NPU 131 (75) ali 74,7 % več. Pri NPU je preiskanosť kaznivih dejanj 98,5-odstotna (96-odstotna). Škoda, povzročena s kaznivimi dejanji, za katera je NPU vložil kazenske ovadbe ali poročila v njihovo dopolnitev, je bila ocenjena na 115,0⁴ (130,2) milijona evrov ali 11,7 % manj. NPU je ovadil 39,1 % več fizičnih oseb (tabela 3). Povečanje števila omenjenih kaznivih dejanj je posledica večjega števila obravnavanih kaznivih dejanj organizirane kriminalitete. Pri posameznih kaznivih dejanjih bančne in gospodarske kriminalitete je bilo udeleženih tudi več sotorilcev, napeljevalcev in pomagačev, kar je razlog za večje število ovadenih oseb.

Tabela 2: Kazniva dejanja po enotah 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 51)

Enota	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število preiskanih kaznivih dejanj		Delež preiskanih kaznivih dejanj [v %]		Število kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija		Delež kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija [v %]	
	2015	2016		2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
PU Celje	6.685	6.770	1,3	3.825	3.993	57,2	59,0	954	1.088	14,3	16,1
PU Koper	6.903	4.180	-39,4	4.752	1.889	68,8	45,2	3.333	517	48,3	12,4
PU Kranj	5.332	4.541	-14,8	2.900	2.123	54,4	46,8	829	773	15,5	17,0
PU Ljubljana	31.238	28.174	-9,8	13.458	11.502	43,1	40,8	1.824	2.494	5,8	8,9
PU Maribor	8.812	7.601	-13,7	4.754	3.849	53,9	50,6	1.475	938	16,7	12,3
PU M. Sobota	2.973	2.442	-17,9	2.145	1.657	72,1	67,9	553	561	18,6	23,0
PU N. Gorica	2.156	2.511	16,5	1.155	1.318	53,6	52,5	432	273	20,0	10,9
PU N. mesto	4.627	5.216	12,7	2.710	3.295	58,6	63,2	1.013	1.548	21,9	29,7
GPU	84	139	65,5	81	133	96,4	95,7	62	118	73,8	84,9
Skupaj	68.810	61.574	-10,5	35.780	29.759	52,0	48,3	10.475	8.310	15,2	13,5

Tabela 3: Kazniva dejanja, za katera je NPU vložil kazensko ovadbo ali poročilo v dopolnitev kazenske ovadbe 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 51)

Vrsta kriminalitete	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število preiskanih kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število ovadenih osumljencev	
	2015	2016		2015	2016		2015	2016
Celotna	75	131	74,7	72	129	79,2	192	267
splošna	13	63	...	12	61	...	34	97
gospodarska	62	68	9,7	60	68	13,3	158	170
Organizirana	12	57	...	11	57	...	27	94
Tipična korupcijska kazniva dejanja	6	5	...	6	5	...	11	16

⁴ Podatek GPU UKP NPU, pridobljen 28. 2. 2017

Kazenske ovadbe ali poročila v njihovo dopolnitev so policisti vložili zoper 15.318 (15.633) oseb ali 2,0 % manj. Še vedno so prevladovali moški, zmanjšal se je delež ovadenih žensk: za 0,9 odstotne točke. Med ovadenimi so prevladovali slovenski državljani, za 0,2 odstotne točke pa se je zmanjšal delež ovadenih državljanov drugih držav. Povečal se je delež starejših ovadenih oseb, in sicer v primerjavi z letom 2015 za 0,9 odstotne točke. Ovadenih je bilo 960 (1.088) pravnih oseb ali 11,8 % manj (MNZ, Policija, 2017: 21).

S kaznivimi dejanji je bilo oškodovanih 35.669 (35.560) fizičnih oseb ali 0,3 % manj in 7.209 (6.941) pravnih oseb ali 3,9 % več (MNZ, Policija, 2016: 21). V primerjavi z letom 2015 se razmerja niso podrla. Pri ovadenih osebah je bilo razmerje med moškimi in ženskami 4:1, pri oškodovancih kaznivih dejanj pa 3:2. Tako kot leta 2015 so tudi v letu 2016 med najpogostejše ovadenimi prevladovale osebe, stare od 31 do 40 let, med oškodovanimi pa stare več kot 51 let.

Tabela 4: Struktura ovadenih oseb 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 54)

Struktura	2015		2016		Porast/upad [v %]
	število oseb	delež [v %]	število oseb	delež [v %]	
Spol	15.633	100,0	15.318	100,0	-2,0
moški	12.292	78,6	12.183	79,5	-0,9
ženski	3.341	21,4	3.135	20,5	-6,2
Starost	15.633	100,0	15.318	100,0	-2,0
od 14 do 17 let	821	5,3	779	5,1	-5,1
od 18 do 20 let	876	5,6	814	5,3	-7,1
od 21 do 30 let	3.434	22,0	3.230	21,1	-5,9
od 31 do 40 let	4.095	26,2	4.087	26,7	-0,2
od 41 do 50 let	3.120	20,0	3.047	19,9	-2,3
od 51 let in več	3.287	21,0	3.361	21,9	2,3
Državljanstvo	15.633	100,0	15.318	100,0	-2,0
Slovenija	13.160	84,2	12.940	84,5	-1,7
države EU	967	6,2	935	6,1	-3,3
druge države	1.506	9,6	1.443	9,4	-4,2
Celotna kriminaliteta	15.633	100,0	15.318	100,0	-2,0
splošna	12.919	82,6	12.986	84,8	0,5
gospodarska	2.714	17,4	2.332	15,2	-14,1
Organizirana	245	1,6	236	1,5	-3,7
Mladoletniška	993	6,4	969	6,3	-2,4
Pravne osebe	1.088	100,0	960	100,0	-11,8

Tabela 5: Struktura oškodovanih oseb 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 54)

Struktura	2015		2016		Porast/upad [v %]
	število oseb	delež [v %]	število oseb	delež [v %]	
Spol	35.560	100,0	35.669	100,0	0,3
moški	20.904	58,8	21.667	60,7	3,7
ženski	14.656	41,2	14.002	39,3	-4,5
Starost	35.560	100,0	35.669	100,0	0,3
od 0 do 17 let	2.056	5,8	2.171	6,1	5,6
od 18 do 20 let	1.311	3,7	1.271	3,6	-3,1
od 21 do 30 let	6.005	16,9	5.428	15,2	-9,6
od 31 do 40 let	7.471	21,0	7.546	21,2	1,0
od 41 do 50 let	7.063	19,9	7.192	20,2	1,8
od 51 let in več	11.654	32,8	12.061	33,8	3,5
Državljanstvo	35.560	100,0	35.669	100,0	0,3
Slovenija	32.378	91,1	32.246	90,4	-0,4
države EU	1.309	3,7	1.179	3,3	-9,9
druge države	1.873	5,3	2.244	6,3	19,8
Celotna kriminaliteta	35.560	100,0	35.669	100,0	0,3
splošna	31.762	89,3	31.931	89,5	0,5
gospodarska	3.798	10,7	3.738	10,5	-1,6
Organizirana	52	0,1	32	0,1	...
Mladoletniška	614	1,7	626	1,8	2,0
Pravne osebe	6.941	100,0	7.209	100,0	3,9

Policija je pridobila odredbe za izvedbo 1.278 (1.278) prikritih preiskovalnih ukrepov, od tega 566 (485) za pridobitev podatkov o prometu v elektronskem komunikacijskem

omrežju (ZKP, 2014: 149. b-člen, 1. odst.) zoper 331 (256) oseb in 721 (793) za izvedbo drugih preiskovalnih ukrepov zoper 249 (255) oseb (MNZ, Policija, 2017: 25).

Tabela 6: Preiskovalna dejanja in drugi ukrepi pri preiskovanju kaznivih dejanj 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 61)

Preiskovalna dejanja in drugi ukrepi pri preiskovanju	2015	2016	Porast/upad [v %]
Število ogledov kraja kaznivega dejanja	15.978	16.491	3,2
Število hišnih preiskav	1.452	1.497	3,1
Število osebnih preiskav	137	163	19,0
Število zasegov predmetov	11.850	12.011	1,4
Število policijskih zaslišanj	736	686	-6,8
Število pridobitev podatkov o prometu v elektronskem komunikacijskem omrežju	485	566	16,7
Število drugih prikritih preiskovalnih ukrepov	793	721	-9,1
Število oseb, zoper katere je bila odrejena pridobitev podatkov o prometu v elektronskem komunikacijskem omrežju	256	331	29,3
Število oseb, zoper katere so bili odrejeni drugi prikriti preiskovalni ukrepi	255	249	-2,4

Med prejetimi anonimnimi e-prijavami je bilo 479 (716) uporabnih (navedeni so bili konkretni inkriminirajoči dogodki in podatki, ki so omogočili nadaljnjo preiskavo), od tega 102 (96) o korupciji, 130 (147) o nasilju v družini, 14 (185) o trgovini z ljudmi, 56 (112) o pogrešanih in iskanih osebah ter 177 (176) o prepovedanih drogah⁵ (MNZ, Policija, 2016: 25).

4 Delo po posameznih področjih kriminalitete

Slovenska policija deli kriminaliteto na splošno in gospodarsko. Organizirano kriminaliteto sestavljajo kazniva dejanja splošne in gospodarske kriminalitete, ki so po ugotovitvah

do 17 let. Posebej se prikazuje t. i. posebne oblike kriminalitete, ki so statistično sicer zajete pri splošni ali gospodarski kriminaliteti (Ferme in Kebe, 2012; Kolenc et al., 2011, 2013; Lukan, 2009; Lukan in Kolenc, 2010).

4.1 Splošna kriminaliteta

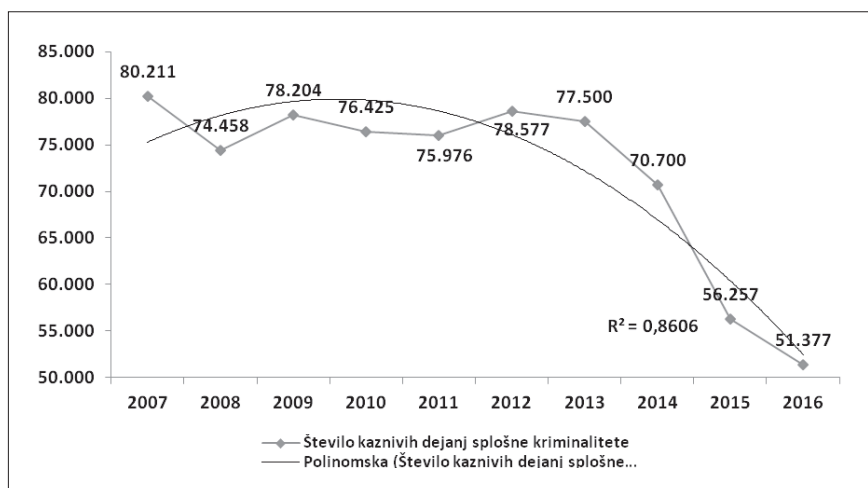
Obravnavanih je bilo 51.377 (56.257) kaznivih dejanj splošne kriminalitete ali 8,7 % manj kot leta 2015, preiskanih pa jih je bilo 42,1 % (45,6 %)⁶ (MNZ, Policija, 2017: 22). Iz grafa 3 je mogoče razbrati, da je število kaznivih dejanj v letu 2016 najnižje v desetletnem obdobju, saj je za kar 35,9 % nižje kot leta 2007 (80.211), kar je posledica različnih dejavnikov

Tabela 7: Vrsta kriminalitete 2007–2016 (MNZ, Policija, 2017).

Kriminaliteta	Število kaznivih dejanj									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Celotna	88.197	81.917	87.463	89.489	88.722	91.430	93.833	87.474	68.810	61.574
splošna	80.211	74.458	78.204	76.425	75.976	78.577	77.500	70.700	56.257	51.377
gospodarska	7.986	7.459	9.259	13.064	12.746	12.853	16.333	16.774	12.553	10.197
Organizirana	293	359	413	352	318	524	483	382	387	403
Mladoletniška	2.596	2.352	2.316	2.150	2.007	1.827	2.026	1.909	1.308	1.269

policistov posledica organiziranega kriminalnega delovanja. Mladoletniška kriminaliteta obsega predvsem kazniva dejanja splošne kriminalitete, za katera so ovadene osebe, stare od 14

med drugim tudi povečanega števila poostrenih nadzorov policije na varnostno obremenjenih območjih.

Graf 3: Trend splošne kriminalitete 2007–2016 (Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

⁵ Podatki GPU UKP, sistem anonimne e-prijave na spletni strani policije, pridobljeni 14. 2. 2017.

⁶ Podatek UKP iz zamrznjene baze policije, pridobljen 23. 2. 2017.

Kaznivih dejanj zoper življenje in telo je bilo 1.585 (1.660) ali 4,5 % manj, preiskanih pa je bilo 90,7 % (90,1 %). Zmanjšalo se je število ubojev (z 21 na 13), od katerih sta bila dokončana 2 (5), in število umorov (s 25 na 13), od katerih je bilo dokončanih 8 (15). Za 3,9 % se je zmanjšalo število kaznivih dejanj hude telesne poškodbe, lahke telesne poškodbe pa za 2,8 % (MNZ, Policija, 2017: 22).

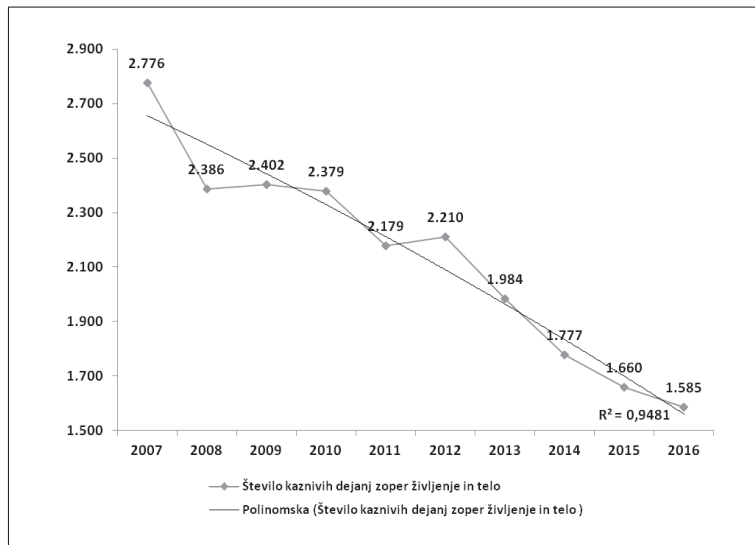
Iz grafa 4 je jasno razviden padajoč trend števila kaznivih dejanj zoper življenje in telo, in sicer se je od 2007 do 2016 njihovo število zmanjšalo za 42,9 %. Zmanjšalo se je predvsem število ubojev ter hudih in lahkih telesnih poškodb, za katere je policija vložila kazensko ovadbo ali poročilo v njeno dopolnitev. Policija je obravnavala 77 kaznivih dejanj zoper življenje in telo na 100.000 prebivalcev, največ na Policijski upravi Novo mesto 109, najmanj pa na Policijski upravi Nova Gorica 41 – slika 1.

Tabela 8: Kazniva dejanja zoper življenje in telo 2016–2017 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 55)

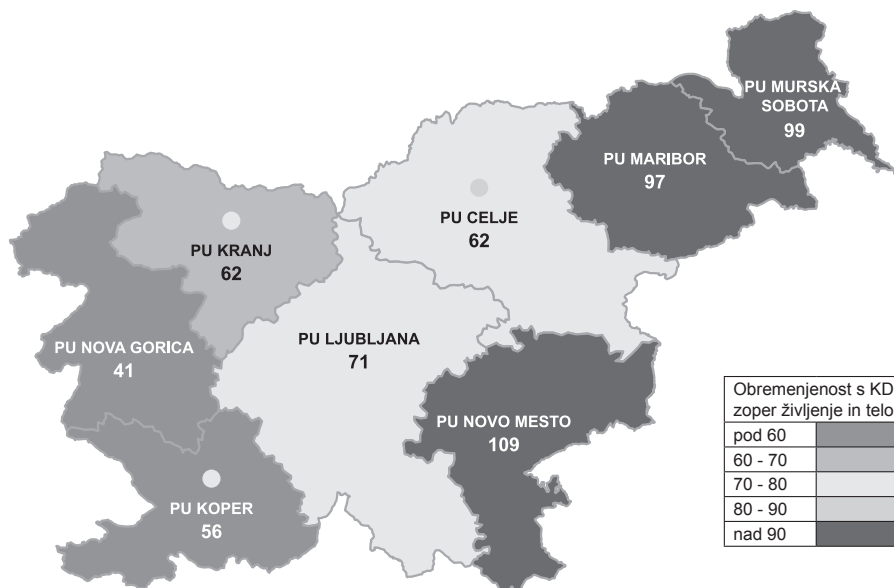
Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število preiskanih kaznivih dejanj		Delež preiskanih kaznivih dejanj [v %]	
	2015	2016		2015	2016	2015	2016
Uboj – skupaj	21	13	...	20	13	95,2	100,0
Dokončani	5	2	...	4	2	80,0	100,0
Poskus	16	11	...	16	11	100,0	100,0
Umor – skupaj	25	13	...	25	13	100,0	100,0
Dokončani	15	8	...	15	8	100,0	100,0
Poskus	10	5	...	10	5	100,0	100,0
Posebno huda telesna poškodba	9	4	...	8	3	88,9	75,0
Huda telesna poškodba	155	149	-3,9	124	123	80,0	82,6
Lahka telesna poškodba	1.376	1.338	-2,8	1.246	1.219	90,6	91,1
Druga kazniva dejanja	74	68	-8,1	72	66	97,3	97,1
Skupaj	1.660	1.585	-4,5	1.495	1.437	90,1	90,7

Tabela 9: Kazniva dejanja zoper življenje in telo 2007–2016 (MNZ, Policija, 2017)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Uboj – skupaj	39	25	35	26	32	25	25	18	21	13
dokončan	21	6	4	2	4	4	6	5	5	2
poskus	18	19	31	24	28	21	19	13	16	11
Umor – skupaj	8	5	16	15	18	19	15	15	25	13
Dokončan	3	5	9	8	12	10	6	11	15	8
Poskus	5	–	7	7	6	9	9	4	10	5
Posebno huda telesna poškodba	19	21	8	10	11	8	6	7	9	4
Huda telesna poškodba	260	187	204	206	176	207	166	174	155	149
Lahka telesna poškodba	2.203	1.927	1.965	1.966	1.787	1.817	1.677	1.476	1.376	1.338
Druga kazniva dejanja	247	221	174	156	155	134	95	87	74	68
Skupaj	2.776	2.386	2.402	2.379	2.179	2.210	1.984	1.777	1.660	1.585

Graf 4: Trend kaznivih dejanj zoper življenje in telo 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

Slika 1: Kazniva dejanja zoper življenje in telo na 100.000 prebivalcev po policijskih upravah
(Vir: MNZ, Policija, 2017: 10)

Kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost je bilo 356 (258) ali 38,0 % več, preiskanih pa je bilo 87,1 % (87,6 %). Za 65,4 % se je povečalo število kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let. Razlog za to je uvajanje novih metod dela, predvsem usmerjanje dela policije k strokovnemu

obravnavanju žrtev in intenzivnejše mednarodno sodelovanje. To se kaže predvsem v številu ugotovljenih identitet otrok na posnetkih spolnih zlorab prek interneta (113 (52))⁷, pa tudi

⁷ Podatek UKP iz zamrznjene baze policije, pridobljen 7. 3. 2017.

v številu kaznivih dejanj, povezanih s spolnim izkoriščanjem otrok prek interneta, ki se je povečalo z 69 na 110 ali za 59,4 %. Policija si je prizadevala, tudi v sodelovanju z zunanjimi ustanovami, omejiti dostop do tovrstnega gradiva na internetu in s tem zaščititi zlorabljene otroke ter preostale otroke, ki bi lahko na spletu naključno naleteli na sporno gradivo. S 30 na 43 se je povečalo število kaznivih dejanj spolnega nasilja, z

12 na 7 pa se je zmanjšalo število kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja (MNZ, Policija, 2017: 22).

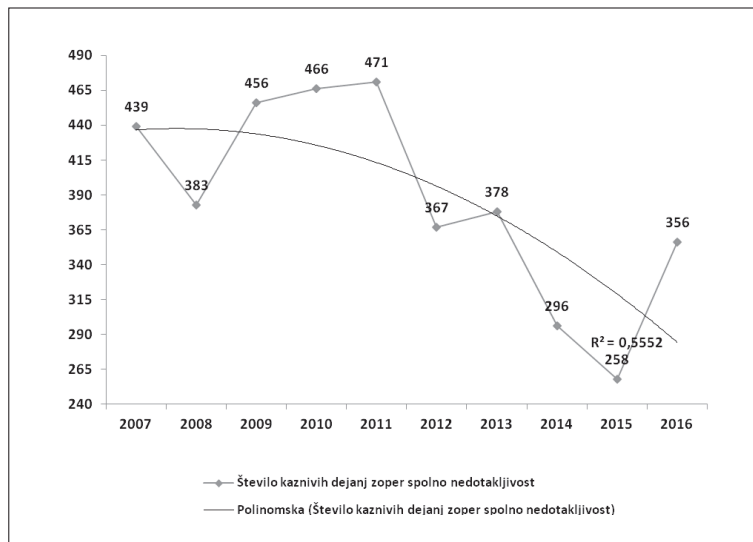
V letu 2015 je bilo število kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost najnižje v obdobju 2007–2016 (tabela 11) in že lahko govorimo o padajočem trendu (graf 5).

Tabela 10: Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 56)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število preiskanih kaznivih dejanj		Delež preiskanih kaznivih dejanj [v %]	
	2015	2016		2015	2016	2015	2016
Posilstvo – skupaj	42	33	...	40	30	95,2	90,9
dokončano	39	28	...	37	26	94,9	92,9
poskus	3	5	...	3	4	100,0	80,0
Spolno nasilje	30	43	...	23	34	76,7	79,1
Kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja	12	7	...	12	7	100,0	100,0
Spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let	81	134	65,4	73	116	90,1	86,6
Pridobivanje oseb, mlajših od 15 let, za spolne namene	4	9	...	2	8	50,0	88,9
Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	69	110	59,4	59	99	85,5	90,0
Druga kazniva dejanja	20	20	...	17	16	85,0	80,0
Skupaj	258	356	38,0	226	310	87,6	87,1

Tabela 11: Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost 2007–2016 (MNZ, Policija, 2017)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Posilstvo – skupaj	97	57	79	63	55	58	53	44	42	33
dokončano	85	46	66	55	42	53	43	40	39	28
poskus	12	11	13	8	13	5	10	4	3	5
Spolno nasilje	63	60	67	68	39	45	49	48	30	43
Kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja	25	27	16	20	21	21	30	3	12	7
Spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let	203	159	199	244	218	161	168	110	81	134
Pridobivanje oseb, mlajših od 15 let, za spolne namene								1	4	9
Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	32	56	48	41	114	59	44	72	69	110
Druga kazniva dejanja	19	24	47	30	24	23	34	19	20	20
Skupaj	439	383	456	466	471	367	378	296	258	356

Graf 5: Trend kaznivih dejanj in kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

Obravnanih je bilo 2.415 (5.139) kaznivih dejanj zoper zakonsko zvezo, družino in otroke ali 53,0 % manj (tabela 12). Najbolj, za 89,3 %, se je zmanjšalo število kaznivih dejanj neplačevanja preživnine. Poenotenje evidentiranja teh kaznivih dejanj in uvedba nove, ustrežnejše metodologije sta privedla do njihovega zmanjšanja. V praksi to pomeni, da je zapore-

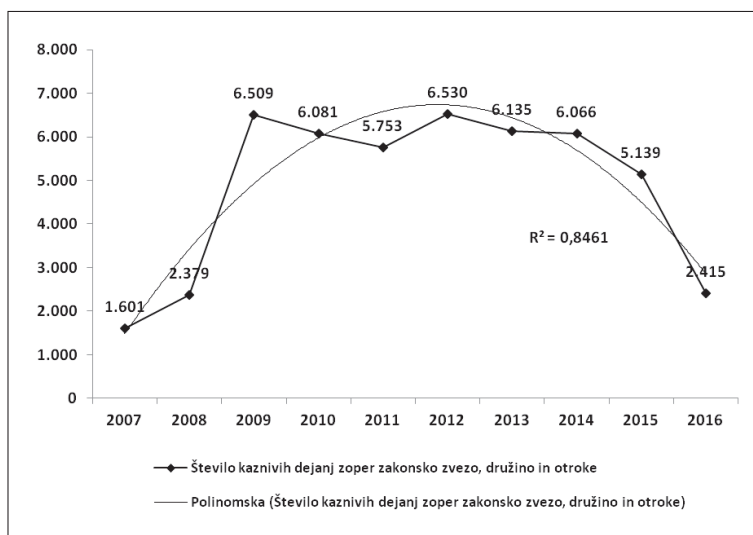
dno večkratno neplačevanje preživnine evidentirano kot eno kaznivo dejanje v nadaljevanju, in ne več kot mesečno ponavljajoče se kaznivo dejanje. Zmanjšalo se je tudi število kaznivih dejanj zanemarjanja mladoletne osebe (MNZ, Policija, 2017: 22).

Tabela 12: Kazniva dejanja zoper zakonsko zvezo, družino in otroke 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 56)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]
	2015	2016	
Odvzem mladoletne osebe	329	274	-16,7
Nasilje v družini	1.267	1.324	4,5
Zanemarjanje mladoletne osebe in surovo ravnanje	424	478	12,7
Neplačevanje preživnine	3.115	333	...
Druga kazniva dejanja	4	6	...
Skupaj	5.139	2.415	-53,0

Tabela 13: Kazniva dejanja zoper zakonsko zvezo, družino in otroke 2007–2016 (MNZ, Policija, 2017)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Odvzem mladoletne osebe	411	264	293	302	416	372	385	369	329	274
Nasilje v družini	–	120	2.478	2.344	1.917	1.702	1.592	1.601	1.267	1.324
Zanemarjanje otroka in surovo ravnanje	257	336	720	694	644	677	624	525	424	487
Neplačevanje preživnine								3.566	3.115	333
Druga kazniva dejanja	933	1.659	3.018	2.741	2.776	3.779	3.534	5	4	6
Skupaj	1.601	2.379	6.509	6.081	5.753	6.530	6.135	6.066	5.139	2.415

Graf 6: Trend kaznivih dejanj zoper zakonsko zvezo, družino in otroke 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

Iz grafa 6 je razvidno, da se je število kaznivih dejanj zoper zakonsko zvezo, družino in otroke v zadnjem letu močno zmanjšalo glede na obdobje od 2009 do 2015.

Kaznivih dejanj zoper premoženje je bilo 40.042 (42.537) ali 5,9 % manj, preiskanih je bilo 27,9 % (28,5 %) ali 0,6 odstotne točke manj. V primerjavi z letom 2015 je bilo 11,2 % manj zatajitev. Manj je bilo poškodovanj tuje stvari, tatvin, drznih tatvin, drugih tatvin, ropov, roparskih tatvin in klasičnih goljufij. Za 48,8 % več je bilo požigov in za 4, 4 % več vlomov. Kljub povečanju števila požigov ta kazniva dejanja

niso krajevno zgoščena, kar pomeni, da povzročitelj ni serijski požigalec. Zaradi majhnega števila samih kaznivih dejanj vsako številčno odstopanje pomeni večje odstopanje v deležu (MNZ, Policija, 2017: 22).

Kaznivih dejanj, povezanih z motornimi vozili, je bilo 10,0 % manj kot leta 2015. Število kaznivih dejanj, povezanih z osebnimi avtomobili, je bilo 506 (543) ali 6,8 % manj. Delež preiskanih kaznivih dejanj za vsa motorna vozila znaša 18,2 % (18,7 %) oziroma za osebne avtomobile 19,6 % (20,4 %) (MNZ, Policija, 2017: 22).

Tabela 14: Kazniva dejanja zoper premoženje⁸ 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 56)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število preiskanih kaznivih dejanj		Delež preiskanih kaznivih dejanj [v %]	
	2015	2016		2015	2016	2015	2016
Poškodovanje tuje stvari	3.202	2.976	-7,1	703	707	22,0	23,8
Tatvina – skupaj ⁹	33.686	31.853	-5,4	7.390	6.861	21,9	21,5
vlom	10.251	10.707	4,4	1.581	1.406	15,4	13,1
drzna tatvina	526	520	-1,1	225	164	42,8	31,5
druge tatvine	22.909	20.626	-10,0	5.584	5.291	24,4	25,7
Rop	232	226	-2,6	86	87	37,1	38,5
Roparska tatvina	59	55	-6,8	34	42	57,6	76,4
Zatajitev	1.526	1.355	-11,2	643	529	42,1	39,0
Klasična goljufija	2.754	2.612	-5,2	2.368	2.163	86,0	82,8
Požig	41	61	48,8	16	15	39,0	24,6
Druge kazniva dejanja	1.037	904	-12,8	883	753	85,1	83,3
Skupaj	42.537	40.042	-5,9	12.123	11.157	28,5	27,9

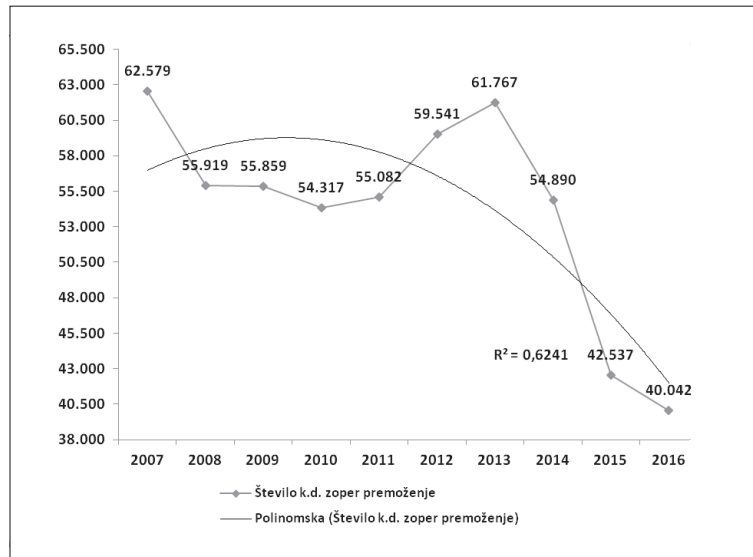
Delež premoženjske kriminalitete v celotni kriminaliteti se je v primerjavi z 2015 povečal za 3,2 odstotne točke, od 2007 do leta 2016 pa zmanjšal z 71 % na 65 % ali za 6 odstotnih točk. Kaznivih dejanj zoper premoženje je bilo 40.042 (42.537) ali 5,9 % manj, preiskanih je bilo 27,9 % (28,5 %) ali 0,6 odstotne točke manj. V primerjavi z letom 2015 je bilo 11,2 % manj zatajitev. Manj je bilo poškodovanj tuje stvari, tatvin, drznih tatvin, drugih tatvin, ropov, roparskih tatvin in klasičnih goljufij. Za 48,8 % več je bilo požigov in za 4,4 % več vlomov. Kljub povečanju števila požigov ta kazniva dejanja niso krajevno zgoščena, kar pomeni, da povzročitelj ni serijski požigalec. Zaradi majhnega števila samih kaznivih dejanj vsako številčno odstopanje pomeni večje odstopanje v deležu. (MNZ, Policija, 2017: 22).

⁸ Kazniva dejanja zoper premoženje brez istovrstnih kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete.

⁹ Kazniva dejanja po 204. in 205. čl. Kazenskega zakonika (2012) brez tatvin motornih vozil.

Tabela 15: Kazniva dejanja zoper premoženje 2007–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Poškodovanje tuje stvari	6.906	5.694	5.306	4.713	4.548	5.110	4.621	3.726	3.202	2.976
Tatvina – skupaj	48.392	43.754	43.482	42.292	44.009	47.548	50.152	44.161	33.686	31.853
vlom	17.891	14.909	15.098	13.085	13.363	13.768	14.946	13.603	10.251	10.707
drzna tatvina	657	611	628	588	716	817	947	709	526	520
druge tatvine	29.005	27.652	27.172	28.090	29.408	32.435	33.641	29.849	22.909	20.626
Rop	445	383	479	463	402	390	375	297	232	226
Roparska tatvina	87	106	106	89	81	82	76	68	59	55
Zatajitev	1.615	1.472	1.479	1.410	1.616	1.764	1.712	1.799	1.526	1.355
Klasična goljufija	3.541	2.982	3.323	3.807	2.894	3.378	3.490	3.567	2.754	2.612
Požig	88	59	76	53	49	87	63	66	41	61
Druga kazniva dejanja	1.505	1.469	1.608	1.490	1.483	1.182	1.278	1.206	1.037	904
Skupaj	62.579	55.919	55.859	54.317	55.082	59.541	61.767	54.890	42.537	40.042

Graf 7: Trend kaznivih dejanj zoper premoženje 2007–2016

(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

Iz grafa 7 je razvidno, da je število kaznivih dejanj premoženjske kriminalitete tudi v letu 2016 upadlo. Razlog je v zmanjšanju števila tatvin, ki najbolj vplivajo na gibanje premoženjske kriminalitete.

4.2 Mladoletniška kriminaliteta

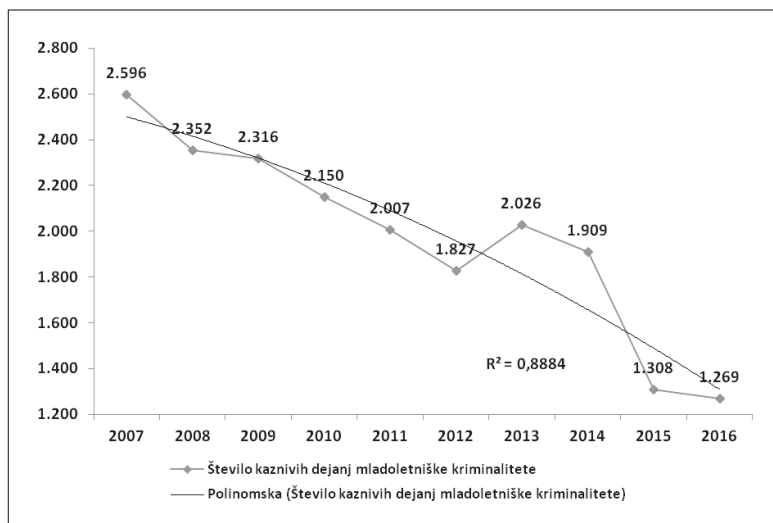
Delež mladoletniške kriminalitete v celotni obravnavani kriminaliteti je bil 2,1-odstoten (1,9-odstoten). Mladoletniki so bili osumljeni 1.269 (1.308) kaznivih dejanj ali 3,0 % manj, med dejanji pa so prevladovala tatvine in velike tatvine (MNZ, Policija, 2017: 23).

Tabela 16: Mladoletniška kriminaliteta 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 58)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj	
	2015	2016
Uboj	3	0
Umor	1	2
Lahka telesna poškodba	69	65
Huda telesna poškodba	10	14
Posilstvo	4	5
Spolno nasilje	3	3
Spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let	7	8
Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	22	15
Neupravičena proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu in predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog	79	63
Omogočanje uživanja prepovedanih drog ali nedovoljenih snovi v športu	26	15
Tatvina	398	473
Velika tatvina	304	155
Rop	27	18
Goljufija	18	27
Izsiljevanje	11	11
Druga kazniva dejanja	326	395
Skupaj	1.308	1.269

V primerjavi z letom 2015 se je število mladoletnih storilcev zmanjšalo za 2,4 %. V starostni strukturi je bilo mladoletnikov 5,1 % (5,3 %) vseh ovadenih oseb. Med oškodovanci kaznivih dejanj je bil delež otrok in mladoletnikov 6,1-odstoten (5,8-odstoten) (MNZ, Policija, 2017: 23).

Podatki zadnjih deset let kažejo, da se obseg mladoletniške kriminalitete zmanjšuje (graf 8). V zadnjih desetih letih se je število kaznivih dejanj, ki so jih bili osumljeni mladoletniki, znižalo za 51,1 %, njihov delež pa se je glede na vsa kazniva dejanja skrčil za 0,8 odstotne točke – z 2,9 % v 2007 na 2,1 % v 2016. Kot ugotavljajo Kolenc et al. (2011, 2013), je eden od vzrokov za zmanjšanje tudi sprememba kazenskega zakonika z uvedbo kaznivih dejanj, ki se preganjajo na predlog oškodovanca. Mladoletniki so najpogosteje storilci prav takih kaznivih dejanj, oškodovanci pa jih iz različnih vzrokov ne prijavijo ali ne predlagajo njihovega pregona.

Graf 8: Trend mladoletniške kriminalitete 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

4.3 Gospodarska kriminaliteta in korupcija

Delež gospodarske kriminalitete se je v celotni kriminaliteti zmanjšal z 18,2 % na 16,6 %. Manjši je bil tudi njen obseg, saj je bilo obravnavanih 10.197 (12.553) kaznivih dejanj ali 18,8 % manj. Tudi v letu 2016 je potekalo več obširnih preiskav, vendar te še niso zaključene in se nadaljujejo v letu 2017. Rezultati bodo tako statistično prikazani šele v prihodnjih letih. Škoda, ki so jo povzročila gospodarska kazniva dejanja, je bila ocenjena na 518,7 (362,1) milijona evrov, kar je 43,2 % več. Povečanje se nanaša predvsem na večjo škodo pri kaznivih dejanjih povzročitve stečaja z goljufijo ali nevestnim poslovanjem (193,6¹⁰ 193,6 (3,9) milijona evrov) in pri kaznivih dejanjih goljufije (36,7 (10,0) milijona evrov). Povečal se je tudi njen delež v strukturi škode celotne obravnavane kriminalitete, in sicer z 79,6 % na 87,8 % ali za 8,2 odstotne točke. Državnemu tožilstvu so bile poslane kazenske ovadbe ali poročila v njihovo dopolnitev tudi za 2.682 (3.924¹¹) kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, ki jih je policija obravnavala že v prejšnjih letih, in sicer z ocenjeno povzročeno škodo 327,7 (767,1) milijona evrov. V letu 2016 je kazniva dejanja gospodarske kriminalitete preiskovalo 14 (13) SPS, od tega sta delo že zaključili dve SPS. Policija je sodelovala v 18 (16) finančnih preiskavah po Zakonu o odvzemu premoženja nezakonitega izvora (ZOPNI, 2011), od tega 12 (12) na

področju gospodarske kriminalitete in 6 (4) na področju organizirane kriminalitete. Od skupno 18 finančnih preiskav je bilo 12 (7) začelih na predlog policije. V finančnih preiskavah so se izvajale preiskave zoper 37 (44) fizičnih in 0 (2) pravnih oseb, ki jih je odredilo državno tožilstvo na podlagi 10. člena ZOPNI (2011). Policija je sodelovala v 17 (15)¹² ustanovljenih finančnih preiskovalnih skupinah po ZOPNI (2011)¹³ (MNZ, Policija, 2017: 23).

¹⁰ Podatek UKP iz zamrznjene baze policije, pridobljen 23. 2. 2017

¹¹ V letnem poročilu za 2015 je prišlo do napačnega navajanja števila, in sicer 3.623 namesto 3.924.

¹² Policija je sodelovala v 1 finančni preiskavi, za katero ni bila ustanovljena finančna preiskovalna skupina. Do aprila 2016 ni bilo obvezno, da se za vsako finančno preiskavo ustanovi tudi finančna preiskovalna skupina.

¹³ Podatki GPU UKP SGK, pridobljeni 14. 2. 2017.

Tabela 17: Gospodarska kriminaliteta 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 58)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Škoda [v 1.000 EUR]		Porast/ upad [v %]
	2015	2016		2015	2016	
Kršitev temeljnih pravic delavcev	2.522	3.151	24,9	7.555,6	11.688,7	54,7
Poslovna goljufija	2.126	1.567	-26,3	60.956,8	47.150,2	-22,6
Ponarejanje denarja	1.346	1.143	-15,1	66,3	75,3	13,5
Uporaba ponarejenega negotovinskega plačilnega sredstva	435	678	55,9	1.043,2	421,0	-59,6
Poneverba in neupravičena uporaba tujega premoženja	830	643	-22,5	7.212,7	3.667,6	-49,1
Ponareditev ali uničenje poslovnih listin	264	423	60,2	1.390,3	0	...
Napad na informacijski sistem	162	260	60,5	201,3	562,9	...
Izneverjenje	32	240	...	783,0	1.690,2	115,9
Goljufija	172	203	18,0	9.998,3	36.657,6	...
Ponarejanje listin	110	183	66,4	1,8	0	...
Zloraba položaja ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti	336	160	-52,4	194.610,9	145.190,9	-25,4
Zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic	113	149	31,9	6.154,9	11.720,7	90,4
Zloraba osebnih podatkov	373	146	-60,9	33,7	46,7	...
Tatvina	55	139	...	83,6	65,3	-21,9
Velika tatvina	83	109	31,3	308,9	3.634,6	...
Posebni primeri ponarejanja listin	2.532	91	...	0	0	...
Druga kazniva dejanja	1.062	912	-14,1	71.699,1	256.098,3	...
Skupaj	12.553	10.197	-18,8	362.100,1	518.669,9	43,2

Najbolj, s 110 na 183, se je povečalo število kaznivih dejanj ponarejanja listin, in to zaradi dveh obravnavanih serij kaznivih dejanj. Z 264 na 423 se je povečalo število kaznivih dejanj ponareditve ali uničenja poslovnih listin. Gre za več zaključenih serij kaznivih dejanj v povezavi z davčnimi obveznostmi ter oškodovanjem proračuna v eni izmed šolskih ustanov. Zaradi večjega števila prijav zlorab plačilnih kartic na spletu v škodo fizičnih oseb se je za 55,9 % povečalo število kaznivih dejanj uporabe ponarejenega negotovinskega plačilnega sredstva. Povečalo se je število kaznivih dejanj zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic (za 31,9 %), in sicer zaradi zaključenih obširnih predkazenskih postopkov z zlorabo instituta pripravljenosti v šolstvu. Število kaznivih dejanj kršitev temeljnih pravic delavcev se je povečalo za 24,9 %, saj je bila zaključena obsežna obravnava problematike znotraj SPS na območju PU Novo mesto in znotraj dveh serij kaznivih dejanj na območju PU Ljubljana. Najbolj se je zmanjšalo število kaznivih dejanj zlorabe osebnih podatkov (za 60,9 %) ter kaznivih dejanj zlorabe položaja ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti (za 52,4 %) in to zaradi obravnavanih serij kaznivih dejanj v 2015. Manj zaznanih in posledično manj s kazensko

ovadbo zaključenih kaznivih dejanj je vzrok zmanjšanja števila poslovnih goljufij za 26,3 %, davčnih zatajitev za 23,7 %¹⁴ in poneverbe ter neupravičene uporabe tujega premoženja za 22,5 % (MNZ, Policija, 2016: 23).

Policija je opravila finančne preiskave po ZKP (2014) z namenom iskanja, identifikacije, sledenja in zavarovanja ter ciljem odvzema premoženjske koristi, pridobljene s kaznivimi dejanji, v 278 (301) zadevah ali za 7,6 % manj, in sicer zoper 402 (459) fizični osebi in 145 (176) pravnih oseb. V finančnih preiskavah se je preverjalo 136,3 (142,8) milijona evrov (domnevno) protipravno pridobljene premoženjske koristi. Po opravljenih finančnih preiskavah v predkazenskem postopku je policija skladno z določili 502. člena ZKP (2014) na pristojna državna tožilstva podala 92 (98), ali za 6,1 % manj, pobud za začasno zavarovanje zahtevka za odvzem premoženjske koristi v zadevah, v katerih je bila ugotovljena korist v višini

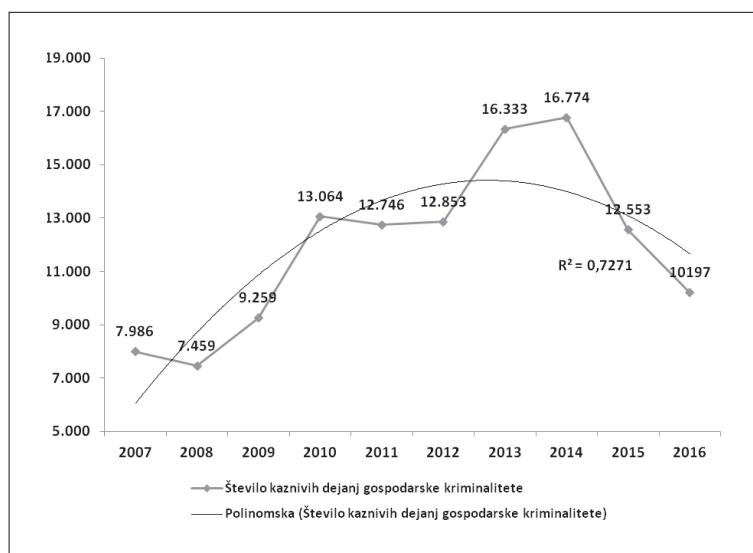
¹⁴ Podatek UKP iz zamrznjene baze policije, pridobljen 23. 2. 2017.

22,8¹⁵ (52,2) milijona evrov, in sicer zoper 110 (118) fizičnih in 36 (65) pravnih oseb. V preostalih primerih, ko na podlagi opravljenih finančnih preiskav niso bili ugotovljeni vsi znaki iz 502. člena ZKP (2014), je policija sestavila 206 (233) poročil (MNZ, Policija, 2016: 23).

Na podlagi Zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (ZOPOKD, 2004) je policija obravnavala 4.311 (3.496) kaznivih dejanj ali za 23,3 % več kot 2015. Za kazniva dejanja gospodarske kriminalitete je bilo ovađenih 960 (1.089) pravnih oseb ali za 11,8 % manj in 2.332 (2.714) fizičnih oseb ali za 14,1 % manj. Z njimi je bilo oškodovanih 3.738 (3.798) fizičnih oseb ali za 1,6 % manj in 7.209 (6.941) pravnih oseb ali za 3,9 % več (MNZ, Policija, 2017: 24).

roma škodo, ter dejanj t. i. organizirane gospodarske kriminalitete in korupcije.« (Kolenc et al., 2013: 109) V desetih letih od 2007 do 2016 se je število kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete povečalo za 27,7 %, njen delež v celotni kriminaliteti pa se je povečal z 9,1 % v 2007 na 16,6 % v 2016 ali za 7,5 odstotne točke (graf 9).

Policija je vložila kazenske ovadbe ali poročila v njihovo dopolnitev za 199 (89) tipičnih korupcijskih kaznivih dejanj, pri čemer je ovađila 233 (105) oseb. Na povečanje števila obravnavanih kaznivih dejanj in storilcev je vplivala učinkovita uporaba prikritih preiskovalnih ukrepov. Obravnavanih je bilo še 64 (32) kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, ki so vsebovala elemente korupcije¹⁶. Poleg tega so bila državne-

Graf 9: Trend gospodarske kriminalitete 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

»Gospodarska kriminaliteta je pojav, ki se količinsko in kakovostno spreminja. Njene pojavne oblike so odvisne od družbenega in gospodarskega sistema, veljavne zakonodaje, razvoja novih tehnologij in drugih dejavnikov, ki vplivajo na poslovanje. Zanj je značilno precejšnje t. i. temno polje, saj posledice teh kaznivih dejanj največkrat niso neposredno vidne, zlasti če so oškodovanke država in njene pravne norme. Pričujoča gospodarska in finančna kriza ter večja brezposelnost je v zadnjih letih nedvomno vplivala na naraščanje števila kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, predvsem kaznivih dejanj, ki generirajo velike premoženjske koristi ozi-

mu tožilstvu poslana poročila v dopolnitev kazenskih ovadb za 36 (57) tipičnih korupcijskih kaznivih dejanj in 6 (9) kaznivih dejanj z elementi korupcije, ki so bila statistično prikazana v prejšnjih letih in katerih preiskovanje se je nadaljevalo v 2016 (MNZ, Policija, 2016: 24).

¹⁵ Podatek UKP iz zamrznjene baze policije, pridobljen 23. 2. 2017.

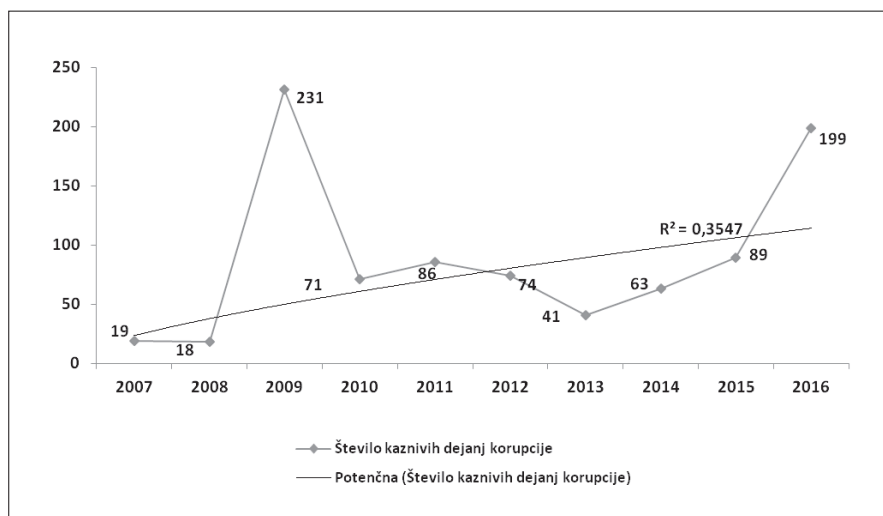
¹⁶ To pomeni, da je policija kazniva dejanja začela preiskovati kot korupcijska kazniva dejanja, po opravljenem predkazenskem postopku pa je vložila kazenske ovadbe za kazniva dejanja zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic ter zlorabe položaja ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti.

Tabela 18: Korupcijska kazniva dejanja 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 59)

Korupcijska kazniva dejanja	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število ovadenih osumljencev		Porast/ upad [v %]
	2015	2016		2015	2016	
Kršitev proste odločitve volivcev	0	11	...	0	11	...
Nedovoljeno sprejemanje daril	9	22	...	9	46	...
Nedovoljeno dajanje daril	10	20	...	25	29	...
Jemanje podkupnine	28	80	...	28	81	...
Dajanje podkupnine	30	24	...	31	24	...
Sprejemanje koristi za nezakonito posredovanje	6	27	...	6	27	...
Dajanje daril za nezakonito posredovanje	6	15	...	6	15	...
Skupaj	89	199	123,6	105	233	121,9
Kazniva dejanja z elementi korupcije [vsaj ena kriminalistična označba 244K ali 261K]	32	64	...	36	83	130,6

Statistični podatki zadnjih deset let kažejo na izrazit odmik 2009, ko je bilo 231 korupcijskih kaznivih dejanj posledica razkritja serije korupcijskih kaznivih dejanj in dokončanja nekaterih kriminalističnih preiskav, ki so potekale že dlje časa (MNZ, Policija, 2010). V naslednjih petih letih je policija obravnavala v povprečju tretjino teh kaznivih dejanj. V letu 2016 se je število obravnavanih kaznivih dejanj povzpelo na 199 (graf 10).

Korupcija je ogromno temno polje, zato statistični podatki policije ne odražajo družbenih razmer, ampak bolj pripravljenost posameznikov in ustanov za prijavljanje teh kaznivih dejanj, predvsem pa zmožnost policije, da zbere dovolj dokazov za kazensko ovadbo (Kolenc et al., 2011, 2013; Lukan, 2008, 2009; Lukan in Kolenc, 2010).

Graf 10: Trend korupcijskih kaznivih dejanj 2007–2016 (Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

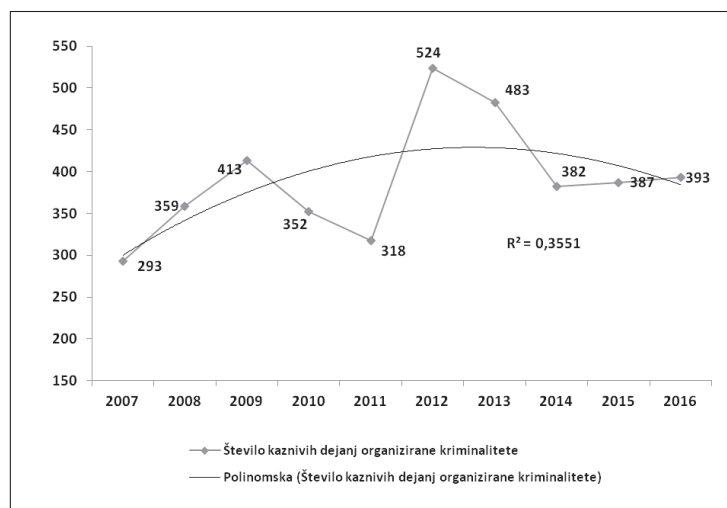
4.4 Organizirana kriminaliteta

Dejavnost policije na področju organizirane kriminalitete je bila usmerjena predvsem v odkrivanje in preiskovanje organiziranih oblik čezmejne kriminalitete, ki je najpogosteje tesno povezana z območjem jugovzhodne Evrope in zahodnega Balkana ali pa celo izhaja od tam. Za odkrivanje in preiskovanje delovanja organiziranih kriminalnih združb je bilo v sodelovanju s tujimi varnostnimi organi izvedenih več

skupnih preiskav. Obravnavanih je bilo 393 (387), ali za 1,6 % več, kaznivih dejanj, ki so posledica organizirane kriminalne dejavnosti. Ovadenih je bilo 236 (245) oseb ali za 3,7 % manj. Z 62 na 51 se je zmanjšalo število obravnavanih organiziranih kaznivih dejanj prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja države. Za 17,1 % se je povečalo število kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje in prometa s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu in predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog (MNZ, Policija, 2017: 24).

Tabela 19: Organizirana kriminaliteta 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 59)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj	
	2015	2016
Prepovedano prehajanje meje ali ozemlja države	62	51
Ponarejanje denarja	7	12
Nedovoljena proizvodnja in promet orožja ali eksplozivov	9	10
Zloraba prostitucije	2	0
Neupravičena proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu in predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog	228	267
Omogočanje uživanja prepovedanih drog ali nedovoljenih snovi v športu	2	1
Tatvina	1	1
Velika tatvina	12	11
Rop	1	1
Goljufija	2	2
Izsiljevanje	8	12
Druga kazniva dejanja	53	25
Skupaj	387	393

Graf 11: Trend organizirane kriminalitete 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

Podatki o organizirani kriminaliteti za obdobje 2007–2016 kažejo, da se je število kaznivih dejanj organizirane kriminalitete od 2007 do 2016 sicer povečalo za 34,1 odstotnih točk, delež organizirane kriminalitete v celotni kriminaliteti, pa je ostal nizek.

Kriminalistična obveščevalna dejavnost je znotraj svojega poslanstva podpirala procese preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja organizirane in drugih hudih oblik kriminalitete. Operativna kriminalistična obveščevalna dejavnost je s svojimi izdelki prispevala k učinkovitejšemu usmerjanju kompleksnejših preiskav organizirane, gospodarske in premoženjske kriminalitete ter s terorizmom povezanih kaznivih dejanj. Strateška kriminalistična obveščevalna dejavnost je bila vpeta v zaključne procese priprav Ocene ogroženosti EU zaradi hudih in organiziranih oblik kriminalitete 2017, iz priporočil pa bo izhajal naslednji Politični cikel EU za boj proti hudim in organiziranim oblikam kriminalitete. Nadaljevala se je krepitev sodelovanja z drugimi ustanovami na nacionalni ravni in ravni EU, poglobljalo se je tudi sodelovanje s sorodnimi enotami varnostnih organov držav članic EU ter držav zahodnega Balkana (MNZ, Policija, 2017: 37).

4.5 Posebne oblike kriminalitete

Število kaznivih dejanj zlorabe prepovedanih drog zmanjšalo s 1.872 na 1.581, število ovadenih osumljencev pa z 2.126 na 1.837. Odkritih je bilo 81 (83) prirejenih prostorov za gojenje konoplje, v katerih je bilo zaseženih 6.002 (4.659)¹⁷ rastlin. Mnogo več je bilo zaseženega heroina 46,6 (6,3) kg in kokaina 103,8 (2,2) kg. Na območjih policijskih uprav so se izvajali poostreni nadzori kriminalnih žarišč oziroma varnostno obremenjenih območij, med drugim tudi v okolici izobraževalnih ustanov. Policijske postaje so samostojno izvedle 1.314 (1.239) poostrenih nadzorov, v sodelovanju s PU SKP pa še 256 (51). Zaradi domnevne zastupitve s prepovedanimi drogami je umrlo 16 (9) oseb. Ugotovljenih je bilo 26 (47) novih psihoaktivnih snovi, ki so se prvič pojavile v Sloveniji¹⁸ (MNZ, Policija, 2017: 24).

V zadnjem desetletju je policija povprečno obravnavala 1.841 kaznivih dejanj zlorabe prepovedanih drog na leto. Njihovo število se je od 2007 do 2016 zmanjšalo za 1,9 % (graf 12).

Tabela 20: Zloraba prepovedanih drog 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 60)

Kazniva dejanja zlorabe prepovedanih drog	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število ovadenih osumljencev		Porast/ upad [v %]
	2015	2016		2015	2016	
Neupravičena proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu in predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog	1.737	1.437	-17,3	1.996	1.699	-14,9
Omogočanje uživanja prepovedanih drog ali nedovoljenih snovi v športu	135	144	6,7	130	138	6,2
Skupaj	1.872	1.581	-15,5	2.126	1.837	-13,6

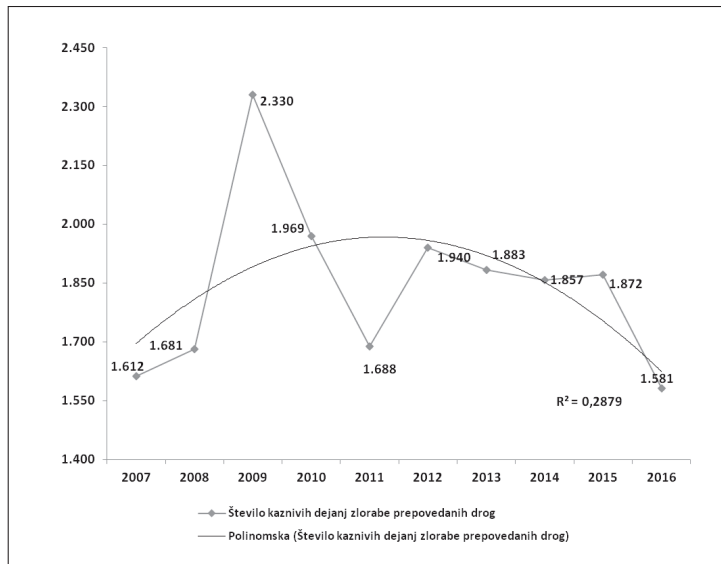
¹⁷ Podatki iz poročil GPU UKP, iz OKCB in akcije Diler, pridobljeni 1. 1. 2016–31. 12. 2016.

¹⁸ Podatki GPU UKP SOK, Oddelka za prepovedane droge, pridobljeni 14. 2. 2017.

Tabela 21: Zasežene prepovedane droge 2015–2016¹⁹ (Vir: MNZ, Policija, 2017: 62)

Vrsta prepovedane droge	Merska enota	Zasežene droge	
		2015	2016
Amfetamin	g	685,6	2.825,1
	ml	2,9	1.602,0
	tbl	385	158
Benzodiazepini	g	0,5	23,3
	ml	20,0	0,0
	tbl	8.411	4.968
Ekstazi	g	138,7	359,3
	tbl	1.386	319,7
Heroin	g	6.353,8	46.558,1
	ml	32,0	61,2
Kokain	g	2.190,7	103.873,2
	ml	34,1	15,0
Konoplja – rastlina	g	20,6	2,6
	kos	9.653,4	13.634,4
Konoplja – rastlina [marihuana]	g	383.008,4	396.137,8
Konoplja – smola [hašiš]*	g	2.020,5	821,1
	ml	24,3	69,5
Metadon*	g	0,0	236,5
	ml	511,5	2.090,1
Metamfetamin	g	1.567,0	43,8
	tbl	26	20
Nedovoljene snovi v športu	g	277,6	179,2
	ml	2.399,0	5.797,6
	tbl	3.784	6.294
Sintetični kanabinoidi	g	66,2	0,1
Sintetični katinoni	g	69,0	10,1

¹⁹ Podatki o zaseženih prepovedanih drogah za 2015 se razlikujejo od podatkov, navedenih v Letnem poročilu o delu policije za 2015, ker so bili naknadno popravljani.

Graf 12: Trend kaznivih dejanj zlorabe prepovedanih drog 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

Število kaznivih dejanj računalniške kriminalitete se je povečalo s 174 na 278 ali za 59,8 %. Za tovrstna kazniva dejanja je bilo ovađenih 129 (84) fizičnih oseb. S 162 na 260 se je povečalo število kaznivih dejanj napadov na informacijski sistem. Povečanje je posledica večjega števila prejetih in obravnavanih prijav fizičnih in pravnih oseb v povezavi z okužbami z izsiljevalsko škodljivo kodo (angl. *ransomware*) in prevar z elektronsko pošto (MNZ, Policija, 2017: 25).

(ali 11,9 % več) zapisnikov o zavarovanju in preiskavi elektronskih naprav, preiskanih pa je bilo 4.173 (3.995) elektronskih naprav²⁰ (MNZ, Policija, 2016: 35).

Z razraščanjem kriminalitete v kibernetnem prostoru je začelo naraščati tudi število kaznivih dejanj računalniške kriminalitete. Leta 2008 je s 310 obravnavanimi kaznivimi dejanji doseglo prvi vrh (Lukan, 2009; Lukan in Kolenc, 2010),

Tabela 22: Računalniška kriminaliteta 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 60)

Kazniva dejanja računalniške kriminalitete	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število ovađenih osumljencev		Porast/ upad [v %]
	2015	2016		2015	2016	
Zloraba osebnih podatkov	3	1	...	2	1	...
Zloraba informacijskega sistema	6	10	...	1	5	...
Kršitev materialnih avtorskih pravic na internetu	2	4	...	4	4	...
Napad na informacijski sistem	162	260	60,5	76	117	53,9
Izdelovanje in pridobivanje orožja ali pripomočkov za vdor v ali napad na informacijski sistem	1	3	...	1	2	...
Skupaj	174	278	59,8	84	129	53,6

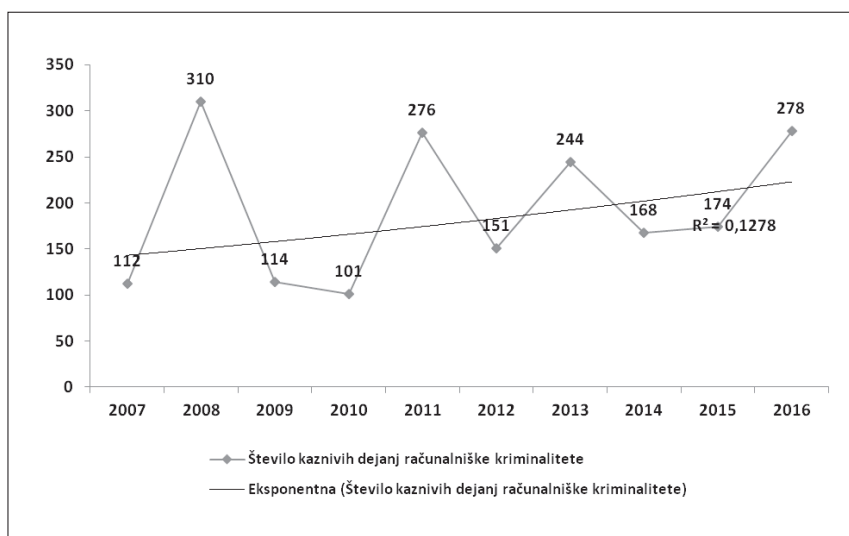
Zaradi iskanja in dokumentiranja digitalnih dokazov kaznivih dejanj je bilo opravljenih 5.357 (4.953) (ali 8,2 % več) forenzičnih zavarovanj in preiskav zaseženih elektronskih naprav oziroma podatkov, za kar je bilo izdelanih 3.018 (2.697)

²⁰ Podatki GPU UKP, aplikacija Rokovnik, ki jo uporabljajo enote za računalniško preiskovanje na UKP in PU, 31. 12. 2016.

kateremu je botrovala dalj časa trajajoča policijska akcija proti »hekerjem«, ki so organizirano vdrali v informacijske sisteme po Sloveniji (MNZ, Policija, 2010). Od takrat število niha, vendar je trend pozitiven (graf 13). Glede na tehnološki razvoj se lahko upravičeno pričakuje, da se bo dolgoročno povečalo tudi število tovrstnih kaznivih dejanj. Vse več različnih tehnologij in storitev v kibernetnem prostoru ter naraščajoče število njihovih uporabnikov nekako pritegne k uporabi in zlorabi tovrstnih tehnologij in storitev tudi storilce kaznivih dejanj.

Z njimi si lahko pridobijo tudi premoženjsko korist (npr. s tatvino denarnih sredstev po sistemu e-bančništva) (Kolenc et al., 2013).

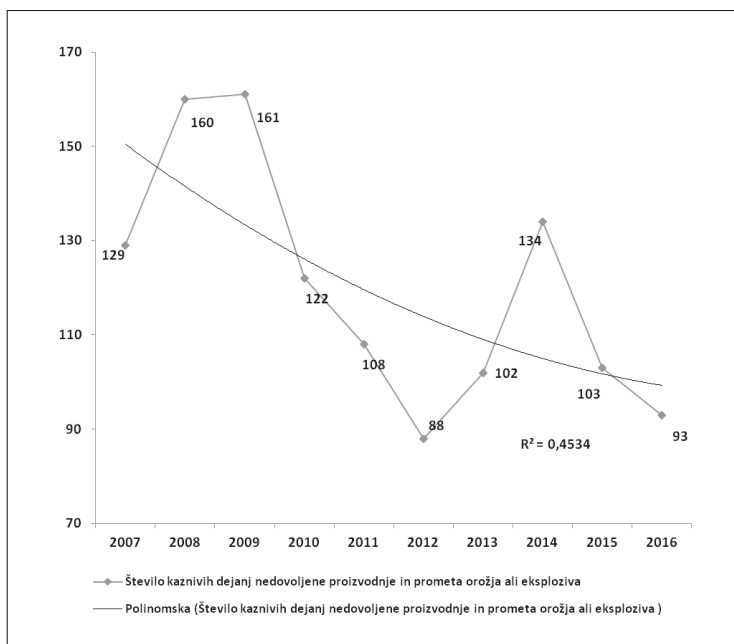
Policija je obravnavala 93 (103), ali za 9,7 % manj, kaznivih dejanj, povezanih z orožjem, med njimi največ, kar 92 (98), kaznivih dejanj nedovoljene proizvodnje orožja ali eksplozivnih snovi in prometa z njimi (MNZ, Policija, 2017: 25).

Graf 13: Trend računalniške kriminalitete 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

Tabela 23: Kazniva dejanja, povezana z orožjem 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 60)

Kazniva dejanja, povezana z orožjem	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število ovadenih osumljencev		Porast/ upad [v %]
	2015	2016		2015	2016	
Izdelovanje in pridobivanje orožja in pripomočkov, namenjenih za kaznivo dejanje	5	1	...	6	2	...
Nedovoljena proizvodnja in promet orožja ali eksploziva	98	92	-6,1	100	106	6,0
Skupaj	103	93	-9,7	106	108	1,9

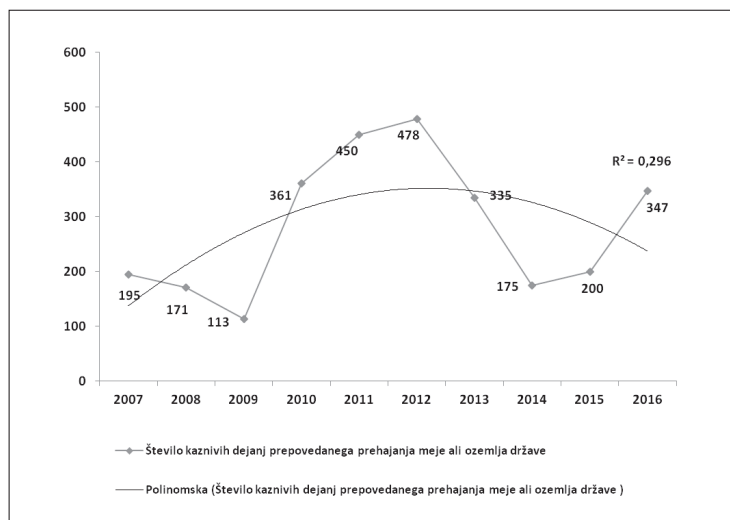

Graf 14: Trend nedovoljene proizvodnje in prometa orožja ali eksploziva 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

V primerjavi z letom 2007 se je v letu 2016 število tovrstnih kaznivih dejanj zmanjšalo za 27,9 odstotnih točk (graf 14).

Kaznivih dejanj prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja države je bilo 347 (200) ali za 73,5 % več, zanje pa je bilo

ovadenih 734 (335) osumljenih ali za 119,1 % več. Vzroke je treba iskati v povečani problematiki nedovoljenih migracij in usmerjenosti dela policije v preiskovanje zlorab legalnih institutov (zlorab pri pridobivanju delovnih dovoljenj in dovoljenj za prebivanje) v Republiki Sloveniji (MNZ, Policija, 2017: 25).

Graf 15: Trend prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja države 2007–2016
(Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

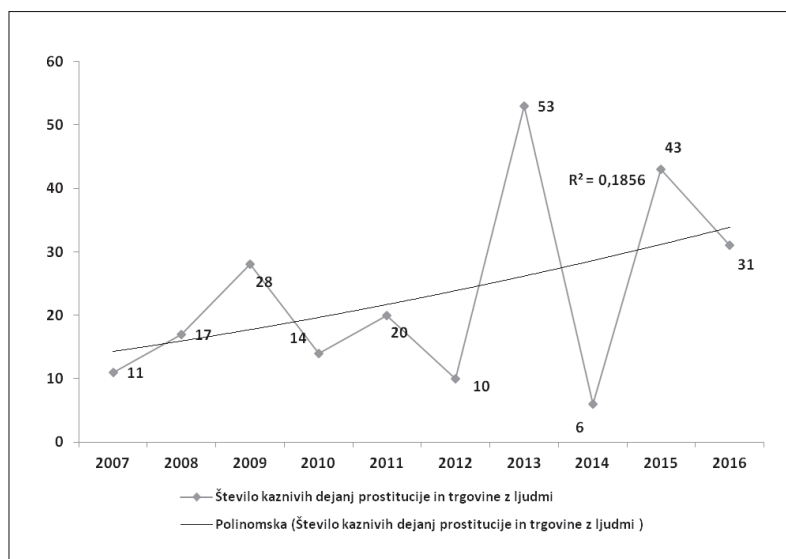
V preteklih letih je bilo število kaznivih dejanj prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja države povezano z obsegom nedovoljenih migracij. Z zmanjševanjem števila nedovoljenih prehodov čez državno mejo po 2000²¹ se je začelo sorazmerno zmanjševati tudi število kaznivih dejanj, in sicer vse do vključno 2009 (Lukan in Kolenc, 2010). Vendar ponovna rast od 2010 do 2012 ni povezana toliko z obsegom nedovoljenih migracij, ampak z uspešnimi preiskavami zlorab legalnih institutov v Sloveniji (MNZ, Policija, 2014). Ponoven padec števila kaznivih dejanj v letih od 2013 do 2015 pa je pogojen s spremembo migracijskih poti, predvsem iz severne Afrike (MNZ, Policija, 2015). V letu 2016 je prišlo

do povečanega obsega ilegalnih migracij po tako imenovani Balkanski poti (graf 15).

Policija je obravnavala 2 (5) kaznivi dejanji tihotapstva ter 31 (43) kaznivih dejanj zlorabe prostitucije in trgovine z ljudmi, za katera so ovadili skupaj 123 (140) oseb. Zmanjšanje ni posledica zmanjšanja aktivnosti policije na tem delovnem področju, temveč se izraža le v številu odkritih osumljencev, ki delujejo znotraj organiziranih kriminalnih združb. Posamezne preiskave, ki so se začele v letu 2016, še potekajo in bodo predvidoma zaključene v 2017 (MNZ, Policija, 2017: 25).

Tabela 24: Zloraba prostitucije in trgovina z ljudmi 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 60)

Kazniva dejanja zlorabe prostitucije in trgovine z ljudmi	Število kaznivih dejanj		Porast/upad [v %]	Število ovradenih osumljencev		Porast/upad [v %]
	2015	2016		2015	2016	
Zloraba prostitucije	5	0	...	10	0	...
Trgovina z ljudmi	38	31	...	130	123	-5,4
Skupaj	43	31	...	140	123	-12,1

Graf 16: Trend prostitucije in trgovine z ljudmi 2007–2016 (Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

²¹ Leta 2000 je bilo evidentiranih 35.892 nedovoljenih prehodov čez državno mejo, nato je začelo njihovo število skokovito upadati vse do 824 v letu 2009 (MNZ, Policija, 2005, 2010).

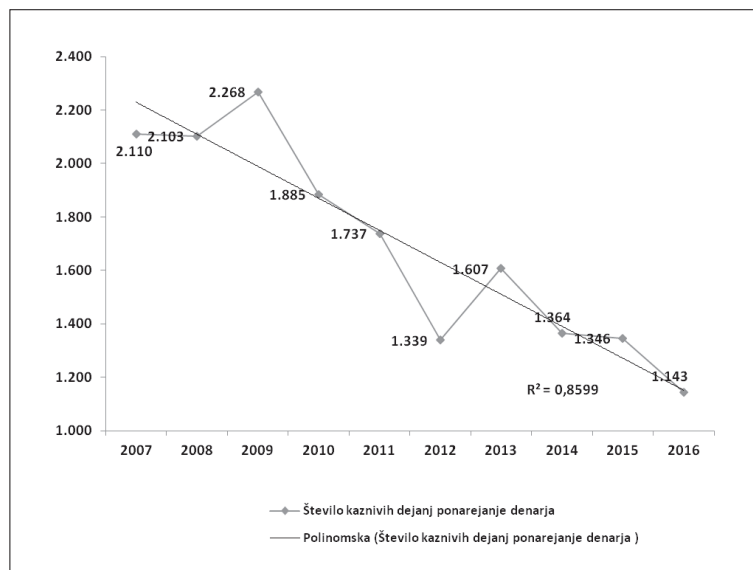
Znaten odmik števila kaznivih dejanj zlorabe prostitucije in trgovine z ljudmi je razviden tudi iz desetletne primerjave števila kaznivih dejanj, zaradi česar je trend tudi rahlo pozitiven, čeprav zaradi nihanja in majhnega števila kaznivih dejanj nima dobre napovedne vrednosti (graf 16).

Policija je obravnavala 1.143 (1.346) kaznivih dejanj ponarejanja denarja ali za 15,1 % manj, zaseženih pa je bilo več ponaredkov, in sicer 3.080 (2.882), od tega 1.970 (1.751) evrskih bankovcev, 1.030 (1.092) evrskih kovancev in 80 (39) bankovcev drugih valut (MNZ, Policija, 2017: 25).

Kot je razvidno iz grafa 17, se število kaznivih dejanj ponarejanja denarja zmanjšuje od leta 2009, le v letu 2013 je bil ponoven porast, kar pa je posledica več unovčitev po le enega samega ponaredka (MNZ, Policija, 2014: 24).

Tabela 25: Zaseženi ponaredki 2007–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017)

Valuta	Število kaznivih dejanj									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Evro										
Kovanci	1.803	1.878	1.448	1.518	1.459	1.956	1.307	1.181	1.092	1.030
Bankovci	1.826	1.970	1.891	2.603	1.174	2.362	1.597	4.869	1.751	1.970
Bankovci drugih valut	1.890	1.057	61	138	639	321	65	340	39	80
Skupaj	5.519	4.905	3.400	4.259	3.272	4.639	2.969	6.390	2.882	3.080

Graf 17: Trend ponarejanja denarja 2007–2016 (Vir: Kolenc et al., 2014; MNZ, Policija, 2017)

Tabela 26: Druge oblike ogrožanja varnosti 2015–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017: 61)

Oblike ogrožanja varnosti	Število kaznivih dejanj		Porast/ upad [v %]	Število ovadenih osumljencev		Porast/ upad [v %]
	2015	2016		2015	2016	
Protipravni odvzem prostosti	30	24	...	39	25	...
Ugrabitev	3	3	...	7	3	...
Grožnje	384	1.383	...	375	1.350	...
Izsiljevanje	184	189	2,7	157	154	-1,9
Povzročitev splošne nevarnosti	215	229	6,5	165	171	3,6
Samovoljnost	42	29	...	40	34	...
Ogrožanje oseb pod mednarodnim varstvom	1	0	...	1	0	...
Skupaj	859	1.857	116,2	784	1.737	121,6

Izsiljevanj je bilo 189 (184) ali za 2,7 % več, protipravnih odvzemov prostosti pa 24 (30). Policija je obravnavala 229 (215) povzročitev splošne nevarnosti in 3 (3) ugrabitev. Z 42 na 29 se je zmanjšalo število kaznivih dejanj samovoljnosti. Obravnavanih je bilo 1.383 (384) kaznivih dejanj groženj (MNZ, Policija, 2017: 61).

Pri omejevanju grožnje terorizma in z njim povezanega ekstremnega nasilja je bilo policijsko delo usmerjeno v preventivno delovanje. V 2016 je potekalo ozaveščanje policistov na lokalni ravni za pravočasno prepoznavanje nasilne radikalizacije s posebnim poudarkom na tujih terorističnih borcih, predvsem povratnikih. Na nacionalni ravni je policija nadaljevala neformalno vodenje in pripravo pobud v sklopu nacionalne RAN-platforme, na mednarodni ravni, v sklopu EU-projekta First Line, znotraj pomoči pri vzpostavljanju ustreznih nacionalnih kapacitet državam SEE, pa je bistveno pripomogla pri izboljšanju varnosti v posamezni regiji ter Sloveniji nasploh (MNZ, Policija, 2017: 25).

5 Namesto zaključka

V uvodu letnega poročila (MNZ, Policija, 2017: 4) je generalni direktor poudaril: »Čeprav letna poročila nikoli ne morejo v celoti zajeti vseh nalog, dosežkov in izzivov, s katerimi se srečujemo, bo obširen pregled dela in rezultatov bralcu zagotovo približal delovno dinamiko naše institucije, ki je v 2016 med drugim ponosno praznovala svojo 25. obletnico delovanja v samostojni Sloveniji. Vse večja nepredvidljivost varnostnih dogodkov, spreminjanje pojavnih oblik kriminalitete, selitev kriminalitete na splet itd. – vse to so več kot tehtni razlogi, ki so s konkretnimi dogodki v letu 2016 sprožili zahteve za spremembo ključnih policijskih zakonov in sprejem novih

policijskih pooblastil. Pri skoraj vseh predlaganih ukrepih je bilo izraženo nasprotovanje, ki pogosto ni premoglo kredibilne argumentacije, temveč le prazno in populistično mnenje, da se spreminjamo v t. i. policijsko državo. Vemo, kaj pomeni policijska država, in Slovenija je daleč od tega. Dejstvo je, da policija pooblastil oziroma ukrepov, ki jih predlaga, ne potrebuje zase, ampak zato, da izvršuje ustavno in zakonsko zagotovljeno pravico ljudi do varnosti. Večina državljanov to razume, saj se do dela policije opredeljujejo na podlagi lastnega izkustva, kar se izraža tudi z anketami javnega mnenja, ki kažejo, da ljudje policiji še vedno zaupajo. Zato ni razloga, da bi policijo potiskali nazaj v kameno dobo, ampak ji je treba omogočiti, da s svojimi pooblastili in opremo sledi razvoju kriminalitete ter se suvereno postavlja ob bok drugim evropskim policijam. Le tako se bo lahko uspešno spopadala z izzivi, ki jo čakajo v prihodnje.«

Tabela 27: Kriminalitetno število 2007–2016 (Vir: MNZ, Policija, 2017)

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Umori in uboji	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Hude in posebno hude telesne poškodbe	14	10	10	11	9	10	8	9	8	7
Spolni delikti ²²	19	15	18	19	16	14	15	10	8	11
Ropi in roparske tatvine	26	24	29	27	23	23	22	18	14	14
Vlomi	883	734	738	639	650	672	725	659	497	519
Vsa kazniva dejanja	4.354	4.031	4.275	4.368	4.316	4.462	4.554	4.241	3.336	2.983

Skratka, za leto 2016 je na področju preiskovanja kriminalitete značilno (MNZ, Policija, 2017: 8):

– število kaznivih dejanj, na 100.000 prebivalcev – kriminalitetno število se je v primerjavi z 2007 zmanjšalo za 41,2 % (tabela 27);

– policija je obravnavala 61.574 kaznivih dejanj ali za 26,6 % manj od 10-letnega povprečja, ki znaša 83.891;

– preiskavnost kaznivih dejanj je bila 48,3 %, kar je 0,1 odstotne točke manj kot je 10-letno povprečje. Največji delež preiskavnosti imata PU Murska Sobota s 67,9 % in PU Novo mesto s 63,2 %, najmanjšo preiskavnost ima PU Ljubljana s 40,8 % preiskanih kaznivih dejanj;

– delež kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija, se je v 2016 zmanjšal za 1,7 odstotne točke na 13,5 %, pri čemer ima PU Novo mesto najvišji delež lastne dejavnosti, in sicer 29,7 %, PU Ljubljana pa najmanjšega, tj. 8,9 %;

– število mrtvih zaradi posledic kaznivih dejanj se je zmanjšalo s 56 na 43;

– število kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete se še vedno zmanjšuje. V 2016 jih je policija obravnavala za 18,8 % manj, njihov delež v celotni kriminaliteti pa se je zmanjšal na 16,6 %;

– delež škode gospodarske kriminalitete v celotni kriminaliteti se je povečal za 8,2 odstotne točke na 87,8 %;

– število tipičnih korupcijskih kaznivih dejanj se je z 89 povečalo na 199, pri čemer je bilo ovadenih 233 (105) oseb.

Literatura

1. Aebi, M. F., de Cavarlay, B. A., Barclay, G., Gruszczynska, B., Harrendorf, S., Heiskanen, M. et al. (2010). *European sourcebook of crime and criminal justice statistics – 2010* (4th ed.). The Hague: WODC. Pridobljeno na <https://english.wodc.nl/onderzoeksdatabase/european-sourcebook-4e-editie.aspx>
2. Brvar, B. (2013). *Merjenje kriminalitete*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti. Pridobljeno na http://www.inst-krim.si/fileadmin/user_upload/Merjenje_kriminalitete-Bogomil_Brvar.pdf
3. Clarke, S. (2013). Trends in crime and criminal justice, 2010. *Statistics in Focus*, (18). Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5585960/KS-SF-13-018-EN.PDF/b510d657-4749-47f5-81c4-adf66edfa6f3?version=1.0>
4. European Commission. (2016). *Eurostat*. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main>
5. Ferme, J. in Kebe, J. (2012). Kriminaliteta v letu 2011. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(2), 85–102.
6. Kolenc, T., Kebe, J. in Bukovnik, A. (2011). Kriminaliteta v letu 2010. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(2), 103–124.
7. Kolenc, T., Kebe, J. in Bukovnik, A. (2013). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2012. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 64(2), 95–121.
8. Kolenc, T., Kebe, J. in Bukovnik, A. (2014). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2013. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(3), 175–206.
9. Lukan, A. (2007). Kriminaliteta v letu 2006. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 58(2), 115–132.
10. Lukan, A. (2008). Kriminaliteta v letu 2007. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59(2), 99–113.
11. Lukan, A. (2009). Kriminaliteta v letu 2008. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 60(2), 77–90.
12. Lukan, A. in Kolenc, T. (2010). Kriminaliteta v letu 2009. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(2), 117–140.
13. MNZ, Policija. (2010). *Poročilo o delu policije za leto 2009*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2009.pdf>
14. MNZ, Policija. (2014). *Poročilo o delu policije za 2013*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2013.pdf>

²² Kazniva dejanja posilstva, spolnega nasilja, kršitve spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja in spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let.

15. MNZ, Policija. (2015). *Poročilo o delu policije za 2014*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2014.pdf>
16. MNZ, Policija. (2016). *Poročilo o delu policije za 2015*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2015.pdf>
17. MNZ, Policija. (2017). *Poročilo o delu policije za 2016*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2016.pdf>
18. Svetek, S. (2006). Kriminaliteta v letu 2005. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 57(2), 95–109.
19. University of Lausanne. (2015). *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*. Pridobljeno na <http://wp.unil.ch/europeansourcebook>
20. Zakon o kazenskem postopku [ZKP]. (2014). *Uradni list RS*, (87/14).
21. Zakon o odvzemu premoženja nezakonitega izvora [ZOPNI]. (2011). *Uradni list RS* (91/11, 25/14).
22. Zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja [ZOPOKD]. (2004). *Uradni list RS*, (98/04, 65/08, 57/12).

Crime in Slovenia in 2016

Branko Japelj, M.A., Director of Criminal Police Directorate, General Police Directorate, Ministry of Interior, Slovenia. E-mail: branko.japelj@policija.si

This paper focuses on crime statistics, which were investigated by the Slovenian police, and changes and factors that have influenced them in their work. These data comprise only those criminal offences detected by the police, and consequently do not fully reflect the security situation in the country during the last year. The fight against economic crime was one of the priorities of the police, especially in the areas of increased risk of economic crime and corruption (banking, public authorities, health care, and protection of the financial interest of the EU). The National Investigation Bureau investigated demanding and complex forms of crime related to the banking sector and corporate crime in connection with abuses of financial instruments, acquisition of companies, capital increases and other illegal transactions. The Police, together with Europol, projects of the European multidisciplinary platform against criminal threats, and other foreign and domestic authorities fighting international organised and other serious forms of crime.

The Slovenian police investigated 61,574 criminal offences in 2016 (68,810 in 2015), which is 10.5% less than in the year before. The proportion of criminal offences that police have detected by its own activity decreased from 15.2% to 13.5% (1.7%). The share of criminal offenses investigated decreased from 52.0% to 48.3% (3.7%). The Police estimated that damage caused by these criminal offences amounted to 590.9 million euros (454.9 in 2015), which represents an increase of 29.9% over the prior year. They investigated 18.8% fewer economic crimes than in the year before. The proportion of economic crime decreased from 18.2% to 16.2%. In general, 8.7% fewer criminal offences were detected than in previous year, and 42.1% of criminal offences were investigated (45.6% in 2015). The scope of criminal offences against sexual integrity increased 38.0%, while juvenile crime decreased by 3.0%. The Police dealt with 1.6% more criminal offences against the economy than in the year before. A ten-year comparison revealed that the numbers of criminal offences, investigated criminal offences, and criminal offences detected by the police, significantly decreased in the last two years.

Keywords: crime, statistical data, criminal offences, police, police work, Slovenia

UDC: 343.3/.7(497.4)"2016"

Samozaznana legitimnost pri policistih v Sloveniji – primerjava med študijama v letih 2013 in 2016¹

Kaja Prislan², Gorazd Meško³, Branko Lobnikar⁴, Barbara Čuvan⁵

V prispevku so predstavljene ugotovitve primerjalne študije o samozaznani legitimnosti slovenskih policistov ter rezultati dveh študij o legitimnosti in zaznani samolegitimnosti slovenskih policistov, ki sta bili opravljena leta 2016 ($n = 478$) in 2013 ($n = 529$) na istih policijskih postajah v Sloveniji z istim merskim instrumentom. Namen študije je bil proučiti stališča policistov glede lastne legitimnosti in uveljavljenosti v družbi ter pridobiti vpogled v dinamiko oziroma značilnosti koncepta samozaznane legitimnosti. Ocena distributivne pravičnosti (zadovoljstva policistov s plačilom dela) se je v letu 2016 glede na leto 2013 izboljšala. Sicer gre za dejavnik, ki je med vsemi še vedno najslabše ocenjen. Statistično značilne in pozitivne razlike smo ugotovili tudi pri oceni postopkovne pravičnosti nadrejenih in pripadnosti policiji. Zelo pozitivno so policisti ocenili tudi svojo postopkovno pravičnost, ki pa se je v letu 2016 nekoliko zmanjšala. Zanimiva dinamika se kaže predvsem pri samozaznani legitimnosti; policisti v obeh obdobjih zelo pozitivno ocenjujejo moralno upravičenost svojih pooblastil, vendar se je v zadnjem obdobju to prepričanje statistično značilno zmanjšalo. Policisti so v letu 2016 bolj prepričani, da imajo dovolj avtoritete za opravljanje dela, ter bolj zaupajo v svoje kompetence in pooblastila, ki jih uporabljajo pri delu. Prispevek zaključujemo z razpravo, v kateri ugotovitve primerjalne študije postavljamo v okvir družbenih in institucionalnih sprememb.

Ključne besede: samozaznana legitimnost, postopkovna pravičnost, proorganizacijsko vedenje, policisti, Slovenija

UDK: 351.741(497.4)

1 Uvod

Legitimnost je osrednji koncept demokratičnega delovanja oblasti. Izhaja iz zaznav ljudi o tem, kako institucije oblasti uresničujejo svoje poslanstvo v družbi in kako uporabljajo svojo moč (Jackson, Hough, Bradford in Kuha, 2015; Tyler, 2011). Še posebno pomembna je legitimnost policijske organizacije, saj odraža stopnjo blagostanja in demokracije v družbi. Policisti, ki podprejo pravico državljanov do protestov in hkrati ob njihovem pojavu zagotavljajo javni red in mir, lahko s svojimi dejavnostmi krepijo pomen zakonitosti in avtonomi-

je posameznika v skupnosti. Če pa, nasprotno, pri varovanju protestov prekoračijo uporabo sile, lahko pri ljudeh ustvarjajo dvom in občutek ogroženosti. Policisti lahko s svojimi postopki promovirajo ali spodkopavajo tolerantnost v družbi, zmanjšujejo ali ustvarjajo strah pri ljudeh (Sklansky, 2008; Wolfe in Piquero, 2011). Od legitimnega delovanja policije je odvisno, kakšen odnos imajo državljani do oblasti in spoštovanja zakonov (Cohen-Charash in Spector, 2001; Colquitt, Conlon, Wesson, Porter in Ng, 2001), zato sta filozofija in strategija policijskega dela v večini razvitih držav osredotočeni na zagotavljanje njene javne podpore in usmerjen razvoj, skladen s potrebami skupnosti. To pa zahteva demokratične pristope upravljanja policijske organizacije, pri kateri se zaupanje in legitimnost ustvarjata s pravičnim, v skupnost usmerjenim in inkluzivnim opravljanjem policijskega dela (Trinkner, Tyler in Goff, 2016). S ciljem demokratizacije policijske dejavnosti je večina držav že uvedla dve podporni strategiji: 1) policijsko delo v skupnosti, ki spodbuja sodelovanje s prebivalci pri reševanju lokalnih varnostnih problemov (Skogan, 2008) in 2) na postopkih temelječ model policijskega dela, ki si s spoštljivim in poštenim/pravičnim delom prizadeva za večje zaupanje policije v javnosti (Meares in Neyroud, 2015).

Tudi v slovenski policiji se v zadnjih letih z namenom doseganja večje transparentnosti, učinkovitosti in demokratičnosti uvajajo vidnejše spremembe (npr. na ravni pooblastil, organizacijske in kadrovske strukture, informacijske

¹ Prispevek je nastal v okviru projekta *Zakonitost in legitimnost policijske dejavnosti, kazenskega pravosodja in izvrševanja kazenskih sankcij*, ki ga je financirala Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (št. projekta J5-5548; 2013–2016). Vodja projekta je bil drugi avtor tega prispevka.

² Dr. Kaja Prislan, asistentka za varnostne vede, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: kaja.prislan@fvv.uni-mb.si.

³ Dr. Gorazd Meško, redni profesor za kriminologijo, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si.

⁴ Dr. Branko Lobnikar, izredni profesor za varnostne vede, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: branko.lobnikar@fvv.uni-mb.si.

⁵ Barbara Čuvan, doktorska študentka na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: barbara.cuvan@student.um.si.

tehnologije in tehničnih sredstev, povezovanja z lokalnimi in nedržavnimi varnostnimi akterji idr.). Pri izvajanju takšnih sprememb je kontinuirano proučevanje stanja legitimnosti policije nujno za spremljanje učinka in usmerjen razvoj policijske organizacije (Meško in Klemenčič, 2007). Pri tem se raziskovalci usmerjajo pretežno v ocenjevanje javne oziroma zunanje legitimnosti, medtem ko notranja oziroma interna ostaja slabše pojasnjena. Pri pojasnjevanju nekega razmerja ali odnosov je treba upoštevati vplive vseh vpletenih akterjev, saj pomanjkanje poznavanja pogleda z druge strani ustvarja pomanjkljivosti v teorijah policijske legitimnosti (Van Craen, 2016). Iz tega razloga smo se v študiji osredotočili na samozaznano legitimnost policistov. Najprej bomo s pregledom teorij in študij proučili temeljne lastnosti koncepta legitimnosti in jih povezali s policijskim delom ter organizacijo, ugotovitev pa preverili v dveh ločenih študijah na vzorcu slovenskih policistov. Ugotovitve raziskave, ki jo predstavljamo v nadaljevanju, imajo tudi časovno komponento, saj smo primerjali rezultate dveh enakih študij v letih 2013 in 2016. Tako smo preverili, kako se je koncept samozaznane legitimnosti pri policistih spreminjal v krajšem časovnem obdobju. V nadaljevanju prispevka najprej opredelimo koncept legitimnosti policijske dejavnosti in znotraj tega prikažemo pomen samozaznane legitimnosti.

2 O legitimnosti policijske dejavnosti

Koncept legitimnosti predvsem v zadnjih dveh desetletjih uživa več pozornosti empiričnega raziskovanja. Najbolj razširjene so raziskave o zaupanju državljanov v različne državne in vladne institucije, pri čemer je policijska organizacija pogosto predmet proučevanja. Študije legitimnosti so vsebinsko in metodološko raznolike, večinoma pa se navezujejo na zgodnja proučevanja pri Maxu Weberu (1978, 1984) in na njihovo nadgradnjo pri Davidu Beethamu (1991). V strokovni literaturi se pri vprašanju legitimnosti policijskega dela najpogosteje povzemajo ugotovitve ameriških študij Toma R. Tylerja s sodelavci (Trinkner, Tyler in Goff, 2016; Tyler, 1990, 2006a, 2006b, 2011; Tyler in Blader, 2000, 2003; Tyler, Callahan in Frost, 2007; Tyler in Fagan, 2008; Tyler in Huo, 2002; Tyler in Jackson, 2014) in evropskih študij Justica Tankebeja s sodelavci (Bottoms in Tankebe, 2012, 2013; Tankebe, 2008, 2009, 2010, 2011, 2013, 2014a, 2014b; Tankebe in Meško, 2015; Tankebe, Reising in Wang, 2016).

Glede na trenutno uveljavljene teorije se legitimnost enači z javnim priznavanjem upravičenosti avtoritete do uporabe moči (Beetham, 1991; Hough, Jackson in Bradford, 2013; Jackson, Bradford, Stanko in Hohl, 2013b; Tyler, 2006b). Nanaša se tudi na splošno uveljavljeno prepričanje, da je policija institucija, ki jo družba potrebuje, da je vredna investicij in

da prispeva k blaginji družbe (Cooper, 2014). Pri tem se tako opazovalci kot nosilci moči strinjajo, kako naj bi se avtoriteta uveljavljala v družbi (Jackson, Bradford, Hough in Murray, 2013a). Zaradi skupnega prepričanja imajo ljudje občutek, da je ukaze policistov treba spoštovati in upoštevati, saj njihove odločitve izhajajo iz skupnih vrednot (Tyler, 2006a). Bottoms in Tankebe (2012) pojasnjujeta, da se legitimnost razvije kot posledica samozavesti izvajalcev avtoritete in prepričanja opazovalcev o moralni upravičenosti te avtoritete. Zaupanje je namreč vzajemen pojav (Kääriäinen in Sirén, 2012; Yang, 2005), legitimnost pa je posledica interakcije med nosilci oziroma izvajalci moči in nosilniki te avtoritete. Legitimnost se oblikuje v dialogu in je interaktivna. Če nosilniki menijo, da se izvajalec moči obnaša moralno in upravičeno, mu posredno ali neposredno sporočijo, da je njegova moč legitimna oziroma upravičena in se podredijo njegovemu ukazu (Bottoms in Tankebe, 2013; Jackson et al., 2015).

Novejše študije legitimnost opredeljujejo kot kompleksen in večdimenzionalen konstrukt. Med stanja, ki jo spremljajo, uvrščajo npr. zaupanje, zadovoljstvo, ubogljivost, pravičnost, učinkovitost, zakonitost in skladnost vrednot (Bottoms in Tankebe, 2012; Hough et al., 2013; Jackson et al., 2015; Smith, 2007; Tankebe, Reising in Wang, 2016). Zaupanje, zadovoljstvo in ubogljivost, ki definirajo legitimnost, nastanejo na podlagi prepričanj, da policija deluje zakonito in učinkovito, da je pri delu poštena oziroma pravična ter da so prepričanja in stališča nosilcev avtoritete skladna z vrednotami javnosti. Še posebno velik pomen ima pravičnost (Dirix in Van den Bulck, 2014; Jackson et al., 2013a; Jackson et al., 2013b; Marien, 2011; Murphy, 2013; Murphy, Mazerolle in Benett, 2014; Sunshine in Tyler, 2003; Tyler in Huo, 2002), ki se navadno presoja z distributivnega vidika oziroma z zaznavo glede poštene delitve virov (npr. koliko časa in pozornosti policija nameni določenim problemom posamezne skupine ali skupnosti) (Bottoms in Tankebe, 2012; Nix in Wolfe, 2016; Tankebe et al., 2016), še pogosteje pa s postopkovnega vidika oziroma preko odnosov med izvajalci in udeleženci postopkov (npr. konsistentnost, objektivnost, spoštljivost pri uporabi pooblastil) (Tankebe et al., 2016). Glede na navedeno Tylerjev (ameriški) model kaže, da se legitimnost izoblikuje s postopkovno pravičnostjo, saj ljudje avtoriteto dojemajo kot legitimno, če je ta v postopkih zoper njih 1) poštena/pravična, 2) deluje zakonito, 3) jim daje možnost za pojasnitev okoliščin in 4) je nevtralna/nepristranska, medtem ko Tankebejev (evropski) model predvideva, da na zaznavo legitimnosti vplivajo 1) postopkovna pravičnost, 2) distributivna pravičnost, 3) zakonitost in 4) učinkovitost avtoritete (Tankebe in Meško, 2015).

Čeprav raziskovalci še nimajo enotnega mnenja glede vseh dejavnikov vpliva in korelacij med njimi, so ugotovitve študij glede pozitivnih učinkov legitimnosti relativno enotne.

Zaznave in stališča družbe glede policije so pomembne, ker vplivajo na vedenje prebivalcev in na njihov odnos do izvajalcev oblasti, to pa vpliva na stanje varnosti v skupnostih in državi ter na kakovost dela policije. Študije kažejo, da legitimnost policije vpliva na ljudi z več vidikov, predvsem pa pogojuje njihovo pripravljenost za sodelovanje (v smislu prijavljanja kršitev, sodelovanja v policijskih postopkih, komunikacije), podporo razvoju policijske organizacije, vedenje skladno z zakoni in prepričanja glede zanesljivosti ter kredibilnosti pravnega sistema (Hertogh, 2015; Kochel, 2011; Kochel, Parks in Mastrofski, 2013; Murphy in Cherney, 2011; Reisig, Tankebe in Meško, 2014; Sunshine in Tyler, 2003; Tankebe, 2008, 2009, 2013; Taylor in Lawton, 2012; Taylor, Wyant in Lockwood, 2015; Tyler, 1990; Tyler in Fagan, 2008).

Glede na dosežane ugotovitve bi morale nadaljnje raziskave in razlage upoštevati dvoje: na pripravljenost ljudi sodelovati s policijo vplivajo različni vidiki legitimnosti in legitimnost policije je kulturno ter kontekstualno pogojena (Hough et al., 2013). Tankebe in sodelavci (2016) ugotavljajo, da se legitimnost v različnih okoljih obnaša oziroma upravlja drugače, saj je dinamika vplivnih dejavnikov med različnimi kulturami in državami drugačna. Tudi metaanaliza Evropske sociološke študije (ESS), ki se na intervalni ravni izvaja od leta 2002 dalje, v 20 evropskih državah namreč jasno kaže, da je zaupanje v policijsko organizacijo med državami različno. Slovenija ima v primerjavi z drugimi državami izjemno nizek indeks (od 6,6 do 10,2), pri čemer smo vrh dosegli v letu 2006, od takrat pa je zaupanje nekoliko slabše. Glede na to se lahko primerjamo npr. z Nizozemsko, Portugalsko, Belgijo, Poljsko, Madžarsko, medtem ko imajo druge države (Irska, Švedska, Nemčija, Norveška, Danska, Švica) veliko višje indekse (približno 20) (Ponsaers, 2015). Razlike med državami jasno nakazujejo na to, da je generalizacija ugotovitev študij lahko zelo tvegana. Pomembno je tudi, da se upošteva nacionalni kontekst, študije pa je treba ponavljati v istih okoljih.

V Sloveniji so bile na temo zaupanja, javne podpore in legitimnosti policije opravljene študije, ki so se, tako kot v tujini, osredotočile predvsem na javni/zunanji vidik legitimnosti. Prva obsežnejša razprava o tem je bila sprožena s pregledom policijske dejavnosti z vidika legitimnosti od slovenske osamosvojitve naprej (Meško in Klemenčič, 2007). Prva empirična študija v Sloveniji je testirala Tylerjevo teorijo legitimnosti in analizirala zaznavo obsojencev glede legitimnosti pravosodnih policistov v zaporskem okolju, pri čemer so bili v ospredju vidiki postopkovne pravičnosti. Izkazalo se je, da zaznana pravičnost v postopkih pravosodnih policistov vpliva na odklonsko vedenje zapornikov, saj tisti zaporniki, ki pravosodne policiste ocenjujejo kot postopkovno pravične, manj pogosto kršijo pravila (Reisig in Meško, 2009). Druga nacionalna študija o zaznavanju legitimnosti in postopkovne

pravičnosti slovenskih policistov je podala podobne ugotovitve. Te so pokazale, da je zaznava ljudi glede postopkovne pravičnosti policistov povezana z zaznavo legitimnosti in da legitimnost nadalje vpliva na spoštovanje pravil (Reisig, Tankebe in Meško, 2012). Slovenski raziskovalci so sodelovali tudi v mednarodni študiji policijske legitimnosti, v kateri se je pokazalo, da sta avtoriteta policije in postopkovna pravičnost povezani z zaupanjem v policijo ter da je učinkovitost policije povezana z zaupanjem samo v določenih državah (Meško, 2013). Za slovensko okolje so določena spoznanja glede dejavnosti legitimnosti enaka kot drugje (npr. pravičnost, zaupanje, ubogljivost), zaznavanje legitimnosti pa je pogojeno tudi s kulturnimi razlikami med državami in vrsto vladavine ter prevladujočo vrsto policijske dejavnosti. Konkretno razlaga za takšna odstopanja za zdaj ostajajo predmet razprav, med najmanj raziskanimi pa je vidik samozaznane legitimnosti pri policistih, saj ga je doslej obravnavala samo študija iz leta 2013 (Meško, Tankebe, Čuvan in Šifrer, 2014).

V nasprotju s proučevanjem zunanje/javne legitimnosti policistov je študij interne/notranje legitimnosti relativno malo, pa še te se večinoma navezujejo na proučevanje zaznav odločevalcev na višjih položajih (De Angelis in Kupchik, 2009; Roberts in Herrington, 2013; Schafer, 2013; Wheatcroft, Alison in McGrory, 2012). Analiza samozaznane legitimnosti operativne ravni policijske organizacije je med vsemi analiziranimi skupinami najmanj pogosta (Bottoms in Tankebe, 2012; Harkin, 2015). Zaznave odločevalcev in nadzornikov so nesporno pomembne, saj vodje pomembno vplivajo na zaposlene, klimo in odločitve v organizaciji (Lewis, 1984), vendar je treba razumeti, kako policisti, ki delujejo na operativni ravni, pojmujejo lastno legitimnost. Tako bi bilo treba podrobneje raziskati, kako (in koliko) postopkovna pravičnost znotraj organizacije vpliva na delo policistov in pravičnost pri obravnavi ljudi, ali socialni odnosi med kolegi v organizaciji vplivajo na samozaznano legitimnost, kako se oblikujejo njihova prepričanja, kakšen odnos imajo do družbenih vrednot, kako pomanjkanje legitimnosti vpliva nanje in kakšen odnos ima do teh pomanjkljivosti policijska organizacija (Bottoms in Tankebe, 2012). Nekatere ugotovitve, ki lahko prispevajo k boljšemu razumevanju samozaznane legitimnosti, so predstavljene v nadaljevanju prispevka.

2.1 Samozaznana legitimnost

Podpora policijski organizaciji je večplastna. Legitimna moč je tista, ki jo kot upravičeno priznavajo vsi udeleženi akterji. Mednje spadajo odločevalci, izvajalci moči, njihovi prejemniki oziroma naslovniki in tretje stranke, katerih mnenje je pomembno za delo organizacije (Beetham, 2013). Kot navajajo številni avtorji, ima empirična legitimnost vsaj tri plati; delimo jo na javno (zaznano), osebno (samozaznano) in orga-

nizacijsko (vodstveno) (Bottoms in Tankebe, 2012; Jackson et al., 2015; Tankebe in Meško, 2015).

Tudi Van Craen (2016) pri pojasnjevanju postopkovne pravičnosti trdi, da je ta pomembna v dveh vrstah razmerij in jo zato deli na zunanjo in notranjo. Zunanja zajema odnose med prebivalci in policisti, druga pa razmerje med policisti in njihovimi šefi. Po njegovem mnenju imata obe podoben vpliv na zaupanje v avtoriteto in se, sicer v drugačnih okoliščinah, obnašata podobno. Policisti in državljani si želijo, da jih avtoritete (npr. predstojniki, policisti), ki odločajo o njih, obravnavajo nepristransko, spoštljivo in vljudno. Tako kot morajo policisti na terenu izkazati nevtralen, spoštljiv in odgovoren pristop, morajo biti do policistov takšni tudi policijski šefi, če si želijo pridobiti njihovo zaupanje. V tem kontekstu avtoriteto razumemo kot sposobnost za uporabo moči, ki temelji na legitimnosti.

Z navedenim se strinjata Bottoms in Tankebe (2012), ki poudarjata, da je treba proučevati zaupanje policistov v lastne sposobnosti, postopke in organizacijo, saj lahko takšna prepričanja močno vplivajo na njihovo opravljanje dela in vzpostavljanje legitimnosti v odnosu do javnosti. Avtorja poudarjata dvojno naravo legitimnosti: legitimnost organa in legitimnost nosilca pooblastil. Raziskovalci (Bottoms in Tankebe, 2012; Tankebe in Meško, 2015) posebej poudarjajo dejstvo, da je notranja oziroma osebna legitimnost (v prispevku jo imenujemo samozaznana legitimnost) predpogoj za zunanjo legitimnost. Vsa pojasnila glede zaupanja v policijo so zato pomanjkljiva, če ne upoštevamo tudi zaupanja nosilcev avtoritete (v državljane, lastno avtoriteto in organizacijo).

Samozaznana legitimnost lahko opredelimo kot prepričanje nosilcev moči (in pooblastil), da sta njihova avtoriteta in vloga moralno upravičeni ter sprejeti. Gre za samopotrdivo vlogo in prepričanje nosilca, da družbeni red upravlja tako, kot je splošno sprejeto. Z drugimi besedami: samozaznana legitimnost se nanaša na to, kakšen odnos imajo policisti do svoje moči (Jackson et al., 2015; Tankebe in Meško, 2015). V nasprotju z legitimnostjo organizacije, ki se osredotoča na stališča nosilcev pooblastil do organizacije, se pri samozaznani legitimnosti ukvarjamo s stališči nosilcev (izvajalcev) pooblastil do njihove lastne individualne legitimnosti (Meško et al., 2014).

Kot omenjeno, je notranji vidik legitimnosti kot raziskovalni konstrukt slabše raziskan, na podlagi študij o zaznani legitimnosti pa je mogoče predpostavljati, kateri dejavniki imajo pomembno vlogo pri pojasnjevanju samozaznane legitimnosti. Mednje uvrščamo odnose med sodelavci in kolegi, odnose s predstojniki in vodji ter odnose s prebivalci in skupnostmi (Coleman, 1988; Muir, 1977; Tankebe, 2010;

Tankebe in Meško, 2015). Bottoms in Tankebe (2012) trdita, da lahko poleg odnosov na delovnem mestu na samozaznano legitimnost preslikamo tudi vpliv zaznane zakonitosti, stališča glede upravičenosti položaja, skladnost prepričanj in vrednot, skupna stališča glede vloge policije in sam odnos policije do drugih izvorov moči v družbi.

Dosedanje študije so že dokazale nekatere vplive samozaznane legitimnosti na javno mnenje in vedenje policistov. Študija Stoutlanda (2001) razkriva, da ima odnos policistov do ljudi v policijskih postopkih veliko večji vpliv na javno oceno kredibilnosti kot pa njihova dejanska kompetentnost in učinkovitost. Tudi Bradford in Quinton (2014) ter Tankebe in Meško (2015) poročajo, da policisti, ki zaupajo v svojo avtoriteto, izkazujejo višjo stopnjo postopkovne pravičnosti, spoštovanja pravic in manj pogosteje posegajo po uporabi prisilnih sredstev. Kadar je stopnja samozaznane legitimnosti pri policistih visoka, je večja verjetnost, da bodo v konfliktnih situacijah poskušali avtoriteto uveljaviti implicitno, manj represivno in stresno. Samozavestni policisti so sposobnejši reševati probleme konstruktivno, prav tako so bolj naklonjeni demokratičnemu izvajanju postopkov z vključevanjem strank (Bradford in Quinton, 2014; Goff, Epstein, Mentovich in Reddy, 2013). Kadar imajo občutek, da je njihova avtoriteta ogrožena, pa bodo hitreje uporabili silo, da bi prevzeli nadzor nad situacijo (Richardson in Goff, 2012).

Positiven vpliv samozaznane legitimnosti je mogoče zaznati tudi na stopnji učinkovitosti, saj so policisti, ki verjamejo v upravičenost svoje vloge, bolj zavzeti in motivirani, v svoje delo vlagajo več, kot je nujno potrebno, in si tudi bolj prizadevajo za uspeh organizacije (Bradford in Quinton, 2014; Bottoms in Tankebe, 2012; Tankebe in Meško, 2015). Kot pravi Tankebe in Meško (2015), so posledice visoke samozaznane legitimnosti pozitivne ne samo za ljudi in skupnosti, temveč tudi za policijsko organizacijo. Samozaznana legitimnost policistov namreč vpliva na njihovo proorganizacijsko vedenje v smislu podpore vodstvu in skladnosti z organizacijskimi pravili. Naklonjenost organizaciji je namreč povsem v diskreciji policistov in tega ni mogoče ukazati. Za spodbujanje tega je zato treba zagotoviti pošteno in pravično obravnavo policistov v organizaciji, predvsem v vertikalnih hierarhičnih razmerjih (Tyler in Blader, 2000). Ker organizacijska pravičnost vpliva na samozaznano legitimnost policistov (Tankebe, 2014b), pri pojasnjevanju področja ne smemo zanemariti vpliva interne postopkovne pravičnosti.

Organizacijska pravičnost je s samozaznano legitimnostjo povezana prek interakcijskega odnosa zaposlenih v organizaciji, pri čemer gre za zaznavanje kakovosti in pravičnosti interakcij operativne ravni zaposlenih v odnosu do nosilcev moči znotraj institucije. Čeprav je organizacijska pravičnost,

tako kot samozaznana legitimnost, še precej neraziskana (Nix in Wolfe, 2016), ima močno podlago v organizacijskih študijah, ki potrjujejo vpliv na proorganizacijske prakse (Cohen-Charash in Spector, 2001; Colquitt et al., 2001). S tem je povezan tudi model izmenjave v odnosih (angl. exchange relationship framework), ki pojasnjuje, da zaupanje nastane z vzajemnim odnosom med zaposlenimi in vodji (Whitener, Brodt, Korsgaard in Werner, 1998). Teorija socialne izmenjave tudi predpostavlja, da z nagradami in pozitivnimi spodbudami pride do vzajemnosti, izmenjevanja nagrad, zaznane koristi in večjega prispevka v (delovnih in socialnih) razmerjih (Cropanzano in Mitchell, 2005). Kadar nadrejeni svoje zaposlene obravnavajo pravično, bodo ti v zameno izkazali pozitivno, organizacijsko podporno vedenje (Colquitt et al., 2013; Cropanzano in Rupp, 2008). Interna postopkovna pravičnost se, konkretno, nanaša na to, koliko zaposleni verjamejo, da jih organizacija, vodje in drugi zaposleni obravnavajo pošteno (Lind in Tyler, 1988). Na njihova stališča vplivata predvsem kakovost medsebojnih odnosov in socialnih interakcij ter kakovost sprejemanja odločitev. Pri tem ima največji vpliv ocena, kako se sprejemajo odločitve, in ne toliko dejstvo, kakšne so končne odločitve (Cohen-Charash in Spector, 2001; Trinkner et al., 2016). Podobno kot velja pri zunanji legitimnosti, tudi zaposleni pričakujejo, da jih bo organizacija obravnavala spoštljivo in dostojanstveno ter da so njihovi nadrejeni skrbni in dobrohotni. Pričakujejo, da bodo odločitve sprejemali objektivno in da jim bodo zagotovili možnost sodelovanja pri njihovem sprejemanju v obliki izražanja mnenja ali možnosti pritožbe (Tyler in Blader, 2003).

Povezavo med organizacijskimi postopki, proorganizacijskim vedenjem in zunanjo postopkovno pravičnostjo dokazujejo številne študije. Če povzamemo ugotovitve novjših (Bradford in Quinton, 2014; Bradford, Quinton, Myhill in Porter, 2014; Colquitt et al., 2013; Haas, Van Craen, Skogan in Fleitas, 2015; Myhill in Bradford, 2013; Nix in Wolfe, 2016; Tankebe, 2014a, 2014b; Tyler et al., 2007; Tyler in Blader, 2003; Trinkner et al., 2015; Van Craen, 2016; Wolfe in Piquero, 2011), zaznana organizacijska pravičnost vpliva na proces identifikacije policistov z organizacijo, ponotranjenja organizacijskih norm, integracije v kulturo, razvoja socialne identitete in pripadnosti organizaciji. Prav tako pogojuje občutek ponosa, zavzetosti in učinkovitosti, podporo reformam v policijski organizaciji, skladnost vedenja s pravili in pripravljenost policistov spoštovati pravila. Policisti, ki imajo občutek, da so v organizaciji obravnavani pošteno, so tudi bolj naklonjeni policijskemu delu v skupnosti in demokratičnemu izvajanju postopkov, nasploh pa so manj občutljivi za policijski cinizem in stres na delovnem mestu.

Kot je razvidno iz povzetka ugotovitev raziskav, sta interna pravičnost in organizacijska legitimnost osnova za mnogo

okoliščin, povezanih s končnim stanjem legitimnosti, zato je izboljšanje interne pravičnosti in organizacijske dinamike način, kako izboljšati vedenje policistov zunaj organizacije (Skogan, Van Craen in Hennessy, 2015; Trinkner et al., 2016).

Omenili smo že, da so Meško in sodelavci (2014) v letu 2013 izvedli prvo celovito raziskavo o samozaznani legitimnosti med policisti in pravosodnimi policisti. Iz rezultatov, ki se povezujejo z dvema podskupinama policistov, izhajata predvsem dve pomembni ugotovitvi. Prvič, samozaznana legitimnost vpliva na kakovost interakcij, ki jih imajo policisti s svojimi nadrejenimi in sodelavci, ter na njihovo predstavo o tem, kako jih dojema javnost. Pri policistih imajo največji vpliv na samozaznano legitimnost odnosi s sodelavci, sledita jim postopkovna pravičnost nadrejenih in dojemanje legitimnosti policije v javnosti. Podrobnosti glede postopkovne pravičnosti nadrejenih kažejo, da skoraj dve tretjini nadrejenih obrazložita svoje odločitve, vendar policisti kljub temu niso prepričani o nepristranskosti nadrejenih, saj jih v obeh primerih manj kot polovica anketirancev ocenjuje kot poštene oziroma pravične. Podobno je tudi z oceno odnosov organizacije do zaposlenih, saj policisti večinoma niso zadovoljni s spoštljivo obravnavo v instituciji, v kateri so zaposleni. Po drugi strani pa so rezultati optimistični glede odnosov med sodelavci na isti ravni, saj so anketiranci z njimi zelo zadovoljni. Zaznava odnosa javnosti (občani) do policistov je prav tako visoka (več kot 80 % policistov jih ocenjuje kot ustrezne). To kaže na dobre odnose (in solidarnost) med sodelavci in na pozitivna razmerja s prebivalci. Druga pomembna ugotovitev, ki izhaja iz te študije, je, da samozaznana legitimnost vpliva na proorganizacijsko vedenje policistov. Slednje je posredno povezano s kakovostjo medosebnih odnosov s sodelavci. Med najpomembnejšimi sklepi omenjene študije je zagotovo ugotovitev, da policisti močno cenijo pomen notranje organizacijske pravičnosti.

Namen študije, ki jo predstavljamo v nadaljevanju in ki je nadgradnja raziskave iz leta 2013, je preveriti, koliko opisane ugotovitve še vedno veljajo in kakšne so bile spremembe v tem času glede na transformacije policijske organizacije in njene dejavnosti v zadnjih letih. Pri raziskovanju in proučevanju socioloških pojavov so primerjalne študije sicer zelo pogosta metodologija in obenem priporočen način zagotavljanja večje primerljivosti in veljavnosti rezultatov. Primerjave se navadno izvajajo glede na različne okoljske ali časovne situacije. Zgodovinske ali časovne primerjalne analize so namenjene predvsem ugotavljanju, ali so načrtovane spremembe imele želene učinke in kako se je neki pojav spremenil skozi čas, navadno ob upoštevanju nekega prelomnega dogodka. V prispevku smo z enakim namenom izvedli primerjavo študij, ki smo ju z enakimi metodami izvedli v dveh časovnih obdobjih. S tem smo želeli ugotoviti dinamiko samozaznane legitimno-

sti pri policistih in dejavnike, ki vplivajo nanjo, s ponovitvijo študije pa smo utrdili spoznanja o njenih značilnostih, da bi lahko na podlagi tega izpeljali predloge za policijsko prakso. V nadaljevanju prispevka predstavljamo metodološki okvir in rezultate primerjav med obema študijama.

3 Opis uporabljene metode, vzorca in postopka

3.1 Opis uporabljenega instrumentarija

Vprašalnik, ki smo ga uporabili, je skladen s prej opisanimi metodološkimi koncepti, predstavljen pa je tudi v drugih prispevkih (Tankebe in Meško, 2015; Meško et al., 2014). Prevedli smo ga iz angleškega jezika in pilotsko preverili na vzorcu 30 policistov (leta 2013). Poleg demografskih podatkov je vseboval trditve, ki so jih anketiranci ocenjevali z lestvicami Likertovega tipa, pri čemer je vrednost 1 pomenila popolno nestrinjanje in 5 popolno strinjanje. Anketiranci so nekatere spremenljivke (dogodke) ocenjevali tudi glede na pogostnost, in sicer od nikoli do več kot trikrat v zadnjem letu.

Vprašalnik je skupno obsegal 32 trditvev in demografska vprašanja. Cronbachov koeficient alfa za notranjo konsistentnost 32 trditvev je 0,90. Na podlagi pilotske raziskave in notranje konsistentnosti vprašalnika lahko trdimo, da je merski instrument, ki smo ga uporabili, zanesljiv.

V vprašalniku smo s spremenljivkami ocenjevali osem vsebinskih sklopov. Postopkovno pravičnost smo merili na treh ravneh, pri tem pa nas je zanimalo, kako policisti doživljajo pravičnost v odnosu z nadrejenimi, občani in sodelavci. Ocenjevali smo tudi distributivno pravičnost (zadovoljstvo z nagrajevanjem dela) v policijski organizaciji, pripadnost policiji, odnose med sodelavci, proorganizacijsko vedenje in samozaznana legitimnost. Opisane vsebinske sklope smo določili s faktorsko analizo (glej tabelo 2 v nadaljevanju), s katero smo 32 trditvev skrčili na osem faktorjev, ki smo jih nato uporabili v nadaljnji analizi. Vse spremenljivke smo testirali z eksplorativno faktorsko analizo (metoda glavnih komponent in rotacija varimax), pri čemer smo upoštevali merila za razvrstitve v posamezne faktorje (komunalitete in faktorske uteži $> 0,50$).

V analizi smo spremenljivko »samozaznana legitimnost« obravnavali kot odvisno spremenljivko, preostale spremenljivke pa so neodvisne.

3.2 Zbiranje podatkov in vzorec

Podatke za študiji, ki ju predstavljamo v tem prispevku, smo zbrali na vzorcih policistov z osemih regionalnih policijskih uprav junija 2013 in 2016. Na območju vsake policijske uprave smo izbrali po eno veliko, srednjo in manjšo policijsko postajo. Obe raziskavi sta bili opravljene na istih policijskih postajah. Pristop k zbiranju podatkov je v obeh primerih potekal enako, z anketiranjem na delovnih sestankih policijskih postaj. Sodelovanje v raziskavi je bilo prostovoljno, anketirancem pa je bila zagotovljena anonimnost. Baza podatkov obsega skupaj 1.007 odgovorov ($n = 529 - 2013$ in $n = 478 - 2016$). V tabeli, ki sledi, so predstavljene demografske značilnosti obeh vzorcev.

Večina udeležencev v raziskavi je moškega spola. V vzorcu iz leta 2013 je sodelovalo 20,0 % policistk, v vzorcu iz leta 2016 pa 17,3 % policistk. Glede na porazdelitev po spolu anketirancev sta si oba vzorca podobna, prav tako pa dovolj dobro odražata porazdelitev spolov zaposlenih na policijskih postajah v slovenski policiji.⁶

Iz starostne porazdelitve anketirancev lahko vidimo, da so udeleženci relativno enakomerno porazdeljeni v vse starostne skupine, kar velja za obe obdobji zbiranja podatkov. Ker je bilo anketiranje izvedeno na policijskih postajah, je pričakovano, da ima večina anketirancev končano srednjo šolo.

Stopnja izobrazbe se je v letu 2016 dvignila, kar je posledica uvedbe višješolskega izobraževanja v slovenski policiji.

Večina anketiranih policistov opravlja splošne policijske naloge, med katere smo šteli tudi urejanje in nadzor cestnega prometa ter vzdrževanje javnega reda in miru, preostali pa so enakomerno porazdeljeni med dejavnostmi varovanja in kontrole prehajanja državne meje, preiskovanja kaznivih dejanj, policijskega dela v skupnosti⁷ ter vodenja na policijski postaji.

⁶ Glede na Kadrovske poročilo Ministrstva za javno upravo je bilo npr. leta 2015 v slovenski policiji zaposlenih približno 25 % žensk, pri čemer je delež policistk, ki opravljajo operativne naloge, na policijskih postajah manjši za skoraj 10 % (Ministrstvo za javno upravo [MJU RS], 2015; Policija, 2017).

⁷ V drugi študiji policijskega dela v skupnosti kot demografskega podatka nismo zajeli.

Tabela 1: Demografske značilnosti udeležencev v obeh vzorcih raziskave (2013 in 2016)⁶

	2013		2016		
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	
Spol	Moški	417	80	393	82,7
	Ženske	104	20	82	17,3
	Skupaj	521	100	475	100
Starost	20–24	23	4,4	7	1,5
	25–29	95	18,2	49	10,4
	30–34	139	26,6	93	19,8
	35–39	126	24,1	131	27,9
	40–44	87	16,6	109	23,2
	45 in več	53	10,1	81	17,2
	Skupaj	523	100	470	100
Izobrazba	Srednja šola	372	73,2	295	62,9
	Višja šola	64	12,6	125	26,7
	Fakulteta	72	14,2	49	10,4
	Skupaj	508	100	469	100
Delovno področje	Splošne policijske naloge	252	59,7	382	82,5
	Meja	65	15,4	8	1,7
	Preiskovanje kriminalitete	65	15,4	55	11,9
	Vodstvo	19	4,5	18	3,9
	Policijsko delo v skupnosti	21	5	0	0
	Skupaj	422	100	463	100

4 Predstavitev in interpretacija rezultatov raziskave

Na začetku smo pri vseh 32 spremenljivkah opravili faktorsko analizo (tabela 2 v nadaljevanju), da bi ugotovili korelacije med posameznimi trditvami, kar omogoča njihovo združevanje in poenostavitev nadaljnjih analiz. Na podlagi rezultatov smo ugotovili osem vsebinsko smiselnih faktorjev (metoda glavnih komponent z rotacijo varimax, KMO = 0,90, skupna pojasnjena varianca = 68,01 %), v katere smo na podlagi izračunanih faktorskih uteži razvrstili spremenljivke.

Prvi faktor smo poimenovali *postopkovna pravičnost nadrejenih* in sem se je uvrstilo sedem spremenljivk ($\alpha = 0,92$; $M = 3,23$; $SD = 0,92$). Drugi se nanaša na *distributivno pravičnost (policisti)* in združuje štiri dejavnike ($\alpha = 0,90$; $M = 1,66$; $SD = 0,92$). *Odnosi s sodelavci* je ime tretjega faktorja, ki vključuje tri spremenljivke ($\alpha = 0,86$; $M = 3,96$; $SD = 0,72$). Četrty faktor je *pripadnost policijski organizaciji*, izmerili pa smo ga s petimi

trditvami ($\alpha = 0,83$; $M = 2,98$; $SD = 0,80$). *Postopkovna pravičnost (policisti)* je peti faktor s štirimi trditvami ($\alpha = 0,78$; $M = 4,18$; $SD = 0,66$). Šesti faktor je *postopkovna pravičnost policije (občani)* in vsebuje tri dejavnike ($\alpha = 0,78$; $M = 3,19$; $SD = 0,70$). *Proorganizacijsko vedenje* je sedmi faktor in vključuje tri spremenljivke ($\alpha = 0,70$; $M = 2,90$; $SD = 0,93$). Zadnji faktor je *samozaznana legitimnost* in se prav tako ocenjuje s tremi dejavniki ($\alpha = 0,60$; povprečna vrednost $M = 3,81$; standardni odklon $SD = 0,71$). Posamezne faktorje smo poimenovali na podlagi trditvev v posameznem vsebinskem sklopu in na podlagi teoretičnih izhodišč, predstavljenih v uvodnem delu prispevka.

⁸ Test velikosti učinka (angl. effect size). Ker rezultati statističnih testov primerjave povprečnih vrednosti dveh različno velikih vzorcev niso vedno zanesljivi, nastajajo nove mere, ki raziskovalcem pomagajo pri ocenjevanju praktične pomembnosti razlik med vzorci. Tako so nastale različne mere velikosti učinka, pri čemer ena od njih, Cohenov d-test, proučuje razlike med aritmetičnimi sredinami (Cankar in Bajec, 2003). Z vidika interpretacije velikosti

Tabela 2: Faktorska analiza trditev iz vprašalnika, obe študiji (2013, 2016; N = 1.007)

Faktorji/trditve	1	2	3	4	5	6	7	8
Postopkovna pravičnost – nadrejeni – 1								
Odločitve mojega nadrejenega so enako poštene do vsakega policista.	,847							
Odločitve mojega nadrejenega vedno temeljijo na dejstvih, ne na osebnih predsodkih.	,835							
Nadrejeni upošteva moje potrebe, ko sprejema odločitve glede mojega dela.	,822							
Nadrejeni mi navadno obrazloži svoje odločitve glede mojega dela.	,821							
Nadrejeni me obravnava s spoštovanjem in dostojanstvom.	,808							
Moj nadrejeni mi daje zanos za čim boljše opravljanje dela.	,752							
V policiji me pošteno obravnavajo.	,597							
Distributivna pravičnost (zadovoljstvo s plačilom dela) – policisti – 2								
Glede na delovne pogoje sem dobro plačan (npr. dolžnosti in delovni čas).	,898							
Glede na to, koliko delam, sem zadovoljen s plačo.	,896							
S trenutno plačo sem zadovoljen.	,854							
V splošnem so moji z delom povezani stroški odlično pokriti.	,793							
Pripadnost policiji – 3								
Čutim močno pripadnost policiji.			,755					
Tudi če bi mi to koristilo, se mi ne bi zdelo prav, da bi zapustil policijo.			,743					
Pri policijskem delu resnično uživam.			,712					
Ko sem v varnem okolju, ljudem rad povem, da sem policist.			,684					
Večino dni sem glede svojega dela navdušen.			,652					
Postopkovna pravičnost – policisti – 4								
Pomembno je, da si policisti vzamejo čas, da občanom razložijo svoje odločitve.				,810				
Policisti imajo dolžnost, da pošteno ravnajo z vsemi občani, ne glede na spol, etnično poreklo ali spolno usmerjenost.				,785				
Policisti morajo občanom dovoliti, da izrazijo svoje mnenje, če policija sprejema odločitve, ki imajo zanje posledice.				,776				
Čutim dolžnost, da se do ljudi v skupnosti, v kateri delam, obnašam skladno z zakoni.				,601				
Odnos s sodelavci – 5								
Sodelavci me podpirajo.					,842			
Sodelavci mi zaupajo.					,823			
Sodelavci se do mene obnašajo spoštljivo.					,817			
Postopkovna pravičnost – občani – 6								
Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da policisti vedno upoštevajo zakone.						,826		
Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da jih policija obravnava pravično.						,802		
Večina občanov v lokalni skupnosti, v kateri delam, meni, da si policisti vzamejo čas za razlago odločitev.						,751		
Proorganizacijsko vedenje – 7								
Pomagal bi nadrejenemu, čeprav me ni prosil.							,827	
Prostovoljno bi se javil za delo, ki ne spada med moje naloge, da bi pomagal svoji policijski postaji.							,797	
Posebno bi se potrudil, da bi dobro opravil delo, in to bolj, kot je pričakovano.							,691	
Samozaznana legitimnost – 8								
Prepričan sem, da občanom lahko podam dobre razloge, zakaj so moja pooblastila moralno ustrezna.								,691
Prepričan sem, da imam dovolj avtoritete za opravljanje svoje službe.								,682
Pooblastila, ki jih imam kot policist, so moralno upravičena.								,671

V tabeli 3 so predstavljeni rezultati dinamike odgovorov policistov pri posameznih faktorjih glede na časovno obdobje zajema podatkov. Največje odstopanje smo opazili pri faktorju *distributivna pravičnost – policisti*, pri katerem se je rezultat v letu 2016 v primerjavi z letom 2013 izboljšal, kljub vsemu pa gre za faktor, ki je še vedno najslabše ocenjen (povprečna ocena je še vedno slabša od 2 na petstopenjski lestvici). Policisti distributivno pravičnost še vedno ocenjujejo kot nezadostno, kljub vsemu pa lahko opazimo izboljšave (razlike med oceno iz leta 2013 in 2016 so statistično značilne, Cohenov *d*-test pa razkriva srednje pomembne razlike, ki se kažejo v tretjini nepokrivanja vzorca – gre za pomembno manjši delež policistov, ki so obkrožali najslabše vrednosti na ocenjevalni lestvici). Statistično značilne in pozitivne premike smo ugotovili tudi pri oceni postopkovne pravičnosti nadrejenih – ocena je v obeh primerih nad sredinsko vrednostjo uporabljene lestvice. Okrepila se je tudi pripadnost policiji in je v študiji iz leta

Ker je spremenljivka, ki jo podrobneje analiziramo, samozaznana legitimnost, v nadaljevanju (tabela 4) predstavljamo opisno statistiko za trditve, s katerimi smo merili to spremenljivko. Rezultati pokažejo zanimivo dinamiko; policisti v obeh obdobjih zelo visoko ocenjujejo moralno upravičenost svojih pooblastil, vendar se je v zadnjem obdobju to prepričanje statistično značilno in pomembno zmanjšalo. Gre namreč za obdobje, ko smo v Sloveniji sprejemali novelo pooblastilne zakonodaje in je bila javnost relativno nenaklonjena novim policijskim pooblastilom. Kot kaže, se to izraža tudi v nižji stopnji prepričanja policistov, da so njihova pooblastila moralno upravičena. Pozitivno pri tej ugotovitve je, da so policisti sestavni del skupnosti in tako z njo delijo tudi skupna prepričanja. Kljub vsemu pa je treba poudariti, da je povprečna vrednost pri tej spremenljivki v obeh ocenjevalnih obdobjih visoka. V letu 2013 se je s trditvijo »Pooblastila, ki jih imam kot policist, so moralno upravičena.« strinjalo 75,6 % vseh anketiranih policistov, v letu 2016 pa se je z njo strinjalo 69,3 % anketiranih policistov.

Tabela 3: Primerjava povprečnih vrednosti [*M*] in standardnih odklonov [*SD*]

	Leto	N	M	SD	t-test/p	Cohenov d-test ⁹ / % neprekrivanja vzorca
Postopkovna pravičnost (nadrejeni)	2013	526	3,15	,94	-3,30/,001	0,20/14,7 % majhen
	2016	475	3,34	,89		
Distributivna pravičnost (policisti)	2013	528	1,46	,65	-8,91/,001	0,55/33 % srednji
	2016	478	1,89	,87		
Pripadnost policiji	2013	527	2,91	,92	-2,40/,017	0,15/11 % majhen
	2016	476	3,05	,84		
Postopkovna pravičnost (policisti)	2013	526	4,22	,62	1,99/,046	0,13/9 % majhen
	2016	474	4,13	,69		
Odnosi s sodelavci	2013	529	3,95	,69		ni razlik
	2016	477	3,98	,74		
Postopkovna pravičnost (občani)	2013	526	3,15	,76		ni razlik
	2016	476	3,21	,63		
Proorganizacijsko vedenje	2013	498	2,89	,95		ni razlik
	2016	459	2,91	,90		
Samozaznana legitimnost	2013	527	3,79	,72		ni razlik
	2016	477	3,83	,70		

2016 preseгла oceno 3. Visoko oceno smo ugotovili tudi pri postopkovni pravičnosti policistov – ta je bila v obeh ocenjevalnih obdobjih čez 4, se je pa v letu 2016 statistično značilno, vendar ne posebej pomembno, zmanjšala. Razlike pri tem faktorju so z vidika Cohenovega *d*-testa zanemarljivo majhne. Pri preostalih ocenjevanih faktorjih nismo zaznali statistično značilnih razlik med odgovori v študiji iz let 2013 in 2016.

učinka govorimo o praktični pomembnosti velikosti učinka; učinek, ki pripelje le do majhnega prekrivanja porazdelitev oziroma do velikega odstopanja od aritmetične sredine pri enem in drugem vzorcu, je praktično pomemben, in to ne glede na velikost vzorca (Cankar in Bajec, 2003: 104). Cohenov *d*-test 0,00–0,2 je majhen, 0,3–0,5 je srednji, 0,6 ≥ pa je velik (Becker, n. d.; Cohen, 1988).

Tabela 4: Ocena samozaznane legitimnosti pri policistih

	2013			2016			<i>F</i>	<i>t-test/p</i>
	<i>M</i>	<i>SNM</i> ^o	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SNM</i>	<i>SD</i>		
Pooblastila, ki jih imam kot policist, so moralno upravičena.	4,06	,041	,933	3,92	,045	,986	2,04	2,28/,023*
Prepričan sem, da imam dovolj avtoritete za opravljanje svoje službe.	3,78	,045	1,040	3,91	,046	1,012	0,97	-1,91/,057 [†]
Prepričan sem, da občanom lahko podam dobre razloge, zakaj so moja pooblastila moralno ustrezna.	3,54	,040	,923	3,66	,039	,847	5,98	-2,13/,034*

[†] $p < 0,10$; * $p < 0,05$.

V nasprotju s prvo trditvijo, ki oblikuje faktor »samozaznana legitimnost«, pa smo pri drugih dveh trditvah ugotovili statistično značilno in mejno pomembno okrepitev strinjanja. Policisti so v letu 2016 bolj prepričani, da imajo dovolj avtoritete za opravljanje svoje službe, in zaupajo v svoje kompetence, da lahko prebivalcem dobro pojasnijo, zakaj imajo pooblastila, ki jih pri svojem delu uporabljajo, in čemu so ta namenjena. V letu 2013 se je s trditvijo, da imajo dovolj avtoritete za opravljanje svojega dela, strinjalo 69,9 % anketiranih policistov, v letu 2016 pa se je ta delež povečal na 72,2 %. Tudi samoučinkovitost (tj. zaupanje v lastne kompetence in sposobnost pojasniti te kompetence občanom) se je okrepila; v letu 2013 se je s trditvijo, da lahko strankam v postopku dobro pojasnijo moralno upravičenost svojih pooblastil, strinjalo 53,9 % anketiranih policistov, delež pa se je v letu 2016 povečal na 60,8 %. Ker pa faktor sestavljajo tri spremenljivke in se je ena od njih zmanjšala, dve pa sta se okrepili, za celoten faktor ne moremo reči, da se je v tem časovnem obdobju spremenil (kot smo to ugotovili v tabeli 3).

V nadaljevanju smo za odvisno spremenljivko (samozaznana legitimnost) opravili regresijsko analizo. Z njo smo želeli ugotoviti, s katerimi dejavniki je mogoče pojasniti samozaznano legitimnost pri policistih. Testirali smo tudi, ali se na vzorcu slovenskih policistov s samozaznano legitimnostjo povezujejo iste spremenljivke, kot so ugotovili drugi avtorji v študijah, prikazanih v teoretičnem delu tega prispevka. VIF-test kolinearosti je pokazal vrednosti, manjše od 2,0 za vse spremenljivke, kar kaže na zelo nizko stopnjo kolinearosti merjenih spremenljivk. V tabeli 5 so prikazani rezultati za študiji iz let 2013 in 2016.

Iz analize lahko ugotovimo, da z dejavniki, ki smo jih vključili v analizo, pojasnimo od 27 (2013) do 30 % (2016) variabilnosti samozaznane legitimnosti. Ugotovimo lahko, da sta močnejša pojasnjevalna dejavnika postopkovna pravičnost nadrejenih in policistov, sledi pa pripadnost organizaciji. V nasprotju s študijo iz leta 2013 se je pri študiji iz leta 2016 pokazalo, da na samozaznano legitimnost vpliva tudi prepričanje policistov o tem, kako občani zaznavajo njihovo pravičnost v policijskih postopkih. V obeh proučevanih obdobjih smo ugotovili, da so odnosi s sodelavci statistično značilno povezani s samozaznano legitimnostjo. Zanimivo je, da demografski dejavniki, kot so spol, starost ali izobrazba anketiranega, niso bili pojasnjevalni dejavnik samozaznane legitimnosti – razlik torej ne moremo pripisati demografskim dejavnikom anketiranih – policisti s tega vidika ocenjujejo lastno legitimnost kot enovita skupina.

5 Razprava

Namen raziskave je bil analizirati dejavnike, s katerimi bi lahko pojasnili samozaznano legitimnost pri slovenskih policistih. To smo naredili tako, da smo primerjali rezultate študije iz leta 2013 z rezultati istovrstne študije, opravljene leta 2016. Čeprav gre za kratek časovni razmik, je to obdobje kljub vsemu zaznamovalo kar nekaj dogodkov, zaradi katerih lahko rečemo, da gre za obdobje sprememb. Policija je sprejela novo strategijo policijskega dela v skupnosti in okrepila svojo odločnost intenzivnega reševanja varnostnih problemov v partnerskem odnosu z lokalno skupnostjo. Okrepilo se je zavedanje, da policija ni več edina institucija s policijskimi pooblastili (npr. FURS, Slovenska vojska, nova pooblastila redarjev), ves čas od prve do druge študije pa je potekala intenzivna razprava o potrebnih novih policijskih pooblastilih (Sotlar,

^o Standardna napaka povprečne vrednosti.

Tabela 5: Regresijska analiza za samozaznano legitimnost – prikaz rezultatov za leti 2013 in 2016

Odvisna spremenljivka Samozaznana legitimnost	2013		2016	
	β	t	β	t
Spol	-,01	-,38	-,37	-,93
Starost	-,10	-1,72	-,02	-,31
Izobrazba	,04	,96	,02	,45
Delovna doba v policiji	,95	1,72	,03	,49
Postopkovna pravičnost nadrejenih	,17	3,69***	,11	2,41*
Distributivna pravičnost v policiji	,04	,09	-,08	-1,89†
Pripadnost policiji	,21	4,57***	,21	4,25***
Postopkovna pravičnost - policisti	,22	5,21***	,18	4,02***
Odnosi s sodelavci	,12	2,71	,21	4,96***
Postopkovna pravičnost - občani	,69	1,68	,11	2,41*
Proorganizacijsko vedenje	-,03	-,71	-,02	-,41
	F	18,87***	19,76***	
	ΔR^2	27,10 %	30,20 %	

† $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Modic in Lobnikar, 2016). Ne gre pozabiti tudi na dejstvo, da je bilo to obdobje čas intenzivnih migracij čez Slovenijo, policija pa je bila kot institucija prisiljena uporabiti vse svoje vire (Modic, 2016).

Ob pregledu ugotovitev je razvidno, da je stopnja samozaznane legitimnosti pri slovenskih policistih visoka. Rezultati primerjalne analize prve in druge študije pa kljub vsemu kažejo določene spremembe; policisti v obeh obdobjih zelo dobro ocenjujejo moralno upravičenost svojih pooblastil (povprečje okoli vrednosti 4 pri petstopenjski merski lestvici), a ocena v letu 2016 je kljub vsemu statistično značilno in pomembna slabša. V tem obdobju je namreč potekala razprava o spremembah pooblastil, ki pa jim je bila javnost relativno nenaklonjena. Kot kaže, se to izraža tudi v nižji stopnji prepričanja policistov, da so njihova pooblastila moralno upravičena. V letu 2013 se je s trditvijo »Pooblastila, ki jih imam kot policist, so moralno upravičena.« strinjalo 75,6 % vseh anketiranih policistov, v letu 2016 pa se je s to trditvijo strinjalo 69,3 % anketiranih policistov. Pri drugih dveh spremenljivkah, ki sta del istega faktorja samozaznane legitimnosti, smo ugotovili statistično značilno okrepitev strinjanja policistov s trditvama (tabela 4). Policisti so v letu 2016 bolj prepričani, da imajo dovolj avtoritete za opravljanje svoje službe, in zaupajo v svoje kompetence, da lahko prebivalcem dobro pojasnijo, zakaj imajo pooblastila in čemu so ta namenjena. Prav tako so po treh letih bolj prepričani o stopnji svoje avtoritete in bolj zaupajo v lastne kompetence ter sposobnost pojasniti te kompetence strankam.

Ugotovili smo, da se je postopkovna pravičnost, zaznana pri policistih, v opazovanem obdobju zmanjšala. Policisti v primerjavi z letom 2013 v zadnjem opazovalnem obdobju manj poročajo, da je treba postopke, ki jih izvajajo, pojasnjevati občanom in pri tem upoštevati njihova stališča. Naj poudarimo, da je postopkovna pravičnost še vedno zelo velika, saj na petstopenjski lestvici presega vrednost 4, kljub vsemu pa se je statistično značilno zmanjšala glede na leto 2013. Ob tem je zanimivo predvsem to, da se je po drugi strani statistično značilno okrepila pripadnost policiji – preseгла je sredinsko vrednost na petstopenjski ocenjevalni lestvici. Nasprotno si dinamiko teh dveh faktorjev lahko pojasnimo z aktualnimi dogodki v zadnjih letih, ko so se okrepili napadi na policiste in grožnje, pri čemer je prišlo med policisti tudi do smrtnih žrtev (Lobnikar, 2017). V takšni situaciji je zelo razumljivo, da so postali policisti previdnejši, morda manj zaupljivi do strank v postopkih, hkrati pa so zato okrepili profesionalno skupinsko pripadnost.

Razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na samozaznano legitimnost, je nujno za uspešno upravljanje policijske organizacije. Študije virov legitimnosti policije pomagajo policistom in policijskim šefom razumeti, kako naj s svojim delom okrepijo stopnjo legitimnosti, ki je poleg zakonitosti nujen element učinkovitosti policije v sodobnih družbah. To je še posebno pomembno takrat, ko policije – slovenska pri tem ni izjema – poudarjajo pomen policijskega dela v skupnosti. A razumevanje virov legitimnosti ni dovolj za uspešno upravljanje policijske organizacije; če hočejo policijski šefi uspešno voditi

policiste, morajo razumeti, kaj vpliva na njihovo samozaznavo. Samozaznana legitimnost smo opredelili kot prepričanje policistov, da sta njihova avtoriteta in vloga moralno upravičeni ter sprejeti. Gre za samopotrditev vloge policista v sodobni družbi, da vzdržuje red v skupnosti tako, kot je tudi splošno sprejeto. Z drugimi besedami: samozaznana legitimnost se nanaša na to, kakšen odnos imajo policisti do svoje moči, raziskave pa so pokazale, da tudi samozaznana legitimnost pomembno vpliva na zunanjo legitimnost policijske organizacije. In če strnemo ugotovitve svoje študije: pri pojasnjevanju samozaznane legitimnosti je treba na prvo mesto postaviti postopkovno pravičnost. Postopkovna pravičnost nadrejenih in sodelavcev se je kot pomemben pojasnjevalni dejavnik izkazala že v prvi študiji leta 2013, tem ugotovitvam pa se je v študiji iz leta 2016 pridružila še spremenljivka, povezana s prepričanjem o tem, kako naj bi občani doživljali pravičnost policistov v postopkih z njimi. To pravzaprav potrjuje dvosmerno povezavo med notranjo in zunanjo legitimnostjo. Tudi policistom je namreč pomembno, da jim ljudje v medsebojnih interakcijah izkažejo primeren (spoštljiv, kooperativen) odnos ali podporo. Zanimivo je, da tudi predhodna študija o sodelovanju med policisti in občani znotraj policijskega dela v skupnosti potrjuje razliko glede tega, kako policisti dojemajo občane in kako občani razumejo policiste. Slednji vidijo podporo v policistih, medtem ko ti menijo, da dobijo manj podpore pri občanih (Nalla, Meško in Modic, 2016). Razlogov za odstopanja v mnenjih je lahko več; ena izmed možnih razlag bi lahko bila, da policisti svoja stališča izoblikujejo na podlagi izkušenj, ki so pretežno negativne in posledica stikov s specifičnimi skupinami ljudi, s katerimi se pogosteje srečajo (npr. osumljenci kaznivih dejanj, storilci prekrškov zoper javni red in mir idr.). Ker se v naši primerjalni študiji kljub določenim pozitivnim spremembam samozaznana legitimnost policistov ni bistveno spremenila, bi lahko vzrok iskali v tem, da ni prišlo do večjega napredka v stališčih policistov glede odnosa občanov. Lahko bi rekli, da gre za obliko cinizma policistov do skupnosti, kar je v policijski subkulturi glede na slovenske in tuje študije pogost pojav (Hickman, 2008; Lobnikar in Pagon, 2004; Meško in Areh, 2004; Smith, 1986; Sobol, 2010).¹⁰

V študiji iz leta 2016 smo kot manjši pojasnjevalni dejavnik zaznali tudi distributivno pravičnost oziroma nagrajevanje opravljenega dela. Slednje niti ni tako nepričakovano; policisti že dlje časa poročajo, da so nezadovoljni s plačilom (to so pokazale tudi druge študije na vzorcu slovenskih policistov (Čuvan in Meško, 2015; Meško et al., 2014)), po dogodkih v

¹⁰ Ugotovitve teh študij npr. kažejo, da na ciničen odnos policistov vpliva tudi njihovo delovno okolje, predvsem stalna izpostavljenost kriminaliteti in interakcije s storilci. Kombinacija med kriminaliteto, slabim sodelovanjem med policisti in prebivalci ter homogeno sestavo skupnosti vpliva na ciničen odnos policistov do prebivalcev.

bližnji preteklosti, ko so bili izpostavljeni izjemnim naporom pri svojem delu, pa se vpliv njihovega nezadovoljstva kaže tudi v stopnji samozaznane legitimnosti. Ker je bila policija več let finančno, kadrovsko in tehnično zapostavljena, se je v zadnjih letih pravzaprav zvrstilo več policijskih stavk, v katerih so policisti izrazili svoje nestrinjanje z delovnimi razmerami. Najdaljši policijski stavki sta se zgodili leta 2013 in 2016; pri tem je prva trajala 201 dan, druga pa kar 323 dni¹¹. Ker sta študiji v tem prispevku analizirali stališča policistov ravno v časovnem obdobju stavk, lahko sklepamo, da rezultati glede pravičnosti odražajo stanje (ne)zadovoljstva v tem času.

Samozaznana legitimnost je posledica interakcije več dejavnikov, zato ne preseneča ugotovitev, da jo je mogoče pojasnjevati tudi s kvaliteto odnosov s sodelavci. Odnosi s sodelavci so bili v obeh izvedbah študije ocenjeni zelo dobro (povprečna ocena okoli vrednosti 4), pri čemer se je pojasnjevalni pomen odnosov s sodelavci na samozaznana legitimnost v študiji iz leta 2016 v primerjavi s prvo izvedbo leta 2013 okreplil. Če na kratko povzamemo ugotovitve, lahko rečemo, da je primerjava študij pokazala določen napredek v razvoju strokovnosti in kompetentnosti policistov. Ti so glede na izražena stališča bolj samozavestni in prepričani v pomen svoje vloge v družbi. Zadovoljni so s kolegijskimi odnosi in svojim statusom v družbi, verjamejo v svoje kompetence, hkrati pa so manj zadovoljni z obravnavo, ki so je deležni v organizaciji, in to predvsem z vidika distributivne pravičnosti oziroma nagrajevanja opravljenega dela.

Razumevanje samozaznane legitimnosti je pomembno za na znanju utemeljeno upravljanje policijske organizacije; to velja za policijske vodje kot tudi za tiste, ki skrbijo za upravljanje sistema zagotavljanja varnosti v sodobni slovenski družbi. Z vidika razvoja znanosti pa sta študiji, ki smo ju predstavili v prispevku, osnova za prihodnje (longitudinalno) raziskovanje tega pomembnega segmenta razumevanja policijske dejavnosti v sodobnih družbah. Omogočata primerjanje slovenske policije s policijskimi organizacijami po svetu, ki pri opravljanju policijske dejavnosti veliko pozornost namenjajo

¹¹ Glavni namen stavke v letu 2013 je bil zagotovitev stabilnosti pri kadrih in ustrezno vrednotenje opravljenega dela. Policisti so takrat zahtevali izboljšanje delovnih razmer in izpolnitev obveznosti iz stavkovnega sporazuma iz leta 2010 glede zvišanja dodatkov za stalnost, uvedbo dodatkov za delo prekrškovnih organov in odpravo zgornje omejitve izplačil dodatkov pri plačah (Ministrstvo za notranje zadeve RS, 2013; Policija, 2013). Glavna zahteva policijske stavke v letu 2016 je bila povečanje plač za 35 % in izplačilo presežnih ur. Drugi sklop zahtev pa se je nanašal na materialne zahteve – zagotovitev delovne in zaščitne opreme, ki bi jim omogočala varno delo (Policija, 2016). V obeh omenjenih stavkah so se pogajalci vlade in policijskih sindikatov dogovorili glede zahtev policije, kar naj bi pomenilo izboljšanje delovnih razmer in plač.

ustreznemu vedenju, odnosom ter kakovosti kompleksnega dela na področju formalnega družbenega nadzorstva.

Literatura

1. Becker, L. A. (n. d.). *Effect Size (ES)*. Pridobljeno na <http://www.uccs.edu/lbecker/effect-size.html>
2. Beetham, D. (1991). *The legitimization of power*. London: MacMillan Education Ltd.
3. Beetham, D. (2013). Revisiting legitimacy, twenty years on. V J. Tankebe in A. Liebling (ur.), *Legitimacy and criminal justice: An international exploration* (str. 19–36). New York: Oxford University Press.
4. Bottoms, A. E. in Tankebe, J. (2012). Beyond procedural justice: A dialogic approach to legitimacy in criminal justice. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 102(1), 119–170.
5. Bottoms, A. E. in Tankebe, J. (2013). Voice within: Powerholders' perspectives on authority and legitimacy. V J. Tankebe in A. Liebling (ur.), *Legitimacy and criminal justice: An international exploration* (str. 60–82). Oxford: Oxford University Press.
6. Bradford, B. in Quinton, P. (2014). Self-legitimacy, police culture and support for democratic policing in an English constabulary. *British Journal of Criminology*, 54(6), 1023–1046.
7. Bradford, B., Quinton, P., Myhill, A. in Porter, G. (2014). Why do 'the law' comply? Procedural justice, group identification and officer motivation in police organizations. *European Journal of Criminology*, 11(1), 110–131.
8. Cankar, G. in Bajec, B. (2003). Velikost učinka kot dopolnilo testiranju statistične pomembnosti razlik. *Psihološka obzorja*, 12(2), 97–112.
9. Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
10. Cohen-Charash, Y. in Spector, P. E. (2001). The role of justice in organizations: A metaanalysis. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 86(6), 278–321.
11. Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95–S120.
12. Colquitt, J. A., Scott, B. A., Rodell, J. B., Long, D. M., Zapata, C. M., Conlon, D. E. et al. (2013). Justice at the millennium, a decade later: A meta analytic test of social exchange and affect-based perspectives. *Journal of Applied Psychology*, 98(2), 199–236.
13. Colquitt, J. A., Conlon, D. E., Wesson, M. J., Porter, C. in Ng, K. Y. (2001). Justice at the millennium: A meta-analytic review of 25 years of organizational justice research. *Journal of Applied Psychology*, 86(3), 425–445.
14. Cooper, J. A. (2014). *In search of police legitimacy: Territoriality, isomorphism, and changes in policing practices*. New York: LFB Scholarly.
15. Cropanzano, R. in Mitchell, M. S. (2005). Social exchange theory: An interdisciplinary review. *Journal of Management*, 31(6), 874–900.
16. Cropanzano, R. in Rupp, D. E. (2008). Social exchange theory and organizational justice: Job performance, citizenship behaviors, multiple foci, and a historical integration of two literatures. V S. W. Gilliland, D. P. Skarlicki in D. D. Steiner (ur.), *Research in social issues in management: Justice, morality, and social responsibility* (str. 63–99). Greenwich: Information Age Publishing.
17. Čuvan, B. in Meško, G. (2015). Samozaznava legitimnosti policistk in policistov v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 17(3), 318–337.
18. De Angelis, J. in Kupchik, A. (2009). Ethnicity, trust, and acceptance of authority among police officers. *Journal of Criminal Justice*, 37(3), 273–279.
19. Dirikx, A. in Van den Bulck, J. (2014). Media use and the process-based model for police cooperation: An integrative approach toward explaining adolescents' intentions to cooperate with the police. *British Journal of Criminology*, 54(2), 344–365.
20. Goff, P. A., Epstein, L. M., Mentovich, A. in Reddy, K. S. (2013). Illegitimacy is dangerous: How authorities experience and react to illegitimacy. *Psychology*, 4(3), 340–344.
21. Haas, N., Van Craen, M., Skogan, W. G. in Fleitas, D. (2015). Explaining officer compliance: The importance of procedural justice and trust inside a police organization. *Criminology & Criminal Justice*, 15(4), 442–463.
22. Harkin, D. (2015). Police legitimacy, ideology and qualitative methods: A critique of procedural justice theory. *Criminology & Criminal Justice*, 15(5), 594–612.
23. Hertogh, M. (2015). What moves Joe Driver? How perceptions of legitimacy shape regulatory compliance among Dutch Traffic Offenders. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 43(2), 214–234.
24. Hickman, M. J. (2008). On the context of police cynicism and problem behavior. *Applied Psychology in Criminal Justice*, 4(1), 1–44.
25. Hough, M., Jackson, J. in Bradford, B. (2013). Legitimacy, trust and compliance: An empirical test of procedural justice theory using the European Social Survey. V J. Tankebe in A. Liebling (ur.) *Legitimacy and criminal justice: An international exploration* (str. 326–352). Oxford: Oxford University.
26. Jackson, J., Bradford, B., Hough, M. in Murray, K. H. (2013a). Compliance with the law and policing by consent: Notes on police and legal legitimacy. V A. Crawford in A. Hucklesby (ur.), *Legitimacy and compliance in criminal justice* (str. 29–49). London: Routledge.
27. Jackson, J., Bradford, B., Stanko, E. A. in Hohl, K. (2013b). *Just authority? Trust in the police in England and Wales*. Oxford: Routledge.
28. Jackson, J., Hough, M., Bradford, B. in Kuha, J. (2015). Empirical legitimacy as two connected psychological states. V G. Meško in J. Tankebe (ur.), *Trust and legitimacy in criminal justice* (str. 137–160). London: Springer.
29. Kääriäinen, J. T. in Sirén, R. (2011). Trust in the police, generalized trust and reporting crime. *European Journal of Criminology*, 8(1), 65–81.
30. Kochel, T. R. (2011). Can police legitimacy promote collective efficacy? *Justice Quarterly*, 29(3), 384–419.
31. Kochel, T., Parks, R. in Mastrofski, S. (2013). Examining police effectiveness as a precursor to legitimacy and cooperation with police. *Justice Quarterly*, 30(5), 895–925.
32. Lewis, P. G. (1984). Legitimation and political crises: East European developments in the post-Stalin period. V P. G. Lewis (ur.), *Eastern Europe: Political crisis and legitimation* (str. 1–41). London: Croom Helm.
33. Lind, E. A. in Tyler, T. R. (1988). *The social psychology of procedural justice*. New York: Plenum.
34. Lobnikar, B. in Pagon, M. (2004). *The prevalence and the nature of police cynicism in Slovenia*. V G. Meško, M. Pagon in B. Dobovšek (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe – Dilemmas of contemporary criminal justice* (str. 103–111). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

35. Lobnikar, B. (8. 6. 2017). Nevarno delovno mesto. Okrogla miza na konferenci 18. Dnevi varstvoslovja: Zbornik povzetkov. (str. 17). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
36. Marien, S. (2011). *Political trust. An empirical investigation of the causes and consequences of trust in political institutions in Europe* (Doktorska disertacija). Leuven: Centrum voor Politicologie.
37. Meares, T. L. in Neyroud, P. (2015). *Rightful policing*. Washington, DC: National Institute of Justice Executive Session on Policing and Public Safety.
38. Meško, G. (12. 9. 2013). *Perception of police legitimacy, trust in the police and legal cynicism in countries of Central and Eastern Europe—the results from a law student survey*. Prispevek predstavljen na Annual CEPOL European police research & science conference: Policing civil societies in times of economic constraints, CEPOL, Münster.
39. Meško, G. in Areh, I. (2004). Nekaj pogledov na osebnost policistov. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 55(4), 363–369.
40. Meško, G. in Klemenčič, G. (2007). Rebuilding legitimacy and police professionalism in an emerging democracy: the Slovenian Experience. V T. Tyler (ur.), *Legitimacy and Criminal Justice: International Perspectives* (str. 84–115). New York: Russell Sage Foundation.
41. Meško, G., Tankebe, J., Čuvan, B. in Šifrer, J. (2014). Samozaznana legitimnosti policistov in pravosodnih policistov v Sloveniji: perspektive postopkovne pravičnosti nadrejenih, odnosov s sodelavci in zaznane legitimnosti policije v javnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(3), 221–231.
42. Ministrstvo za javno upravo [MJU RS]. (2015). *Kadrovsko poročilo za leto 2015*. Pridobljeno na http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/SUKV/natecaji_2016/Kadrovsko_porocilo_2015.pdf
43. Ministrstvo za notranje zadeve RS [MNZ RS]. (2013). *Stavkovni sporazum med Vlado Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve, Policijo in Policijskim sindikatom Slovenije*. Pridobljeno na http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/2013/130730_Stavkovni_sporazum_PSS.doc
44. Modic, M. (2016). The convergence between migration and policing: the Slovenian perspective. *Dve domovini: razprave o izseljenstvu = Two Homelands: migration studies*, 43, 47–59.
45. Muir, W. K. (1977). *Police: Streetcorner politicians*. Chicago: University of Chicago Press.
46. Murphy, K. (2013). Policing at the margins: Fostering trust and cooperation among ethnic minority groups. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 8(2), 184–199.
47. Murphy, K. in Cherney, A. (2011). Fostering cooperation with the police: How do ethnic minorities in Australia respond to procedural justice-based policing? *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 44(2), 235–257.
48. Murphy, K., Mazerolle, L. in Bennett, S. (2014). Promoting trust in police: Findings from a randomised experimental field trial of procedural justice policing. *Policing and Society*, 24(4), 405–424.
49. Myhill, A. in Bradford, B. (2013). Overcoming cop culture? Organizational justice and police officers' attitudes toward the public. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, 36(2), 338–356.
50. Nalla, M., Meško, G. in Modic, M. (2016). Assessing police community relationships: Is there a gap in perceptions between police officers and residents? *Policing and Society*, 1–20. Pridobljeno na <http://dx.doi.org/10.1080/10439463.2016.1147564>
51. Nix, J. in Wolfe, S. E. (2016). Sensitivity to the Ferguson Effect: The role of managerial organizational justice. *Journal of Criminal Justice*, 47(1), 12–20.
52. Policija. (2013). *S podpisom sporazuma policijska stavka končana*. Pridobljeno na <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/68711-s-podpisom-sporazuma-policijska-stavka-koncana>
53. Policija. (2016). *Letno poročilo o delu policije 2016*. Ljubljana: MNZ RS. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2016.pdf>
54. Policija. (2017). *O policiji*. Pridobljeno na <http://www.policija.si/index.php/o-policiji>
55. Ponsaers, P. (2015). Is legitimacy police property? V G. Meško in J. Tankebe (ur.), *Trust and legitimacy in criminal justice* (str. 93–110). London: Springer.
56. Reisig, M. D. in Meško, G. (2009). Procedural justice, legitimacy, and prisoner misconduct. *Psychology, Crime & Law*, 15(1), 41–59.
57. Reisig, M. D., Tankebe, J. in Meško, G. (2012). Procedural justice, police legitimacy, and public cooperation with the police among young Slovene adults. *Varstvoslovje*, 14(2), 147–164.
58. Reisig, M. D., Tankebe, J. in Meško, G. (2014). Compliance with the law in Slovenia: The role of procedural justice and police legitimacy. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 20(2), 259–276.
59. Richardson, L. S. in Goff, P. A. (2012). Self-defense and the suspicion heuristic. *Iowa Law Review*, 98, 293–336.
60. Roberts, K. in Herrington, V. (2013). Organisational and procedural justice: A review of the literature and its implications for policing. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism* 8(2), 115–130.
61. Schafer, J. A. (2013). The role of trust and transparency in the pursuit of procedural and organisational justice. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 8(2), 131–143.
62. Sklansky, D. A. (2008). Work and authority in policing. V M. D. Dubber in M. Valverde (ur.), *Police and the liberal state* (str. 110–135). Stanford: Stanford University.
63. Skogan, W. G. (2008). An overview of community policing: Origins, concepts, and implementation. V T. Williamson (ur.), *The handbook of knowledge-based policing* (str. 43–57). New York: Wiley.
64. Skogan, W. G., Van Craen, M. in Hennessy, C. (2015). Training police for procedural justice. *Journal of Experimental Criminology*, 11(3), 319–334.
65. Smith, D. (2007). The foundations of legitimacy. V T. Tyler (ur.), *Legitimacy and criminal justice: International perspectives* (str. 30–58). New York: Russell Sage.
66. Smith, D. A. (1986). The neighborhood context of police behavior. V A. J. Reiss in M. Tonry (ur.), *Communities and crime* (str. 313–341). Chicago: University of Chicago Press.
67. Sobol, J. J. (2010). The social ecology of police attitudes. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, 33(2), 253–269.
68. Sotlar, A., Modic, M. in Lobnikar, B. (2016). Javno mnenje o institucijah pluralne policijske dejavnosti. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo* (str. 159–188). Maribor: Fakulteta za varnostne vede.
69. Stoutland, S. E. (2001). The multiple dimensions of trust in resident/police relations in Boston. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 38(3), 226–256.
70. Sunshine, J. in Tyler, T. (2003). The role of procedural justice and legitimacy in shaping public support for policing. *Law & Society Review*, 37(3), 513–348.
71. Tankebe, J. (2008). Police effectiveness and police trustworthiness in Ghana: An empirical appraisal. *Criminology & Criminal Justice*, 8(2), 185–202.

72. Tankebe, J. (2009). Public cooperation with the police in Ghana: Does procedural fairness matter? *Criminology*, 47(4), 1265–1293.
73. Tankebe, J. (2010). Legitimation and resistance: Police reform in the (un)making. V L. K. Cheliotis (ur.), *Roots, rites and sites of resistance: The banality of good* (str. 197–219). London: Palgrave.
74. Tankebe, J. (2011). Explaining police support for use of force and vigilante violence in Ghana. *Policing and Society*, 21(2), 129–149.
75. Tankebe, J. (2013). Viewing things differently: The dimensions of public perceptions of police legitimacy. *Criminology*, 51(1), 103–135.
76. Tankebe, J. (2014a). Police self-legitimacy. V G. Bruinsma in D. Weisburd (ur.), *Encyclopaedia of criminology and criminal justice* (str. 3735–3742). New York: Springer.
77. Tankebe, J. (2014b). Rightful authority: Exploring the structure of police self-legitimacy. V A. Liebling, J. Shapland in J. Tankebe (ur.), *Crime, justice and social order: Essays in honour of A. E. Bottoms*. Oxford: Oxford University Press.
78. Tankebe, J. in Meško, G. (2015). Police self-legitimacy, use of force, and pro-organizational behavior in Slovenia. V G. Meško in J. Tankebe (ur.), *Trust and legitimacy in criminal justice* (str. 261–278). London: Springer.
79. Tankebe, J., Reisig, M. in Wang, X. (2016). A multidimensional model of police legitimacy: A cross-cultural Assessment. *Law and Human Behaviour*, 40(1), 11–22.
80. Taylor, R. B. in Lawton, B. A. (2012). An integrated contextual model of confidence in local police. *Police Quarterly*, 15(4), 414–445.
81. Taylor, R. B., Wyant, B. R. in Lockwood, B. (2015). Variable links within perceived police legitimacy?: Fairness and effectiveness across races and places. *Social Science Research*, 49, 234–224.
82. Trinkner, R., Tyler, T. R. in Golf, P. A. (2016). Justice from within: The relations between a procedurally just organizational climate and police organizational efficiency, endorsement of democratic policing, and officer well-being. *Psychology, Public Policy, and Law*, 22(2), 158–172.
83. Tyler, T. (1990). *Why people obey the law*. Yale: Yale University Press.
84. Tyler, T. (2011). Trust and legitimacy: Policing in the USA and Europe. *European Journal of Criminology*, 8(4), 254–266.
85. Tyler, T. in Blader, S. (2000). *Cooperation in groups: Procedural justice, social identity, and behavioral engagement*. Philadelphia: Psychology Press.
86. Tyler, T. R. (2006a). *Why people obey the law* (2nd ed.). New Haven: Yale University Press.
87. Tyler, T. R. (2006b). Psychological perspectives on legitimacy and legitimation. *Annual Review of Psychology*, 57(2), 375–400.
88. Tyler, T. R. in Blader, S. L. (2003). The group engagement model: Procedural justice, social identity, and cooperative behavior. *Personality and Social Psychology Review*, 7(4), 349–361.
89. Tyler, T. R. in Fagan, J. (2008). Legitimacy and cooperation: Why do people help the police fight crime in their communities? *Ohio State Journal of Criminal Law*, 6(1), 231–275.
90. Tyler, T. R. in Huo, Y. J. (2002). *Trust in the law: Encouraging public cooperation with the police and courts*. New York: Russell-Sage.
91. Tyler, T. R. in Jackson, J. (2014). Popular legitimacy and the exercise of legal authority: Motivating compliance, cooperation and engagement. *Psychology, Public Policy, and Law*, 20(1), 78–95.
92. Tyler, T. R., Callahan, P. E. in Frost, J. (2007). Armed, and dangerous (?): Motivating rule adherence among agents of social control. *Law & Society Review*, 41(2), 457–492.
93. Van Craen, M. (2016). Understanding police officers' trust and trustworthy behavior: A work relations framework. *European Journal of Criminology*, 13(2), 274–294.
94. Wheatcroft, J. M., Alison, L. A. in McGrory, D. (2012). The influence of trust on senior investigating officers' decision making in high-profile critical incidents. *Police Quarterly*, 15(4), 386–413.
95. Whitener, E. M., Brodt, S. E., Korsgaard, M. A. in Werner, J. M. (1998). Managers as initiators of trust: An exchange relationship framework for understanding managerial trustworthy behavior. *Academy of Management Review*, 23(3), 513–530.
96. Wolfe, S. E. in Piquero, A. R. (2011). Organizational justice and police misconduct. *Criminal Justice and Behavior*, 38(4), 322–353.
97. Yang, K. (2005). Public administrators' trust in citizens: A missing link in citizen involvement efforts. *Public Administration Review*, 65(3), 273–285.

Self-legitimacy of Police Officers in Slovenia – A Comparison between Studies in 2013 and 2016

Kaja Prislan, Ph.D., Assistant in Security Studies, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: kaja.prislan@fvv.uni-mb.si

Gorazd Meško, Ph.D., Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si

Branko Lobnikar, Ph.D., Associate Professor in Security Studies, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: branko.lobnikar@fvv.uni-mb.si

Barbara Čuvan, M.A., Doctoral Student, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: barbara.cuvan@student.um.si

The paper presents the results of a study of self-legitimacy of Slovenian police officers comparing two studies on legitimacy and self-legitimacy of police officers that were conducted in 2016 (n = 478) and 2013 (n = 529) at the same Slovenian police stations, using the same measurement instrument. The main objective of this paper was to examine the views of police officers regarding their legitimacy and importance to society and to gain insight into the dynamics of the self-legitimacy concept over time. The results showed that perceptions of distributive justice (police officers' satisfaction with their salary) in 2016 increased in comparison with the year 2013. Nevertheless, this factor is still the lowest among all other included indicators. Statistically significant and positive differences were identified in the assessment of supervisors' procedural justice and in the area of loyalty to the police organisation. Police officers also highly assessed their procedural justice, although this factor in 2016 slightly decreased. An interesting dynamic emerged mainly in self-legitimacy; in both periods police officers have very highly assessed moral justification of their powers, but in the recent study this belief has been significantly reduced. The results of the study in 2016, also show that police officers are more convinced of having enough authority to perform their duties and the ability to legally and legitimately exercise police powers. In the discussion of this paper, findings of our comparative study are placed in the context of recent social and institutional changes.

Keywords: self-legitimacy, procedural justice, pro-organisational behaviour, police officers, Slovenia

UDC: 351.741(497.4)

(Vsiljena) privatizacija vodnih virov – nova oblika kriminalitete zoper vodo (in ljudi) z vidika kritične ekološke kriminologije

Katja Eman¹, Sara Humar²

Človekova tesna povezava z vodo izhaja iz samega začetka obstoja človeštva, vendar se je pogled nanjo skozi zgodovino spremenil. Medtem ko je bil prost dostop do vode vse do sodobnih časov nekaj samoumevnega, lahko na vodo v sodobnem svetu gledamo na dva različna načina: kot na naravno dobrino, do katere lahko dostopa vsak, ki jo potrebuje, ali kot na ekonomsko dobrino, ki ima svojo prodajno vrednost ter ceno, ki jo določa gospodarski trg. Ravno ta ekonomski pogled na vodo lahko v času, ko pomanjkanje vode narašča, poveča motivacijo zasebnih podjetij za nakup vodnih virov, saj si, glede na to, da smo vsa živa bitja odvisna od vode, s tem zagotovijo neusahljiv dobiček. Slednje je zelo problematično, predvsem kar zadeva kršitev temeljne človekove pravice dostopa do vode – dobrine, ki jo potrebuje za svoje preživetje. Zaradi pomanjkljive zakonodaje (ali brezbriznosti držav) se vodni viri po svetu ne upravljajo tako, da bi to omogočalo trajnostni obstoj vode ter dostop vsakogar do nje. Avtorici na podlagi analize primerov izpostavita problematiko pogosto vsiljene privatizacije vode v običajno revnih, a z vodnimi viri bogatih državah in upravljanja vode ter izpostavita problematiko neurejene zakonodaje glede varstva voda, ki lahko vodi do posameznih kršitev oziroma kriminalitete zoper vodo. O kriminaliteti zoper vodo razpravljata z vidika ekološke kriminologije, ki opozarja na naraščajočo problematiko ter vedno večjo ogroženost vode in ljudi. Na koncu razpravljata o slabostih in pomanjkljivostih privatizacije vodnih virov, ki je tesno povezana s kriminaliteto bogatih in vplivnih, tj. kriminaliteto korporacij in državnih ali lokalnih oblasti, ki pogosto sodelujejo pri izkoriščanju vodnih virov ali njihovem upravljanju.

Gljučne besede: voda, privatizacija vode, pravica do vode, kritična ekološka kriminologija

UDK: 556.18

1 Uvod

Že od začetka človeštva ljudje cenijo vodo kot naravno dobrino, ki nam zagotavlja preživetje. Življenja celotnih civilizacij so bila odvisna od velikih rek, kot so Nil, Evfrat in Tigris, sprememba nomadskih plemen v prve civilizacije pa se je zgodila s spremembo načina življenja ter interakcijo med ljudmi in naravnimi viri (Water for all, 2015). Vodo potrebujemo za vse: vsakodnevna gospodinjska opravila, higieno, kmetijstvo, industrijo itd. Na nekaterih predelih sveta vodo zaradi težkega dostopa do vodnih virov dojemajo kot zelo dragoceno dobrino, drugje, kjer je imajo v izobilju, pa je odnos do nje pogosto škodljiv in potraten (Freeman, 2007). Združeni narodi (United Nations Department for Economic and Social Affairs [UNDESA], 2014) že vrsto let opozarjajo,

da je voda izredno pomembna za vse, zato bi morala biti brez diskriminacije dostopna vsakomur. Dostop do nje je namreč temeljna človekova pravica. To pomeni, da imamo vsi ljudje pravico do vode, ki je varna za uporabo, količinsko zadostna za osebno in domačo uporabo ter fizično in cenovno dostopna. A v realnosti gre vendarle za naravno dobrino, ki ni vsem dana oziroma dostopna v enakem deležu. Pri tem Gonzales Rivas (2014) opozarja, da ima v 21. stoletju po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije samo polovica, natančneje 54 %, svetovnega prebivalstva dostop do vode z vodovodnim sistemom, ki vodi v gospodinjstva. Neenak dostop do vode širom po svetu povzročajo različni dejavniki, kot so podnebne spremembe, demografija, gospodarstvo, družba in kultura, varnost, politika in upravljanje, infrastruktura in tehnologija, vodni viri itd. (United Nations [UN], 2015; Johnson, South in Walters, 2016).

Zaradi omejenih virov je voda v devetdesetih letih 20. stoletja sčasoma postala vredna več od zlata in nafte, zato je konec 20. stoletja prišlo do spremembe konceptualizacije vode, ki ni le naravna dobrina, potrebna za obstoj živih bitij, ampak je postala tržno blago in je od takrat dalje vir števil-

¹ Dr. Katja Eman, docentka za kriminologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru, Slovenija. E-pošta: katja.eman@fvv.uni-mb.si

² Sara Humar, diplomirana varstvoslovka Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru, Slovenija. E-pošta: humar.sara1@gmail.com

nih težav glede pravic uporabnikov in načinov njene uporabe. Voda, pravzaprav njeno pomanjkanje na nekaterih področjih in (pre)obilica na drugih, je vse od tedaj vprašanje (med)državnega pomena (Alston in Mason, 2008), zato se 21. stoletje imenuje doba kontroverznosti zaradi vode – zmanjšanja vodnih zalog, rast prebivalstva in podnebne spremembe so namreč skupaj povzročili »globalni položaj destabilizacije zaradi dostopa do vode« (Alston in Mason, 2008). Pitna voda je postala donosna naložba, saj njena omejenost pomeni zagotovljen dobiček za podjetja, ki prodajajo vodo ali drugo pijačo in tudi hrano. Naraščajoča industrija prodaje pitne vode je bila po ocenah Johnsona in kolegov (2016: 149) v letu 2016 vredna več kot milijardo ameriških dolarjev letno. Še več, nastajajo nova podjetja oziroma konzorciji, v katerih so tudi nekatera podjetja, ki imajo vprašljivo in sumljivo preteklost, povezano z zlorabo in onesnaževanjem vode (na primer Coca-Cola, Goldman Sachs, General Electric, Dow Chemicals, United Technologies idr.). Pri vsem tem pa je najbolj skrb vzbujajoče, da so te družbe že opravile analizo nahajališč pitne vode po vsem svetu ter tudi izdelale načrt tveganj in priložnosti za njihovo delovanje (Johnson et al., 2016).

Delovanje teh korporacij je pogosto na meji zakonitosti ter vključuje številne kršitve pravic in ogrožanje lokalnega prebivalstva na območju črpališč vode (npr. City water v Tanzaniji, Coca-Cola v Radžastanu, Aguas del Tunari v Boliviji). Primeri iz preteklosti pričajo o podkupovanju, izsiljevanju, korupciji in ponarejanju listin zaradi pridobitve dostopa do vode in okoriščanja z njo. V nerazvitih državah Afrike in Južne Amerike sta bila v primere »prisilne« privatizacije vodnih virov praviloma vedno vpletena Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad (orig. The International Monetary Fund), ki sta denarno pomoč oziroma posojilo državam pogojevala s privatizacijo vodnih in številnih drugih naravnih virov. Šele pozneje se je razkrilo, da so bili v ozadju interesi bogatih korporacij in da sta obe mednarodni organizaciji delovali v dogovoru z zainteresiranimi lobiji (Johnson et al., 2016). Slednje nas pripelje do podjetniške ali beloovratniške kriminalitete oziroma kriminalitete bogatih in vplivnih, kot jo je poimenoval Pečar (1996).

Ekološka kriminologija se je deloma razvila iz kritične kriminološke miselnosti, zato opozarja na kršitve in nepravilnost. Kritična kriminologija opozarja na ogromno moč bogatih korporacij v družbi, ki z denarjem, izsiljevanjem, lobiranjem ali drugimi načini uporabe moči izrabljajo vire ali situacije sebi v prid, za pridobivanje koristi in izmikanje oblastem. Kot je opozoril Kanduč (1992: 103), je moč v sodobni družbi razdeljena neenakomerno in nepravilno, zato številni nevarni pojavi (na primer strukturno nasilje, beloovratniška kriminaliteta, politična kriminaliteta, organizirana kriminaliteta in tudi ekološka kriminaliteta) ostajajo nekaznovani. To je

še vedno najpomembnejša težava v središču razprav kritične kriminologije, ki izhaja iz človeka in njegovih pravic. Osrednje zanimanje kritične kriminologije so pojavi, ki ogrožajo človekove dobrine (zdravje, življenje, možnost svobodnega odločanja in razpolaganja s svojim časom, telesom, življenjem ipd.), kot posledica zlorabe oblasti, moči ali bogastva. Mednje uvrščamo tudi pitno vodo kot osnovni, nujno potreben vir za človekovo preživetje. Kanduč (1992: 103) izpostavlja, da izhodišče kritične kriminologije ni kaznivost, ampak nevarnost oziroma škodljivost dejanj bogatih in vplivnih. Opira se na geslo francoske revolucije »liberté, égalité, fraternité«, človek (njegova rast, moč in razvoj) pa je zanjo merilo vsega, zato se postavlja v bran kršitvam človekovih pravic.

Odziv kritične ekološke kriminologije na problematiko običajno vsiljene privatizacije vode izhaja iz dejstva, da je voda vedno bolj omejen naravni vir, ki pa je po drugi strani ravno zaradi svoje omejenosti in pomembnosti, vezane na človekovo preživetje, neprecenljiv vir dobička za skupino bogatih in vplivnih, ki v njej vidijo samo dobičkonosno blago. Vse to pa je dejansko v nasprotju s politiko ohranjanja naravnih virov in trajnostnega razvoja, ki ga svetovna politika zagovarja v zadnjem obdobju. Pa vendar se izkaže, da pravila veljajo samo za določene skupine, saj jih velike korporacije, pogosto v povezavi s skorumpiranimi politiki, kršijo brez zadržkov in ovir (Kanduč, 1994, 1999). Privatizacija vode v osnovi ni nič slabega, problematičen je le način, kako korporacije pridejo do vodnih virov (vsiljena privatizacija vodnih virov zaradi denarne pomoči državi), kako jih upravljajo in črpajo (ker korporacije presežejo dnevno dovoljeno količino izčrpane vode, se vodni viri ne morejo normalno obnavljati), kako se vedejo do zaposlenih in prebivalcev ter kako upoštevajo pravila varstva voda v posamezni državi (podkupovanje, ponarejanje dokumentov, korupcija, goljufanje, kršitve človekove pravice dostopa do vode, neupravičeno povečevanje cene vode, odklapanje vode, neupoštevanje pravil o reciklaži (tj. večkratni uporabi) umazane vode v industrijske namene ipd.). Zaradi opisanega in zaradi dolgoročnih posledic, ki jih ima tovrstno neustrezno ravnanje z vodnimi viri, ki se kažejo v ogrožanju zdravja in življenja ljudi ter v kršitvi osnovne človekove pravice dostopa do vode, kritična ekološka kriminologija upravičeno opozarja na kriminalno ravnanje velikih korporacij in njihovo zlorabo moči v povezavi z »umazanimi« politiki.

Pri različnih posegih zoper vodo oziroma kršitvah pravnege varstva voda govorimo o kriminaliteti zoper vodo, ki spada med ekološko kriminaliteto. Kriminaliteto zoper vodo lahko opredelimo kot »vsako kaznivo dejanje ali kršitve določil nacionalne ali lokalne zakonodaje, ki se uporablja za površinske in podzemne vode ali vodne storitve, kot sredstvo za storitev drugih kaznivih dejanj« (Mattioli in Segato, 2016: 14). Z drugimi besedami, kriminaliteta zoper vodo obsega vsa namerna rav-

nanja, ki pomenijo morebitno škodovanje vodi (ali njenemu ogrožanju) kot naravnemu viru. Med kriminaliteto zoper vodo uvrščamo naslednje oblike kaznivih ravnanj (Water Crimes, 2016; Kelly in Oldring, 2015): tatvino vode iz hidrografskih cevovodov ali zbiralnikov, neustrezno upravljanje odpadnih voda, onesnaževanje podzemnih in površinskih voda ter morij in oceanov z odpadki ali izpusti, kršitve določil ali zlorabo metod vzorčenja vode, neustrezno upravljanje pitne vode (npr. kršitve določil ohranjanja neoporečnosti pitne vode), goljufije in nezakonita trgovina z vodo, terorizem in kibernetične grožnje v povezavi z operacijami upravljanja voda, nepooblaščen poraba vode iz vodnega omrežja, tihotapljenje vode.

Kriminaliteta zoper vodo je pogosto povezana z drugimi oblikami kriminalitete, kot so goljufija, korupcija, ponarejanje dokumentov, izsiljevanje itd., ki so pogoste oblike gospodarske, predvsem beloovratniške, kriminalitete in tudi organizirane kriminalitete, zaradi česar je ekološka kriminologija tako zelo kritična do ravnanj posameznih bogatih in političnih skupin, ki si z izkoriščanjem okolja oziroma naravnih virov, med njimi tudi vode, obetajo enormne dobičke. Pri tem jih ne ustavijo niti ogroženost posameznih naravnih virov ali kršitve človekovih pravic.

V zadnjih treh desetletjih so se zaradi splošnega pomanjkanja vode in slabega upravljanja vodnih virov začeli pojavljati novi načini za učinkovitejše upravljanje vode (npr. koncesije za zasebnike, prenos odgovornosti z države na občine ipd.), ki naj bi pravico do vode zagotavljali vsem državljanom. Privatizacija vodnih virov je bila predstavljena kot eden izmed načinov, ki naj bi slabe sisteme upravljanja vode izboljšali, saj se zanjo po navadi odločijo države, v katerih sistem upravljanja vode ni bil učinkovit zaradi slabe ponudbe, vzdrževanja in izgube vode ali pa zaradi finančnih težav, kot so nizki prihodki in slabo finančno vodenje ter veliko pomanjkanje investicij iz javnega sektorja, zato vodenje prevzamejo zasebna podjetja in organizacije (Water for all, 2015). V državah tretjega sveta do takšnih odločitev pogosto pride tudi pod prisilo (t. i. vsiljene privatizacije vodnih virov v zameno za bančna posojila, za katerimi je Svetovna banka ali Mednarodni denarni sklad), najslabše pa je to za domačine. Praksa je pokazala, da se v veliko primerih privatizacija vode izkaže kot slabše upravljanje vode v primerjavi s preteklim sistemom, predvsem kar zadeva ceno, vzdrževanje, neoporečnost in izgubo vode, kar bo prikazano v tem članku.

Vodo so zaradi njene pomembnosti dolgo upravljala javna podjetja, zato je pojav privatizacije vodnih virov za mnoge sporen in vzbuja številne pomisleke. Svetovna javnost ima o privatizaciji vode različna mnenja. Glavna težava, ki jo izpostavljajo nasprotniki privatizacije vode, je možnost kršitve človekovih pravic in osredotočenost zasebnih podjetij le na dobiček,

medtem ko zagovorniki trdijo, da je izboljšanje vodenja sistema distribucije in kakovosti vode možno izključno z rekonstrukcijo sistema, ki jo izvede zasebna organizacija ali podjetje (Wisegeeck, 2014). Nasprotniki so najpogosteje državljani, nevladne organizacije in društva, ki si ne morejo predstavljati, da bi si vodo, ki je na njihovem ozemlju, lastilo zasebno podjetje, ki bi lahko ceno nenehno zviševalo in jim onemogočalo dostop do pitne vode. Svoje nasprotovanje so v preteklosti že večkrat javno izrazili s protesti, podpisovanjem peticij in podpiranjem civilnih iniciativ. Med podpornike lahko štejemo predvsem bogatejše posameznike, velika mednarodna podjetja oziroma organizacije ter svetovne finančne institucije, ki v privatizaciji vodnih virov vidijo (le) velike dobičke.

Pogled na vodo se je skozi zgodovino spremenil. Nekoč je bil prost dostop do nje nekaj samoumevnega, danes pa na vodo gledamo kot na dobrino – tj. kot na naravno dobrino, do katere lahko dostopa vsak, ki jo potrebuje, ali pa kot na ekonomsko dobrino, ki ima svojo prodajno vrednost ter ceno, ki jo določa gospodarski trg. Ravno ta ekonomski pogled na vodo lahko (oziroma je že) v času, ko je pomanjkanje vode vse večje, poveča motivacijo zasebnih podjetij za nakup vodnih virov, saj si, glede na to, da smo vsa živa bitja odvisna od vode, s tem zagotovijo dobiček, kar pa je lahko zelo problematično. V zadnjem stoletju se je poraba pitne vode povečala za več kot šestkrat. Glavni razlogi za to so povečanje števila prebivalstva in izguba vodnih virov zaradi podnebnih sprememb. Poleg tega se število strupenih emisij v podtalne vode povečuje, zaradi česar je veliko vodnih virov neuporabnih. Svetovni svet za vodo (World Water Council) predvideva, da bo do leta 2020 zaradi rasti prebivalstva in podnebnih sprememb količine vode kar za 17 % premalo za vse potrebe prebivalstva. Pri tem Karnani (2014) poudarja, da se svet že srečuje s krizo, saj podatki kažejo, da že danes ena od sedmih oseb nima ustreznega dostopa do neoporečne pitne vode, zato meni, da je pitna voda poleg globalnega segrevanja ozračja druga velika težava tega tisočletja.

Izbira načina upravljanja vodnih virov je ena izmed pomembnejših odločitev vsake države, ki močno vpliva na dobrobit prebivalcev in samo funkcionalnost države, zato bi jo morala vsaka država sprejeti sama (brez vsiljevanja oziroma intervencije tujih deležnikov). Kadar je upravljanje vodnih virov v javnih rokah, je osrednji cilj omogočiti enakovreden dostop do čiste vode vsem državljanom, in to po ceni, ki jim je dosegljiva. Takšno upravljanje vodnih virov ni dobičkonosno, ampak je v interesu javnosti, saj naj bi bilo tako zagotovljeno spoštovanje človekovih pravic do vode. Nizka cena vode pa je pogosto razlog za pomanjkanje finančnih sredstev za izboljšanje in nadgrajevanje vodne infrastrukture, kot so cevovodi in čistilne naprave, ter širjenje ponudbe vode na odročnejša območja (Water for all, 2015) in ravno zaradi tega se države

po navadi odločijo za privatizacijo vodnih virov. To pa ne pomeni, da reorganizacija upravljanja vode, ki ga potem izvaja zasebno podjetje, dejansko prinaša izboljšanje ponudbe vode. Ko državno upravljanje vodnih virov primerjamo s privatiziranim, lahko namreč ugotovimo, da je glavna razlika med njima dobiček (Columbia Water Center, 2008), ki ga zaradi vode (in prebivalcev) pridobijo zasebna podjetja, ko v težnji po čim večjem dobičku izčrpavajo ogromne količine vode in jo prodajajo po močno zvišanih cenah (v Bukarešti se je leta 2016 po privatizaciji upravljanja vodnih virov cena vode povečala za 300-krat) ter ko za neoporečnost vode ne uporabljajo predpisanih kemičnih substanc in količin teh, pri tem pa pogosto prihaja do čezmernega izčrpavanja vode in ogrožanja okolja ter tudi zdravja ljudi.

V procesu privatizacije vodnih virov ter s posledicami tega je bilo glede na študije primerov kršenih mnogo človekovih pravic (Bieler, 2014; Dervaj, 2009; Environmental Justice Atlas, 2015a; Finnegan, 2002; Jayarman, 2002; Marn, 2013; Schiffler, 2015; Woods, 2006). Ljudje širom po svetu so bili zatirani, ignorirani, poškodovani, nekateri so celo izgubili življenje, na kar je opozorila tudi ena najaktivnejših zagovornic pravice do vode Maude Barlow (v Evans, 2010) v intervjuju za CNN: »Ko dobrino, kot je voda, povežemo z motivom pridobivanja dobička, bo nekaj ljudi umrlo.« To pa je ena največjih in najbolj kontroverznih težav, ki jih sprememba vode v tržno dobrino ter njena privatizacija sploh lahko povzročita. Izhajajoč iz opisane problematike je namen prispevka podrobneje predstaviti različne načine upravljanja vodnih virov in izpostaviti problematiko (vsiljene) privatizacije vodnih virov kot kršitve temeljne človekove pravice ter nove oblike kriminalitete zoper vodo. Količina negativnih strani privatizacije vode je v primerjavi s pozitivnimi precej visoka, kar je še posebej skrb vzbujajoče, ker gre za dobrino, brez katere življenje ni mogoče. Avtorici sta zbrali in analizirali primere privatizacij vodnih virov iz tujine – Afrike, Južne Amerike, Azije in Evrope – ter poskusili identificirati slabosti in prednosti takšnega upravljanja vodnih virov, ki praviloma vodijo v kršitve različne zakonodaje zaradi namernega okoriščenja zasebnih podjetij. Analizi dodata tudi pregled dogajanja v Sloveniji, kjer se je poskus vsiljene privatizacije vode konec leta 2014 na srečo izjalovil. Kot odziv na celotno dogajanje je Slovenija v začetku leta 2017 na pobudo državljanov kot ena prvih držav sveta vodo kot javno dobrino, javno dobro, dostopno vsem, ter pravico do dostopa do nje vpisala v ustavo. Na koncu avtorici razpravljata o morebitnih spremembah oziroma potrebnih izboljšavah pri upravljanju vodnih virov z vidika varstva človekovih pravic, pogosto tudi zdravja in življenja ljudi ter preprečevanja kriminalitete zoper vodo kot nove, vse pogostejše oblike ekološke kriminalitete.

2 Človekova pravica do vode

Planet Zemlja je kar 70-odstotno prekrit z vodo, vendar je le majhen del te, okoli 2,5 %, primeren za pitje, saj je večina slana (morja, oceani). Od 2,5 % užitne vode je 1,5 % vode v trdnem agregatnem stanju, kar pomeni, da je le 1 % te dobrine ljudem dejansko dosegljiv. Če to povzamemo v svetovnem merilu, lahko ugotovimo, da je na svetu za uživanje uporabne le 0,007 % vse vode. To pa je, v času podnebnih sprememb in vse večjega pomanjkanja vode, zelo skrb vzbujajoče (National Geographic, 2016). Voda spada med obnovljive naravne vire, ker jo lahko uporabimo znova in znova ter ima dežni cikel. Izhlapewa, prehaja v ozračje, od koder se s padavinami vrne v morja, reke (»modra voda«) in kopno (»zelena voda«) (Agencija Republike Slovenije za okolje [ARSO], 2015).

Vodni viri, še posebno viri pitne vode, v svetu izginjajo. Razlogi za to so različni, od podnebnih sprememb, naraščanja števila prebivalstva in s tem povečane porabe, ekološke kriminalitete, ki se kaže z onesnaževanjem voda, do neprestanega izčrpavanja in neracionalna ravnanja z vodo (npr. zalivanje zelenic v sušnih obdobjih, polnjenje bazenov iz zalog pitne vode, uporaba pitne vode za sanitarno uporabo ipd.), ki ogroža človeštvo. V zadnjem stoletju se je poraba pitne vode enormno povečala, in ker se voda porablja hitreje, kakor se lahko nadomesti oziroma obnavlja, v prihodnosti grozi pomanjkanje predvsem pitne vode (Stack, 2012). Glavna vzroka za pomanjkanje vode sta torej naraščanje števila prebivalstva in hiter razvoj (Water for all, 2015; ARSO, 2015). Pomanjkanje vode prizadene 40 % ljudi na svetu, preživetje revne populacije pa je neposredno vezano na naravne vire, in ker je ta populacija pogosto na ogroženih območjih, tudi najbolj trpi zaradi uničevanja okolja (UN, 2015). V naslednjih tisočletjih je predvideno veliko pomanjkanje pitne vode in učinek tega je ponekod viden že danes.³ Pomanjkanje pitne vode skupaj z oteženim dostopom do nje sta samo dva izmed različnih razlogov, zakaj ljudje celo zapuščajo svoje domove (t. i. okoljske migracije), čeprav je med najbolj problematičnimi razlogi prepovedan dostop do še nedavnega prosto razpoložljivih vodnih virov, ker so jih kupile velike korporacije (zaradi njene prodaje in okoriščenja).

Pomanjkanje vode je pojav, ki ga je povzročil predvsem človek. Trenutno je čiste vode na Zemlji dovolj za sedem milijard ljudi, vendar je težava njena neenakomerna porazdelitev in distribucija, velika količina vode pa je potratena, onesnažena ali netrajnostno upravljana tako, da celo škoduje okolju

³ Približno štiri milijarde ljudi (dve tretjini svetovnega prebivalstva) se mora vsaj en mesec na leto boriti s hudim pomanjkanjem vode. Najbolj ogrožene države so Kitajska, Indija, Bangladeš, Pakistan, Nigerija, Mehika in deli Združenih držav Amerike. Z drugimi besedami, ravni podtalnice padajo, jezera se izsušujejo, manj vode teče v rekah in zaloge vode za industrijo in kmetijstvo so ogrožene.

(UNDESA, 2014). Kot že omenjeno, sta glavna vzroka za pomanjkanje vode naraščanje števila prebivalstva in hiter razvoj ter s tem povezano onesnaževanje in čezmerno izkoriščanje vodnih virov. Zaradi tega je zagotavljanje pravice do vode poleg gospodarskega in finančnega stanja, geografskih značilnosti ter količine dostopnih vodnih virov v neki državi močno odvisno tudi od tega, kako država upravlja vodo.

Voda je izredno pomembna za preživetje ljudi, zato bi morala biti brez diskriminacije dostopna vsakomur. To so Združeni narodi (UN, 2010) leta 2010 opredelili tudi z Resolucijo 64/292, ki izrecno priznava človekovo pravico do vode ter določa, da sta čista pitna in sanitarna voda bistveni za uresničevanje vseh človekovih pravic, pri čemer je pomembno zaščititi vodo kot nacionalni naravni vir in tudi ljudi, ki jo najbolj potrebujejo. Z drugimi besedami, dostop do vode je temeljna človekova pravica (Resolucija Združenih narodov št. 64/292 (UN, 2010)), kar pomeni, da imamo vsi državljani oziroma prebivalci pravico do vode, ki je čista, količinsko zadostna za osebno in domačo uporabo (osebna higiena, kuhanje, pitje, sanitarije), cenovno dostopna ter jo zagotavlja država. Združeni narodi (UNDESA, 2014) izpostavljajo pet pogojev oziroma vidikov, povezanih s človekovo pravico do vode: 1) zadostna količina;⁴ 2) varnost;⁵ 3) sprejemljivost;⁶ 4) fizična dostopnost;⁷ in 5) cenovna dostopnost.⁸

⁴ Voda mora biti priskrbljena za vsakega posameznika stalno in v zadostni količini za osebno uporabo ter tudi za gospodinjstvo. V porabo vode so torej vključeni pitje vode, osebne sanitarije, čiščenje oblačil, priprava hrane, osebna in gospodinjska higiena. Po mnenju Svetovne zdravstvene organizacije posameznik na dan potrebuje od 50 do 100 litrov vode za zagotavljanje izpolnitve najnovnejših potreb.

⁵ Voda mora biti za vsakodnevno uporabo varna, kar pomeni, da ne sme vsebovati mikroorganizmov, kemičnih substanc in radioaktivnih nevarnosti, ki bi ogrožala posameznikovo zdravje. Meritve varnosti pitne vode običajno določajo državni in/ali lokalni standardi za kakovost pitne vode. Ti se opirajo na smernice Svetovne zdravstvene organizacije za kakovost pitne vode, ki so tudi osnova za razvoj državnih in mednarodnih standardov, ki, če so pravilno implementirani, zagotavljajo varnost pitne vode.

⁶ Voda bi morala biti sprejemljive barve, vonja in okusa za vso osebno in gospodinjstvo uporabo. Vsi vodni objekti in storitve morajo biti kulturno primerni, upoštevati morajo potrebe obeh spolov, življenjskega cikla in zasebnosti.

⁷ Vsakdo ima pravico do vode in sanitarij znotraj ali v neposredni bližini gospodinjstva, izobraževalne ustanove, delovnega mesta in zdravstvene institucije. Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije je vir vode lahko oddaljen največ 1.000 metrov od doma, zbiranje vode pa ne sme presegati 30 minut.

⁸ Voda in vodne storitve ter objekti morajo biti cenovno dostopni vsem. Program Združenih narodov za razvoj (United Nations Development Program – UNDP) opozarja, da stroški za vodo ne bi smeli presežati 3 % dohodkov gospodinjstva (UN, 2015).

Zagotavljanje dostopa do čiste, pitne vode je kritičnega pomena za reševanje globalnega problema varnosti voda in dostop do nje je zelo odvisen od uspešnosti sistema distribucije ter s tem tudi od metode upravljanja vodnih virov (Water for all, 2015). Iz poročila Združenih narodov (UN, 2015) o razvojnih ciljih novega tisočletja 2015 je opazna tudi velika razlika v dostopanju do vodnih virov med prebivalci urbanih in ruralnih okolij. Približno 16 % populacije na podeželju ne uporablja izboljšanih vodnih virov. Na mestnih območjih je takšne populacije le 4 %. V današnjih časih je zato vse več govora o človekovi pravici do vode ter zagotavljanju te celotni svetovni populaciji. Zagotavljanje pravice do vode je poleg gospodarskega in finančnega stanja, geografskih značilnosti ter količine dostopnih vodnih virov v neki državi močno odvisno tudi od tega, kako država upravlja vodo.

3 Upravljanje vodnih virov

V svetu se pojavlja mnogo različnih oblik upravljanja vodnih virov, te pa lahko na grobo razdelimo v naslednje tri skupine: 1) državno upravljanje, 2) skupno upravljanje ter 3) privatizirano upravljanje vodnih virov.

Načini upravljanja vodnih virov se med seboj razlikujejo po načinu delovanja upravljavcev, ciljih ter učinkih. Državno upravljanje teži predvsem k temu, da bi vsi člani skupnosti imeli dostop do vode, kar pomeni, da je cena, po kateri se voda prodaja, po navadi precej nizka (kar sicer lahko vodi v pomanjkanje finančnih sredstev za vzdrževanje in izboljševanje vodne infrastrukture). Te lastnosti si državno upravljanje deli tudi s skupnim upravljanjem vodnih virov, pri katerem člani skupnosti sami zbirajo finančna sredstva za gradnjo vodnih infrastruktur ter si delijo stroške obratovanja s plačevanjem nekakšne članarine. Ti dve obliki upravljanja vodnih virov stremita predvsem k temu, da delujeta v javno dobro (ARSO, 2015; Water for all, 2015).

Privatizirano upravljanje vodnih virov deluje po ekonomskih načelih sodobnih časov. Ponujalo naj bi namreč prednosti kapitalizma in tržnega gospodarstva, ki do največje možne stopnje povečajo učinkovitost, a praviloma z negativnimi posledicami za okolje ali prebivalce (npr. višja cena vode, omejena količina dostopne vode, neustrezno obravnavana in kontaminirana voda ipd.). Zasebna podjetja so zelo motivirana za raziskovanje in uporabo novih tehnologij, ki zmanjšujejo stroške in povečujejo uspešnost z namenom povečevanja dobička. V primerjavi z državno upravljanimi sistemi distribucije vode zasebna podjetja zato pogosto strankam zaračunavajo več. To vodi do povečanja dobička in teoretično pomeni, da je razpoložljiv kapital za ohranjanje in izboljševanje infrastrukture večji, v praktičnem smislu pa takšno delovanje pogosto vodi v

kršenje človekovih pravic z omejevanjem dostopa do vode in škoduje okolju zaradi čezmernega izčrpanja vode, uporabe kemikalij ipd. (Columbia Water Center, 2008; Todurov, 2014; Water for all, 2015).

3.1 Privatizacija vodnih virov

Privatizacija je proces, ki se pojavlja že vse od antične Grčije in Rima. Je pojav, s katerim naj bi države okrepile gospodarsko učinkovitost, konkurenčnost in s tem vplivale na splošno uspešnost gospodarstva v državi. Proces privatizacije se sicer lahko aplicira na mnogo različnih storitev in subjektov, vendar pa je treba poudariti nevarnost, ki jo prinaša privatizacija dobrin, ki so za človeka življenjsko pomembne (Todurov, 2014). V nasprotju z zrakom, ki ga dihamo in je za zdaj še brezplačen, v današnjih časih vodo plačujemo (neposredno z računi ali posredno z davki in dajatvami). Gre za simbolično ceno, ki pokriva predvsem stroške dobave in čiščenja, saj zaradi porazdelitve in rasti prebivalstva voda ni vsakomur neposredno dostopna. V sodobnem svetu, v katerem vladata kapitalizem in neoliberalizem, pa je ravno plačevanje davkov in dajatev za vodo zasebnike in zasebne organizacije vodilo k zamisli, da bi vodo privatizirali in z njo ustvarjali dobiček ter izboljševali gospodarstvo (Flaška, 2015). Zagotavljanje čiste pitne vode je dandanes izjemno drago, ker so potrebne masivne investicije v infrastrukturo, vodovode, črpalke in čistilne naprave, kar pomeni, da oblasti v nekaterih državah ne zmorejo oziroma neččejo financirati investicij v infrastrukturo in s tem javnosti ne zagotavljajo potrebne in cenovno dostopne ponudbe vode. V takšnih primerih se lahko privatizacija izkaže kot možna alternativa dosedanjemu sistemu državnega upravljanja vode (Columbia Water Center, 2008), čeprav se pri tem vedno pojavlja vprašanje, kakšna bo cena vode pozneje.

Vodni viri so dandanes večinoma v javni lasti in lasti subjektov, kot so npr. lokalne oblasti, ko pa se ti javni viri prenešajo na zasebna podjetja, ta pojav imenujemo privatizacija vodnih virov (Wisegeek, 2014). Privatizirano upravljanje vodnih virov vključuje prenos nadzora nad vodo oziroma upravljanja vode na zasebnike. S teoretičnega vidika privatizacija vodnih virov združuje prednosti učinkovitega delovanja podjetja z odgovornim upravljanjem države. Vse dokler je nadzor celovit in učinkovit, do napak in zlorab ne prihaja. Prav tako se je z leti izkazalo, da lokalna in državna podjetja zelo redko kršijo zakonodajo pri upravljanju vode. Težava so velike multinacionalke, ki praviloma nimajo sedeža v državi, kjer upravljajo vodo, zato toliko lažje in pogosteje kršijo določila varnega upravljanja vode ter povečujejo ceno vode za lokalno prebivalstvo. Njihov glavni cilj je maksimalno izkoristiti vodni vir in z njim čim bolj zaslužiti, potem pa oditi iz države ter si prisvojiti nov vir dobička. Čeprav se projekti privatizacije vodnih virov med seboj razlikujejo glede na javno-zasebna razmer-

ja, je temeljni cilj večine precej standarden. Ta cilj vključuje izboljševanje ponudbe vode za javnost, širjenje ponudbe na večja območja in doseganje oziroma preseganje zastavljenih standardov kakovosti vode, ki jih poda Svetovna zdravstvena organizacija. Najopaznejša razlika med cilji zasebnih in javnih upravljavcev vodnih virov je dobiček, ki ga zasebna podjetja s to dejavnostjo pridobivajo in ki v določenih primerih ustvarja konflikt z zamisljo enakopravne distribucije vode vsem prebivalcem (Columbia Water Center, 2008). Stalen boj med zaznavanjem vode kot ekonomske dobrine, katere uporaba in distribucija določata dobiček, in vode kot osnovne človekove pravice pa kaže na dihotomijo med ekonomsko učinkovitostjo in osnovno blaginjo človeštva (Water for all, 2015).

V 21. stoletju je voda ekonomski vir, ki ga upravljajo sile trga in lobiji, ki podpirajo privatizacijo, mednje pa spadajo velike finančne organizacije, kot sta Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad. Te ustanove so začele agresivno kampanjo za privatizacijo vode, ki traja že več kot 30 let (Columbia Water Center, 2008). Privatizacijo vode vsiljujejo kot pogoj za velika posojila predvsem revnim državam, ki same niso zmožne podati učinkovite in dovolj razširjene ponudbe vode. Privatizacija vodnih virov naj bi po mnenju Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada namreč izboljševala učinkovitost upravljanja vodnih virov in pozitivno vplivala na celotno državno gospodarstvo (Public Citizen, 2003). Mednarodne finančne institucije in mednarodna podjetja so tako začeli izvajati velike finančne pritiske nad državami in jih v mnogo primerih s tem prisiljevali v privatizacijo vodnih virov. Oblikovalo se je pet velikih organizacij (Suez, Agbar, RWE, Veolia in Saur), ki so imele do leta 2001 v lasti 71 % globalnega trga pitne vode (Megaloudi, 2013). To je pomenilo, da so samo največja tri podjetja, Suez in Vivendi oziroma Veolia Environment iz Francije ter RWE-AG iz Nemčije, v letu 2004 vodo nudila skoraj 330 milijonom ljudem v več kot 100 državah, kar je šestkrat več kot desetletje pred tem (Barlow in Clarke, 2004). Da bi to situacijo bolje razumeli, je treba podrobneje pogledati vzroke za privatizacijo vode.

Vzroki za privatizacijo vodnih virov so po podatkih držav, ki so svoje vodne vire privatizirale (Bolgarija, Bolivija, Francija, Indija, Romunija, Madžarska, Portugalska idr.), večinoma enaki. Vlade držav, ki same niso zmožne začeti in vzdrževati projektov, s katerimi bi obvladovale težave pomanjkanja vode, prenašajo pravice do upravljanja vodnih virov na zasebnike, ki te težave izkoriščajo (Columbia Water Center, 2008). Države privatizacijo sprejemajo kot orodje za zmanjševanje bremena javnih finančnih sredstev in hkrati s tem za izboljševanje ponudbe vode. Najpogosteje izraženi vzroki so: 1) slaba kakovost in slabo upravljanje vode; 2) neučinkovitost in neefektivna ponudba; 3) nezmožnost širjenja ponudbe vode in 4) potreba po zmanjšanju finančnega pritiska na državno blagajno (prejemanje posojil).

3.2 Primeri privatizacije vodnih virov

Medtem ko je privatizacija v zadnjih treh desetletjih zelo pogost ukrep za izboljševanje gospodarske učinkovitosti in zmanjševanje dolgov držav, se je po svetu zaradi slabih izkušenj pojavil nov svetovni fenomen vračanja upravljanja vode iz privatiziranega lastništva v javno last držav ali lokalnih skupnosti (angl. *remunicipalisation*). To se zgodi s predčasno prekinitvijo pogodbe med lokalno skupnostjo in zasebno organizacijo ali po pretečeni pogodbi, ki se je nato ne obnovi. Med letoma 2000 in 2014 je bilo v 35 državah sveta več kot 180 takšnih primerov (Transnational Institute, Public Services International Research Unit, 2014). Med letoma 2001 in 2013 se je delež zasebnega lastništva vodnega trga v svetu zmanjšal z 71 na 34 % (Megaloudi, 2013). Pojavljati so se začeli odmevni primeri na vseh celinah, spremembo upravljanja vodnih virov pa so doživela številna velika mesta, kot so Accra, Berlin, Budimpešta, Buenos Aires in Pariz. Že samo v Evropi je ta ukrep izvedlo kar osem držav, med njimi so tudi Francija, Nemčija, Španija in Švedska (Transnational Institute, Public Services International Research Unit, 2014). V nadaljnjem delu prispevka predstavljamo nekaj izbranih primerov privatizacije vode zaradi pomembnih izkušenj in specifičnega poteka privatizacije, njene prekinitve/ukinitve ter boja proti privatizaciji, ki je bila pogosto nasilna, z vidnimi kršitvami človekove pravice do vode.

3.2.1 Afrika: Republika Južna Afrika, Gana in Tanzanija

Afrika je celina, ki se že od nekdaj bori s slabimi življenjskimi razmerami in velikim pomanjkanjem vode. Pregovarjanja o tem, ali bi morali vodo obravnavati kot ključno dobrino za življenje, do katere naj bi imel vsakdo dostop, ali pa bi jo morali postaviti na ekonomski trg ter z njo ustvarjati dobiček oziroma tako izboljšati kakovost ponudbe vode, so tam zelo pogosta. Privatizacija vode v Afriki poteka s precej mešanimi rezultati, ki so odvisni od nadzora nad upravljanjem vodnih virov. Težave nastanejo v predelih Afrike, kjer pogojev delovanja zasebnih podjetij ne nadzorujejo državni organi (World Bank pushes private water, 2003) ali pa nadzor zaradi korupcije ni reden in celovit.

Republika Južna Afrika, država z zelo neenakimi razmerami za prebivalce, se je po uspešnem boju proti rasnemu apartheidu osvobodila številnih spornih državnih predpisov, kar je omogočilo tudi večjo svobodo na trgu ter s tem privatizacijo vode (Bond, 2004). Pritisk za privatizacijo se je še povečal, ko sta Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad zaostri la pogajanja z njeno vlado. Marca 1993 je oblast sprejela normativni gospodarski model, ki je vključeval privatizacijo, zmanjšanje porabe sredstev, liberalizacijo in striktno fiskalne ukrepe (Chirwa, 2004). Mestne uprave so začele obnavljati

javne vodne službe z namenom, da bi postale privlačnejše potencialnim zasebnim kupcem. Glavno vlogo pri prevzemu upravljanja vodnih virov je imela podružnica večnacionalnega podjetja Suez, tj. Johannesburg Water (Bond, 2004). Privatizacija naj bi nudila učinkovito in cenovno dostopno ponudbo vode ter s tem izboljšala gospodarsko uspešnost države, a težave z določenimi vidiki tega novega modela distribucije vode so bile kmalu opazne. Med glavnimi težavami se je pojavilo neupoštevanje ekološko-socialnih dejavnikov, kot so javno zdravje in gospodarske ter ekološke prednosti države. Približno deset milijonov ljudi ni imelo dostopa do vodnih storitev zasebnih podjetij. V mnogo revnih skupnostih si vode po tarifi, ki jo je ponujalo zasebno podjetje, niso mogli privoščiti. Sledila so odklapanja gospodinjstev, ki niso bila zmožna plačati računov, in prebivalci so bili prisiljeni piti vodo iz onesnaženih rek. Temu je leta 2000 sledila največja epidemija kolere v Afriki (Bond, 2004). Več kot 100.000 ljudi je zbolelo, vsaj 100 prebivalcev pa je umrlo. Oblasti so se burno odzvale in zasebno podjetje prisilile, da vsakemu prebivalcu zagotovi vsaj 24 litrov čiste vode na dan. Podjetje je tem ukazom močno nasprotovalo, vendar je ukrepe upoštevalo. To pa še vedno ni ustavilo nadaljnega odklapanja vode revnim (Megaloudi, 2013). Vsako gospodinjstvo je na podlagi teh ukrepov prejemalo 6.000 litrov vode na mesec brez zaračunanih stroškov, kar je glede na velikosti gospodinjstev premalo. Ta brezplačna voda je pomenila tudi, da je bila nadaljnja poraba vode možna le po zelo visokih in še manj dostopnih tarifah (Bond, 2004). Količina porabljene vode je bila nadzorovana s predplačniškimi merilci, ki so, po brezplačni količini 6.000 litrov na mesec, dostop do vode zaprli. Velike posledice takšnega načina distribucije vode so bile jasno vidne, ko je v soseski Phiri v Johannesburgu prišlo do požara v eni od kolib in – zaradi slabega pritiska v vodovodu ter nato še popolne blokade vode – je bil izid požara tragičen. Koliba je bila požgana do tal, v požaru pa sta umrla dva speča otroka (Henderson, 2010).

Kmalu po privatizaciji vode v Republiki Južni Afriki je bilo ustanovljeno gibanje Anti-Privatisation Forum, ki se je borilo proti zasebni okupaciji vode. Po celotni državi so se začeli protesti in javna nasprotovanja takšnemu režimu (Bond, 2004). Ko je v letu 2006 pogodba podjetju Suez v Johannesburgu potekla, je v državi končno prevladala volja ljudstva, upravljanje vode pa je bilo vrnjeno v pristojnost lokalnih oblasti (Suez Environment, 2010).

V Gani, prvi neodvisni državi podsaharske Afrike, se je priprava privatizacije vode začela že leta 1980, ko sta svojo pomoč pri državnih finančnih težavah ponudila Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad. Pogoj za posojilo je bila ekonomska rekonstrukcija z odpuščanji v državni službi Water and Sewage Corporation (GWSC), ki je takrat upravljala vodo. To je vodilo v kar 95-odstotno povišanje cen vode do leta 2001. Potreba po vodi se je zmanjšala s 45 na 20 litrov na

osebo na dan. Ponudba vode se je med letoma 1992 in 1998 zmanjšala s 46 na 30 %, ocene strokovnjakov v letu 2002 pa so razkrile, da ima dostop do vode 66 % ljudi, živečih v mestih, in le 37 % ljudi, živečih na podeželju (Environmental Justice Atlas, 2016). Zahteve Svetovne banke po privatizaciji ponudbe vode so se začele uresničevati s podporo novoizvoljene vlade. New Patriotic Party, stranka, ki je takrat prišla na oblast, je organizirala javno ponudbo za javno-zasebno partnersko pogodbo in leta 2001 imela devet potencialnih kupcev vodnih virov. Proces dejanske privatizacije se je začel pet let pozneje, ko je upravljanje ponudbe vode prevzelo nizozemsko-južnoafriško podjetje Aqua Vitens Rand Ltd. (Environmental Justice Atlas, 2016). Kot opozicija je leta 2001 v glavnem mestu Gane Accra nastalo gibanje National Coalition Against the Privatisation of Water, ki so ga podprli tudi člani južnoafriškega gibanja South Africa's Anti-Privatisation Forum in sindikati občinskih delavcev, podporo pa je izkazal tudi aktivist iz mesta Cochabamba (Bolivija), ki je sodeloval v tamkajšnjih bojih proti privatizaciji. Nasprotnikom privatizacije vode so se pridružile tudi državne in mednarodne nevladne organizacije. Ozaveščanje javnosti, medijska dejavnost, javne kampanje in protesti so postali nekaj vsakdanjega (Environmental Justice Atlas, 2016). Ko se je pogodba zasebnemu upravljavcu vode iztekla, ni bila obnovljena. Razlog za to je bilo neučinkovito delovanje na skoraj vseh področjih. Podjetje Aqua Vitens Rand Ltd. ni zmanjšalo neprofitne vode, ni povečalo in razširilo ponudbe vode, ni izboljšalo finančne situacije, ki bi znižala ceno vode, prav tako pa kljub odpuščanju delavcev ni bilo vidnega izboljšanja v finančnem smislu, zato je glavni upravljavec vode v Gani postala državna služba Ghana Water Company Ltd. (Environmental Justice Atlas, 2016).

Še en primer spodletele privatizacije vode, ki jo je vsilila Svetovna banka, je afriška država Tanzanija. Privatizacija vodnih virov je bila leta 2003 pogoj za finančno posojilo Svetovne banke in Velike Britanije tudi v mestu Dar es Salaam (Cronin, 2005). Upravljanje vodnih virov je prevzelo podjetje City Water, katerega lastniki so bili britansko podjetje Biwater International, nemško podjetje Gauff Ingenieure in tanzanijski investitorji Superdoll Trailer Manufacturers Limited (Cronin, 2005). V pogodbi o privatizaciji je bilo zapisano, da mora podjetje City Water v prvih dveh letih v vodni sistem investirati 8,5 milijona dolarjev, kar se ni zgodilo. Investiranih je bilo le 4,1 milijona dolarjev (Cronin, 2005). Od tega je bilo za prepričevanje skeptične javnosti o pozitivnih učinkih privatizacije namenjenih več kot 800.000 dolarjev (Naficy, 2013), to pa je denar, ki bi zadostoval za izgradnjo novega cevovoda v mestu, saj so bile cevi zgrajene v petdesetih letih prejšnjega stoletja (Cronin, 2005). Zasebno podjetje je namesto investiranja v vodno infrastrukturo preusmerjalo dobiček in si s tem ustvarjalo zasebni dobiček. Lokalno prebivalstvo sploh ni imelo dostopa do vode, računi za vodo pa so neneh-

no prihajali. Zaradi pomanjkanja vode so morali prebivalci uporabljati onesnaženo vodo iz vodnjakov in oblasti v mestu Dar es Salaam so se zaradi tako slabih razmer le dve leti po sklenitvi pogodbe odločile to predčasno prekiniti in upravljanje vodnih virov vrniti javnim institucijam (Naficy, 2013). Britanski lastnik podjetja City Water, Biwater International je zahteval kompenzacijo zaradi kršitve pravic investitorjem in prekinjene pogodbe, vendar je leta 2008 International Center for the Settlement of Investment Disputes (ICSID) določil, da kljub temu, da so bile investitorjem kršene določene pravice, Biwater International ni upravičen do kompenzacije, saj je bila prekinitvev pogodbe zaradi neučinkovitega delovanja podjetja neizogibna (Chowla in Molina, 2008).⁹

3.2.2 Indija: Radžastan

Kaladera ja vasica v indijski zvezni državi Radžastan, v kateri je podjetje Coca-Cola leta 1999 na rodovitni zemlji, v bližini številnih zbiralnikov vode in namakalnih kanalov, ustanovilo tovarno za polnjenje steklenic (Kumar, 2012). Zaradi pomanjkljive zakonodaje, ki bi regulirala izčrpavanje podtalnice, so lahko ljudje oziroma organizacije, kot je Coca-Cola, že z lastništvom majhnega dela zemlje privatizirali celotne vodonosnike. S tem se je začelo masovno izčrpavanje čiste podtalne vode. Na dan je bilo izčrpanih približno 1,5 milijona litrov vode, to pa je povzročilo velike spremembe v okolici in življenju v tej vasi (Jayaraman, 2002). Že šest mesecev po ustanovitvi polnilnice steklenic so vaščani začeli opazati spremembe v količini in kakovosti vode iz vodnjakov.¹⁰ Rudarjenje vode v tolikšnih količinah je povzročilo izsušitev zemlje kar 2.000 osebam na območju 1,2 kilometra od polnilnice steklenic. Takšno pomanjkanje vode je imelo resen vpliv na življenje prebivalcev in to ne le iz zdravstvenih in gospodinjinskih razlogov, ampak tudi zato, ker se mnogi od njih preživljajo s poljedelstvom (Jayaraman, 2002).

Leta 2002 so se začeli javni protesti domačinov, ki so se jim pridružili tudi podporniki iz drugih delov države. Aprila 2002 se je pred tovarno Coca Cole zbralo 2.000 protestnikov

⁹ Čeprav je ta odločitev edina pravična in pomeni zmago za prebivalstvo Tanzanije, pa je stanje vodnih sistemov v tej državi še vedno zelo slabo (Chowla in Molina, 2008). Predplačniški metri nadzorujejo porabo, to pa zelo pogosto vodi v veliko pomanjkanje vode. Ljudje morajo zaradi visokih stroškov izbirati med vodo in drugimi dobrinami, potrebnimi za vsakdanje preživetje. Lokalni aktivisti se zato borijo za odpustitev dolga, ki ga Tanzanija dolguje Svetovni banki, ter preusmerjanje tega denarja v izboljševanje vodne infrastrukture in celotnega sistema ponudbe vode v državi (Naficy, 2013).

¹⁰ Voda je postajala vedno bolj belkaste barve in slanega okusa, zato ni bila več primerna za kopanje, pitje in kuhanje – povzročala je zdravstvene težave. Vzrok je bil veliko izčrpavanje vode in s tem hitrejša raztapljanje apnenca in gline, kar je povzročilo povečanje količine kalcija in magnezija v vodi (Jayaraman, 2002).

in zahtevalo zaprtje tovarne ter prekinitev izčrpavanja vode. Čeprav je policija že prvi dan protestov aretirala več vaščanov in organizirala skupino za stalni nadzor tovarne, je od tega dne dalje pred stavbo vsakodnevno stavkalo vsaj 50 ljudi, vendar žal brez uspeha. Obratovanja polnilnice, ki je bila pod nenehnim varovanjem policije, ni ustavila niti vodna kriza, ki se je z začetkom poletja začela krepiti. Razmere so se tako zaostrele, da je policija junija 2002, po 48 dneh protestiranja, nasilno aretirala 130 protestnikov, od tega 30 žensk ter devet otrok in dojenčkov (Jayaraman, 2002). Vlada do dneva masovne aretacije ni izvedla nobenega nadzora izčrpavanja v okolici tovarne, predstavniki polnilnice steklenic pa so zanimali krivdo za vse spremembe vode v okolici (Jayaraman, 2002). Coca-Cola je torej, kljub dokazanemu upadu vodnih zalog, zanikala kakršen koli vpliv na padec ravni in kakovosti vode v vodnjakih ter kot razlog izpostavila težke vremenske razmere z močno sušo (Woods, 2006).¹¹ Šele novembra 2015 je indijska vlada po številnih opozorilih, študijah in dokazih o škodljivem ravnanju in negativnih posledicah izčrpavanja virov podtalnice sprejela nove smernice, ki so močno okrepile predpise, ki urejajo industrijsko porabo podtalnice v Indiji. Aprila 2016 je bila proizvodnja tovarne Coca Cola v Radžastanu in še dveh zveznih državah ustavljena (Coca-Cola v Indiji ustavila del proizvodnje, 2016).¹²

3.2.3 Bolivija: Cochabamba in El Alto

Bolivija je ena najrevnejših držav v Južni Ameriki. Cochabamba, tretje največje bolivijsko mesto, je staro mesto v Andih, ki trpi zaradi kroničnega pomanjkanja vode. Pred letom 1999 je tam vodo upravljala lokalna javna služba SEMAPA. Takrat večina revnejšega prebivalstva ni imela urejenega vodovoda. Vodo so po precej višji ceni pridobivali od prodajalcev s tovornjakov in ročnih vozičkov, čistoča te vode pa je bila vprašljiva. Glavni odjemalci javne službe so bili in-

dustrije in soseske srednjega razreda. Za Svetovno banko je bilo zato mesto Cochabamba popoln kandidat za privatizacijo vode (Finnegan, 2002). Zaradi slabih finančnih razmer v državi je Mednarodni denarni sklad leta 1998 Boliviji odobril posojilo v vrednosti 138 milijonov dolarjev za boljše nadziranje inflacije in podporo gospodarske rasti. V sklopu s tem posojilom je sklad uvedel tudi strukturne reforme za celotno državo, ki so bile pogoj za prejem posojila. Bolivija je s prevzemom tega posojila privolila v prodajo vseh še preostalih javnih podjetij, kar je vključevalo tudi rafinerije nafte in lokalno vodno agencijo SEMAPA (Sadiq, 2002). Vlada Bolivije je znotraj programa privatizacije izvedla dražbo vodnih sistemov Cochabambe. Zanimanje je pokazal le en ponudnik, mednarodno združenje podjetij Aguas del Tunari. Nadzorni partner tega združenja je bil International Water, britansko podjetje v lasti Bechtela. Zaradi pomanjkanja konkurence je bila bolivijska vlada prisiljena prodati vodne sisteme v mestu Cochabamba za dve milijardi dolarjev in pol ter skleniti pogodbo, trajajočo 40 let. S tem je podjetje prevzelo nadzor nad občinsko vodno mrežo in vsemi manjšimi sistemi (industrijski, kmetijski, stanovanjski), imelo pa je tudi edino pravico do vse vode v območju, kar vključuje tudi vodonosnike. Na podlagi novih zakonov o vodah, ki jih je bolivijski parlament sprejel v tistem času, je imelo vodno podjetje pravico namestiti merilce porabe vode in zaračunavati njeno porabo tudi na vodnjakih, ki so bili v lasti prebivalcev, ter slednjim postavitev merilnikov še zaračunati (Finnegan, 2002).

Prvi meščani, ki so začeli opozarjati na možne nevarnosti, ki jih prinaša privatizacija v tem okrožju, so bili izobraženi prebivalci (predvsem inženirji in okoljevarstveniki) ter združenja kmetovalcev, ki so bili odvisni od namakalnih sistemov. Javno so začeli izpostavljati svojo zaskrbljenost, število njihovih podpornikov pa se je povečevalo (soseska združenja, različni sindikati, študenti). Pojavila se je široka koalicija, imenovana Zadruga za obrambo vode in življenja (Coördinator for the Defense of Water and Life, oziroma La Coordinadora), njen vodja pa je bil Óscar Olivera. Začela se je tako imenovana vojna za vodo (Water War) (Finnegan, 2002). Protestniki so v začetku leta 2000 s cestnimi zaporami za štiri dni zaprli mesto in izkazali svoje nasprotovanje privatizaciji občinske vode in dvigu tarife, ki se je podvojila in ponekod celo potrojila, medtem ko je podjetje Aguas del Tunari bolivijski vladi napovedalo le 35-odstoten dvig cen zaradi širjenja ponudbe vode in posodabljanja vodne infrastrukture v mestu. Naveličani nedejavnosti vlade so prebivalci pod okriljem koalicije nadaljevali miroljuben protest na mestnem trgu, ki pa je bil skažen z nasiljem policije – poškodovanih je bilo 175 ljudi (Sadiq, 2002). Aretirali so skoraj 200 ljudi (Finnegan, 2002).¹³

¹¹ Raven vode v vodnjakih vaščanov se je s šestih metrov globine, kot je bilo zabeleženo v letu 1999, spustila na 152 metrov, kar kažejo podatki iz leta 2014. Preživetje prebivalcev s tega območja je močno odvisno od kmetijstva, ki pa je v takšnih razmerah skoraj nemogoče. Pravico lokalnega prebivalstva do podtalne vode bi morali spoštovati in ji dati prednost pred potrebami industrije, kar je še posebno pomembno na območjih, kot je Radžastan, kjer je čezmerno izkoriščanje vodnih virov podzemne vode razglašeno kot kritično (Coca Cola – Opens Unhappiness in Kaladera, Rajasthan, 2014).

¹² Coca-Cola se je pokazala kot neetično podjetje, ki ga žene izključno pridobivanje čim večjega dobička, brez ozira na dobrobit prebivalstva, njihov način življenja ali okolje, v katerem živijo. Pozitivne spremembe indijskih oblasti za zaščito skupnega vira podtalne vode pred pretiranim izkoriščanjem in vztrajnost aktivistov pa so lahko sporočilo drugim podjetjem z istim načinom delovanja, da je voda pravica, ki se je ljudje nočejo in ne morejo odreči (India Resource Center, 2014).

¹³ Marca 2000 je La Coordinadora izvedla neuraden referendum za prekinitev pogodbe z zasebnim podjetjem. Zbrali so skoraj 50.000

Pritiski jezne množice so se povečevali do stopnje, ko vodilnim v podjetju Aguas del Tunari policija ni bila več zmožna zagotoviti varnosti in so ti zato zbežali iz mesta. Župan Reyes Villa je zaradi množičnega nasprotovanja javnosti in predvidevanja nadaljnjih nevarnih protestov opustil podporo temu podjetju. Svojo vpletenost v problematično privatizacijo vode je zanikala tudi Svetovna banka. Vlada je podjetje Aguas del Tunari obvestila, da je zaradi umika iz mesta njihova pogodba o lastništvu vode prekinjena. Parlament in strokovnjaki so začeli sestavljati nov zakon, ki bi varoval človekovo pravico do vode, upravljanje vode v mestu Cochabamba pa je bilo vrnjeno javnemu podjetju SEMAPA, ki je na tem področju delovalo že pred privatizacijo (Finnegan, 2002).

Čeprav je bila ukinitve privatizacije vode v Cochabambi velik dosežek za prebivalce tega območja, je stanje vodnih virov in za distribucijo potrebne infrastrukture zelo slabo. Bolivija zato dobiva finančno pomoč od mednarodne banke Inter-American Development Bank. Leta 2005 sta bila dokončana tunel in kanal iz reke Mísicuni, kar je sicer povečalo količino vode za uporabo v mestu Cochabamba, a količina še vedno ni zadostna – polovica prebivalstva ostaja brez vodovoda (Schiffler, 2015). Samo pet let po dogodkih v mestu Cochabamba se je v 200 kilometrov oddaljenem mestu El Alto in sosednjem La Paz prebujal nov upor proti privatizaciji vode, ki se je zgodila v sklopu privatizacij po prejemu posojila Svetovne banke. Zasebno združenje podjetij, ki so prevzela nadzor nad vodnimi viri na tem območju, se je imenovalo Aguas del Illimani. Bilo je last francoskega velikana vodnih podjetij Sueza in sklopa delničarjev, med katere je spadala tudi veja Svetovne banke (Shultz, 2004).¹⁴ Januarja 2005, pet let od

glasov in objavili, da 96 % ljudi potrjuje nestrinjanje s privatizacijo, vendar oblasti tega niso upoštevale. Aprila so se ponovno začeli protesti na glavnem trgu mesta Cochabamba, nadaljevala pa so se tudi pogajanja z lokalnimi oblastmi. Voditelji Zadruga za obrambo vode in življenja so bili takrat ob prihodu na sestanek z guvernerjem sicer aretirani, vendar kmalu izpuščeni (Finnegan, 2002). Protesti so izbruhnili tudi v drugih delih države. Večina glavnih avtocest je bila blokirana, zato je predsednik Bolivije Hugo Banzer razglasil vojno stanje v državi. Vse ceste v mesto so bile zaprte, vlada pa je lokalnemu radiu in televizijskim postajam prepovedala predvajanje programa. Na dan razglasitve je bil mestni trg spet poln protestnikov, pri katerih je policija ponovno uporabila solzivec (Finnegan, 2002), a nasilje se je še stopnjevalo. Policist ostrišelec v civilnih oblačilih Robinson Iriarte de la Fuente je začel streljati v neoboroženo množico protestnikov in policija je nadaljevala svoje napade z živimi naboji ter solzivcem. Umrlo je šest oseb, poškodovanih in pridržanih pa je bilo več deset oseb (Sadiq, 2002).

¹⁴ Po privatizaciji so se cene vode povečale za 35 %. Nove družine, ki so želele priključiti svoje domove na vodne sisteme zasebnega podjetja Aguas del Illimani, so morale za to plačati več kot 445 dolarjev, kar presega šestmesečni dohodek minimalne plače v državi. Še spornejša pa je bila ugotovitev zagovornikov pravice do vode in oblasti v mestu, da je več kot 200.000 ljudi, živečih na obrobju

prve vojne za vodo v Cochabambi, so se prebivalci mesta El Alto uprli zasebnemu podjetju s tridnevnim protestom in blokadami cestišč. Da bi se izognil dogodkom izpred petih let, je takratni predsednik Bolivije Carlos Mesa napovedal prekinitve pogodbe z združenjem Aguas del Illimani, vendar samo zagotavljanje ni pomirilo množice protestnikov. Zveza sosedskih svetov El Alta je skupaj z delavci centralne regije El Alta (orig. Trabajadores Central Obrera Regional de El Alto), sindikalisti in domorodnimi prebivalci (Aymara), živečimi predvsem na obrobni območjih, nadaljevala blokade, proteste in stavke. Prenehali so šele, ko je bil razglašen vrhovni odlok 27973 s točno določenim datumom za prekinitve pogodbe z združenjem Aguas del Illimani (Environmental Justice Atlas, 2015a).

Zaradi ukinitve privatiziranega programa upravljanja vode in po umiku zasebnega podjetja iz države je morala Bolivija plačati popolno kompenzacijo za povrnitev dolgov banke Inter-American Development Bank in združenja Andean Development Cooperation (CAF) ter povrniti 5,5 milijona dolarjev delničarjem združenja Aguas del Illimani (Environmental Justice Atlas, 2015a). Podjetje Bechtel, delni lastnik združenja Aguas del Tunari, ki je kupilo pravico do vode v Cochabambi, je tožilo Bolivijo za 50 milijonov ameriških dolarjev zaradi prisilne prekinitve pogodbe za privatizacijo vode, vendar je tožbo kmalu zatem opustilo (Council of Hemispheric Affairs [COHA], 2013). Posledica protestov v Boliviji so bile tudi radikalne spremembe v strukturi in ideologiji oblasti, kar se je pokazalo v izvolitvi novega predsednika in vlade leta 2006, ki stremi k socializmu in je v ustavo zapisala človekovo pravico do vode in s tem prepoved privatizacije vode ter vrnitev slednje državljanom. To pa na žalost ni rešilo pomanjkanja vode v državi in omejenega dostopa prebivalcev do vodnih virov na podeželju ter obrobju mest. Nevladne organizacije, kot je Water for People, so zato razvile lokalne iniciative, s katerimi so nekoliko povečevale dostop do čiste vode na podeželju (COHA, 2013).

3.2.4 Grčija: Atene in Solun

Kljub slabim preteklim izkušnjam s privatizacijo vode v Solunu in okoliških krajih¹⁵ se je Grčija zaradi ekonomske kri-

občine, brez možnosti dostopa do vode, ker se je podjetje odločilo, da svojih storitev ne bo razširilo. Podjetje je to trditev zanikalo, vendar je potrdilo, da je število ljudi brez dostopa do vira vode okoli 30.000, zanje pa mu domnevno ni treba razširiti ponudbe. Družine na obrobju mesta so se morale zanesti na vodo iz vodnjakov, za katero strokovnjaki trdijo, da je onesnažena z industrijskimi odpadki, in ravno pomanjkanje čiste vode je bilo glavni vzrok bolezni otrok v Boliviji. Skoraj vsak deseti otrok zaradi tega ni doživel petih let (Shultz, 2004).

¹⁵ Solun, drugo največje grško mesto, se je s privatizacijo vode srečal že leta 2001. Podjetje, ki je upravljalo vodo v mestu, je prešlo v

ze leta 2008 ponovno srečala z možnostjo privatizacije vode, tokrat v Atenah. Grčija je ena od držav, ki jo je ekonomska kriza najbolj prizadela. Doživela je propad ekonomskega sistema, od katerega si sama ni mogla opomoči, zato ji je na finančno pomoč priskočila trojka (Evropska komisija, Evropska centralna banka, Mednarodni denarni sklad), vendar pod pogojem, da sprejme drastične ukrepe, ki so vključevali tudi privatiziranje več javnih podjetij (Petitjean, 2014). Slednje kaže na to, da je bilo v Grčiji upravljanje pitne vode le del privatizacije in da se tokrat evropska trojka ni obnašala nič drugače kot Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad v primeru Bolivije, Indije in afriških držav. V Grčiji sta javni službi, ki sta upravljali vodo v Atenah (služba EYDAP) in Solunu (služba EYATH), postali tarča zasebnih podjetij. Obe javni službi sta bili dobičkonosni in med najaktivnejšimi potencialnimi kupci je bilo francosko podjetje Suez Environmental, ki je odkrito uživalo v priložnostih, ki so se pojavile kot posledica katastrofalne ekonomske krize. Pogajanja o pogojih prodaje javnih služb EYDAP in EYATH med agencijo TAIPED, ki je bila pristojna za privatizacijo v državi, evropsko trojko in potencialnimi investitorji so potekala ločeno od javnosti (Petitjean, 2014).¹⁶

Leta 2011, ko je grška vlada napovedala privatizacijo vode, se je začelo tudi gibanje civilne družbe proti privatizaciji. Ena prvih za to ustanovljenih skupin je bila Inicijativa 136. Njena ideja je bila ustanovitev kooperativnega podjetja, ki bi bilo v lasti uporabnikov, cilj pa je bil bolj demokratično in kooperativno (skupno) upravljanje vodnih virov. Ime je dobila po količini denarja (136 evrov), ki je potreben za postavitve enega hidrometra. Vsak prebivalec, ki je imel doma hidrometer, je imel možnost sodelovanja pri skupnem upravljanju v nekem območju, občini, regiji. Vsa skupna upravljanja v posamezni regiji so skupaj sestavljala neprofitno državljansko unijo za vodo. Unija se je potegovala za 51-odstotni delež javne službe EYATH v Solunu vse do junija 2013, ko je agencija TAIPED objavila, da je unija izključena iz druge faze procesa, saj naj ne bi izpolnjevala pogojev, javnosti pa ni želela podati točnega razloga za to (Environmental Justice Atlas, 2015b). Ko se je zavedanje o posledicah privatizacije razširilo med širšo javno-

stjo, je leta 2013 nastala koordinacijska skupina državljanov in zainteresiranih strani, imenovana S.O.S.te to Nero. Začela se je intenzivna kampanja za ozaveščanje javnosti in lokalnih oblasti ter boj proti privatizaciji, katere del so bili že ustanovljene skupine in različna združenja, politične stranke, državljani, akademiki, sindikati in občinske oblasti. Marca 2014 je bila sprejeta prošnja skupine S.O.S.te to Nero za referendum v Solunu, ki bi dokazal nasprotovanje ljudstva glede privatizacije vodnih virov. Sprožena je bila velika javna kampanja. Oblasti so referendum dva dni pred njegovo izvedbo prepovedale, zato so ga člani gibanja civilne družbe in prostovoljci iz celotne Grčije organizirali sami in prešteli glasove. Kar 98 % prebivalcev, ki so oddali svoj glas, je glasovalo proti privatizaciji vode in občinske oblasti so upravljanje vode ponovno prevzele v svoje roke (Environmental Justice Atlas, 2015a). Teden dni po referendumu je grški državni svet odločil, da je privatizacija vode v Atenah nezakonita in prenos lastništva je bil blokiran. Sodišče je razsodilo, da so bile s privatizacijo vode kršene človekove pravice ter da je dolžnost države zaščititi državljane pred takšnimi kršitvami pravic (Bieler, 2014). Na koncu so se načrti grške oblasti o privatizaciji vode spremenili. Privatizacija obeh javnih služb je bila ustavljena (Environmental Justice Atlas, 2015a).

3.2.5 Portugalska

Portugalska je ena najrevnejših evropskih držav (pod drobnogledom evropske trojke), glede na vodne vire pa je – prav nasprotno – ena najbogatejših. Zaradi tega je postala tarča zasebnih podjetij in se že vse od leta 1993 srečuje s privatizacijo vodnih virov in njihovim zasebnim upravljanjem. Občine se same odločajo o ponudniku vode, pri čemer se pogodbe za upravljanje vodnih virov sklepajo za izredno dolgo dobo, od 25 pa vse do 40 let. Na Portugalskem je privatizacija preseгла vse meje, saj je politika s sprejemom zakonodaje omogočila, da zasebna podjetja nadzirajo celotne hidrografске bazene in rečna korita ter celotno vodno infrastrukturo, kot so namakalne površine, pristanišča, jezovi ipd. Prav tako so prevzeli nadzor nad izdajanjem dovoljenj, pobiranjem dajatev in nadzorom upravljanja vodnih storitev. Posledice so tako daljnosežne, da se Portugalci ponekod srečujejo s težavo zapiranja javnih fontan le zaradi zasebnega monopola nad oskrbo z vodo (Global water intel, 2012).

Zasebna podjetja so pred privatizacijo obljubljala izboljšanje kakovosti in storitev upravljanja vode, v praksi pa se je zgodilo ravno obratno. Prav tako pa je prišlo do zmede med javnim in zasebnim zaradi pomanjkanja transparentnosti, povečala se je količina korupcije in prišlo je do kršitev človekovih pravic. Prav tako se je voda izredno (nerazumno) podražila – na začetku kar za 400 % in nato vsako leto za dodatnih 6 % (Right to water, 2013).

zasebno last. Zaposleni so temu nasprotovali, a so jim novi lastniki obljubili povišanje plač. Zgodilo se je ravno nasprotno. Vse do leta 2004 je službo izgubilo več kot polovica zaposlenih, cene storitev so se povečale za 250 do 300 %, pri čemer se storitve niso nikoli izboljšale. Zaradi zmanjšane kakovosti vode so ljudje množično posegli po ustekleničeni vodi.

¹⁶ Netransparentnost je mogoče delno pojasniti z dejstvom, da je grška oblast vse svoje delnice prenesla agenciji TAIPED, ki je zato imela popolno oblast nad privatizacijo v celotni državi in ni bila več zakonsko odgovorna grškemu parlamentu. Prvotno naj bi bila privatizacija teh dveh javnih služb le delna, vendar je glasovanje parlamenta leta 2012 omogočilo prodajo vseh deležev, ki jih je imela država v lasti (Petitjean, 2014)

3.2.6 Bolgarija: Sofija

Tudi Bolgarija se je s prvimi primeri privatizacije vodnih virov srečala v devetdesetih letih prejšnjega stoletja znotraj finančne pomoči Mednarodnega denarnega sklada. Posledično je upravljanje vode v Sofiji s pogodbo za 25 let prevzelo britansko podjetje United Utilities. Kljub obljubam so se cene vode povišale, kakovost upravljanja pa se ni izboljšala, saj je bil odstotek »odtekanja« (tj. tatvin vode iz vodnega omrežja) enak kot ob prevzemu – obsegal je 60 % celotne količine vode. Preiskava v podjetju je razkrila netransparentno upravljanje vode, ogromno korupcije, goljufije, ponarejanje dokumentov in prikrivanje. Britansko podjetje se je sankcijam izmuznilo s prodajo deleža podjetju Veolli (Monitor, 2011). Primer Bolgarije je poseben tudi zaradi številnih primerov kršitve človekovih pravic, predvsem dostopa do vode, saj je zaradi nezmožnosti plačevanja cen vode vsako leto iz vodnega omrežja odklopljenih več sto gospodinjstev (Patterson, 2014).

3.2.7 Francija: Pariz

Med najpomembnejše in nepričakovane evropske primere spada francosko mesto Pariz. Francija je država z najdaljšo tradicijo privatizirane ponudbe vode in dvema največjima zasebnima upravljavcema vodnih virov na svetu (Veolia in Suez), ki sta bila od leta 1984 s 25-letnimi pogodbama tudi ponudnika vode v Parizu (Transnational Institute, Public Services International Research Unit, 2014). Leta 2010 je mestni svet Pariza določil, da se pogodba ne bo podaljšala. Ta presenetljiva odločitev je bila sprejeta na podlagi raziskav, ki so dokazovale, da je zasebno lastništvo vode manj učinkovito od javnega. Cena vode se je namreč v času zasebnega upravljanja in ponudbe vode v Parizu podvojila (Marn, 2013). Napredek je bil po spremembi sistema viden že po le enem letu, saj je bil skupni prihranek kar 35 milijonov evrov, na podlagi tega pa je bilo omogočeno znižanje cene vode za kar 8 %. To dejstvo je spodbudilo tudi več kot 40 drugih francoskih lokalnih skupnosti, da se uprejo dolga leta privatiziranemu sistemu upravljanja vodnih virov (Marn, 2013). Primer Pariza je pokazal, da je glede upravljanja vodnih virov, ki ponuja normalno ceno vode in neoporečno pitno vodo, pomembna transparentnost, spoštovanje pravice do vode in nedobičkonosno vodenje podjetja. Kljub stroškom vzdrževanja celotne vodne infrastrukture ti nikoli niso tako zelo visoki, kot jih prikazujejo zasebna podjetja, katerih namen je le dobiček.

Iz izbranih primerov je razvidna očitna razlika med razvitim zahodom in revnim vzhodom (oziroma državami tretjega sveta), ki veliko težje dosežejo svojo pravico dostopa do vode, države pa tudi veliko počasneje ter z večjimi stroški oziroma odškodninami prekinejo sklenjene pogodbe za upravljanje vodnih virov. Pri tem se pojavlja vprašanje, kaj se zgodi z zaseb-

nimi podjetji, ki so rudarila vodne vire za industrijske namene, svoje lastne potrebe delovanja in doseganje dobička. Analizirani primeri kažejo, da nobeno od teh podjetij ni propadlo ali bilo kakor koli kaznovano za svoje početje, tj. za vse kršitve zoper okolje in ljudi na območju izkoriščanja vodnih virov. Podjetja praviloma odidejo drugam, najdejo nov in poceni dostopen vodni vir, in to s pomočjo Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada, po novem pa tudi evropske trojke.

Mnenja glede privatizacije so v svetu precej deljena. Javnost se po eni strani z njo strinja, a le v primeru, da zasebno upravljanje nima negativnih učinkov na ljudi in okolje. Večinoma pa privatizaciji vodnih virov zaradi številnih negativnih preteklih izkušenj močno nasprotuje. Glede na opisane primere lahko sklepamo, da ima privatizacija vodnih virov, v praktičnem smislu, zelo malo pozitivnih lastnosti. Ko ugotavljamo pozitivne strani tega pojava, lahko govorimo predvsem o teoretičnih ciljih privatizacije vode, ki bi lahko pod določenimi pogoji potencialno izboljševali ponudbo vode in zaščito vodnih virov. V opravljeni analizi primerov privatizacije vodnih virov jih nismo zasledili. Po mnenju zagovornikov privatizacije vodnih virov državno upravljanje vode spodbuja potratnost, medtem ko privatizacija tržnim silam (oskrba in potreba) dovoljuje dvig tarife, po kateri se voda prodaja, kar omogoča zmanjšanje porabe vode in promoviranje zaščite ter varovanje vode (Kumar, 2012). Tako naj bi privatizacija posameznika prisilila k varčni uporabi vode in s tem pripomogla k trajnostnemu odnosu do nje (Water for all, 2015), a praksa tega ne potrjuje. Poleg tega zagovarjajo privatizacijo tudi na podlagi domneve, da bo odprtje tega sektorja zasebnim ponudnikom prineslo potrebni kapital za nadgradnjo in razvoj potrebne infrastrukture ter pripomoglo h gospodarskemu napredku. Privatizacija naj bi z razširjanjem ponudbe omogočala dostop do pitne vode večini prebivalstva (Water for all, 2015). Med pomembnejšimi pozitivnimi učinki privatizacije vode sta tudi zmanjšanje pomanjkanja vode na Zemlji s prečiščevanjem umazane, neuporabne vode v čisto in pitno ter nudenje številnih delovnih mest v revnejših predelih sveta, kjer obratujejo zasebna podjetja (Kumar, 2012).

Najspornejši težavi privatizacije vodnih virov sta previsoka cena za revnejšo populacijo, z namenom pridobitve čim večjega dobička, ter izkoriščanje preobremenjenih virov za industrijske namene (proizvodnja ustekleničene vode, osvežilnih pijač) (Flaška, 2015). Na podlagi raziskav pa lahko poleg že omenjenih opazimo tudi številne druge negativne lastnosti oziroma posledice privatizacije vode, ki jih naštevajo v nadaljnjem delu besedila.

1) Visoka cena vode in osredotočanje podjetij na dobiček

Privatizacija vode zelo pogosto vodi v dvig cene vode, kar je vidno v skoraj vseh državah, kjer je voda privatizira-

na. Razlog za to so precejšnji stroški, povezani z nadgradnjo sistemov za izkoriščanje, čiščenje in distribucijo. Za te drage projekte si vodne korporacije izposojajo zasebni denar, ki vključuje visoke obrestne mere, svoje stroške pa povrnejo z zaračunavanjem stroškov strankam. S tem so stroški kapitala, obresti ter davki na kapital razdeljeni med vse potrošnike. Tako je potrošnik prisiljen nositi breme višjih plačil za posojila zasebnim podjetjem. Voda je zaradi podražitve, ki sledi privatizaciji, revnim skoraj vedno finančno nedostopna. Glede na evidence je razvidno, da so države, ki imajo najhujšo vodno krizo, tudi države z najnižjim bruto domačim proizvodom in s tem države, v katerih prebivajo najrevnejši prebivalci sveta. Če zasebne organizacije ustvarijo monopol nad viri vode v teh deželah, obstaja možnost, da bo voda dostopna le tistim, ki si jo lahko privoščijo. V primerjavi s tem pa so vodni sistemi, ki so v lasti lokalnih skupnosti ali države, zaradi javnega financiranja neobdavčeni, kar ustvarja nizke stroške za takšne projekte in posledično nižjo ceno vode (Kumar, 2012).

2) Težava dostopnosti do vodnih virov

To je izrazit pojav pri revnih prebivalcih in tistih, ki prebivajo na obrobjih ali težko dostopnih lokacijah. Na svetu vsakodnevno brez izboljšane pitne vode živi 663 milijonov ljudi in kar 80 % jih prebiva na podeželju (World Health Organization [WHO], 2015). Zasebne družbe, ki upravljajo vodne vire, preprosto nimajo finančne motivacije oziroma spodbude za opravljanje storitev v takšnih regijah. Pogosto se osredotočajo na urbane centre in območja z razvitim gospodarstvom ter večjo populacijo, saj tam pridobijo več dobička. Poslujejo izključno v dobrobit lastnega podjetja ter so pogosto bolj zaskrbljene za svoje delničarje in dobiček kot pa za svoje stranke in osnovne človekove pravice, kakršna je pravica do vode (Water for all, 2015).

3) Rudarstvo ali rudarjenje vode (angl. *water mining*)

Eden najpogostejših razlogov za nasprotovanje privatizaciji vode je grožnja škodovanju okolja z rudarjenjem vode (izčrpavanje podtalne vode). Korporacije, ki to počno, so odgovorne le svojim delničarjem, njihov osnovni namen pa je pridobivanje dobička. Ko voda postane ekonomski produkt in korporacija dobi edino pravico do nekega vodnega telesa, ji to dovoljuje izčrpavanje brez kakršnih koli omejitev. Če velike družbe, ki imajo v lasti vodni vir, vodo iz njega črpajo hitreje, kot pa se lahko nadoknadi, in s tem povzročijo veliko pomanjkanje vode v okolici, imajo državni organi in populacija, ki jo ta izguba vodnega vira prizadene, zelo malo pravnih možnosti, da bi to preprečili (Kumar, 2012).

4) Ogrožanje kakovosti vode

Zasebne korporacije lahko z namenom zmanjšanja stroškov in povečevanja dobička sklepajo kompromise pri ka-

kovosti vode. To je vidno tako v razvitih državah kot tudi v državah v razvoju. Slaba kakovost vode se kaže v okužbah z bakterijami, kot je *E. coli*, v spremembi barve in okusa vode, povečanih količinah kalcija, magnezija in drugih kemijskih elementov ter prisotnosti pesticidov. Privatizacija, ki jo promovirata Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad, temelji na odprtih ekonomskih trgih ter nasprotuje kakršnemu koli nadzoru javnosti oziroma drugih državnih institucij nad kakovostjo obratovanja podjetij (Kumar, 2012). Zasebna podjetja pa lahko, čeprav kakovost vode ureja država, oblikujejo lobije, ki izvajajo pritisk na zakonodajalce in tako izsiljujejo spremembe standardov kakovosti vode (Water for all, 2015).

5) Korupcija in pomanjkanje transparentnosti

Ogromni potencialni dobički in dolgoročni monopoli dobrine, ki je tako pomemben vir za preživetje živih bitij, nedvomno povečajo motivacijo zasebnih korporacij za nelegalno ukrepanje, da bi si zagotovile pogodbe v tem sektorju. Pogajanja med predstavniki držav in zasebnih podjetij o privatizaciji vodnih virov se pogosto izvajajo popolnoma ločeno od javnosti, to pomanjkanje transparentnosti pa omogoča zvišanje stopnje koruptivnosti. Uslužbenci več podjetij, ki se ukvarjajo s privatizacijo vode, so že bili obsojeni za podkupovanje uradnih državnih uslužbencev (Kumar, 2012). Podjetja Suez in Veolia ter njune podružnice so dokazano podkupovali številne državne uslužbenice, ki so bili nato obtoženi na sodiščih v Franciji, Italiji in Združenih državah Amerike (European Federation of Public Service Unions [EPSU], 2012). Vivendi, še eno od večnacionalnih podjetij, ki prevladuje na trgu vodnih virov, je bilo samo leta 2001 kar trikrat spoznano za krivo podkupovanja in donacij političnim strankam, da bi delovale v korist podjetja, in ne v javnem interesu (India Resource Center, 2002).

Nedvomno je v realnosti veliko več negativnih učinkov privatizacije vodnih virov kot pozitivnih, pa čeprav so izredno dobro argumentirani in predstavljeni. Pri vsem tem preseneča iznajdljivost mednarodnih korporacij pri iskanju načinov za privatiziranje vodnih virov. Zadnji tak predrzni poskus je bil predlog direktive Evropske unije za splošno odobritev privatizacije vodnih virov v državah članicah, ki je bil rezultat lobiranja francoskega podjetja, ki se ukvarja s prodajo vode, ker je vodne vire v Afriki precej izčrpalo in je iskalo nove zaloge. Nam najbližji je pozitiven odziv Republike Slovenije, ki je predstavljen v nadaljnjem delu prispevka.

4 Neuspeli poskus (vsiljene) privatizacije vodnih virov v Sloveniji

Danes podjetja na veliko prodajajo ustekleničeno vodo, kar je s slovenske perspektive pravzaprav ironično, saj se (tudi pri nas) to vodo pridobiva iz izvirske vode in za en liter ustekleničene vode potrebujemo tri litre izvirske vode (ARSO, 2015). Še več, ustekleničena voda vsebuje različne dodatke, da ima daljši rok trajanja oziroma da se ne pokvari, kar pomeni, da je njena kakovost precej slabša od izvirske, čeprav se njena poraba povečuje.

Slovenija je glede bogastva z vodnimi viri kot majhna država ena najbogatejših v Evropi. Vsako leto se v slovenskih rekah in potokih pretoči okoli 34 milijard kubičnih metrov vode. Ta količina sicer ni prostorsko enakomerno porazdeljena po celotni državi, je pa, glede na prebivalca, skoraj štirikrat večja od evropskega povprečja (Svetovni dan voda: Slovenija po količini vode ena najbogatejših evropskih držav, 2015).¹⁷ Posledično je v Sloveniji voda relativno poceni; v letu 2016 smo za oskrbo s pitno vodo plačali približno 0,06 evra na kubični meter, za proizvodnjo pijač in za tehnološke namene, za potrebe območja kopalnih voda in naravnih zdravilišč pa je strošek znašal 0,09 evra na kubični meter. Tako je koncesija za tisoč litrov ustekleničene podzemne vode za leto 2016 znašala 1,91 evra, kar je za šest centov manj od preteklega leta. Še več, država pričakuje, da bo letno nadomestilo za potrebe kopanja, ogrevanja ipd. znašalo nekaj manj kot 1,5 milijona evrov, proizvajalci pijač pa bodo plačali več kot 330.000 evrov (Slaček, 2016).

Slovenija ima nedvomno izredno bogate vodne vire (Slaček, 2016), to pa pomeni, da je privlačna velikim zasebnim podjetjem, ki v slovenski vodi vidijo dobiček. Ker je voda tako vitalnega pomena za naše preživetje, je njena zaščita v prav-

nem smislu izredno pomembna. Če na to pogledamo v svetovnem merilu, lahko ugotovimo, da večina držav pravice do vode nima zapisane v ustavi, ampak jo urejajo drugi zakoni in predpisi, kar je posledica večje količine vode in manjšega zanimanja ekonomskega trga za vodne vire v preteklosti (Strokovna skupina za pravico do pitne vode, 2016). Med redke države, ki so dodatno zaščitile svoje vodne vire, spadajo Italija, ki je z referendumom odločno nasprotovala privatizaciji vode, Nizozemska, ki je leta 2006 z novo zakonodajo uvedla prepoved privatizacije vode (Ogrinec, 2016), Bolivija, ki je z vpisom pravice do vode v ustavo prepovedala privatizacijo vodnih virov (COHA, 2013), in Slovenija, ki je z namenom spoštovanja pravice do vode in zaščite vodnih virov spremenila ustavo.

Potencialno spremembo na tem področju je Slovenija začela doživljati leta 2014, ko je bil na ravni Evropske komisije podan predlog za direktivo o podeljevanju koncesij.¹⁸ Direktiva, ki bi med drugim urejala tudi privatizacijo vodnih virov držav članic Evropske unije, naj bi nastala oziroma bila oblikovana pod vplivom lobiranja določenih koncernov, ki se s privatizacijo že ukvarjajo in bi s tem imeli možnost še večjega dobička (Vaupotič, 2013). Do sprejetja direktive na srečo ni prišlo, saj je zaradi množičnega odziva javnosti, nasprotovanja več evropskih držav in ustanovitve evropske državljanske pobude *Voda je človekova pravica* evropski komisar Michel Barnier podal izjavo, da je najboljša rešitev izvzetje vode iz te sporne direktive (European Citizens' Initiative, 2015). Tako so v Sloveniji zaradi strahu pred privatizacijo ter dejstva, da je zakone mogoče lažje in hitreje spreminjati kot ustavo, predstavniki državnega sveta predlagali vpis človekove pravice do vode v ustavo. Ta predlog je takrat naletel na več ovir (Eržen, 2015). Napredek je bil viden šele leta 2016, ko je skupina strokovnjakov s podporo Civilne iniciative za Slovenijo in svobodno predlog podprla ter oblikovala nov člen, ki je bil v začetku leta 2017 dodan v Ustavo Republike Slovenije (1991).

Večina javnih gospodarskih služb v Sloveniji svoje storitve oskrbe z vodo izvaja v javnih podjetjih ali podjetjih, katerih edini lastnik je občina.¹⁹ Znanih je tudi več primerov, v kate-

¹⁷ Po podatkih Agencije za okolje Republike Slovenije (ARSO, 2015) je imela naša država v letu 2013 na voljo 2.500 kubičnih metrov podzemne vode na prebivalca (gre za zelo kakovostno pitno vodo). Kar 3,6 % teh količin je bilo črpanih iz vodonosnikov za oskrbo s pitno vodo, proizvodnjo pijač in potrebe zdravilišč. Po ocenah ARSA (2015) je količinsko stanje slovenske podtalnice na splošno ugodno, razen v Murski dolini, kjer se gladina podzemne vode postopoma zmanjšuje, prav tako pa veliko prebivalcev še nima dostopa do vode iz vodovodnega omrežja. Slednjega že dve leti gradijo s pridobljenimi subvencijami Evropske unije, pa se žal zatika zaradi pomanjkanja denarnih sredstev. Pri tem se pojavlja vprašanje, ali slovenski načrtovalci niso bili sposobni dobro oceniti stroškov izgradnje vodovodnega omrežja na Goriškem ali pa so tudi tukaj finančna sredstva, tako kot voda, spolzela skozi line, kot se je izkazalo že v primeru pomurske avtoceste, ki je zaradi odtujitve velikih količin denarja in materiala za potrebe sanacije in izgradnje domov ali počitniških hišic vodilnih gradbenikov in politikov tega projekta postala hitra cesta.

¹⁸ Težava glede direktiv z vidika držav članic Evropske unije nastane, ker se mora državna zakonodaja prilagajati evropski, kar teži k poenotenju določenih vidikov zakonodaje vseh članic in je doseženo z uvedbo različnih direktiv in drugih zakonskih aktov. To je v primeru podeljevanja koncesij postalo skrb vzbujajoče, saj so na vsebino in sprejemanje aktov vplivali subjekti iz določenih panog (tudi vodnega sektorja), ki bi jim ti akti koristili (Evropska državljanska pobuda, 2015).

¹⁹ Organizacija upravljanja vode in samo upravljanje vodnih virov sta opredeljena v Zakonu o vodah (ZV-1, 2002). Zakon dodeljuje tudi organe, ki so pristojni za upravljanje vode: »Upravljanje z vodami in vodnimi ter priobalnimi zemljišči je v pristojnosti države, razen tistih nalog, za katere je po tem zakonu pristojna lokalna

rih oskrbo s pitno vodo izvaja zasebno podjetje s koncesijsko pogodbo. Najbolj znan primer je Pivovarna Laško v Občini Laško, ki je koncesijo pridobila v letu 1998 in je leta 2009 pogodbo podaljšala še za nadaljnjih 15 let (Gantar, 2013). To se je spremenilo v letu 2015, ko je podjetje (in s tem tudi Pivovarno Union) kupila nizozemska večnacionalna korporacija Heineken. Tako je tuje podjetje prevzelo tudi lokalni vodovod in oskrbo s pitno vodo v Laškem, občina pa o prodaji sploh ni bila obveščena. Dodaten skrb vzbujajoč dejavnik je tudi dejstvo, da je bila takrat poleg privatiziranega vodovoda v Občini Laško v zasebni lasti tudi čistilna naprava. Njen lastnik je nemška korporacija WTE Wassertechnik s koncesijo do leta 2036. Prebivalci Laškega so bili takrat prisiljeni korporaciji Heineken za oskrbo s pitno vodo plačati kar 30 % več kot prebivalci v sosednji Občini Celje, za čiščenje vode pa korporaciji WTE 2 osemkrat več kot prebivalci v Občini Ljubljana (Mekina, 2015a). Konec marca 2016 je bila zato na seji občinskega sveta Občine Laško sprejeta odločitev, da se koncesija za upravljanje vodovoda, ki je bila v lasti Heinekenu, prenese nazaj na občino (Oskrba z vodo z ramen Pivovarne Laško nazaj na občino, 2016).

Eno izmed pomembnejših vprašanj, ki se pri tem primeru pojavlja, je, zakaj je korporacija Heineken sploh kupila Pivovarno Laško. Glede na to, da ima Heineken v lasti 165 pivovarn v 70 državah, je mogoče predvidevati, da je bil cilj nakupa Pivovarne Laško predvsem pridobitev virov kakovostne pitne vode. Nizozemski velikan si je s tem nakupom zagotovil ogromno količino vode. Iz štirih vrtin na območju Pivovarne Union in osmih vrtin Pivovarne Laško lahko do leta 2035 črpa 118 litrov vode na sekundo, kar je količinsko kar 60 % slovenske vode, ki je namenjena za živilsko industrijo (Mekina, 2015a). Skrb vzbujajoče je tudi dejstvo, da je bila to že tretja prodaja slovenskega podjetja, ki ima v lasti vodne vrtine, tujemu zasebnemu podjetju v zadnjih šestih letih. Leta 2011 je bilo namreč prodano podjetje Fructal, leta 2014 pa Radenska (Rugelj, 2015). Od 29 vrtin, ki so na območju Slovenije in iz katerih se voda uporablja za živilsko industrijo, je kar 17 največjih in najkakovostnejših prešlo v last tujih korporacij (Mekina, 2015a).

skupnost.« (ZV-1, 2002: 4. člen) Oskrbo s pitno vodo v Sloveniji ureja Zakon o varstvu okolja (ZVO-1-UPB, 2006), ki določa, da je oskrba s pitno vodo v Sloveniji obvezna občinska gospodarska javna služba (ZVO-1-UPB, 2006: 149. člen), kar pomeni, da je ni mogoče kategorizirati kot svobodno tržno dejavnost. S tem naj bi se zagotavljal dostop do te dobrine vsem prebivalcem pod enakimi pogoji (Gantar, 2013). V Sloveniji se lahko torej glede na Zakon o gospodarskih javnih službah (ZGJS, 1993) oskrbo z vodo opravlja na več načinov, in sicer kot javni gospodarski zavod, javno podjetje, režijski obrat ali podeljevanje koncesij. Že od leta 1993 pa velja, da lahko javno službo opravljajo tudi fizične in pravne osebe, pod pogojem, da izpolnjujejo zahteve za opravljanje dejavnosti določene gospodarske javne službe s koncesijo.

Primer Laškega, kjer so bile vidne velike razlike v cenah med občino s privatiziranim upravljanjem oskrbe z vodo in občinami z neprofitno ponudbo oskrbe vode lokalnih javnih podjetij, nikakor ni edini pri nas. V Kamniku, kjer občanom pitno vodo ponuja delniško podjetje Kamnik, za ponudbo plačujejo 0,71 evra na kubični meter. To je v primerjavi z občinami, ki imajo približno enako gostoto prebivalstva, kot sta npr. občini Celje in Murska Sobota, dvakrat višja tarifa. V Občini Krško z zasebnim upravljavcem, podjetjem Kostak, d. d., je cena vode 30 % višja kot v po velikosti primerljivi Občini Ptuj (Mekina, 2015a). V Mariboru za čiščenje vode (kot posledica privatizirane čistilne naprave) občani plačujejo kar 4,6-krat več kot v Občini Ljubljana (Mekina, 2015b).

V primeru Slovenije je razvidna iznajdljivost zasebnih podjetij pri pridobivanju vodnih virov za lastno izkoriščanje. Če ne gre z lobiranjem prek Evropske komisije in zakona za podeljevanje koncesij, pa se da podjetja, ki imajo v lastni vodne vrtine, preprosto kupiti.

5 Razprava

Privatizacija vode je kompleksen pojav, ki v teoriji pomeni veliko olajšanje za države v finančni krizi ali države, katerih državni subjekti ali nosilci koncesij se neuspešno spopadajo z vzdrževanjem in upravljanjem hidrografske infrastrukture ter dobave vode prebivalcem. V realnosti pa opažamo številne primere širom po svetu, ki pričajo o dejanski problematiki privatizacije vode ter številnih negativnih posledicah tega (kršenje človekovih pravic dostopanja do vode zaradi izsuševanja virov ali previsokih cen, ogrožanje zdravja ljudi s ponudbo onesnažene vode (ali voda ni ustrezno prečiščena s kemičnimi sredstvi ali pa je teh preveč – npr. klor, ki ga v Sloveniji dodajamo vodi, je v prevelikih količinah kancerogen), selektivna ponudba vode le na območjih z bogatejšimi prebivalci, kjer je dobiček večji, ter zelo nasilno, nehumano obravnavanje prebivalcev, ki so se borili proti privatizaciji vode. Vsa dejanja so običajno storjena zavestno in z odobravanjem organov oblasti, ki svojih državljanov niso obvarovali in so na prvo mesto postavili zasebna podjetja, pri tem pa preiskave razkrivajo številne primere korupcije, ponarejanja dokumentov, podkupovanja, zlorabe pooblastil ipd. Pri tem je treba izpostaviti dejstvo, da je privatizacija velikokrat pogoj za pridobitev finančne pomoči, ki jo ponujajo vodilne finančne institucije, kot sta Svetovna banka ter Mednarodni denarni sklad, po ekonomski krizi leta 2008 pa tudi trojka Evropske unije. Gre za izsiljevanje in izkoriščanje revnih držav, ki v takšnih primerih pogosto nimajo izbire in so svoje vodne vire prisiljene privatizirati. Nekoč se je to dogajalo daleč stran, v Afriki, Južni Ameriki in Aziji, danes pa se s tovrstnimi težavami vsiljene privatizacije vodnih virov srečujejo tudi evropske države, npr. Grčija, Bolgarija, Portugalska.

Vsa podjetja so ustanovljena z namenom pridobivanja dobička iz določene gospodarske panoge, njihova motivacija pa je ekonomska – vztrajno nadgrajevanje tehnologij in procesov delovanja, ki bi zmanjšali stroške in omogočali uspešnost ter s tem povečali dobiček. Takšna miselnost je neposredno prenesena tudi na ponudbo vode, ko zasebno podjetje pridobi pravico do upravljanja vodnega vira. Zasebniki si dobiček zagotovijo z dvigom cene vode. Ker se zasebna podjetja in organizacije zavedajo, da bo določen del populacije nezmožen plačevati vodo po tej tarifi, se zavestno odločajo investirati v območja, kjer je gospodarska uspešnost višja in populacija večja ter bogatejša (Water for all, 2015). Takšno selektivno delovanje onemogoča revnejši populaciji, živeči na podeželju ali obrobju mest, enakopraven dostop do vode. Podatek Svetovne zdravstvene organizacije (World Health Organization, 2015), da 80 % ljudi, živečih brez izboljšane pitne vode ali dostopa do nje, živi ravno na podeželju, je skrb vzbujajoč in potrjuje negativne posledice privatizacije vodnih virov, saj je v večini primerov motivacija zasebnih podjetij pridobivanje dobička, pri čemer pa zanemarjajo potrebe prebivalcev in kršijo njihovo pravico do vode (Water for all, 2015) ter pogodbene obveznosti, ki so jih podpisali ob prevzemu lokalnih vodnih virov.

Med cilje privatizacije vodnih virov spadajo tudi večanje obsega ponudbe, izboljševanje zastarele ali gradnja nove infrastrukture ter varovanje vode. Doseganje teh ciljev (vzdrževanje, obnova in gradnja novih objektov) zahteva velike količine denarnih sredstev, ki jih zasebna podjetja sicer imajo (Columbia Water Center, 2008), vendar posledično, za povrnitev stroškov finančnih investicij v infrastrukturo, ta ista podjetja tako dvignejo ceno vode, da si je določen del populacije ne more več privoščiti (Kumar, 2012). To je tudi bistvo naslednje težave: tudi če je izboljšana ponudba vode razširjena na veliko večje območje, kjer je pomanjkanje vode, je cena vode v mnogo primerih previsoka, da bi prebivalci to ponudbo lahko koristili (Woods, 2006). Kot dodaten skrb vzbujajoč dejavnik se je v mnogo primerih izkazala slaba kakovost vode, ki jo ponujajo zasebna podjetja. Povečane količine določenih kemijskih elementov, kot so kalcij, magnezij in klor, ter prisotnost nevarnih bakterij ogrožajo zdravje ljudi (Kumar, 2012). Če povzamemo vsa omenjena dejstva, lahko sklepamo, da so pozitivni učinki privatizacije vode z izpostavljanjem ureditve in pocenitve upravljanja vodnih virov le obljube, ker v praksi zasebna podjetja teh ciljev pogosto ne izpolnijo, ampak se usmerijo v izkoriščanje vodnega vira za pridobivanje dobička. Zaradi tega prenosi upravljanja vodnih virov iz zasebnega nazaj v javni sektor, kot se je zgodilo v Parizu, ne preseneča.

V 21. stoletju je voda ekonomski vir, ki ga upravljajo sile trga in lobiji, za dostop do njih pa potrebujejo privatizacijo. Tako velike finančne organizacije, kot so Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad, v prikritelem sodelovanju s korporacijami vodijo agresivno kampanjo za privatizacijo vode, ki

traja že več kot 30 let. Podatek, da približno pet velikih organizacij (Suez, Agbar, RWE, Veolia in Saur) obvladuje kar 71 % svetovnega trga pitne vode (Megaloudi, 2013), je skrb vzbujajoč, saj to lahko vodi v še večjo zainteresiranost zasebnih korporacij za prisvajanje vodnih virov, kar se je izkazalo tudi pri reševanju finančne krize v Grčiji, kjer je bil eden od pogojev evropske trojke za finančno pomoč državi tudi privatizacija vseh vodnih virov. Voda je, predvsem zaradi svoje omejenosti in vedno večjega pomanjkanja, postala neprecenljiv vir dobička, pri čemer pa zasebna podjetja pozabljajo, da gre za temeljno človekovo pravico, saj človek brez vode ne more preživeti, kar je poudarila tudi Organizacija združenih narodov z Resolucijo 64/292 leta 2010.

Vsekakor govorimo o kriminaliteti zoper ljudi in vodo, tj. kriminaliteti bogatih in vplivnih, ki iščejo zakonite in nezakonite načine za prilastitev vodnih virov. Velika težava je prepletanje privatizacije in upravljanja vodnih virov, pri čemer je privatizacija le krinka za pridobitev vodnega vira, kot se je pokazalo v primeru Portugalske, Grčije, Bolgarije idr. Kdaj in kako bodo mednarodne korporacije in podkupljivi politiki odgovarjali za vse kršitve, povezane z vodnimi viri?

Slovenija se je uspešno uprla in izognila poskusu vsiljene privatizacije vodnih virov, žal pa so si tuja podjetja z nakupi domačih podjetij v finančnih težavah (npr. Fructal, Pivovarna Laško) prisvojila kar 17 od 29 najkakovostnejših vodnih vrtin, iz katerih se voda uporablja za živilsko industrijo. Vsekakor zaradi cenjenosti in povpraševanja po vodi obstaja nevarnost čezmernega rudarjenja vodnih virov tudi v Sloveniji, zato se mora država čim prej zganiti in podrobneje urediti nadzor ter redno spremljanje količine in kakovosti izčrpane vode, ki jo podjetja prodajajo lokalnemu prebivalstvu. Država je odgovorna svojim državljanom, zato je zagotavljanje pravice do vode – poleg gospodarskega in finančnega stanja, geografskih značilnosti ter količine dostopnih vodnih virov v neki državi – močno odvisno tudi od tega, kako država oziroma podjetja v imenu države ali v dogovoru z njo upravljajo vodo.

Kritični ekološki kriminologi (Brisman in South, 2014; Walters, 2009; Whelan in White, 2005; White in Heckenber, 2016; Johnson et al., 2016) opozarjajo, da je naloga in odgovornost vsake države zaščititi svoje prebivalce pred potencialnimi kršitvami človekovih pravic, ki jih prinaša privatizacija vodnih virov, in to z uveljavljanjem strožje in bolj regulirane zakonodaje. Dosedanji sistemi upravljanja vodnih virov pogosto niso učinkoviti – predvsem zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, osredotočenja na dobiček ter kršenja človekovih pravic. Čeprav je državno ali občinsko upravljanje delno odgovorno za nastanek in stanje vodne krize na svetu, pa je jasno razvidno, da privatizacija ni rešitev in v večini primerov le stopnjuje in poslabša že nastale težave. Najti je treba alternativne modele, ki omogočajo nepristranske, trajnostne

in učinkovite načine upravljanja vodnih virov (Kanduč, 1994; Kumar, 2012). V prihodnosti bi morali nameniti več poudarka skupnemu iskanju možnih novih alternativ, ki bi združile prednosti državnega upravljanja, kot so spoštovanje človekove pravice do vode in ponudba vode po dostopni ceni, ter prednosti privatiziranega upravljanja vodnih virov, kot so izboljševanje infrastrukture, trajnostno obravnavanje vode in širjenje ponudbe. Morda tudi s sodelovanjem javnega in zasebnega sektorja, vendar pa nikakor ne brez transparentnega upravljanja vodnih virov in rednega nadzora tako kakovosti vode kot tudi količine, ki jo podjetja izčrpajo, saj je spoštovanje dnevnih omejitev izrednega pomena za uspešno obnavljanje vodnih virov in njihovo kakovost.

Literatura

1. Agencija Republike Slovenije za okolje [ARSO]. (2015). *Vode*. Pridobljeno na <http://www.arso.gov.si/vode/>
2. Alson, M. in Mason, R. (2008). Who determines access to Australia's water? Social flow, gender, citizenship and stakeholder priorities in the Australian water crisis. *Rural Society*, 18(3), 214–219.
3. Barlow, M. in Clarke, T. (2004). *Water privatization*. Global Policy Forum. Pridobljeno na <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/209/43398.html>
4. Bieler, A. (28. 7. 2014). The struggle against water privatization: Victory for Greek union and social movements. *Blogspot.si*. Pridobljeno na <http://andreasbieler.blogspot.si/2014/07/the-struggle-against-water.html>
5. Bond, P. (2004). *The battle over water in South Africa*. AfricaFiles. Org. Pridobljeno na <http://www.africafiles.org/article.asp?ID=4564>
6. Brisman, A. in South, N. (2014). *Green cultural criminology: Constructions of environmental harm, consumerism, and resistance to ecocide*. London: Routledge.
7. Chirwa, D. M. (2004). Water privatisation and socio-economic rights in South Africa. *Law, Democracy and Development*, 8(2). Pridobljeno na http://www.ddd.org.za/images/stories/Ready_for_publication/V8-2_Water_privatisation.pdf
8. Chowla, P. in Molina, N. (26. 9. 2008). *The World Bank and water privatisation: public money down the drain*. Bretton Woods Project. Pridobljeno na <http://www.brettonwoodsproject.org/2008/09/art-562458/>
9. Coca Cola – Opens Unhappiness in Kaladera, Rajasthan. (2. 8. 2014). *Thealternative.in*. Pridobljeno na <http://www.thealternative.in/society/coca-cola-opens-unhappiness-kaladera-rajasthan/>
10. Columbia Water Center. (2008). *Thirsty for change: Considering water privatization in developing nations*. Pridobljeno na <http://water.columbia.edu/files/2011/11/Siegfried2008ThirstyForChange.pdf>
11. Council on Hemispheric Affairs [COHA]. (2013). *On Water Scarcity and the Right to Life: Bolivia*. Pridobljeno na <http://www.coha.org/on-water-scarcity-and-the-right-to-life-bolivia/>
12. Cronin, J. (18. 5. 2005). Tanzania ditches private water supplier. *BBC News*. Pridobljeno na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4558725.stm>
13. Devraj, R. (1. 10. 2009). Development-India: Farmers vs Coca-Cola in water wars. *Inter Press Service*. Pridobljeno na <http://www.ipsnews.net/2009/10/development-india-farmers-vs-coca-cola-in-water-wars/>
14. Environmental Justice Atlas. (2015a). *Privatisation of water in La Paz, Suez-Aguas del Illimani, Bolivia*. Pridobljeno na <https://ejatlas.org/conflict/privatisation-of-water-suez-aguas-del-illimani-bolivia>
15. Environmental Justice Atlas. (2015b). *Water and sewerage anti-privatization movement in Thessaloniki, Greece*. Pridobljeno na <https://ejatlas.org/conflict/water-and-sewerage-anti-privatization-movement-in-thessaloniki>
16. Environmental Justice Atlas. (2016). *Water privatization, Ghana*. Pridobljeno na <https://ejatlas.org/conflict/water-privatization-ghana>
17. Eržen, B. (16. 4. 2015). Zapis pravice do vode v ustavo obsojen na propad. *Zurnal24.si*. Pridobljeno na <http://www.zurnal24.si/zapis-pravice-do-vode-v-ustavo-clanek-248624>
18. European Citizens' Initiative. (2015). *EU Commission backs down after successful »Water is a human right«: ECI – Water now excluded from EU directive*. Pridobljeno na <http://www.citizens-initiative.eu/eu-commission-backs-down-after-successful-water-is-a-human-right-eci-water-now-excluded-from-eu-directive/>
19. European Federation of Public Service Unions [EPSU]. (2012). *Why water is a public service: exposing the myths of privatization: A report commissioned by EPSU to Public Services International Research Unit (PSIRU)*. Pridobljeno na <http://www.right2water.eu/sites/water/files/u/4/20022012-epsuwater.pdf>
20. Evans, T. (8. 1. 2010). 'Water justice' advocate: Don't privatize. *Cnn.com*. Pridobljeno na <http://edition.cnn.com/2010/TECH/science/01/07/water.justice/>
21. Evropska državljanska pobuda. (2015). *Osnovne informacije*. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/basic-facts>
22. Finnegan, W. (8. 4. 2002). Leasing the rain. *The New Yorker*. Pridobljeno na <http://www.newyorker.com/magazine/2002/04/08/leasing-the-rain>
23. Flaška. (2015). *Privatizacija vodnih virov*. Pridobljeno na <http://www.flaska.si/privatizacija-vodnih-virov>
24. Gantar, P. (16. 2. 2013). *Voda kot posel?* Pridobljeno na <http://www.zares.si/voda-kot-posel/>
25. Global water intel. (2012). *Pinsent Masons water yearbook 2011–2012*. Pridobljeno na <https://wateryearbook.pinsentmasons.com/>
26. Gonzalez Rivas, M. (2014). Ethnolinguistic divisions and access to clean water in Mexico, *Latin American Research Review*, 2, 129–151.
27. Henderson, J. (3. 10. 2010). Water privatization in South Africa: Prepaid meters. *Thehealthculture.com*. Pridobljeno na <http://www.thehealthculture.com/2010/11/water-privatization-in-south-africa-prepaid-meters/>
28. India Resource Center. (2002). *Water privatisation, corruption and exploitation*. Pridobljeno na <http://www.indiaresource.org/issues/water/2003/waterprivatizationpsi.html>
29. India Resource Center. (2014). *Coca-Cola Forced to Abandon \$25 Million Project in India*. Pridobljeno na <http://www.indiaresource.org/news/2014/1027.html>
30. Jayaraman, N. (2002). *No water? Drink Coke!* India Resource Center. Pridobljeno na <http://www.indiaresource.org/campaigns/coke/2003/nowaterdrinkcoke.html>
31. Johnston, H., South, N. in Walters R. (2016). The commodification and exploitation of fresh water: Property, human rights and green criminology. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 44, 146–162.

32. Kanduč, Z. (1992). Radikalna kriminologija – kriminologija vsakdanjega življenja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 43(2), 103–115.
33. Kanduč, Z. (1994). Nekateri vidiki radikalne narave »radikalne« kriminologije. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 45(2), 113–128.
34. Kanduč, Z. (1999). Okolje, priložnosti, nadzor in kriminalno vedenje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 50(4), 324–333.
35. Karnani, A. (2014). Corporate social responsibility does not avert the tragedy of the commons. Case study: Coca-Cola India. *Economics, Management, and Financial Markets*, 9(3), 11–33.
36. Kelly, P. in Oldring, P. (2015). *Meet a Canadian making thousands of dollars smuggling water into the US*. Pridobljeno na <http://www.cbc.ca/radio/thisisthat/school-real-estate-word-search-champion-water-smugglers-1.3194224/meet-a-canadian-making-thousands-of-dollars-smuggling-water-into-the-u-s-1.3194276>
37. Kumar, K. N. (2012). Water privatization: Causes and consequences. *Golden Research Thoughts*, 2(3). Pridobljeno na <http://aygrt.isrj.org/UploadedData/1480.pdf>
38. Marn, U. (1. 2. 2013). Plenilska doktrina. *Mladina*. Pridobljeno na <http://www.mladina.si/120104/plenilska-doktrina/>
39. Mattioli, W. in Segato, L. (2016). *Environmental crimes in the water sector. Working paper – Water crimes project*. Pridobljeno na <http://www.watercrimes.eu/#resources>
40. Megaloudi, F. (3. 8. 2013). When water is for sale: What water privatisation really means. *The Huffington Post*. Pridobljeno na http://www.huffingtonpost.co.uk/fragkiska-megaloudi/water-privatisation-what-it-really-means_b_3381233.html
41. Mekina, B. (15. 5. 2015a). Naša voda korporacijam. *Mladina*. Pridobljeno na <http://www.mladina.si/166430/nasa-voda-korporacijam/>
42. Mekina, B. (24. 12. 2015b). Privatizacija vode. *Mladina*. Pridobljeno na http://www.mladina.si/171671/privatizacija-vode/?utm_source=ref&utm_medium=web&utm_campaign=facebook
43. Monitor. (2011). *5000 on trial for unpaid water*. Pridobljeno na <http://www.monitor.bg/article?id=320250>
44. Naficy, S. E. (2013). *World Bank's private water schemes devastate Tanzanian communities*. Corporate accountability international. Pridobljeno na <https://www.stopcorporateabuse.org/blog/world-banks-private-water-schemes-devastate-tanzanian-communities>
45. National Geographic. (2016). *Freshwater crisis*. Pridobljeno na <http://environment.nationalgeographic.com/environment/freshwater/freshwater-crisis/>
46. Ogrinec, D. (26. 1. 2016). Bomo izgubili pravico do lastne vode? *Zarja*. Pridobljeno na <http://revijazarja.si/clanek/zgodbe/56a5efcb9f74d/bomo-izgubili-pravico-do-lastne-vode>
47. Oskrba z vodo z ramen Pivovarne Laško nazaj na občino. (30. 3. 2016). *Slovenska tiskovna agencija (STA)*. Pridobljeno na <https://www.sta.si/2247660/oskrba-z-vodo-z-ramen-pivovarne-lasko-nazaj-na-obcino>
48. Patterson, P. (24. 1. 2014). Suez seeks to buy Thessaloniki and Athens water utilities. *The Council of Canadians*. Pridobljeno na <http://canadians.org/blog/suez-seeks-buy-thessaloniki-and-athens-water-utilities>
49. Pečar, J. (1996). Podjetniška kriminaliteta. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 47(3), 203–212.
50. Petitjean, O. (28. 3. 2014). *Forced privatizations in Greece: Suez eyes taking over the water services of Athens and Thessaloniki*. Multinationals Observatory. Pridobljeno na <http://multinationals.org/Forced-Privatizations-in-Greece>
51. Poslanci za vpis pravice do pitne vode v ustavo. (25. 5. 2016). *24ur.com*. Pridobljeno na <http://www.delo.si/novice/politika/ustavna-komisija-predlaga-vpis-pravice-do-pitne-vode-v-ustavo.html>
52. Public Citizen. (2003). *IMF and World Bank push water privatization and full cost recovery on poor countries*. Pridobljeno na <https://www.citizen.org/documents/IMF-WB%20promote%20privatization.pdf>
53. Right to water. (2013). *Commission plans for water privatisation*. Pridobljeno na <http://www.right2water.eu/de/node/279>
54. Rugelj, S. (22. 4. 2015). Kaj imajo skupnega Fructal, Radenska, Laško in Union? *SIOL.net*. Pridobljeno na <http://www.siol.net/siol-plus/kolumne/kaj-imajo-skupnega-fructal-radenska-lasko-in-union-163006>
55. Sadiq, S. (2002). *Timeline: Cochabamba water revolt*. Public Broadcasting Service. Pridobljeno na <http://www.pbs.org/frontlineworld/stories/bolivia/timeline.html>
56. Schiffler, M. (2015). *Water, politics and money: A reality check on privatization*. Pridobljeno na http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-319-16691-9_2
57. Shultz, J. (19. 12. 2004). The second water war in Bolivia. *ZNet*. Pridobljeno na <https://zcomm.org/znetarticle/the-second-water-war-in-bolivia-by-jim-shultz/>
58. Slaček, N. (26. 3. 2016). Tiha privatizacija vode. *rtvslo.si*. Pridobljeno na <http://radioprvi.rtvsllo.si/2016/02/tiha-privatizacija-vode/>
59. Stack, B. (3. 30. 2012). Is water a renewable resource? *Our new climate*. Pridobljeno na <http://ournewclimate.blogspot.de/2012/03/is-water-renewable-resource.html>
60. Strokovna skupina za pravico do pitne vode. (2016). *Mnenje o predlogu za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom ustavnega zakona – pravica do pitne vode (EPA 463-VII)*. Ljubljana: Civilna iniciativa za Slovenijo in svobodo. Pridobljeno na <http://voda.svoboda.si/.../2/2016/03/kon%C4%8Dno-mnenje.pdf>
61. Suez Environnement. (2010). *Johannesburg management contract*. Pridobljeno na http://www.suez-environnement.fr/wp-content/uploads/2010/07/water_stories_johannesburg_fr_bd_21-06-10.pdf
62. Svetovni dan voda: Slovenija po količini vode ena najbogatejših evropskih držav. (22. 3. 2015). *24ur.com*. Pridobljeno na <http://www.24ur.com/novice/slovenija/svetovni-dan-voda-slovenija-po-kolicini-vode-ena-najbogatejsih-evropskih-drzav.html>
63. Todurov, M. (24. 9. 2014). Privatizacija 2.0. *Vzpon*. Pridobljeno na http://vzpon.vzajemci.com/novice/gospodarstvo/11603/privatizacija_2_0
64. Transnational Institute, Public Services International Research Unit. (2014). *Here to stay: water remunicipalisation as a global trend*. Pridobljeno na <https://www.tni.org/files/download/here-tostay-en.pdf>
65. United Nations [UN]. (2010). *Resolution 64/292 – The human right to water and sanitation*. Pridobljeno na http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/64/292
66. United Nations [UN]. (2015). *The millennium development goals report 2015*. Pridobljeno na http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20Summary%20web_english.pdf
67. United Nations Department for Economic and Social Affairs [UNDESA]. (2014). *The human right to water and sanitation*. Pridobljeno na http://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml
68. Ustava Republike Slovenije. (1991). *Uradni list RS* (33/91).

69. Vaupotič, V. (26. 6. 2013). Privatizacija vode gre (za zdaj) na smetišče zgodovine. *Dnevnik.si*. Pridobljeno na <https://www.dnevnik.si/1042595512/svet/privatizacija-vode-gre-za-zdaj-na-smetisce-zgodovine>
70. Walters, R. (2009). Bhopal, corporate crime and harms of the powerful. *Global Social Policy*, 9(3), 324–327.
71. Water Crimes. (2016). *Inventory, outlook and assessment of emerging environmental crimes against water in Europe*. Pridobljeno na <http://www.watercrimes.eu/>
72. Water for all. (2015). *Water management systems*. Pridobljeno na <http://12.000.scripts.mit.edu/mission2017/water-management-systems/>
73. Whelan, J. in White, R. (2005). Does privatising water make us sick? *Health Sociology Review*, 14(2), 135–145.
74. White, R. in Heckenber, D. (2016). *Green criminology*. London: Routledge
75. Wisegeek. (2014). *What is water privatization?* Pridobljeno na <http://www.wisegeek.com/what-is-water-privatization.htm>
76. Woods, B. (2006). *A world without water* (Dokumentarni film). Pridobljeno na <http://topdocumentaryfilms.com/the-world-without-water/>
77. World Bank pushes private water. (14. 8. 2003). *BBC News*. Pridobljeno na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3148837.stm#top>
78. World Health Organization [WHO]. (2015). *Progress on sanitation and drinking water: 2015 Update and MDG Assessment*. Pridobljeno na http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/JMP-Update-report-
79. Za vpis pravice do pitne vode v ustavo dosežena dvotretjinska večina. (12. 7. 2016). *24ur.com*. Pridobljeno na <http://www.24ur.com/novice/slovenija/pravica-do-pitne-vode.html>
80. Zakon o gospodarskih javnih službah (ZGJS). (1993). *Uradni list RS* (32/93).
81. Zakon o varstvu okolja (ZVO-1). (2006). *Uradni list RS* (39/06).
82. Zakon o vodah (ZV-1). (2002). *Uradni list RS* (67/02).

(Forced) Water Resources Privatization – A New Form of Crime against Water (and People) in Terms of Critical Green Criminology

Katja Eman, Ph.D., Assistant Professor of Criminology, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: katja.eman@fvv.uni-mb.si

Sara Humar, B.A. in Criminal Justice and Security, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: humar.sara1@gmail.com

Man's close connection with water derives from the very beginning of human existence, but the view of it has changed throughout history. While free access to water was up to modern times a matter of course, water in the modern world can be seen in two different aspects: as a natural resource that can be accessed by anyone who needs it, or as an economic commodity that has its own financial value and the price set by the economic market. It is this economic aspect of water, in the time when water scarcity is on the rise that increases the motivation of private companies for the purchase of water resources since, regardless of the fact that we are all creatures who are dependent on water, thus providing inexhaustible profits. The latter is very problematic, especially in regards to the violation of the fundamental human right to water – amenities they need for their survival. Due to the lack of regulation (or countries' indifference), water resources in the world are not managed in a way that would allow the sustainable existence of water and access to it by everyone. The authors, on the basis of cases analysis, raise the issue of often forced privatization of water in the usually poor, but with water resources, rich countries, and the water management. They raise the issue of dysfunctional legislation on water protection, which can lead to individual violations or crimes affecting water. These crimes are discussed from the green criminological viewpoint, which draws attention to this growing problem and growing threat to water and people. Finally, the weaknesses and failings of water resources privatization are discussed, which are closely linked to the crimes of the rich and powerful, such as criminal enterprises, and state or local authorities, which are often involved in the exploitation or management of water resources.

Keywords: water, water privatisation, right to water, (critical) green criminology

UDC: 556.18

Algoritmčno nadzorstvo: veliko podatkovje, algoritmi in družbeni nadzor

Aleš Završnik¹

V prispevku so predstavljeni načini in posledice uporabe velikega podatkovja in algoritmčnega napovedovanja v družbenem nadzorstvu. Po definiciji velikega podatkovja so najprej prikazane njegove posledice za produkcijo vednosti v podatkovni družbi. Nato se prikaz osredotoči na izbrane domene neformalnega in formalnega družbenega nadzorstva, ki jih algoritmi in podatkovna analitika spreminjajo. Izpostavljeni so zlasti vplivi napovedne podatkovne analitike na ekonomsko-politični sistem, predvsem na demokracijo in vladavino prava, ki ju spreminja v »algokracijo« (vladavino algoritmov), ter posledice avtomatizacije policijskega dela in avtomatizacije delovanja kazenskopравnih sistemov. S prikazom temeljnih značilnosti napovedne policijske dejavnosti in avtomatiziranih načinov odločanja v kazenskem pravosodju, zlasti v pripornih zadevah, pri izbiri in odmeri kazenske sankcije ter v postopkih pogojnega odpusta, prispevek opozori na nekatere omejitve algoritmčnega napovedovanja ter negativne posledice uporabe velikega podatkovja in algoritmčnega napovedovanja v sistemih družbenega nadzorstva. Prispevek se konča s predlogi izboljšav in odprave negativnih učinkov algoritmčnega nadzorstva.

Ključne besede: algoritmi, veliko podatkovje, napovedno policijsko delo, avtomatizirana pravičnost

UDK: 343.9+004.493

1 Uvod

V nadzorstvenem kapitalizmu (Zuboff, 2016) vedno več naših dejavnosti pušča digitalne sledi, ki ustvarjajo velike količine (osebnih) podatkov – veliko podatkovje (angl. *big data*). Slednje prinaša več prednosti za posameznike, podjetja in države, ko, denimo, družbena omrežja priporočajo prijatelje in intimne partnerje (Bridle, 2014) oziroma ko algoritmi, ki osmišljajo veliko podatkovje, opravijo velik del transakcij na borzah, organom odkrivanja in pregona kažejo, kje in kdaj naj bi se zgodil prihodnji zločin, ali pa vojski pomagajo iskati potencialne teroriste (Naughton, 2016). Analiza velikega podatkovja danes ni več samo del finančne aplikativne matematike internetnih velikanov, ampak je postala orodje delovanja obveščevalnih služb in varnostnih organov ter sredstvo kriminalitetne politike (McCulloch in Wilson, 2015). V financiliziranih tehnokratskih družbah prevladuje prepričanje, da bodo digitalne tehnologije z velikim podatkovjem in samoučecimi se algoritmi, ki so srčika t. i. umetne inteligence, rešile številne družbene probleme, vključno s preprečevanjem kriminalitete in odkrivanjem storilcev kaznivih dejanj. Ta »revolucija, ki bo spremenila, kako živimo, kako delamo in kako mislimo« (Mayer-Schönberger in Cukier, 2013), močno vpliva na iz-

vajanje formalnega in neformalnega družbenega nadzorstva, kar je tema tega prispevka.

Napovedno policijsko delo (angl. *predictive policing*) se pomembno spreminja z uporabo algoritmčnih policijskih napovednih računalniških programov, kot je IBM-ov *Blue Crush* (IBM, 2010). Takšni računalniški programi temeljijo na veliki količini policijskih in tudi drugih podatkov, zlasti s spletnih družbenih omrežij. Podatki so zelo raznolike oblike (strojno berljivi in strojno neberljivi) in tudi kakovosti (podatki, ki jih na spletnih družbenih omrežjih objavljajo uporabniki, so lahko neresnični), a vendar ta program izdela verjetnostno poročilo za prihodnjo kriminaliteto. Verjetnost, ki je izračunana, pa zahteva presojo odločevalca – ali sploh in kako se odzvati –, torej odločitev, ki je računalnik ne more »izračunati«. Ta poročila so zelo konkretna, denimo, katera vrsta kaznivega dejanja bo storjena čez 24 ur na specifični lokaciji v mestu (IBM, 2010). Poleg policije, kot temeljnega agenta formalnega družbenega nadzorstva, tudi kazenska sodišča (in drugi organi kazenskega pravosodja) uporabljajo veliko podatkovje in algoritme za napovedovanje prihodnjega vedenja posameznika. To se za zdaj pojavlja v treh fazah pravosodnega odločanja: pri odrejanju omejevalnih ukrepov (npr. pripora) (Leskovec 2015), pri izbiri in odmeri kazenske sankcije in za oceno tveganja povratništva pogojno odpuščenih (več o tem v poglavju o algoritmčnih kazenskih sodiščih).

Algoritmi in veliko podatkovje imajo osrednjo odločevalsko moč tudi pri drugih oblikah nadzora, saj ko govorimo o

¹ Dr. Aleš Završnik, višji znanstveni sodelavec, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, in izredni profesor za kriminologijo, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: ales.zavrsnik@pf.uni-lj.si

družbenem nadzorstvu, govorimo vsaj o formalnem in neformalnem družbenem nadzoru (Pečar 1988, 1991), avtomatizirane oblike odločanja z uporabo algoritmov pa se pojavljajo pri obeh oblikah nadzorstva. Denimo, poleg oblik formalnega nadzora se kažejo tudi v skrbi za zdravje v obliki neformalnega nadzora, pri katerem nas produkti »nosljivega računalništva« (angl. *wearable computing*) usmerjajo k »primernemu« vedenju in »pravemu« življenjskemu slogu (npr. ko naprave štejejo porabljene kalorije, korake, srčni utrip in priporočajo temu »primerne« aktivnosti posameznika). Kaj je primerno vedenje v smislu skrbi za zdravje in pravi življenjski slog, je nekaj, kar je lahko realno določeno le na podlagi analize in pregleda konkretnega posameznika, ti programi (npr. v obliki aplikacij za pametne telefone) in naprave (v obliki posebnih izdelkov »nosljivega računalništva«, tj. »pametnih« zapestnic ali nakitit itn.) pa vzbujajo občudovanje in uveljavljajo povprečna – v smislu, kar velja na agregatni ravni za množice, naj velja za konkretnega posameznika – merila zdravega življenja oziroma moralne večine. Gre za silo normalizacije, uravnilovke, torej oblike družbenega nadzorstva, ki se uveljavlja – v opisanem primeru – s potrošniškimi izdelki zabavne elektronike.

Veliko podatkovje in algoritmi pomembno določajo človeške življenjske možnosti in priložnosti v številnih drugih sferah človekovega udejstvovanja. Za ponazoritev: algoritmi določajo posameznikove življenjske možnosti v sistemih zavarovanj (Meek, 2015) in tudi v sistemih bančnega (O'Hara in Mason, 2012) sektorja, kjer oblikujejo personalizirane storitve – zavarovalne premije, prilagojene genski sliki, življenjskemu slogu ali, v drugem primeru, prilagojene obrestne mere, ki ustrezajo finančnemu tveganju specifičnega posameznika. Kakšne krivice pri tem povzročajo netransparentno delujoči algoritmi, kaže primer avtomobilskih zavarovanj, ki jih temnopolti v ZDA plačujejo v višjem znesku kot preostali – to je uspelo dokazati s Pulitzerjevo nagrado nagrajenim raziskovalnim novinarjem in podatkovnim analitikom ProPublice (Angwin, Larson, Kirchner in Mattu, 2017).

Algoritmi oblikujejo življenjske možnosti in priložnosti tudi pri zaposlovanju v podjetjih. Zaposlitveni algoritmi brskajo po javno dostopnih zbirkah podatkov in pripravijo celovito podobo posameznika in njegove osebnostne ter strokovne primernosti za zasedbo specifičnega delovnega mesta (Cohen et al., 2015). Krivice takšnega delovanja so že bile dokumentirane. Nadalje izredna moč velikega podatkovja in algoritmov vpliva tudi na demokratične procese, kot so pokazale ameriške predsedniške volitve v letih 2012 in 2016. Izid zadnje predsedniške tekme je posledica podatkovne moči in boja med republikanskim analitičnim podjetjem Cambridge Analytica (Confessore in Hakim, 2017), ki naj bi brskalo po 500 podatkih o vsakem ameriškem volivcu, ter demokratičnim algoritmom Ada (Wagner, 2016). Pri tem za uspeh na volitvah

ni bil pomemben samo vsebinski program političnih strank, kar bi pričakovali, temveč podatkovna moč analizirati volivce, doseči neopredeljene in sporočiti volivcem individualno ukrojena politična sporočila – takšna nova vednost targetiranja volivcev je postavila vodjo svetovnega hegemonu. Ali natančneje, bogata manjšina, ki si lahko privoščijo najboljše podatkovne znanstvenike – »najbolj seksi poklic 21. stoletja« (Davenport in Patil, 2012) –, lahko zmaga na državnih volitvah.

Omenjeni raznoliki primeri uporabe velikega podatkovja in algoritmov kažejo, da to ob številnih koristih prinaša tudi številne težave. Te so specifične za posamično domeno – zavarovalniško, bančno, sodno, policijsko –, nekatere pa so skupne algoritmičnemu delovanju. Algoritmi namreč lahko vsebujejo predsodke ali nedovoljene parametre odločanja – nehote zaradi napak pri njihovem oblikovanju ali celo ob njihovi izrecni izključitvi zaradi zmožnosti algoritmov, da prepovedane parametre, kot je veroizpoved ali rasna pripadnost, izračunajo posredno iz drugih značilnosti (npr. nakupovalnih vzorcev, vrste nakupovane hrane v izbranem času). V domeni kazenskega pravosodja, pri algoritmičnem izbiranju in odmeri kazenskih sankcij so v analizi algoritma podjetja Northpointe, ki ga številne zvezne države uporabljajo za oceno tveganja in odločanje o kazenski sankciji (Angwin, Larson, Mattu in Kirchner, 2016), raziskovalci ugotovili, da je delovanje algoritma rasno pristransko. Podobne krivice so povzročile »personalizirane« zavarovalniške storitve, ki minimalizirajo finančna tveganja za zavarovalnice in neupravičeno diskriminirajo uporabnike. Bančna personalizacija namreč onemogoča celotnim segmentom prebivalstva najem ali nakup stanovanja, ker so pripadniki preveč »tvegane« populacije. Algoritmi lahko vsebujejo predsodke, ki sicer že obstajajo v družbi, a jih perpetuirajo in s tem povečujejo družbene razlike. Obstajajo še druge pasti algoritmičnega odločanja, kot so prenos odgovornosti za končne odločitve. Robotski sodnik – tudi v obliki pomagala pri odločanju o priporu ali pogojnem odpustu – zmanjšuje odgovornost sodnika ali komisije za pogojne odpuste, saj se odgovornost delno prenaša tudi na sestavljavce algoritmov in pravosodno upravo. Mnenjske raziskave v sistemih, kjer uporabljajo napovedno analitiko, kažejo, da sodniki radi uporabljajo te sisteme, da bi s tem razpršili odgovornost za sprejete odločitve (Harcourt, 2015).

Te raznolike uporabe velikega podatkovja in algoritmične napovedovanja so mogoče le v specifičnem družbeno-političnem kontekstu. To je v kontekstu, v katerem se za reševanje družbenih problemov iščejo tehnološke rešitve in tehnologija služi kot sredstvo neoliberalne politike (McCulloch in Wilson, 2015), s tem pa sredstvo za poglobljanje družbenih neenakosti. Podatkovne analitike si lahko najamejo le najbogatejši. Ta nova vednost, ki je zgrajena na veliki količini na videz nepo-

vezanih podatkov, temelji na težko razumljivih matematičnih algoritmih. Algoritmov praviloma tudi ni mogoče pregledovati, ker so intelektualna lastnina podatkovnih podjetij, to pa ima učinek odločevalske »črne škatle« (Pasquale, 2015). Negativna posledica nekritične uporabe velikega podatkovja in algoritmičnega napovedovanja v sistemu kazenskega pravosodja je, da to krši načelo nedolžnosti, neodvisnega sodnika in pravico do naravnega sodnika, načelo neposrednega sojenja in dolžnega postopanja (angl. *due process*). Avtomatizacija odločanja, ki temelji na velikem podatkovju, ruši hierarhijo dokaznih standardov in briše mejo med nedolžnimi, osumljenimi, obtoženimi in obsojenimi osebami (Marks, Bowling in Keenan, 2015). V ozadju trenutnih in potencialnih rab velikega podatkovja in algoritmov tako vznikajo številni pravni in etični izzivi, ki se nanašajo na družbeno sortiranje prebivalstva (Lyon, 2014), diskriminacijo, zasebnost, načelo enakosti in socialne pravičnosti.

V prispevku so predstavljene nadzorstvene spremembe, ki so posledice velikega podatkovja in algoritmičnega – avtomatiziranega ali polavtomatiziranega – odločanja v družbenem nadzorstvu. V nadaljevanju je najprej opredeljen osrednji označevalec – »veliko podatkovje«. Nato so prikazane številne nadzorne domene, zlasti pa policijsko in pravosodno delo. Na koncu je izražen vpliv velikega podatkovja in algoritmične moči na ekonomsko-politični sistem, saj njihova uporaba »ogroža demokracijo« (Zuboff, 2015), ki jo nadomešča »algotracija« (Morozov, 2013). Ponujenih je tudi nekaj rešitev, ki bi lahko omilile negativne učinke velikega podatkovja in algoritmičnega napovedovanja za temeljne človekove pravice.

2 Kaj je »veliko podatkovje«?

V poslovnem okolju – kar ni nepomembno zaradi prenašanja tamkajšnjih vrednot in ciljev – veliko podatkovje definirajo s tremi ali celo štirimi (IBM, 2016), petimi oziroma šestimi značilnostmi (angl. »six Vs«) (Marr, 2016): 1) velika količina (angl. *volume*) podatkov, 2) hitrost (angl. *velocity*) obdelovanja podatkov, ki poteka v realnem ali skoraj realnem času, 3) večja raznolikost podatkov (angl. *variety*), saj so uporabljene različne oblike podatkov (npr. strojno (ne)berljivi, (ne)strukturirani), 4) točnost podatkov (angl. *veracity*), ki se nanaša na dvomljivo kakovost podatkov, 5) vrednost podatkov (angl. *value*) in 6) ranljivost podatkov (angl. *vulnerability*).

Kako *veliko* je veliko podatkovje, kaže podatek, da smo v letu 2016 proizvedli toliko podatkov kot v celotni človeški zgodovini (Helbing et al., 2017), 90 % podatkov na svetu pa je nastalo v zadnjih dveh letih (podatek za 2013 (Sintef, 2013)). Viri podatkov so različni in naraščajo, denimo: podatki se zbirajo v »pametnih mestih« iz prometne, električne, vodo-

vodne idr. infrastrukture. Zbirajo se pri vedno večjem številu »pametnih« reči, povezanih z internetom, in oblikujejo t. i. »internet stvari« (angl. *Internet of Things*). Podatki se zbirajo zaradi načina delovanja javnih telekomunikacijskih omrežij (npr. za obračunavanje stroškov in zagotavljanje storitve se zahtevata beleženje in shranjevanje podatkov). Vedno več podatkov prostovoljno zagotavljajo tudi uporabniki sami: Facebook zbira 63 različnih podatkov za svoj aplikacijski programski vmesnik, gumb za všečkanje je uporabljen 2,7-milijardokrat na dan (Smith, 2014). Uporabniki Twitterja so sredi leta 2013 vsako sekundo objavili 143.199 tvtov. Objavijo približno milijardo tvtov vsaka dva dneva ali več deset milijard vsak mesec, zato je to »največji register pogovorov, kar jih obstaja« (Dredge, 2014). Deroča reka tvtov je priložnost za vpogled v novice in informacije, ki ljudi zanimajo, in to v realnem času. Ker »Twitter zagotavlja močno novo lečo, skozi katero opazujemo svet – kot platforma za stotine milijonov potrošnikov, poslovnih strokovnjakov in kot sintetizator trendov«, meni predsednica IBM Ginni Rometty (IBM, 2014), se za te podatke zanimajo tudi nepodatkovna podjetja (Dredge, 2014) in oblasti. Senzorji v cestni infrastrukturi, »pametnih« hišah, »pametnih« avtomobilih itn., naj bi do leta 2025 dosegli 11,1 trilijona dolarjev ekonomskih učinkov na letni ravni (Manyika et al., 2015). Količina podatkov bo zelo verjetno rasla, z njo pa možnosti podatkovnega nadzora.

Poleg obsega in virov velikega podatkovja je za analizo njegovih družbenih učinkov ključna obljuba izboljšati človekove odločitve, in to z natančnejšim algoritmičnim napovedovanjem. Napovedna moč je razlog, zakaj sta veliko podatkovje in algoritmično odločanje zanimiva za kriminologijo. Kriminologija se je kot znanost oblikovala kot odgovor na vprašanja, kako kriminaliteto razumeti in kako se nanjo odzvati, s tem pa jo narediti uporabno za penalno oblast (Garland, 1992). Podobno danes oblasti zanima, kako velike količine podatkov, ki jih organi formalnega družbenega nadzorstva že zbirajo ali do njih lahko dostopajo, narediti operativne (angl. *actionable data*) za specifične kriminalitetno-politične cilje. Nova vednost, ki jo matematični jezik algoritmov proizvajajo, spreminja oblast (Desrosières, 2002). Ključno je zato danes vprašanje, kako algoritmični vpogled v družbo spreminja mehanizme oblasti, ali drugače, kako se spreminja nerazdružljiva dvojica vednosti in oblasti (Foucault, 2004).

3 Algoritmi in spremembe vednosti

Veliko podatkovje in nova analitična orodja pomenijo novo znanstveno paradigmo: nova nista le množično zbiranje in shranjevanje podatkov, temveč tudi analitika velikega podatkovja, ki ga osmišlja in »omogoča nove epistemološke pristope pri osmišljanju sveta« (Kitchin, 2014: 2). Spreminja

se način, kako je proizvedena vednost, kako so opravljeni posli in kako je izvajano upravljanje družbe (Mayer-Schönberger in Cukier, 2013). Sprememba se ne nanaša le na globino in obseg podatkov, temveč na epistemološki pristop, torej na to, kako se preoblikujejo znanstvena vprašanja, kako spoznavamo svet okrog sebe, kakšne so značilnosti in kategorizacija realnosti. Avtomatizacija raziskovalnega procesa spreminja definicijo vednosti, kar je po oceni Boydove in Crawfordove (2011) primerljivo s preskokom, ki ga je fordistična industrijska avtomatizacija naredila v primerjavi z dotlejšnjo obrtno organizacijo proizvodnje.

Avtorji, ki verjamejo v veliko moč velikega podatkovja, menijo, da to signalizira novo obdobje proizvodnje vednosti, ki ga v temeljnem označuje »konec teorije« (Anderson, 2008). Podatkovna »povodenj« naj bi povzročila, da je znanstvena metoda zastarela (Anderson, 2008). Če je bila doslej ideja preveriti teorijo z analizo podatkov, nova analitična orodja niso namenjena preverjanju teorije (hipoteze), ampak temu, da iz vpogleda v podatke sama izdelajo teorijo – vpogled naj bi nastal iz podatkov samih (Kitchin, 2014). Takšna nova »empirična epistemologija« izhaja iz več (spornih) domnev (Kitchin, 2014: 4–5): 1) da veliko podatkovje lahko zajame celotno domeno, ki jo želi analizirati, 2) da ni potrebe po vnaprejšnji teoriji, 3) da podatki »govorijo zase«, brez človeških predsodkov in uokvirjanja (Captain, 2015) in 4) da izračunani pomen transcendirata kontekst ali vednost specifične (analizirane) domene in rezultate lahko interpretira vsak, ki lahko dekodira vizualizacijo (produkt analitike). Te predpostavke so problematične in kažejo na ideologijo velikega podatkovja. Domnevna apriorna vednost, očiščena vrednostnih in interesnih prvin ter drugih kulturnih ostankov, je fikcija, zaradi katere je ta nova vednost izredno privlačna za penalno oblast. Pri boju zoper kriminaliteto namreč postane vprašanje odziva na kriminaliteto zreducirano na moč informacijskega sistema, kar ne zahteva preizpraševanja o vzrokih kriminalitete in tudi ne o interesih, ki podpirajo takšno analitiko: komu koristita in komu škodujeta takšno razumevanje in odziv ter katere interese v razredno in interesno razklani družbi ta vednost podpira.

Ta nova vednost, ki temelji na veliki količini na videz nepovezanih podatkov, premešča družbeno nadzorstvo na nove akterje. Kar ni presenetljivo, saj je bila matematična racionalnost vedno vpeta v mehanizme družbenega nadzora in od vznika moderne države dalje je bila nepogrešljiva za legitimacijo moči vlad (Desrosières, 2002). Sodobni algoritmi so le nov jezik za legitimacijo te moči; kot metaforično meni Desrosières (2002), danes matematika diktira dolžnosti držav in meri njihove (ne)uspehe. Nova vednost pa premešča družbeno moč. Podatkovna podjetja, ki imajo podatke – metaforično imenovani »novo gorivo« (angl. »Data is the new

oil!«) kot nafta in premog v industrijski dobi –, to moč delijo odplačno, najboljšemu ponudniku. Podatki niso razumljeni kot javno dobro, ampak so privatizirani. Podatkovna podjetja imajo zato veliko večjo družbeno moč. Dvojica oblasti in vednosti se tako spreminja v številnih domenah znotraj formalnega in neformalnega družbenega nadzora, zato v nadaljevanju prikažemo različne domene neformalnega in formalnega družbenega nadzora, kjer veliko podatkovje in algoritmi izzivajo spremembe.

4 Algoritmi vsakodnevnega življenja

Skrita diskriminacija algoritmičnega delovanja se kaže pri vsakodnevnih rutinah slehernika. Študentka MBA je aprila 2016 v iskalniku Google iskala »neprofesionalne pričeske za delo« in rezultati iskanja so ji ponudili temnopolte ženske z naravno afropričesko, medtem ko je iskanje »profesionalnih pričesk« pokazalo pretežno ženske bele polti (Leigh, 2016). Različni profesionalni in neprofesionalni slogi pričesk niso bili toliko različni, kolikor je bila različna barva kože. Podobno nesorazmerje je bilo mogoče prepoznati v primeru prvega lepotnega tekmovanja, v katerem so bili (raz)soodniki lepote tekmujočih algoritmi (Levin, 2016). Ti naj bi uporabljali objektivne parametre za izračun lepote, kot so na primer obrazna simetrija. Zgodilo pa se je, da računalniki med najlepših deset tekmovalk in tekmovalcev niso izbrali niti enega temnopoltega tekmovalca ali temnopolte tekmovalke – v glavnem le belce. Pri tem je pomembno, da računalničarji, ki so gradili algoritem, tega niso zasnovali tako, da bi dajal prednost beli polti ali da bi slednjo označevala večja stopnja lepote v primerjavi z drugo poltjo. A »nevtralni« podatki so na koncu kljub temu privedli do tega, da so robotski sodniki prišli do odločitve, ki je očitno diskriminatorna.

Navedeni primeri so manj škodljivi in manj usodni za družbeni položaj in pravice posameznika: nekdo zaradi tega, ker ni zmagal na lepotnem tekmovanju ali ker je dobil slabo priporočilo o pričeski na Googlu, ni utrpel večje škode. Vendarle pa ima pretirano zanašanje na takšne avtomatizirane odločevalske sisteme usodnejše reperkusije v drugih družbenih domenah. Raziskovalci so že dokazali spolno pristranost Googlovih algoritmov pri ponujanju oglasov za zaposlitve – oglase za bolj prestižne službe prejemajo moški uporabniki iskalnika v večji meri kot ženske (Sweeney, 2013). Podobno usodnejše reperkusije, kar pojasnjujemo v nadaljevanju, so imele napačne novice, moderirane z algoritmi, in algoritmično tarčno naslavljanje volivcev po spletnih družbenih omrežjih, ki so pomembno vplivali na izid ameriških volitev v letu 2016.

5 Algoritmi v demokratičnem procesu

V politični domeni algoritmi izkrivljajo »normalno« delovanje demokratičnega procesa. Skupina avtorjev Helbing et al. (2017) se v članku *Will Democracy Survive Big Data and Artificial Intelligence?* v reviji *Scientific American* sprašuje, ali veliko podatkovje vodi v totalitarizem. Denimo, pri izvedbi volitev kot osrednjega demokratičnega mehanizma imata veliko podatkovje in algoritmčno napovedovanje moč, da spremenita izid volitev, torej začrtata smer prihodnjega družbenega razvoja. Težava je, da v nasprotju s preteklostjo, ko so bile javnomnenjske raziskave izvedene na vzorcih populacije in vnaprej objavljene ter dostopne vsem, algoritmi uživajo pravno zaščito – plašč pravic intelektualne lastnine. To pomeni, da jih ni mogoče pregledovati. Krepijo bogato manjšino, ki lahko najame najboljša podatkovna podjetja in se skriva z instrumentarijem prava intelektualne lastnine. Za ponazoritev omenjamo primer predsedniških volitev svetovnega hegemonu.

Tik pred predsedniškimi volitvami v ZDA v letu 2016 so lažne novice, kot je bil članek, ki je navajal, da je zmagovalca Trumpa javno podprl kar papež, zakročile po spletnih družbenih omrežjih (Sherwood, 2016). Podobno je na preveliko moč algoritmov pokazal primer perpetuiranja lažnih sporočil v podporo Trumpu, kar naj bi omogočali zasluzkarski mladi na Balkanu. Makedonska mladina je zgradila posebno »domačo obrt« za proizvodnjo Trumpu naklonjenih spletnih strani z lažnimi vsebinami, da bi pridobili nekaj oglaševalskega denarja, obljubljenega za primere »viralnih« zgodb (Silverman in Alexander, 2016). Njihove lažne novice so bile lahko uspešne le, če jim je uspelo zavesti uporabnike, da gre za »pomembne novice«, z večanjem števila ogledov pa so jih kot takšne prepoznali tudi algoritmi v iskalnikih, ki so pomembno prispevali k njihovemu razširjanju. Po tretji, težko preverljivi razlagi naj bi imel internet veliko vlogo pri Trumpovem uspehu, ker je učinkovito angažiral naročene uporabniške klike na plačljivih »klik farmah« v Aziji (Casilli, 2016). Te so sestavljene iz digitalnih tovarn plačljivih všečkov, retvitov ali lažnih spletnih strani, ki naj izboljšajo priljubljenost v največjih spletnih iskalnikih. Torej, »digitalne znojilnice« (angl. *sweatshops*), ustreznice tekstilnih (Badalič, 2010), so v državah globalnega juga prehitile demokratski algoritem z imenom Ada. Po četrti razlagi je za poraz demokratske kandidatke krivo pretirano zaupanje demokratskih podatkovnih ekspertov v lasten algoritem »Ada« – »nevidno roko predvolilne strategije« –, ki naj bi ga po prvotnih načrtih zmagoslavno razkrili javnosti po volitvah. Ada je priporočala, kdaj in kam usmeriti kandidatko ter bataljon njenih namestnikov, kje in kdaj reklamirati oglase po televiziji in kdaj je bolje molčati (Wagner, 2016). Vendarle pa Ada ni analizirala vseh podatkov, posebno ne tistih, ki niso digitalno aktivni, podcenila je moč podeželskih volivcev v revnejših industrijskih državah severovzhoda (t. i. *Rust Belt states*) (Wagner, 2016).

Predsedniške volitve v ZDA v letu 2016 so tako javnosti dostopen primer, ki je razkril družbeni kapital podatkovne analitike in njeno dejansko moč, pa tudi zanesljivost in varnost podatkov. Za raven demokratičnega ustroja družbe je ta moč algoritmov pomembna, ker imajo vlogo metamedijev, čeprav so uporabljeni na domnevno nevtralnih digitalnih platformah. Ker algoritmi spletnih družbenih omrežij delujejo tako, da uporabnike razvrščajo in filtrirajo v »mnenjske balone«, posredno vplivajo na osrednjo demokratično pravico do svobode mišljenja in izmenjave mnenj.

6 Algoritmi kot regulatorji svobode izražanja

Moč algoritmčnega širjenja novic kaže pravno-politične in upravljalne (angl. *governance*) spremembe, ki segajo globoko v procese demokratičnega odločanja in sistemov zavor ter ravnovesij. Nemoč neodvisnih medijev – »četrtje veje oblasti«, kot jo je opisal Thomas Carlyle leta 1841 z nanašanjem na novinarsko galerijo v angleškem parlamentu – je razkril »uredniški« spor med Facebookom na eni ter norveškim osrednjim dnevnikom in norveško prvo ministrico na drugi strani. Časopis *Aftenposten* je septembra 2016 objavil fotografije, ki so »spremenile potek vojskovanja« (Hansen, 2016). Med njimi je bila tudi fotografija 9-letne Kim Phuc, ki gola in požgana teče pred napalmskim napadom v Vietnamu leta 1972. Fotografija, ki je »pretresla ameriško vest« v času vojne v Vietnamu in pomagala končati ameriško invazijo, je bila odstranjena z *Aftenposten*ovega profila na Facebooku z razlago, da gre za zlorabo otrok, ker so na sliki vidne tudi genitalije 9-letne Kim. Glavni in odgovorni urednik se je uprl cenzuri Facebooka in na naslovnici *Aftenpostna* je izšla navedena fotografija, skupaj s pozivom Marku Zuckerbergu, glavnemu izvršnemu direktorju podjetja Facebook, naj še enkrat presodi cenzuro in se zaze vase glede svojega metauredniškega ravnanja (Hansen, 2016). Facebook se je odzval z razlago, da priznava, da je fotografija »ikonična«, ampak da je algoritme težko naučiti razlikovati med golimi otroki v enem primeru od golih otrok v drugih primerih. Zato so navedeno fotografijo odstranili. Razlaga je spodbudila premierko Norveške, da je na svojem profilu na Facebooku še sama objavila fotografijo 9-letne Kim. Tudi ta je bila odstranjena z enakim pojasnilom. Spletno družbeno omrežje zanika vlogo urednika, ker se izogiba obveznostim, ki veljajo za uredniško moderirane vsebine.

Na to, da je nevarno algoritmom podeliti preveliko moč pri reguliranju meje med svobodo izražanja in njeno zlorabo, kaže tudi primer Microsoftove virtualne asistentke Tay v letu 2016, ki se je zelo hitro naučila jezika interneta: v 48 urah je postala rasistična promotorka in je začela širiti neonacistične poglede po Twitterju. Podoben spodrsrljaj se je zgodil tudi Facebooku, ki je odslovil urednike novic na spletnem druž-

benem omrežju, algoritem, ki jih je nadomestil, pa je začel po 24 urah kot glavne novice promovirati lažne in vulgarne zgodbe (Newitz, 2016).

Meje svobode izražanja v sodobni družbi tako posredno določajo algoritmi, kot kaže primer Facebookove cenzure – ustanovitelj podatkovnega podjetja je dal lekcijo premieri demokratične države. Kaj se spreminja s tem, ko številne družbene podсистeme urejamo računalniško in preveč zaupamo moči algoritmov?

7 Algoritmčni kapitalizem – algokracija

Način delovanja nadzorstvenega kapitalizma se spreminja v smeri večje avtomatizacije osrednjega mehanizma – borze in trgovanja z vrednostnimi papirji. Največji *hedge* skladi nadomeščajo zaposlene s programi umetne inteligence. Podjetje Preqin, ki skrbi za upravljanje 1.360 *hedge* skladov s 197 milijardami dolarjev premoženja, sprejema odločitve o trgovanju z uporabo računalniških modelov. Če so bili v preteklosti to statični modeli, je zdaj govor o bitki med »globokim učenjem«, »evolucijskim računanjem« in »nevralnimi mrežami«, ki posnemajo nevrnske možganske povezave. Ideja algoritmčne družbe je »videti stvari, še preden se zgodijo«, in to na finančnem področju pomeni večjo akumulacijo tistim z boljšo napovedno analitiko.

Algoritmčna podatkovna podjetja izpostavljajo vprašanje primernosti več pravnih režimov: varstvo konkurence, varstvo osebnih podatkov, davčno, kazensko in policijsko pravo. Miller (v Solon, 2016) tako navaja, da od vsakega dolarja, ki se zapravi za oglaševanje, samo Facebook in Google (»nevrnalni pomožni podjetji«) prejmeta tri četrtine te vrednosti. McChesney (v Solon, 2016) zato navaja, da velike družbe niso le grožnja demokraciji, temveč tudi kapitalizmu.

Algoritmi podpirajo celoten finančni sektor, od katerega je »financilizirana« družba popolnoma odvisna. Algoritmčne napovedi ne določajo »samo« posameznikovih življenjskih možnosti, npr. pri odločanju o kreditni sposobnosti za nakup stanovanja, temveč celo delovanje večjih svetovnih borz temelji na algoritmčnih napovedih. Visokofrekvenčno trgovanje med Čikagom in New Yorkom je prispevalo h gradnji novih podatkovnih povezav za izboljšanje hitrosti posredovanja podatkov med mestoma.

Težavnost vseh napovednih algoritmov je, da preveliko zaupanje in odvisnost od kvantificiranega odločanja izrinjata, ne samo dopolnjujeta, etično in moralno presojo (Marks et al., 2015; Helbing et al., 2017). Doslej človeško delo se tako standardizira, da ga bodo lahko opravljali kar roboti. Iz tega

Sample sklepa, da vznikla »odvečni razred« (Sample, 2016), drugi avtorji pa smiselno podobno menijo, da nastaja »podelavska družba« (Srncic in Williams, 2015).

Ko se torej sprašujemo, kdo (nam) vlada, vidimo, da gre za sprego (nekaterih) vlad in korporacij. Če je Eisenhower govoril o »vojaško-industrijskem kompleksu«, ga je danes treba parafrazirati – gre za »nadzorstveno-industrijski kompleks« (Ball in Snider, 2013). Ko so podatki postali nova nafta, se je svet podredil diktaturi podatkov. Grožnja demokraciji se kaže v tem, da jo nadomešča »algokracija« – vladavina algoritmov (Morozov, 2013).

Vladarji sveta postajajo podatkovna podjetja, države, ki z algoritmi vladajo svetu, oziroma sprege obojih, kadar so razlike med njima zabrisane. To so podjetja, kot je Uber, največje taksi podjetje na svetu, ki nima v lasti niti enega vozila; podjetje Airbnb, ponudnik namestitvev, ki nima v lasti nobene nepremičnine; Facebook kot posrednik novic, ki ne ustvarja vsebine; filmske hiše, ki nimajo v lasti nobenega kinematografa (npr. Netflix); prodajalci programske opreme, ki ne pišejo aplikacij (npr. Apple z App Store ali Google z Google Play).

Schneier (2006) zato govori o novem digitalnem fevdalizmu, Morozov (2014) tudi o (ponovnem) »koncu politike«.

Z vidika upravljanja družbe je to pomembno, ker smo priča odstranitvi subjekta iz procesov odločanja, in to povsod, kjer obstaja strah, da bi lahko prišlo do sistemsko neželjenih odločitev. Če je industrijska revolucija v cilju povečati proizvodnjo standardizirala delo na enake enote – kot temelj »fordistične družbe« – in je nato proces »mcdonaldizacije« (Ritzer, 2007) dodatno standardiziral delovni proces na preproste dovolj majhne enote tako, da je bilo mogoče delavce hitro menjati iz dneva v dan in jih popolnoma prekarizirati, smo danes priča novemu koraku v to smer. Sistem bo popolnoma učinkovit le, če bo subjekt – mesto negotovosti in potencialno mesto upora – popolnoma odstranjen iz odločevalskih procesov. V tem smislu je konec politične subjektivitete posameznika. Po novem lahko politiko določajo algoritmi z branjem razpoložnja prebivalstva (angl. *sentiment analysis*) (Pang in Lee, 2008). Ta analiza pa ni pasivna, ampak mogoča intervencije: razpoložnje prebivalstva je mogoče spreminjati in poljubno manipulirati, kot je pokazal eksperiment s slabim milijonom uporabnikov Facebooka (Kramer, Guillory in Hancock, 2014). V takšnem sistemu podatkovni lordi lahko učinkovito zatrejo razvoj alternativnih idej in poljubno dozirajo vsebino posredniške demokracije.

8 Algoritmčna policija

Analiza velikega podatkovja z napovednimi algoritmi je že postalo orodje delovanja obveščevalnih služb in varnostnih organov ter sredstvo kriminalitetne politike (McCulloch in Wilson, 2015; Perry, McInnis, Price, Smith in Hollywood, 2013). Napovedni policijski računalniški programi, kot je *PredPol* ali IBM-ov *Blue Crush*, izdelajo verjetnostna poročila o prihodnji kriminaliteti. Program za vizualizacijo napovedi kriminalitete podjetja Hitachi bodo kmalu uporabljala številna ameriška mesta (Captain, 2015): »Človek preprosto ne more obvladati več deset ali več 100 spremenljivk, ki lahko vplivajo na kriminaliteto, kot so vreme, objave na družbenih omrežjih, bližina šol, železniških postaj, podatki iz strelnih senzorjev, klici 911.«

Program *TrapWire*, ki je namenjen izdelovanju ocen tveganj za posamezne potnike – potencialne teroriste (Trapwire, 2017), kot je razkril WikiLeaks leta 2012 (Shane, 2012) – podatke pridobi iz videonadzornih sistemov javnega prostora, okrepjenih s programi za prepoznavanje obrazov, in jih primerja s podatki iz različnih policijskih podatkovnih zbirk. Enaka podatkovna analitika deluje pri izdelavi seznamov ljudi, ki jim je prepovedano leteti (angl. »no-fly« lists). Programi vključujejo raznolike podatke, katerih vsebina ni v celoti znana, gotovo pa je, da vključujejo vse od objav na spletnih družbenih omrežjih do profiliranja glede na ogleda na Youtubu, tudi analize obiskov spletnih strani (Goede in Sullivan, 2016). Programi, kot je npr. *SentiStrength*, lahko merijo tudi čustvena stanja ljudi (angl. *emotion analysis techniques*) (*SentiStrength*, 2017). Za takšen nadzor spletnih družbenih omrežij in brskanje po podatkih za ugotavljanje stališč prebivalstva o poljubnih vprašanih (angl. *opinion mining*) se uporablja oznaka »napovedno policijsko delo« (angl. *predictive policing*).

»Napovedno policijsko delo« je anglo-ameriškega izvora in Rand Corporation ga opredeljuje kot »uporaba analitičnih tehnik – posebej kvantitativnih – za identifikacijo verjetnih tarč policijske intervencije, kriminalitetne prevencije ali preiskovanja kaznivih dejanj s statističnimi napovedmi« (Perry et al., 2013: xiii). Cilj je s kriminalitetnimi verjetnostnimi poročili kriminaliteto razumeti enako kot vremenska služba, ki izdaja napovedi pred nevihto (Goode, 2011). Napovedi sestavljata dva elementa: 1) napovedni model, ki z algoritmom identificira možnosti povečanega tveganja pred kriminaliteto, in 2) povezane strategije za spopadanje s tem tveganjem in/ali za njegovo zmanjševanje (Ridgeway, 2013; Beck in McCue, 2009). Ideja je, da podatkovna napovedna analitika omogoča izdelavo natančnejših napovedi od tradicionalne analize kriminalitete (Saunders, Hunt in Hollywood, 2016; Berk in Bleich, 2013).

Razvojno gledano je napovedno policijsko delo nova faza oblike »policijskega dela, temelječega na vročih točkah« (angl.

hot spots policing) (Eman, Györkös, Lukman in Meško, 2013). Če se je ta usmerjala na žarišča kriminalitete v urbanih predelih, naj bi bili algoritmčno podprti sistemi manj statični upravljaljski sistemi, ki izračunavajo napovedi o tem, kje se bo posamično kaznivo dejanje izbranega dne zgodilo v realnem času, s takojšnjimi »podatki za ukrepanje« (angl. *actionable data*). Priljubljeni policijski program *PredPol*, denimo, oglašujejo kot program, ki je »več kot *hot spot policing*«, ker ne uporablja le GIS-mapiranja, temveč pomaga varnostnim organom napovedati in preprečiti kriminaliteto z »na dokazih temelječo intervencijo« (angl. *evidence-based intervention*) (*PredPol*, 2017).

Ideja napovednega policijskega dela je poiskati »iglo v kupu sena« (angl. *needle-in-a-haystack problem*). Kritiki dodajajo, da več sena na kupu ne bo olajšalo iskanja igle: bolje bi bilo postaviti ljudi na čelo preiskovanja potencialnih kriminalnih načrtov in jim prepustiti vodenje računalnikov, namesto da se slednjim daje glavno vlogo in sledi njihovim verjetnostnim izračunom, koga in kdaj preiskovati (Schneier, 2006). Več zbranih podatkov, npr. o potnikih v Direktivi (EU) 2016/681 o uporabi podatkov iz evidence podatkov o potnikih (PNR) za preprečevanje, odkrivanje, preiskovanje in pregon terorističnih in hudih kaznivih dejanj (2016), bo zato težko pomagalo poiskati »speče teroriste« (Završnik, 2015).

Primeri napovednega policijskega dela vključujejo, denimo, program londonske policije, ki v novi generaciji policijskega dela v skupnosti uporablja programsko orodje, ki ga proizvajalci imenujejo »orodje za sistemsko optimizacijo«: spremlja 30 virov informacij (npr. bloge, 3,3 milijona tvtov na dan in druga spletna družbena omrežja), jih združuje v skupine, zaznava razporejenosti državljanov in identificira vplivne posameznike v skupnosti (Wood, 2014). Iz objav uporabnikov razbira skupne teme in ugotavlja razporejenosti ob teh temah. Če se nezadovoljstvo nevarno stopnjuje v nered, policija ravna proaktivno in opravlja razgovore z občani (Kelion, 2014).

Podatkovna analitika je posebno primerna za nadzor nad delovanjem finančnih transakcij in preprečevanje finančne kriminalitete. Ameriška komisija za trg vrednostnih papirjev in nadzor nad poslovanjem z njimi (*U.S. Securities and Exchange Commission*) pregleduje veliko večje število podatkov svetovalnih podjetij in uporablja napovedno analitiko, da bi zaznala opozorilne znake zelo verjetne kršitve. Ko pridejo v podjetje, že točno vedo, kam naj se usmeri preiskava (Skinner, 2014). Nadzorne institucije lahko pregledajo celotne nize podatkov za več let, in ne samo za naključno izbrane dneve ali mesece, kot je bilo v preteklosti.

Pri napovedovanju kriminalitete se je algoritmčna analiza usmerila tudi v telo. Xiaolin Wu in Xi Zhang (2016), avtorja algoritma za analizo fotografij obrazov, zatrjujejo, da je mogoče na podlagi obraznih potez avtomatizirano pri-

pisati osebi stopnjo »kriminalnosti«. Algoritmčno analizo Lombrosovega tipa sta opravila na 1.856 ljudeh, od katerih je bila polovica obsojencev, potem pa sta opazovala, iz katerih obraznih delov bi lahko sklepali na kriminalnost. Ugotovila sta, da kriminalnost napovedujejo oblika/zaobljenost ustnic, razdalja med notranjima kotoma očesa ter kot med nosom in usti. Podobno usmerjena je uporaba velikega podatkovja kot detektorja laži. Z uporabo videoposnetkov s kazenskih sojenj so raziskovalci razvili algoritem, ki lahko razbere laž iz specifičnih kretenj in obrazne mimike. Če človek le s težka spremlja več kot deset neverbalnih znakov v komunikaciji, računalnik lahko spremlja načeloma neomejeno količino obraznih premikov, tudi spremembe v srčnem utripu in nihanja v temperaturi, ki odražajo spremembe v pretoku krvi. Raziskovalci so ugotovili nekaj prevladujočih znakov laganja, kot so grimase s celim obrazom (pri ljudeh, ki lažejo, so te navzoče v 30 %, pri preostalih le v 10 %), očesni stik (pri ljudeh, ki lažejo, neposreden stik z izpraševalcem v 70 %, pri preostalih v 60 %), burna gestikulacija ali pogostejša uporaba besednih mašil.

Napovedovanje prihodnjega zločina z napovedno analitiko obsega osredotočanje na osebe, prostore ali predmete. Denimo, policijski »vroči seznam« v Čikagu (angl. *Heat-list* ali *Strategic Subject List*) (Statewatch, 2014; Saunders et al., 2016) uporablja policijske podatke za izdelavo indeksa približno 400 ljudi, ki so najverjetneje vključeni v nasilno kriminaliteto. To niso nujno ljudje, ki so v preteklosti storili kaznivo dejanje, ampak bolj tisti, ki imajo povezave ali se družijo s tistimi, ki so bili storilci kaznivih dejanj. Napovedovanje kriminalitete je mogoče s ciljanjem *krajev* (angl. *crime mapping* (Eman et al., 2013)) in *predmetov*. Zadnje je v rabi pri specifičnih oblikah kriminalitete: a) za sledenje denarju (npr. *EU-US Terrorist Finance Tracking Program* – TFTP poteka za mednarodni transfer denarja, ki je posredovan Ministrstvu za finance ZDA (*US Treasury*) za analizo in izdelavo ocene tveganja), b) za sledenje orožju (npr. Interpol uporablja analitiko velikega podatkovja, imenovano *Odyssey*, za sledenje uporabi orožja in streliva (Ward, 2014)) in c) za sledenje prepovedanemu gradivu (npr. Interpolova mednarodna zbirka posnetkov spolnega izkoriščanja otrok omogoča identifikacijo žrtev z napredno obdelavo gradiva – tj. avtomatizirano analizo pohištva ali zaves v ozadju fotografij, zvoka v ozadju avdiovizualnih posnetkov (Plesničar M. in Klančnik, 2015)).

9 Algoritmčna kazenska sodišča

Sistemi odločanja, ki temeljijo na računalniški pomoči, že pomagajo sodiščem in drugim pravosodnim organom v fazi predkazenskega postopka, v postopkih izbire in odmere kazenske sankcije ali v fazi odločanja o pogojnem odpustu.

Algoritmčno napovedovanje v fazi odločanja o omejevalnih ukrepih je bilo preizkušeno v raziskavi (Kleinberg, Lakkaraju, Leskovec, Ludwig in Mullainathan, 2017). V prispevku *Zakaj se sodniki motijo?* je Leskovec (Leskovec, 2015) prikazal modeliranje računalniškega odločanja o izrekanju varščine v ZDA, ki je temeljilo na: 1) podatkih 360.000 primerov odločanja o varščini zvezne države Kentucky, kjer sodniki ob plačilu varščine izpustijo na prostost povprečno 73 % obtožencev, od tega pa jih nato 17 % ponovi kaznivo dejanje ali se izmika sojenju, in 2) zveznih podatkih presojanja o varščini o milijonu kazenskih zadev. Neljuba dogodka – povratništvo in izmikanje sodišču – sta bila opredeljena kot posledica slabega predvidevanja sodnikov: če bi ti domnevali, da bo prišlo do enega od teh dogodkov, ne bi spustili obsojenca na prostost ob plačilu varščine. Algoritmčna obdelava pripornih zadev je temeljila na 40 objektivnih značilnostih vsake zadeve, kot so: starost obtoženca ob prvi aretaciji, resnost kaznivega dejanja, številno zapornih nalogov v preteklosti, predkaznovanost, število primerov družinskega nasilja, ali gre za prvo aretacijo obtoženca. Cilj je bil izdelati napovedni model, ki bi bil boljši od povprečja sodniških odločitev: če sodnikom v Kentuckyju ne uspe pravilno napovedati vedenja obtožencev v 17 % – ko obtoženec ponovi dejanje in/ali se izmika sodišču –, ali lahko algoritem ob enaki stopnji izpuščenih ob plačilu varščine doseže boljši rezultat in zmanjša število »neljubih dogodkov«? Raziskava je hipotezo potrdila: ob vsakem izbranem odstotku izpuščenih osumlencev je računalnik dosegel nižjo stopnjo povratništva oziroma izmikanja sodišču. Vprašanje, ki se ob tem zastavlja, je, ali sodnik upošteva kakšne druge parametre, ki pomembno vplivajo na končno odločitev. V tem primeru bi te dodatne parametre lahko upošteval tudi samoučeči se algoritem, ki bi z razvojem upošteval vedno večje število parametrov. A tudi ta bi bil še vedno »zaklenjen« v pretekle odločitve in bi prezrl robne primere ter potrjeval kritiko algoritmčnega odločanja o »zачaranem krogu« (o tem več v nadaljnjem besedilu).

Algoritmi lahko pomagajo pri zgodnjih ocenah sodnega primera, omogočajo napovedovanje izidov pravnih problemov in končnih postopkov (Ashley in Brüninghaus, 2006). Bili so že testirani za napovedovanje izida sodnih primerov najvišjih sodišč, tj. vrhovnega sodišča ZDA (Kravets, 2014), in sicer s 70-odstotno pravilno napovedjo izida (razveljavitve odločitve nižjega sodišča), in Evropskega sodišča za človekove pravice (Aletras, Tsarapatsanis, Preoțiu-Pietro in Lamos, 2016), kjer so raziskovalci izdelali modele z 79-odstotno zmoglostjo napovedovanja sodniških odločitev (analizirane so bile odločitve, ki so se nanašale na kršitve 3. (Prepoved mučenja), 6. (Pravica do poštenega sojenja) in 8. člena (Pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja) Evropske konvencije o človekovih pravicah (Svet Evrope, 1994)).

Postopki odločanja o kazenski sankciji z uporabo algoritmov so doživeli največji razvoj. T. i. »na dokazih temelječe kaznovanje« (angl. *evidence-based sentencing*) (Starr, 2013) ima velik vpliv zaradi siceršnjega anglo-ameriškega usmerjanja sodniške proste presoje v postopkih odločanja o sankciji s kaznovalnimi smernicami. V ZDA že v polovici zveznih držav komisije za odločanje o pogojnih odpustih uporabljajo sisteme, ki izračunavajo, kakšna je verjetnost, da bo pogojno odpuščen v naslednjih dveh letih prekršil pogoje pogojnega odpusta in ponovil dejanje. Takšna ureditev je primerna, če zmanjšuje razlike med sodišči in vodi do boljše obrazložitve izbire in odmere sankcije, ni pa primerna, če gre za oblikatorno vezanost sodnika na takšne vnaprej določene parametre izračunov. Značilen primer uporabe velikega podatkovja in podatkovne analitike za napovedovanje povratništva pogojno odpuščenih uporablja probacijska služba v Filadelfiji (ZDA). Služba ima 295 uslužbencev, ki povprečno nadzirajo skoraj 50.000 posameznikov. Algoritem vnaprej izračuna, za katere od njih je verjetneje, da bodo v prihodnjih dveh letih ponovili kaznivo dejanje. Za vsako izpuščeno osebo – preden ta odide iz zapora – izračunajo oceno tveganja (nizko, srednje ali visoko tveganje), od katere je odvisna intenzivnost probacijskega nadzora: nadzorniki, ki so jim bili dodeljeni posamezniki z nizkim tveganjem, nadzorujejo do 400 odpuščenih, medtem ko tisti, ki so jim bili dodeljeni posamezniki z visokim tveganjem povratništva, le 50. Statistični model napovedovanja je bil sprva zasnovan na 100.000 rešenih primerih in 36 napovednih dejavnikih (npr. starost in spol storilca, soseska kaznivega dejanja in bivanja, predkaznovanost), pozneje pa so uporabili podatke iz več kot 50-letne kazenske statistike. Za specifična kazniva dejanja so dodali dodatna merila, da bi algoritem naučili napovedati specifično vedenje. Rezultati so tako pokazali, da so že storjena kazniva dejanja slab kazalnik prihodnjih prestopkov. Večjo napovedno vrednost imajo starost in spol ob storitvi prvega kaznivega dejanja ter časovni intervali med prvim in nadaljnjimi prestopki.

10 Negativni učinki algoritmčnega nadzorstva

Veliko podatkovje je lahko slepo orodje, ki ne vidi konteksta in nians. To se občasno pokaže ob analizi delovanja izbranih algoritmov, uporabljenih v pravosodju, kar je dokazala ProPublica (Angwin et al., 2016). Pokaže se ob slabih predvolilnih izračunih, npr. kar kaže primer algoritma Ada demokratske predsedniške kandidatke v letu 2016 (Lohr in Singer, 2016), napačnih napovedih pandemij z Google Trend Flu (Lazer, Kennedy, King in Vespignani, 2014) ali takrat, ko Facebookovi algoritmi odstranijo fotografijo, nagrajeno s Pulitzerjevo nagrado (Hansen, 2016). Kritične podatkovne študije (angl. *critical data studies*) opozarjajo na epistemološko naivnost uporabe algoritmov v družbenih sistemih

(Barocas in Selbst, 2014; Aradau in Blanke, 2015), pri čemer izhajajo iz politične kritike statistike in odstiranja moči, ki jo ima ta pri upravljanju družbe (Desrosières, 2002). Pri odzivanju na kriminaliteto so analize specifičnih programov velikega podatkovja pokazale diskriminacijo oseb, ki živijo na določenem geografskem območju, ali rasno pristranskost sistemov za napovedovanje povratništva pogojno obsojenih (Angwin et al., 2016).

Negativni učinki se kažejo tudi zaradi napačnih zadetkov (angl. *false positives*). Če je na primer 80 % ljudi, ki živijo pod poštno številko 1.000, vključenih v kriminalne dejavnosti, to ne pomeni, da je konkretna oseba tudi vključena vanje. Napačni zadetki, ki v industrijski domeni, denimo pri oglaševanju, nimajo učinka na človekove pravice, v boju zoper kriminaliteto zelo pomembno kršijo posameznikove pravice, npr. pravico do zasebnosti ali svobodnega gibanja pri »no-fly« seznamih letalskih družb (Goede in Sullivan, 2016).

Netransparentnost osnovnih parametrov odločanja je ključna pri avtomatiziranih sistemih odločanja v pravosodju. ProPublica, ki je analizirala algoritem za pogojno odpuščene, ni imela dostopa do algoritma zaradi pravne zaščite algoritma s pravicami intelektualne lastnine (Angwin et al., 2016).

Varstvo osebnih podatkov in zasebnosti je ključen negativen učinek algoritmčnega nadzorstva. Na to so opozorili številni mednarodni nadzorni organi, ki se ukvarjajo z varovanjem zasebnosti. Delovna skupina iz 29. člena v *Izjavi o učinkih razvoja velikega podatkovja na zaščito posameznikov pri obdelovanju njihovih osebnih podatkov v EU* (Delovna skupina iz 29. člena, 2014) opozarja, da bo osebne podatke s podatkovnim rudarjenjem in samoučečimi se algoritmi mogoče pridobiti tudi iz na videz anonimnih podatkov. Podobno je bila na 36. Mednarodni konferenci informacijskih pooblaščenec sprejeta *Resolucija o velikem podatkovju* (International Conference of Data Protection & Privacy Commissioners, 2014). Mednarodna delovna skupina o varstvu podatkov v telekomunikacijah je v dokumentu *Veliko podatkovje in zasebnost: Načela zasebnosti pod pritiskom analitike velikega podatkovja* (International Working Group on Data Protection in Telecommunications, 2014) opozorila na več izzivov: 1) nevarnost podatkovnega maksimiranja (*vis-à-vis* temeljnemu načelu minimiziranja, ki velja v režimu varstva osebnih podatkov), 2) pomanjkanje transparentnosti, 3) združevanje podatkov, ki lahko odkrije kategorijo posebno občutljivih osebnih podatkov, 4) tveganje reidentifikacije, 5) varnostne implikacije, 6) težavnost povezanih z nepravilnimi podatki, 7) nesorazmerje moči, 8) podatkovni determinizem in diskriminacija, 9) zastraševalni učinek na pravice (angl. *Chilling effect*), 10) ustvarjanje »mnenjskih balonov« in »eho soban« (angl. *Echo chambers*) pri personaliziranih storitvah.

Varstvo pred družbenim sortiranjem je naslednji učinek velikega podatkovja. Avtomatizirano odločanje in zmanjševanje diskrecijske pravice odločevalcev hitro posežeta v pravico do zakonitega pravnega postopka (angl. *due process*) (Lyon, 2014: 8). Upravni postopki pred organi, pristojnimi za izvrševanje kazenskih sankcij, se zaradi avtomatizacije spreminjajo v smeri »opuščanja diskrecijskega modela administrativnega prava« (Citron in Pasquale, 2014). Zakonit pravni postopek pomeni, da morajo imeti državljani pravico podvomiti o avtomatiziranih odločitvah, ampak pogosto se zgodi, da se sploh ne zavedajo, da je bila odločitev o njihovih pravicah sprejeta na podlagi določenih podatkov, niti ne vedo, kakšni podatki so bili podlaga odločitve o njihovih pravicah (posebno opazno v domeni bančništva in zavarovalništva).

Samouresničujejo se prerokbe in nastanek začaranega kroga sta naslednji posledici algoritmičnih napovedi. V domeni družbenega nadzorstva to pomeni, da so »tvegane« skupine bolj pod nadzorom, a ker so bolj nadzorovane, se pri njih odkrije več kaznivih dejanj in so posledično tudi v prihodnosti bolj nadzorovane. Primer tega so napovedni policijski programi, ki so rasno pristranski in krepijo nadzor nad že tako depriviligiranimi (angl. *overpolicing*).

Težave so sodni primeri, ki izstopajo iz povprečja. Robne primere oziroma slepe pege algoritmičnega sistema lahko prepozna le človeški odločevalec, saj gre v osnovi za vrednotna tehtanja. Argument zagovornikov velikega podatkovja je, da samoučeči se algoritmi to že v naslednjem primeru prepoznajo sami. To vodi v zaostajanje *ad infinitum* — pri pravnem odločanju lahko vedno nastopi nova okoliščina primera in to kot »novo« opredeli človeška presoja, ki v bistvenem obrne izid presoje primera.

Predsodki, ki jih imajo ljudje, so lahko v napovedni model integrirani hote ali nehote. Algoritem se lahko prek obvodov dokoplje tudi do podatkov, ki so izrecno prepovedani (npr. odločanje na podlagi rase, spola, etnične pripadnosti).

Pretirana uporaba podatkov lahko še krepí predsodke. Če, denimo, podatkovni posrednik v podatkovni zbirki najemnikov označi tiste, ki jim je banka zavrnila kredit, ker živijo v predelu, ki velja za finančno tvegane (angl. *red lining*), ta podatkovna zbirka pa je del podatkov, ki jih analizira algoritem za zaposlovanje in pregledovanje prijaviteljev za službo, bodo rezultati najema delavcev zelo verjetno rasno pristranski. Vendarle pa bo pozneje razloge za to skoraj nemogoče rekonstruirati.

Domneva nedolžnosti kot regulator uporabe sredstev fizičnega prisiljevanja v kazenskem postopku pade, če je dejavnost policije preveč vodena po ocenah preteklih podat-

kov, npr. če že sama pripadnost družbeni skupini – znani po večji nasilnosti – zadostuje za povečan nadzor konkretnega posameznika. Marks et al. (2015) v poročilu *Avtomatizirana pravičnost?* ugotavljajo, da matematični analitični postopki brišejo meje med nedolžnimi, osumljenimi, obtoženimi, obsojenimi, meje začetka in konca postopka kazenskopravnega odzivanja na kriminaliteto in meje med zbiranjem dokazov, testiranjem njihove vrednosti, razsojanja in kaznovanja. Njihova ključna ugotovitev je, da tovrstni postopki minimizirajo človeški vpliv in kršijo načelo dolžnega ravnanja (angl. *due process*) (Marks et al., 2015).

11 Kako omejiti algoritmični nadzor?

V prispevku so opisane številne domene, v katerih imajo algoritmi negativen učinek. Tako poskuša prispevek zaočkrožiti metapripoved o algoritmični družbi, tj. družbi, katere bistvene odločitve se sprejemajo na podlagi velike količine podatkov in algoritmov, ki te podatke osmišljajo. Za razumevanje učinkov takšnega matematično-računskega razumevanja sveta je pomembno poznati izvor velikega podatkovja. Algoritmi so bili namreč najprej uporabljeni v industrijskem sektorju, v katerem je bil cilj povečati prodajo in izboljšati tarčno oglaševanje ter zadetke v iskalnikih (Watson, 2015). Slabo delovanje je lahko pomenilo, da dobički niso bili visoki. Ko pa so enkrat algoritmi uporabljeni za iskanje potencialnih teroristov, za odločanje o posameznikovih pravicah, odločanje o pogojnem odpustu ali omejitvi svobode gibanja, potem ima njihovo slabo delovanje, npr. v obliki napačnih zadetkov (angl. *false positives*), usodne posledice za posameznikov (pravni in dejanski) položaj.

Razvoj velikega podatkovja ima daljnosežne posledice, saj lahko pričakujemo razvoj umetne inteligence in popolne avtomatiziranosti, ki iz odločanja izpušča človeški nadzor, kar naj bi se zgodilo v novi »točki singularnosti« (Alarie, 2016). Zato je treba dvigniti zavest o tej možnosti, ki vsaj po mnenju nekaterih realno obstaja (Illing, 2017). Denimo, pri izdelavi orožja vidimo, da to ni samo avtomatizirano, torej takšno, da lahko izvaja določene funkcije na daljavo, a še vedno pod nadzorom človeka (npr. napadi z brezpilotnimi letali pomenijo le, da pilota ni na krovu), temveč so sistemi tudi avtonomni, ko v odločitvah o napadu sploh ni več človeške presoje. Policijska tehnologija se razvija v enaki smeri, npr. avtomatizirana tehnologija za zatiranje protestov, ki ima pomembne učinke za uresničevanje človekovih pravic (Crowley, 2015; McLaughlin, 2015).

Pri omejevanju negativnih učinkov algoritmičnega nadzora je treba tudi vztrajati pri posebnostih varovanja osebnih podatkov v EU. Unija namreč kljub nasprotnojočim si težnjam – držati močno varstvo pravic posameznika in hkrati omogočati

konkurenčno okolje digitalnim podjetjem – relativno bolje od drugih delov sveta varuje pravico do varstva osebnih podatkov. Kjer obstajajo etične in pravne omejitve tehnološkega razvoja, daje prednost avtonomiji in kantovskemu subjektu, kar poskuša doseči z instituti, kot je »vgrajena zasebnost« (angl. *privacy by design*), in instrumentom vnaprejšnje presoje vplivov na zasebnost (angl. *privacy impact assessment*). Etična tveganja novih tehnologij je mogoče upoštevati že pri tehnološki zasnovi.

Al-Rodhan (2014) meni, da je potrebna nova družbena pogodba 2.0. Veliko podatkovje pomaga vladam, ki imajo podatke, onemogočati razvoj alternativnih političnih idej. Primer pred Evropskim sodiščem za človekove pravice Zakharov proti Rusiji (Evropsko sodišče za človekove pravice, 2015) je to ustrezno pokazal: ruska vlada – ali katera koli druga s takšno tehnologijo – lahko z nadzorom vseh telekomunikacij nadzoruje vse posameznike, meri razpoloženje ljudi in išče (in zatre) centre politične alternative.

Algoritme je treba narediti transparentne (Pasquale, 2015). Inteligentno urejena družba mora zagotoviti, da so ključne odločitve poštene, nediskriminatorne in odprte za kritiko. Odločitve glavnih igralcev na Wall Streetu in v Silicijevi dolini, ki so zavite v tajnost in kompleksnost, so dolgo veljale za nevtralne – samo »tehnične«. Vendar so posamični primeri, ki so prišli v javnost, pokazali, da avtomatizirano presojanje ni nevtravno: uniči ugled posameznika, povzroči propad podjetja ali zamaje nacionalno ekonomijo; primer zadnjega so hitra nihanja vrednosti funta v obdobju otoškega referendumu o brexitu (angl. *flash-crash* učinkov visokofrekvenčnega oziroma algoritmčnega trgovanja) (Kamal, 2016). V računalniški kodi, zaščiteni s pravnimi pravili, sta lahko skrita aroganca in izkoriščanje. Regulatorji so šibki v primerjavi z giganti in močne interesne skupine izkoriščajo pravne režime tajnosti podatkov in intelektualne lastnine (Pasquale, 2015).

Algoritme moramo razumeti, saj so del računalniškega opismenjevanja. To ne vključuje samo pravice dostopa do izvirne kode, ampak tudi sposobnost kritike kode in njenega spreminjanja. Za upravljanje umetne inteligence (npr. samovozečih se vozil, avtonomnih orožij ali genetskih manipulacij) bo po mnenju nekaterih avtorjev treba ustanoviti posebne upravne organe na državni ravni, denimo v obliki t. i. oddelka za prihodnost (Webb, 2016).

12 Sklep

Algoritmčna družba prinaša veliko koristi, a tudi izzive in družbeno škodljive posledice. Povečuje neenakost, ruši temeljne demokratične ureditve, npr. enake možnosti, načelo delitve oblasti in načelo svobode. Priča smo izgradnji pla-

netarnega digitalnega živčnega sistema, ki krepi nadzorstveni kapitalizem in algoritmčno nadzorstvo. V podatkovnem nadzorstvenem kapitalizmu se pričakuje, da bodo algoritmi tisti, ki bodo postavljali boljše diagnoze od zdravnikov ter preprečili finančne krize, teroristične napade in druga kazniva dejanja. A kam vodi pot, lahko opazujemo v ultimativnem »socialnem laboratoriju« v Singapuru, kjer tehnokratska elita z uporabo velikega podatkovja in napovedne analitike izvaja popoln množični nadzor. »Sistem popolnega informacijskega zavedanja« (angl. *total information awareness system*) združuje videoposnetke iz videonadzora javnega prostora, podatke iz prometne signalizacije, podatke o internetnem prometu (e-pošta, spletna iskanja itn.), podatke o rezervacijah poletov in hotelskih rezervacijah, zdravniške izvide itn. Sistem, ki ga je razvila DARPA (to je tista ameriška agencija, ki je zaslužna za razvoj interneta), so sicer začeli razvijati zaradi zgodnjega odkrivanja epidemij (Sars), a se danes uporablja za preprečevanje nemirov, zatiranje sovražnega govora, za načrtovanje proračuna, gospodarske napovedi, načrtovanje politike priseljevanja, raziskovanje nepremičninskega trga in številne druge državne politike (Harris, 2014). Podoben sistem razvija Kitajska, ki naj bi do leta 2020 razvila omnipotenten sistem »družbenega točkovanja« – ocenjevanja, koliko je posamičen državljani vreden zaupanja. Ta ogromna podatkovna zbirka naj bi vsebovala finančne, davčne podatke ljudi, vključno z manjšimi prometnimi prestopki, ki bi jih prevedla v posamično številko, namenjeno rangiranju vsakega državljana (Hatton, 2015). Sistem polno zavedajočega se družbenega organizma, pri katerem bo mogoče meriti še čustveni utrip posameznikov in razpoloženje ljudi, se razvija tako, kot ga slika znanstvenofantastična nanizanka *Black Mirror*.

Nad razvojem in uporabo algoritmov mora biti ne nazadnje človeško argumentiranje in tudi človeška »intuicija« ali konkretnije – sodniku »sodniški pravni občutek«. Gre za svobodo in pestrost življenja in kulture. Torej, na vprašanje, koliko bomo zaradi pametnih naprav pametnejši, je mogoče zanesljivo odgovoriti mimobežno: zagotovo bo zaradi njih manjšina bogatejša, poneumljena množica pa bo puščena potrošniškim napravam, ki zagotavljajo vedno nove osebne podatke.

Literatura

1. Al-Rodhan, N. (2014). The social contract 2.0: Big data and the need to guarantee privacy and civil liberties. *Harvard International Review*. Pridobljeno na <http://hir.harvard.edu/article/?a=7327>
2. Alarie, B. (2016). The path of the law: Towards legal singularity. *University of Toronto Law Journal*, 66(4), 1–13.
3. Aletras, N., Tsarapatsanis, D., Preotjiuc-Pietro, D. in Lamos, V. (2016). Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: A natural language processing perspective. *PeerJ Computer Science*, 2, 1–93.

4. Anderson, C. (23. 6. 2008). The end of theory: The data deluge makes the scientific method obsolete. *Wired*. Pridobljeno na <http://www.wired.com/2008/06/pb-theory/>
5. Angwin, J., Larson, J., Kirchner, L. in Mattu, S. (5. 4. 2017). Minority neighborhoods pay higher car insurance premiums than white areas with the same risk. *ProPublica*. Pridobljeno na <https://www.propublica.org/article/minority-neighborhoods-higher-car-insurance-premiums-white-areas-same-risk>
6. Angwin, J., Larson, J., Mattu, S. in Kirchner, L. (23. 5. 2016). Machine bias: There's software used across the country to predict future criminals, and it's biased against blacks. *ProPublica*. Pridobljeno na <https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing>
7. Aradau, C. in Blanke, T. (2015). The (big) data-security assemblage: Knowledge and critique. *Big Data & Society*, 2(2), 1–12.
8. Ashley, K. D. in Brüninghaus, S. (2006). Computer models for legal prediction. *Jurimetrics*, 46(3), 309–352.
9. Badalič, V. (2010). *Za 100 evrov na mesec. Proizvodni sistem globalnega kapitalizma*. Ljubljana: Založba Krtina.
10. Ball, K. in Snider, L. (ur.). (2013). *The surveillance-industrial complex: A political economy of surveillance*. Abingdon, Oxon; New York: Routledge.
11. Barocas, S. in Selbst, A. D. (2014). *Big data's disparate impact*. Rochester: Social Science Research Network.
12. Beck, C. in McCue, C. (2009). Predictive policing: What can we learn from wal-mart and amazon about fighting crime in a recession? *The Police Chief Magazine*, 76(11). Pridobljeno na <http://acmst373ethics.weebly.com/uploads/2/9/6/2/29626713/police-chief-magazine.pdf>
13. Berk, R. A. in Bleich, J. (2013). Statistical procedures for forecasting criminal behavior. *Criminology & Public Policy*, 12(3), 513–544.
14. Boyd, D. in Crawford, K. (2011). *Six provocations for big data*. Rochester: Social Science Research Network.
15. Bridle, J. (9. 2. 2014). The algorithm method: how internet dating became everyone's route to a perfect love match. *The Guardian*. Pridobljeno na <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2014/feb/09/match-eharmony-algorithm-internet-dating>
16. Captain, S. (2015). *Hitachi says it can predict crimes before they happen*. Fast Company. Pridobljeno na <http://www.fastcompany.com/3051578/elasticity/hitachi-says-it-can-predict-crimes-before-they-happen>
17. Casilli A. A. (20. 11. 2016). Never mind the algorithms: the role of click farms and exploited digital labor in Trump's election. *Casilli.fr*. Pridobljeno na <http://www.casilli.fr/2016/11/20/never-mind-the-algorithms-the-role-of-exploited-digital-labor-and-global-click-farms-in-trumps-election/>
18. Citron, D. K. in Pasquale, F. A. (2014). The scored society: Due process for automated predictions. *Washington Law Review*, 89(1), 1–34.
19. Cohen, J. E., Hoofnagle, C. J., McGeeveran, W., Ohm, P., Reidenberg, J. R., Richards, N. M., Willis, L. E. et al. (2015). *Information privacy law scholars' brief in Spokeo, Inc. v. Robins*. Rochester: Social Science Research Network.
20. Confessore, N. in Hakim, D. (6. 3. 2017). Data firm says »secret sauce« aided Trump; Many scoff. *The New York Times*. Pridobljeno na <https://www.nytimes.com/2017/03/06/us/politics/cambridge-analytica.html>
21. Crowley, M. (2015). *Tear gassing by remote control*. London: Remote Control Project.
22. Davenport, T. H. in Patil, D. J. (1. 10. 2012). Data scientist: The sexiest job of the 21st century. *Harvard Business Review*. Pridobljeno na <https://hbr.org/2012/10/data-scientist-the-sexiest-job-of-the-21st-century>
23. Delovna skupina iz 29. člena. (2014). *Statement on Statement of the WP29 on the impact of the development of big data on the protection of individuals with regard to the processing of their personal data in the EU*, 16. september 2014. Pridobljeno na http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp221_en.pdf
24. Desrosières, A. (2002). *The politics of large numbers: A history of statistical reasoning*. Cambridge: Harvard University Press.
25. Dredge, S. (5. 11. 2014). Twitter: Why #SoggyFries make for a tasty future in big-data revenue. *The Guardian*. Pridobljeno na <http://www.theguardian.com/technology/2014/nov/05/twitter-soggy-fries-big-data-advertising>
26. Eman, K., Györköös, J., Lukman, K. in Meško, G. (2013). Crime mapping for the purpose of policing in Slovenia – Recent developments. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 64(3), 287–308.
27. Direktiva (EU) 2016/681 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o uporabi podatkov iz evidence podatkov o potnikih (PNR) za preprečevanje, odkrivanje, preiskovanje in pregon terorističnih in hudih kaznivih dejanj. (2016). *Uradni list EU*, (L19/132).
28. Evropsko sodišče za človekove pravice. (2015). Odločba št. 47143/06 z dne 4. 12. 2015.
29. Foucault, M. (2004). *Nadzorovanje in kaznovanje: nastanek zapora*. Ljubljana: Krtina.
30. Garland, D. (1992). Criminological knowledge and its relation to power: Foucault's genealogy and criminology today. *British Journal of Criminology*, 32(4), 403–422.
31. Goede, M. de in Sullivan, G. (2016). The politics of security lists. *Environment and Planning D: Society and Space*, 34(1), 67–88.
32. Goode, E. (15. 8. 2011). Data-crunching program guides Santa Cruz Police before a crime. *The New York Times*. Pridobljeno na <http://www.nytimes.com/2011/08/16/us/16police.html>
33. Hansen, E. E. (9. 8. 2016). Dear Mark Zuckerberg, I shall not comply with your requirement to remove this picture. *Aftenposten*. Pridobljeno na <http://www.aftenposten.no/article/ap-604156b.html>
34. Harcourt, B. E. (2015). Risk as a proxy for race. *Federal Sentencing Reporter*, 27(4), 237–243.
35. Harris, S. (29. 7. 2014). The social laboratory. *Foreign Policy*. Pridobljeno na <http://foreignpolicy.com/2014/07/29/the-social-laboratory/>
36. Hatton, C. (26. 10. 2015). China »social credit«: Beijing sets up huge system. *BBC News*. Pridobljeno na <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-34592186>
37. Helbing, D., Frey, B. S., Gigerenzer, G., Hafen, E., Hagner, M., Hofstetter, Y. et al. (2017). Will democracy survive big data and artificial intelligence? *Scientific American*. Pridobljeno na <https://www.scientificamerican.com/article/will-democracy-survive-big-data-and-artificial-intelligence/>
38. IBM. (2010). *Memphis police department reduces crime rates with IBM predictive analytics software*. Pridobljeno na <https://www-03.ibm.com/press/us/en/pressrelease/32169.wss>
39. IBM. (2016). *The four V's of big data*. Pridobljeno na <http://www.ibmbigdatahub.com/infographic/four-vs-big-data>
40. IBM. (29. 10. 2014). *Twitter and IBM form global partnership [CTB10]*. Pridobljeno na <http://m.ibm.com/http/www-03.ibm.com/press/us/en/pressrelease/45265.wss>
41. Illing, S. (8. 3. 2017). How worried should we be about artificial intelligence? I asked 17 experts. *Vox*. Pridobljeno na <http://www.vox.com/2017/3/8/14644442/artificial-intelligence-experts>

- vox.com/conversations/2017/3/8/14712286/artificial-intelligence-science-technology-robots-singularity-automation
42. International Conference of Data Protection & Privacy Commissioners. (2014). *Resolution Big Data*. Pridobljeno na <https://icdppc.org/wp-content/uploads/2015/02/Resolution-Big-Data.pdf>
 43. International Working Group on Data Protection in Telecommunications. (2014). *Working Paper on Big Data and Privacy. Privacy principles under pressure in the age of Big Data analytics*, 5.–6. maj 2014, Skopje. Pridobljeno na <https://datenschutz-berlin.de/content/europa-international/international-working-group-on-data-protection-in-telecommunications-iwgdpt/working-papers-and-common-positions-adopted-by-the-working-group>
 44. Kamal, A. (7. 10. 2016). Flash crash sees the pound gyrate in Asian trading. *BBC News*. Pridobljeno na <http://www.bbc.com/news/business-37582150>
 45. Kelion, L. (29. 10. 2014). London police trial gang violence »predicting« software. *BBC News*. Pridobljeno na <http://www.bbc.com/news/technology-29824854>
 46. Kitchin, R. (2014). Big data, new epistemologies and paradigm shifts. *Big Data & Society*, 1(1), 1–12.
 47. Kleinberg, J., Lakkaraju, H., Leskovec, J., Ludwig, J. in Mullainathan, S. (2017). *Human Decisions and Machine Predictions* (Working Paper No. 23180). Cambridge: National Bureau of Economic Research.
 48. Kramer, A. D. I., Guillory, J. E. in Hancock, J. T. (2014). Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(24), 8788–8790.
 49. Kravets, D. (30. 7. 2014). Algorithm predicts US Supreme Court decisions 70% of time. *Ars Technica*. Pridobljeno na <https://arstechnica.com/science/2014/07/algorithm-predicts-us-supreme-court-decisions-70-of-time/>
 50. Lazer, D., Kennedy, R., King, G. in Vespignani, A. (2014). The parable of Google flu: Traps in big data analysis. *Science*, 343(6176), 1203–1205.
 51. Leigh, A. (4. 8. 2016). Do Google's »unprofessional hair« results show it is racist? *The Guardian*. Pridobljeno na <https://www.theguardian.com/technology/2016/apr/08/does-google-unprofessional-hair-results-prove-algorithms-racist->
 52. Leskovec, J. (2015). *Zakaj se sodniki motijo*. Pridobljeno na http://videlectures.net/okroglamizapravo2015_leskovec_sodniki/
 53. Levin, S. (8. 9. 2016). A beauty contest was judged by AI and the robots didn't like dark skin. *The Guardian*. Pridobljeno na <https://www.theguardian.com/technology/2016/sep/08/artificial-intelligence-beauty-contest-doesnt-like-black-people>
 54. Lohr, S. in Singer, N. (10. 11. 2016). How data failed us in calling an election. *The New York Times*. Pridobljeno na <http://www.nytimes.com/2016/11/10/technology/the-data-said-clinton-would-win-why-you-shouldnt-have-believed-it.html>
 55. Lyon, D. (2014). Surveillance, Snowden, and big data: Capacities, consequences, critique. *Big Data & Society*, 1(2), 1–13.
 56. Manyika, J., Chui, M., Bisson, P., Woetzel, J., Dobbs, R., Bughin, J. et al. (2015). *Unlocking the potential of the Internet of things* | McKinsey & Company. McKinsey & Company. Pridobljeno na <http://www.mckinsey.com/business-functions/business-technology/our-insights/the-internet-of-things-the-value-of-digitizing-the-physical-world>
 57. Marks, A., Bowling, B. in Keenan, C. (2015). *Automatic justice? Technology, crime and social control*. Rochester: Social Science Research Network.
 58. Marr, B. (20. 12. 2016). Big data: The 6th »V« everyone should know about. *Forbes*. Pridobljeno na <http://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2016/12/20/big-data-the-6th-v-everyone-should-know-about/>
 59. Mayer-Schönberger, V. in Cukier, K. (2013). *Big data: A revolution that will transform how we live, work, and think* (1st ed.). Boston: Eamon Dolan/Houghton Mifflin Harcourt.
 60. McCulloch, J. in Wilson, D. (2015). *Pre-crime: Pre-emption, precaution and the future*. Abingdon, Oxon; New York: Routledge.
 61. McLaughlin, J. (12. 2. 2015). Specter of drones firing tear gas on crowds worries human rights group. *The Intercept*. Pridobljeno na <https://theintercept.com/2015/12/01/specter-of-drones-firing-tear-gas-on-crowds-worries-human-rights-group/>
 62. Meek, A. (14. 9. 2015). Data could be the real draw of the internet of things – but for whom? *The Guardian*. Pridobljeno na <https://www.theguardian.com/technology/2015/sep/14/data-generation-insights-internet-of-things>
 63. Morozov, E. (20. 7. 2014). The rise of data and the death of politics. *The Guardian*. Pridobljeno na http://www.theguardian.com/technology/2014/jul/20/rise-of-data-death-of-politics-evgeny-morozov-algorithmic-regulation?CMP=tw_t_gu
 64. Morozov, E. (2013). *To save everything, click here: Technology, solutionism, and the urge to fix problems that don't exist*. London: Allen Lane.
 65. Naughton, J. (21. 2. 2016). Death by drone strike, dished out by algorithm. *The Guardian*. Pridobljeno na <http://www.theguardian.com/commentisfree/2016/feb/21/death-from-above-nia-csa-sky-net-algorithm-drones-pakistan>
 66. Newitz, A. (2016). Facebook fires human editors, algorithm immediately posts fake news. *Ars Technica*. Pridobljeno na <http://arstechnica.com/business/2016/08/facebook-fires-human-editors-algorithm-immediately-posts-fake-news/>
 67. O'Hara, D. in Mason, L. R. (30. 3. 2012). How bots are taking over the world. *The Guardian*. Pridobljeno na https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/mar/30/how-bots-are-taking-over-the-world?CMP=Share_AndroidApp_E-po%C5%A1ta
 68. Pang, B. in Lee, L. (2008). Opinion mining and sentiment analysis. *Foundations and Trends in Information Retrieval*, 2(1–2), 1–135.
 69. Pasquale, F. (2015). *The black box society: The secret algorithms that control money and information*. Cambridge: Harvard University Press.
 70. Pečar, J. (1988). *Formalno nadzorstvo. Kriminološki in kriminalitetnopolitični pogledi*. Ljubljana: Delavska enotnost.
 71. Pečar, J. (1991). *Neformalno nadzorstvo. Kriminološki in sociološki pogledi*. Ljubljana: Didakta.
 72. Perry, W. L., McInnis, B., Price, C. C., Smith, S. in Hollywood, J. S. (2013). *Predictive policing*. Pridobljeno na http://www.rand.org/pubs/research_reports/RR233.html
 73. Plesničar M., M. in Klančnik, A. T. (2015). Sodobne rešitve pri pregonu spolne kriminalitete nad otroki. *Pravna praksa*, 34(47), 11–14.
 74. PredPol. (2017). *PredPol: More than just hot spot policing*. Pridobljeno na <http://www.predpol.com/hot-spot-policing/>
 75. Ridgeway, G. (2013). Linking prediction and prevention. *Criminology & Public Policy*, 12(3), 545–550.
 76. Ritzer, G. (2007). *The McDonaldization of society*. Thousand Oaks: Sage.
 77. Sample, I. (20. 5. 2016). AI will create »useless class« of human, predicts bestselling historian. *The Guardian*. Pridobljeno na <https://www.theguardian.com/technology/2016/may/20/silicon-assassins-condemn-humans-life-useless-artificial-intelligence>

78. Saunders, J., Hunt, P. in Hollywood, J. S. (2016). Predictions put into practice: a quasi-experimental evaluation of Chicago's predictive policing pilot. *Journal of Experimental Criminology*, (2016), 1–25.
79. Schneider, B. (9. 3. 2006). Why data mining won't stop terror. *Wired*. Pridobljeno na <http://archive.wired.com/politics/security/commentary/securitymatters/2006/03/70357?currentPage=all>
80. SentiStrenght. (2017). *A sentiment analysis (opinion mining) program*. Pridobljeno na <http://sentistrength.wlv.ac.uk>
81. Shane, S. (13. 8. 2012). TrapWire antiterrorist software leaks set off web furor. *The New York Times*. Pridobljeno na <http://www.nytimes.com/2012/08/14/us/trapwire-antiterrorist-software-leaks-set-off-web-furor.html>
82. Sherwood, H. (7. 12. 2016). Pope Francis compares fake news consumption to eating faeces. *The Guardian*. Pridobljeno na <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/07/pope-compares-fake-news-consumption-to-eating-faeces-coproiphilia>
83. Silverman, C. in Alexander, L. (4. 11. 2016). How teens in the Balkans are duping Trump supporters with fake news. *BuzzFeed*. Pridobljeno na <https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo>
84. Sintef. (22. 5. 2013). Big Data, for better or worse: 90% of world's data generated over last two years. *ScienceDaily*. Pridobljeno na www.sciencedaily.com/releases/2013/05/130522085217.htm
85. Skinner, L. (2014). *As regulators tap into big data, advisers need to up compliance attention*. Pridobljeno na <http://www.investmentnews.com/article/20141106/FREE/141109944/as-regulators-tap-into-big-data-advisers-need-to-up-compliance>
86. Smith, C. (18. 1. 2014). Social big data: The user data collected by each of the world's largest social networks – And what it means. *Business Insider Australia*. Pridobljeno na <http://www.businessinsider.com.au/social-big-data-the-type-of-data-collected-by-social-networks-2-2014-1>
87. Solon, O. (12. 12. 2016). 2016: The year Facebook became the bad guy. *The Guardian*. Pridobljeno na <https://www.theguardian.com/technology/2016/dec/12/facebook-2016-problems-fake-news-censorship>
88. Srnicek, N. in Williams, A. (2015). *Inventing the future: Postcapitalism and a world without work*. Brooklyn: Verso.
89. Starr, S. B. (2013). *Evidence-based sentencing and the scientific rationalization of discrimination*. Rochester: Social Science Research Network.
90. Statewatch. (2014). *Note on big data, crime and security: Civil liberties, data protection and privacy concerns*. Statewatch. Pridobljeno na <http://www.statewatch.org/analyses/no-242-big-data.pdf>
91. Svet Evrope. (1994). Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. *Uradni list RS*, (33/94).
92. Sweeney, L. (2013). Discrimination in Online Ad Delivery. *ACM Queue*, 11(3). Pridobljeno na: <https://arxiv.org/pdf/1301.6822.pdf>
93. Trapwire (2017). *Trapwire. The intelligent security method*. Pridobljeno na <https://www.trapwire.com>
94. Wagner, J. (9. 11. 2016). Clinton's data-driven campaign relied heavily on an algorithm named Ada. What didn't she see? *Washington Post*. Pridobljeno na <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2016/11/09/clintons-data-driven-campaign-relied-heavily-on-an-algorithm-named-ada-what-didnt-she-see/>
95. Ward, M. (3. 8. 2014). Crime fighting with big data weapons. *BBC News*. Pridobljeno na <http://www.bbc.com/news/business-26520013>
96. Watson, S. M. (2015). Data is the New »__«. *DIS Magazine*. Pridobljeno na <http://dismagazine.com/discussion/73298/saram-watson-metaphors-of-big-data/>
97. Webb, A. (13. 12. 2016). Why the government needs a Department of the Future. *The Agenda*. Pridobljeno na <http://politi.co/2hqYrJT>
98. Wood, D. (2014). *Introduction to big data*. Pridobljeno na <https://www.brighttalk.com/webcast/8913/119899>
99. Wu, X. in Zhang, X. (2016). Automated inference on criminality using face images. *arXiv*. Pridobljeno na <http://arxiv.org/abs/1611.04135>
100. Završnik, A. (2015). Nadzor potnikov post-Charlie Hebdo. *Pravna praksa*, 34(3-4), 45.
101. Zuboff, S. (2015). Big other: surveillance capitalism and the prospects of an information civilization. *Journal of Information Technology*, 30(1), 75–89.
102. Zuboff, S. (3. 5. 2016). The secrets of surveillance capitalism. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Pridobljeno na <http://www.faz.net/-gsf-8eaf4>

Algorithmic Surveillance: Big Data, Algorithms, and Social Control

Aleš Završnik, Ph.D., Senior Research Fellow at the Institute of Criminology at the Faculty of Law in Ljubljana and Associate Professor at the Faculty of Law, University of Ljubljana, Slovenia. E-mail: ales.zavrsnik@pf.uni-lj.si

This paper focuses on the uses and consequences of big data and predictive analytics in social control. After tackling the issue of defining “big data”, the paper presents the implications of big data in the production of knowledge. It then focuses on selected domains of informal and formal social control, such as policing and criminal justice systems, which are being reshaped by big data and predictive analytics. By focusing on the impacts of predictive analytics on economic-political systems and democratic processes, the author claims that democracy and the rule of law are being reshaped into an “algorocracy” – the rule of the algorithm. This paper then focuses on automatization in policing and criminal justice settings by presenting specific predictive analytics already in use or in testing in pre-trial detention, sentencing, and parole procedures. It concludes by presenting the negative consequences of big data and predictive analytics in social control and by offering remedies for such.

Keywords: algorithms, big data, predictive policing, automated justice

UDC: 343.9+004.493

Zaznava korupcije v slovenski državni upravi

Mirko Pečarič,¹ Jože Benčina,² Tatjana Kozjek³

Ničelna toleranca do korupcije in s tem povezano razkrivanje nepravilnosti v državni upravi sta velikokrat bolj predmet debat kot resnih poskusov ugotavljanja njenih razsežnosti, zato je bila med javnimi uslužbenci izvedena anketa o zaznavanju korupcije po zgledu Transparency International. Javni uslužbenci, kot pripravljavci sistemske zakonodaje in še posebno kot (ne)posredni udeleženci pri izvrševanju oblasti, večkrat zaznajo nepravilnosti, kot o njih poročajo mediji ali kot so zaznane prek sistemsko usmerjenega dela na tem področju. V raziskavi je bilo ugotovljeno, da je zaznava splošnega stanja korupcije v Sloveniji večja od globalnega povprečja. Slovenski javni uslužbenci menijo, da je vlada pod vplivom interesnih skupin in da se njena učinkovitost zmanjšuje. Kot najbolj korumpirane so izpostavljene politične stranke, sledijo mediji in zdravstveni sistem, na koncu so vojska, nevladne organizacije in policija.

Ključne besede: zaznava korupcije, državna uprava, javni uslužbenci, globalni barometer korupcije, Transparency International

UDK: 343.352

1 Uvod

Dediščina vsakega naroda se skriva v občutku posameznika, da ve, kaj je prav in narobe, dobro ali slabo. Cicero (1853) je to razumel kot prvi dve naravni načeli, s katerima presojava. Po Aristotelovem vzoru (Aristotel, 1992, 2004, 2013) je tako Cicero (1853, 2001) razumel etiko kot praktično vrlino, kot moralni cilj ravnanj, proti kateremu morajo biti usmerjene vse stvari in zaradi katerega se te sploh izvajajo. Če se zahteva ravnanje v nasprotju s tem, kar naj bi bilo dobro ali slabo, človeku govorimo, da ne ve, kaj je prav. To ne vodi le v običajen dvom, ampak obuja staro etično dilemo, ki se je reševala že pri grških pojmih *parrhesia* in *kathêkon*. Prvi izraz je obudil Foucault (2006) v povezavi z odkritosrčnostjo, resnico in prevzemanjem tveganja; predstavlja osebo, ki pove vse, kar ima v mislih – ne skriva ničesar, ampak popolnoma odpre srce in um drugim ljudem med pogovorom, v katerem poda domnevno popolno in jasno, kar ima v mislih. *Parrhesia* zahteva od osebe, da resnico pogumno pove kljub nevarnosti; v običajnem pomenu besede gre predvsem za »svobodo izražanja« (Merriam-Webster, 2016). Drug pojem dandanes povezujemo z »uradnim«. Cicero (2001) ga je namreč prevedel

kot *officium*, »primerno dejanje (stvar)«, ki se je uporabljalo za opis katerega koli racionalno opravičljivega ravnanja. V tem kontekstu je običajen prevod z besedo »dolžnost« zavajajoč, ker ima slednja močno deontološko konotacijo, ki manjka stoiški rabi (Woolf, 2001).⁴ Oba pojma lahko povežemo z razkrivanjem nepravilnosti (angl. *whistleblowing*), tj. »razkritjem članov organizacije (sedanjih ali nekdanjih) o nezakonitih, nemoralnih ali nelegitimnih praksah, ki so pod nadzorom njihovih nadrejenih, oseb ali organizacij, ki lahko vplivajo na ukrepe« (Near in Miceli, 1985).

V povezavi z razkrivanjem nepravilnosti se pogosto omenja korupcija. Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije (2011) jo v 4. členu opredeli kot »vsako kršitev dolžnega ravnanja uradnih in odgovornih oseb v javnem in zasebnem sektorju, kot tudi ravnanje oseb, ki so pobudniki kršitev, ali oseb, ki se s kršitvijo lahko okoristijo, zaradi neposredno ali posredno obljubljenih ponujene ali dane oziroma zahtevane, sprejete ali pričakovane koristi zase ali za druge«. Korupcija omogoča in podpira tudi razvoj ter delovanje organizirane kriminalitete. Z razpoložljivimi instrumenti lahko stanje ocenjujemo le parcialno, v glavnem institucionalne in procesne pomanjkljivosti, ki se občasno pojavljajo v medijih, poročilih o delu, revizijah Računskega sodišča, anonimnih pismih, anonimnih kazenskih ovadbah in informacijah deležnikov, zato ne moremo govoriti o hitrosti in fleksibilnosti reševanja

¹ Dr. Mirko Pečarič, izredni profesor za upravno pravo in pravo javne uprave, Fakulteta za upravo Univerze v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: mirko.pecaric@fu.uni-lj.si

² Dr. Jože Benčina, izredni profesor za ekonomiko javnega sektorja, Fakulteta za upravo Univerze v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: joze.bencina@fu.uni-lj.si

³ Dr. Tatjana Kozjek, docentka za organizacijo javnega sektorja, Fakulteta za upravo Univerze v Ljubljani, Slovenija. E-pošta: tatjana.kozjek@fu.uni-lj.si

⁴ Potemtakem ima izraz »uradna dolžnost« v povezavi s kontekstom svoje rabe v različnih okoliščinah – ob upoštevanju prave, sorazmerne mere javnega interesa – netočen pomen, saj gre pri uradni dolžnosti bolj ali manj vedno za ustrezno tehtanje med pravicami strank in državljanov ter javnim interesom.

odklonskih primerov, ki sta pomembna dejavnika učinkovitosti odpravljanja tovrstnih težav in učinkovitosti organizacij. Za obstoj omenjenih dejavnikov mora pred tem seveda obstajati *resnično zavedanje* o njuni potrebnosti. Pomanjkljivo poznavanje razsežnosti nepravilnosti v državni upravi z vidika percepcije javnih uslužbencev omenjenemu zavedanju ne more koristiti, saj se prav javni uslužbenci najbolj neposredno srečujejo s pojavi korupcije. Tak način razmišljanja je zavzela tudi Avstralija. Avstralski Zakon o javnih uslužbencih (Public Service Act, 1999) je namreč eden redkih, če ne celo edini, ki v 44. členu zahteva, da je treba med javnimi uslužbenci *vsako leto* narediti raziskavo o javni upravi, ki je ena od najpomembnejših virov informacij o njenem delu.⁵ Implementacija pravil je odvisna tudi od iniciativ, kontrole in razkrivanja nepravilnosti, ki povratno vplivajo na način dela, ki je še vedno odvisen predvsem od javnih uslužbencev. S tem namenom je bila na Fakulteti za upravo Univerze v Ljubljani izvedena raziskava, v kateri se je preverjalo zaznavanje korupcije med javnimi uslužbenci v državni upravi. Cilji raziskave so bili: 1) ugotoviti stanje zaznave korupcije med javnimi uslužbenci v državni upravi; 2) rezultate primerjati z globalnim barometrom korupcije ter 3) podati predloge za izboljšanje in izpostaviti področja, ki bi od regulatorjev in vodilnih v državni upravi zahtevala večjo stopnjo pozornosti. Metodološko gledano se v povezavi z merjenjem pojavnosti korupcije pojavljajo številna vprašanja. Cilj raziskave je bil ugotoviti mnenje javnih uslužbencev in narediti primerjave zaznavanja korupcije na državni in mednarodni ravni, zato smo anketni vprašalnik povzeli po zgledu Transparency International. Prispevek ugotavlja mnenje in odnos javnih uslužbencev v državni upravi do korupcije, ta delež primerja z globalnim barometrom korupcije za Slovenijo in v svetovnem merilu ter z rezultati išče

⁵ Na mednarodni ravni je najbolj znan avstralski šestletni nacionalni raziskovalni projekt *Whistling While They Work: Enhancing the theory and practice of internal witness management in the Australian public sector – Žvižgaštvo med delom: krepitev teorije in prakse internega ravnanja s pričami v avstralskem javnem sektorju* (2005–2011). Pri projektu so bili zbrani podatki od 118 javnih organov (16 javnih organov je zelo podrobno sodelovalo kot študija primera), vključno s 7.663 anketiranimi javnimi uslužbenci, kar je največji vzorec, ki je bil kadar koli zbran v Avstraliji in verjetno največji *per capita* na svetu (Brown, 2008). Med javnimi uslužbenci je bilo kar 71 % takih, ki so bili priča nepravilnostim v zadnjih dveh letih, od tega jih je 39 % (oziroma 28 % vseh) razkrilo najhujšo nepravilnost, ki so jo zaznali, 70 % pa jih je to storilo zunaj svoje vloge v organu. V 63 % (kjer je bila sporočena neka nepravilnost) in v 56 % (kjer je bila razkrita nepravilnost) so bili primeri dejansko raziskani; v večini primerov, za katere anketiranci niso vedeli, ali so bili preiskani ali ne, so menili, da se je stanje spremenilo na bolje (Brown, 2008). Rezultat projekta je vodnik z enakim imenom (Roberts, Brown in Olsen, 2011), ki podaja odgovore o načinih boljšega uresničevanja nalog organizacij javnega sektorja, o ohranjanju integritete in spoštovanju zaposlenih ob podajanju pristopov pri upravljanju razkritih nepravilnosti.

priložnosti za uveljavljanje novih načinov za preprečevanje korupcije v javni upravi.

2 Pregled preteklih študij o korupciji

Na mednarodni ravni na področju merjenja korupcije obstajajo različne raziskave. Med njimi Evropska komisija za države članice EU ugotavlja zaznavo prebivalcev EU glede varnosti, pri čemer je korupcija eno izmed področij, ki jih prikazuje v Eurobarometru (Evropska komisija, 2017). Po podatkih Friesa, Lysenka in Polanca (2003) je Evropska banka pri ocenjevanju kakovosti poslovnega okolja analizirala 20 tranzicijskih držav. Med dejavniki, ki jih je merila, je bila tudi korupcija. Rezultati so za Slovenijo pokazali največja odstopanja pri korupciji pri javnih naročilih. Po navedbah Gwartneyja, Lawsons in Halla (2015) indeks ekonomske svobode zaznava širitev pojava korupcije v Sloveniji. Transparency International letno izračunava tudi indeks zaznavnosti korupcije (Corruption Perception Index – CPI), ki izkazuje zaznavanje poznavalcev korupcije (tujih poslovnežev, politikov, splošne javnosti) v javnem sektorju in politiki. Po ugotovitvah Transparency International (2016) se je v letu 2015 Slovenija z indeksom 5,9 med 183 državami uvrstila na 35. mesto. Primerjava po letih od 2008 do 2016 kaže slabše stanje, saj je bila Slovenija v letu 2008 uvrščena na 26. mesto, v letih 2009 in 2010 na 27. mesto, v letu 2011 na 35. mesto, v letu 2012 na 27. mesto, v letu 2013 na 43. mesto, v letu 2014 na 39. mesto, v letih 2015 in 2016 pa je rezultat nekoliko boljši, in sicer 35. oziroma 31. mesto. GRECO (Group of States against Corruption) pri merjenju korupcije ocenjuje upoštevanje predpisov v državi, ki jo ocenjuje.⁶ Škrbec (2009) navaja, da

⁶ GRECO je za Slovenijo izvedel štiri kroge ocenjevanja (Svet Evrope, 2000, 2003). V prvem krogu je ocenjeval (Svet Evrope, 2000) pojav korupcije in njeno zaznavanje v Sloveniji, organi in institucije za boj proti korupciji (Svet Evrope, 2007, 2013), imuniteto glede preiskav, obtožb in sojenja v primerih korupcije (za to je bil najpomembnejši predlog ustanovitve posebnega organa ali mehanizma za koordinacijo vseh državnih služb, ki (ne)posredno sodelujejo pri preprečevanju in odkrivanju korupcije; ta organ (nekdanji Urad Vlade RS za preprečevanje korupcije, današnja Komisija za preprečevanje korupcije) je imel prednostno nalogo organizirati *sistematično zbiranje in analizo statističnih in drugih podatkov*, ki so na voljo, da bi se natančneje ugotovili vpliv korupcije in način, kako pristojni organi obravnavajo primere korupcije). V drugem krogu (2003) so bile ocenjene premoženjska korist, pridobljena s korupcijo, korupcija v javni upravi ter korupcija pravnih oseb (za to je najpomembnejša ugotovitev, da je treba vzpostaviti *redno ocenjevanje za zagotovitev*, da institucije javne uprave ne ustvarjajo možnosti za korupcijo, rezultate ocene pa je treba objaviti). V tretjem krogu (2007) je bilo izvedeno ocenjevanje na področju inkriminacij in financiranja političnih strank (opozorjeno je bilo na izboljšanje določb Kazenskega zakonika glede podkupovanja), v četrtem (2012) pa preprečevanje korupci-

je bila v letu 2001 v Sloveniji izvedena raziskava korupcijske klime, ki je pokazala, da je korupcija v Sloveniji najbolj razširjena v zdravstvu, javni upravi in na ministrstvih. Po njegovih navedbah je raziskava o gospodarskem poslovnem okolju, poslovni etiki in neuradnih plačilih na Slovenskem, ki je bila izvedena v letu 2002, pokazala težavo korupcije poslancev in vladnih funkcionarjev pri sprejemanju zakonov, pokazala se je tudi težava korupcije pri javnih naročilih. Raziskava korupcijske klime v srednji in vzhodni Evropi iz leta 2004 je pokazala, da je korupcija najbolj razširjena v zdravstvu, pravosodju in javni upravi. Raziskava korupcije, ki je bila leta 2008 izvedena med slovenskimi novinarji, pa je pokazala, da se korupcija najpogosteje pojavlja v gospodarstvu in med političnimi strankami, pogosto pa tudi v vladi, parlamentu, zdravstvu in sodstvu. Fedran, Dobovšek in Ažman (2015) poudarjajo pomen vzpostavitve načrta integritete kot preventivnega ukrepa pri obvladovanju korupcije v Sloveniji. Analizirali so slovenske in tuje primarne ter sekundarne vire in pravne akte ter izvedli intervjuje s pripravljavci in zavezanci za načrt integritete. Ugotovili so, da je treba trenutni načrt integritete nadgraditi. Skrb vzbujajoče je zlasti dejstvo, da malo vodilnih zaposlenih sodeluje pri izdelavi načrta.

2.1 Obravnava korupcijskih dejanj v Sloveniji od leta 2010 do 2014

Komisija za preprečevanje korupcije (KPK) vsako leto pripravi poročilo o delu pri nadzoru in preiskavah korupcije. V sodelovanju s Centrom za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij (CJMMK) izvaja anketno raziskavo stališč Slovencev o korupciji. Ugotovitve raziskave (CJMMK, 2010), ki je bila izvedena na podlagi telefonskega anketiranja z udeležbo 966 državljanov Slovenije, kažejo, da se sodelujoči v raziskavi s pojavom korupcije bolj srečujejo prek formalnih in neformalnih informacijskih kanalov, torej medijev. Demografska analiza kaže, da tako meni večina starejših (upokojenih) in nižje izobraženih. Rezultati tudi kažejo, da koruptni potencial izkazujejo predvsem mlajši, srednje izobraženi, zaposleni v gospodarstvu, študenti ali brezposelni sodelujoči v raziskavi, ki poznajo izkušnje drugih. Pozitivna je ugotovitev, da je delež tistih, ki so pripravljene prijaviti korupcijo, 55-odstoten, večina med njimi pa je mlajša od 30 let. Med razlogi tistih, ki korupcije ne bi prijavili, se v 36 % pojavlja odgovor »ker se bojim morebitnih negativnih posledic«. Skrb vzbujajoča je ugotovitev, da 44 % sodelujočih v raziskavi meni, da podkupnino sprejema precej javnih uslužbencev, 33 % jih meni, da jo sprejema le nekaj javnih uslužbencev, kar 13 % pa jih meni, da jo sprejemajo vsi javni uslužbenci. KPK

je pri poslancih, sodnikih in tožilih (opozorjeno je bilo na manko jasno izraženih interesov pri pisanju predlogov zakonov, kar omogoča prikrito lobiranje).

znotraj sistematičnega zbiranja in analize statističnih in drugih podatkov ne ugotavlja vpliva korupcije, kot ga razumejo zaposleni v državni upravi.

V prvi fazi raziskave je bila izvedena analiza letnih poročil KPK, Policije in državnih tožilcev od leta 2010 do 2014, ki je pokazala, da trend obravnave korupcijskih dejanj v Sloveniji narašča.⁷ Analiza letnih poročil Policije (2011, 2012, 2013, 2014, 2015) kaže, da število korupcijskih kaznivih dejanj (KKD) in število ovadenih osumljenecv od leta 2010 do 2014 niha. Največje število KDD in ovadenih osumljenecv je bilo v letu 2011, kar je po podatkih Policije posledica dalj časa trajajoče preiskave, ki je bila zaključena leta 2011. Od leta 2010 do 2014 je opazno stalno povečevanje števila KKD in števila ovadenih osumljenecv za KD z elementi korupcije. Podrobnejša analiza kaže, da sta bila od leta 2010 do 2012 najbolj problematična jemanje podkupnin in sprejemanje koristi za nezakonito posredovanje. Analiza za leti 2013 in 2014 kaže na izboljšanje stanja na obeh področjih. Podatki namreč kažejo izrazito zmanjšanje števila KD in števila ovadenih osumljenecv jemanja podkupnin ter nekoliko manj izrazito zmanjšanje števila KD in števila ovadenih osumljenecv za KD sprejemanja koristi za nezakonito posredovanje. Po podatkih Policije (2011, 2012, 2013, 2014, 2015) so v letih 2010/2011/2012/2013/2014 skupaj obravnavali 15/14/22/26/30 KD z elementi korupcije in 71/86/74/41/63 KDD, ovadili pa so 21/33/28/60/42 osumljenecv za KD z elementi korupcije in 91/112/89/72/75 osumljenecv za KDD.

Iz poročil o delu Vrhovnega državnega tožilstva (2010, 2011, 2012, 2013, 2014) je skupaj za ovadbe po starem (KZ, 2004) in novem Kazenskem zakoniku (KZ-1, 2012) v letih 2010/2011/2012/2013/2014 obravnavalo 178/202/246/407/41 polnoletnih fizičnih oseb. V letu 2013/2014 je obravnavalo 13/3 pravnih oseb. Podrobnejša analiza kaže, da v času objave poročila v največjem številu primerov še ni bila izrečena prvostopenjska sodba. V letu 2010 sta prevladovali korupcija nizke ravni in situacijska korupcija, pri čemer je prevladujoča korupcija med javnim in zasebnim sektorjem (npr. jemanje/dajanje podkupnine). Primerjava izrečenih sodb sodišča glede na vsebino sodb kaže, da je bilo največ obsodilnih sodb izrečenih za KD jemanja podkupnine, od leta 2010 do 2014 pa se prav na tem področju kaže izredno povečanje števila izrečenih obsodilnih sodb. Tudi število še ne izrečenih sodb prvostopenjskega sodišča glede kršitve jemanja podkupnine je v obdobju od leta 2010 do 2014 največje. Drugo problematično področje je sprejemanje koristi za nezakonito posredo-

⁷ Iz letnih poročil o delu KPK (2010, 2011, 2012, 2013, 2014) izhaja, da je v letu 2010/2011/2012/2013/2014 KPK prejela 1.271/1.237/1.841/1.931/1.467 prijav, od tega so rešili 855/1.237/1.888/2.300/1.973 prijav, 342/535/664/629/206 pa so jih odstopili v reševanje drugim organom.

vanje, saj je število izrečenih sodb od leta 2010 do 2014 drugo največje in se je v preučevanem obdobju povečevalo. Podatki kažejo tudi veliko povečanje še ne izrečenih sodb za poskuse korupcije, ki jih je bilo v letu 2013 kar 30 – v primerjavi z 0 v preteklih (2010–2012) letih in letu 2014.

KPK je v oceni stanja za leto 2015 (2015) kljub majhnemu napredku po indeksu zaznave korupcije (CPI) Transparency International za leto 2015 ocenil, da je »ta napredek treba sprejeti z zadržkom, saj še vedno pogrešamo konkretne ukrepe na bistvenih področjih boja proti korupciji, predvsem na področju krepitev integritete javnega sektorja, odgovornosti nosilcev javnih pooblastil, porabe javnih sredstev in upravljanja državnega premoženja ter krepitev institucij pravne države« (KPK, 2015: 5). Po podatkih Policije najbolj izstopajo dejanja nedovoljenega jemanja in dajanja podkupnin, sledijo dejanja sprejemanja koristi za nezakonito posredovanje, dejanja nedovoljenega sprejemanja in dajanja daril za nezakonito posredovanje ter sprejemanja podkupnin pri volitvah zaradi kršitve proste odločitve volivcev. Analiza letnih poročil o delu tožilstva za leta 2010–2014 (Vrhovno državno tožilstvo, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015) kaže trend povečevanja števila ovadb za korupcijska kazniva dejanja, storjena po starem (2004) in novem Kazenskem zakoniku (2012). Iz poročil izhaja, da je korupcija resna težava v državi, ki zahteva resnejšo obravnavo najvišjih organov oblasti. »Ničelna toleranca do korupcije« tako večkrat ostaja le črka na papirju. Kljub temu da različna poročila kažejo na obstoj korupcije, pa je njihova pomanjkljivost v tem, da odražajo le zaznane oblike korupcije. Menimo, da so javni uslužbenci eden najpomembnejših elementov ne le preprečevanja, ampak tudi odkrivanja korupcije. Za boljši vpogled v to področje bi glede na navedeno potrebovali predvsem njihove informacije, zato je nadaljevanje tega prispevka namenjeno predvsem temu cilju.

3 Raziskava o zaznavi korupcije med javnimi uslužbenci v državni upravi

V skladu z zastavljenim izzivom, tj. ugotoviti, kakšen odnos do korupcije imajo javni uslužbenci v državni upravi, smo se z raziskavo usmerili na populacijo zaposlenih v državni upravi. Pri izbiri merilnega instrumenta smo sledili dvema ciljema. Prvi je primerljivost izsledkov pri izbrani populaciji z izsledki populacije slovenskih državljanov in mednarodno. Drugi pa je, da vprašalnik obsega oceno stanja korupcije v državi na splošno in po podsistemih, da meri pripravljenost za prijavo opažene korupcije in da ugotavlja tudi dejansko izkušnjo korupcije. Tako pridobimo oceno sodelujočih o stanju korupcije na splošno in po posameznih podsistemih, kar s primerjavo z ugotovitvami splošne anketne med državljani omogoča izpostaviti različnost pogledov

med javnimi uslužbenci in državljani na splošno. Upoštevajoč že v uvodu predstavljene ugotovitve KPK, ki izpostavlja težavo korupcije belih ovratnikov (KPK, 2015), je še posebno pomembna obravnavo pripravljenosti javnih uslužbencev za prijavo korupcije. Meritev dejanske izkušnje korupcije za našo raziskavo ni bila ključna, smo jo pa uporabili kot kontrolno spremenljivko pri preverjanju smiselnosti rezultatov. Pri načrtovanju raziskave smo se zaradi občutljivosti tematike odpovedali raziskovanju dejstev, ki bi lahko vplivala na pripravljenost javnih uslužbencev za sodelovanje, zato nismo postavili vprašanj o zaznavanju korupcije v njihovem ožjem in širšem delovnem okolju. Vse omenjeno omogoča globalni barometer korupcije (Global Corruption Barometer) organizacije Transparency International (Hardoon, Heinrich in Transparency International, 2013).⁸

⁸ Z odločitvijo za vprašalnik, ki je v uporabi že dalj časa, smo se izognili morebitnim pomislekom v povezavi z njegovo vsebino, ki bi jih lahko imela vodstva državnih organov zaradi skrbi, da gre za raziskavo, s katero se namerava predvsem izpostavljati nepravilnosti v državnih organih.

V vprašalniku se v prvem delu preverja mnenje sodelujočih v raziskavi glede korupcije v državi na splošno in po družbenih podsistemih, in sicer s petstopenjsko Likertovo lestvico, pri čemer višje vrednosti ocen pomenijo bolj koruptno okolje. Obravnavano je naslednje:

- kako se je v Sloveniji v zadnjih dveh letih spremenil (ali je ostal nespremenjen, se je povečal oziroma zmanjšal) obseg korupcije; prikaz z lestvico od »zelo zmanjšal« do »zelo povečal«,
- kako problematična je korupcija v javnem sektorju v Sloveniji; prikaz z lestvico od »sploh ni problematična« do »zelo problematična je«,
- kako pomembno na kakovost in izid pri storitvah javnega sektorja vplivajo osebni stiki in povezave; prikaz z lestvico od »sploh niso pomembni« do »zelo pomembni so«,
- resničnost trditve, da slovensko vlado usmerja nekaj močnih skupin/združb, ki delujejo povsem v lastnem interesu; prikaz z lestvico od »sploh ni res« do »povsem res je«,
- kako učinkoviti so ukrepi vlade v boju proti korupciji; prikaz z lestvico od »zelo neučinkoviti« do »zelo učinkoviti«,
- kako so posamezni sistemi slovenske družbe (politične stranke, parlament, vojska, nevladne organizacije, mediji, verske organizacije, poslovni/zasebni sektor, izobraževalni sistem, pravosodje, zdravstvene storitve, policija, javni funkcionarji/uradniki) »prežeti« s korupcijo; prikaz z lestvico od »sploh ni korupten« do »zelo korupten je«, tako da so bili rezultati tega sklopa vprašanj pomensko nasprotni predhodni skupini vprašanj, kar smo uskladjali s preureditvijo podatkov pri tem sklopu vprašanj.

V drugem delu vprašalnika se preverjata udeležba sodelujočih v raziskavi o koruptnih dejanjih in njihov odnos do boja proti korupciji:

- s katerimi javnimi sistemi (izobraževalni, pravosodni, zdravstvene storitve, policija, storitve registra in izdaje dovoljenj, javna infrastruktura, finančna uprava, okolje in prostor) so imeli sodelujoči v raziskavi ali kdo drug, ki je živel v njihovem gospodinjstvu, v zadnjih 12 mesecih stike (sodelujoči so imeli možnost izbrati več sistemov),

3.1 Potek raziskave in vzorec sodelujočih

Ciljna populacija raziskave so bili javni uslužbenci v državni upravi. Pri tem smo se obrnili na posamezna ministrstva s prošnjo po posredovanju povabila k sodelovanju v raziskavi javnih uslužbencev. Že tukaj smo naleteli na ovire, saj smo se morali – da je bila raziskava sploh izvedena – odreči podatkom o tem, kam in kako so bila poslana povabila za izpolnjevanje ankete. Na podlagi odnosa organov državne uprave do izvedbe ankete lahko sklepamo, da zavedanje o nujnosti takšnih raziskav med javnimi uslužbenci ni dovolj razvito med vodilnimi v državni upravi. Odpor vodstev državnih organov do ugotavljanja stanja lahko interpretiramo tudi kot pritrditev ugotovitvi o razširjenosti korupcije belih ovratnikov (KPK, 2015). Že ta ugotovitev raziskave je lahko razlog za zaskrbljenost; odgovorne bi morali prepričati, da je treba spremeniti odnos do korupcije. Kljub popolni anonimnosti ankete so bili organi in njihovi uslužbenci nezaupljivi, tako

-
- ali je v zadnjih 12 mesecih sodelujoči v raziskavi ali kdor koli drug, ki je živel v njegovem gospodinjstvu, dal kakršno koli obliko podkupnine in kaj je bil najpogostejši vzrok za plačilo podkupnine (darilo kot izraz hvaležnosti, da bi bila storitev cenejša, da bi bili postopki hitreje zaključeni ali ker je bil to edini način, da je prišel do storitve),
 - (ne)strinjanje s trditvijo, da navadni ljudje lahko veliko prispevajo v boju proti korupciji, izraženo s štiristopenjsko Likertovo lestvico z vrednostmi od »sploh se ne strinjam« do »povsem se strinjam«,
 - ali bi bili pripravljene prispevati k boju proti korupciji s podpisom peticije, ki bi zahtevala od vlade, da naredi več v boju proti korupciji, s sodelovanjem v mirnem protestu ali na demonstracijah proti korupciji, s pridružitvijo organizaciji, ki se bojuje proti korupciji, s pripravljeno plačati več za dobrine, ki jih proizvajajo organizacije, ki ne tolerirajo korupcije, s širitvijo zavedanja o korupciji z družbenimi mediji, s prijavo primera korupcije – in če bi bili pripravljene, komu bi poročali o primeru korupcije (neposredno udeleženi ustanovi, splošni vladni protikorupcijski instituciji ali (z uporabo ustreznega komunikacijskega portala) neodvisni neprofitni organizaciji, medijem oziroma drugim posameznikom, organizacijam) oziroma kakaj o primeru korupcije ne bi poročali (ali ne vedo, komu bi poročali, bali bi se posledic, ne bi prav nič pomagalo oziroma iz katerega koli drugega razloga),
 - ali so se kadar koli srečali z zahtevo za plačilo podkupnine,
 - ali so kadar koli zavrnilo plačilo podkupnine.

Tretji del vsebuje demografska vprašanja o spolu, starosti, izobrazbi sodelujočih v raziskavi. Da bi zagotovili popolno anonimnost v raziskavi, smo se odpovedali zbiranju kakršnih koli demografskih podatkov, ki bi lahko razkrili kateri koli vidik anonimnosti sodelujočega ali organizacije, ki ji pripada. Zastavili smo samo osnovna demografska vprašanja. Seveda bi bilo zelo zanimivo izvesti študijo, ki bi omogočala primerjavo med državnimi organi, vendar, kot je pojasnjeno na začetku naslednjega poglavja, okoliščine še niso primerne.

da je zbrani numerus pod pričakovanji.⁹ Za zagotovitev reprezentativnosti vzorca bi bilo vsekakor treba uporabiti ustrezno metodo vzorčenja, kar pa je bilo v tej raziskavi nemogoče, saj nismo imeli vpliva na potek komunikacije s populacijo oziroma vzorcem. Vemo sicer, da so povabila svojim zaposlenim poslala vsa ministrstva, nimamo pa podatka o tem, koliko uslužbencev je odprlo elektronsko sporočilo s povabilom k sodelovanju v anketi. Za boljši prikaz reprezentativnosti vzorca bi potrebovali vsaj podatek, koliko oseb je odprlo sporočilo na posameznih ministrstvih. Po drugi strani je očitno, da so tisti javni uslužbenci, ki se zavedajo problematike, anketo vzeli resno, saj jih je od začetka izpolnjevanja (233 anketiranih) do konca odstopilo le 27. Demografske podatke vzorca smo primerjali s podatki o celotni populaciji vseh zaposlenih iz kadrovskega poročila, ki ga objavlja Ministrstvo za javno upravo (MJU, 2016). Na anketo je odgovarjalo bistveno več žensk (67,2 %), kar je v skladu s strukturo po spolu med vsemi zaposlenimi v državni upravi, to je 64,6 %. Večina anketiranih je stara od 41 do 60 let (60,4 %), kar je nekoliko manj kot v celotni populaciji (70,6 % (MJU, 2016)), zato pa je vzorec nekoliko bogatejši kot pri populaciji v skupini do 40 let, in sicer 36,1 % – v primerjavi z deležem v celotni populaciji, ki znaša 24,5 %. Pri izobrazbi v vzorcu močno prevladujejo zaposleni z vsaj visoko šolo (92,6 %). Vzorec je glede na spol in starost strukturiran zelo podobno kot celotna populacija, pa tudi izobrazbeni vidik ni posebno izstopajoč, saj k majhnemu deležu višje izobraženih v celotni populaciji največ prispevata prav policija in vojska, ki nista del raziskave. Glede na to lahko ugotovimo, da demografski vidik ne povzroča pristranskosti v vzorcu. Drugače je z neodzivom, saj je ta lahko pogojen z določenimi lastnostmi organizacij ali skupin zaposlenih.

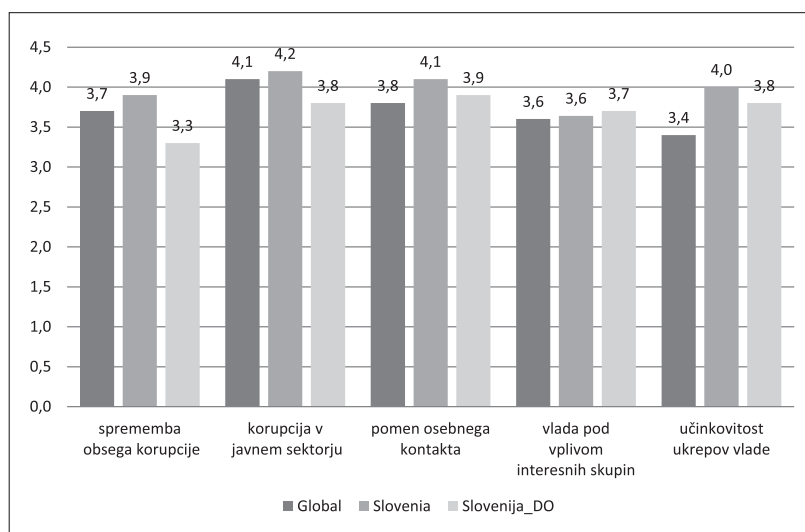
Če povzamemo: statistično gledano je velikost vzorca sprejemljiva. Reprezentativnost glede na demografske podatke je dobra, zato lahko sklepamo, da je glede na spol, starost in izobrazbo vzorec reprezentativen. Ker nismo imeli nadzora nad potekom vzorčenja oziroma komunikacije z javnimi uslužbenci, pa ne moremo trditi, da vzorec predstavlja vse

⁹ Populacija je vključevala vse uslužbence v civilnih državnih organih in organih v sestavi, to je 16.172 enot. Anketa je bila postavljena kot spletna anketa, zaposleni so dobili e-sporočilo s povabilom k sodelovanju in povezavo na anketo. Anketiranje se je začelo 2. junija 2016 in je potekalo do 11. junija 2016. Na povabilo se je odzvalo 449 oseb, od tega jih je 73 % tudi vstopilo v program ankete. Anketo je začelo izpolnjevati 251 (56 %) oseb, delno ali v celoti jo je izpolnilo 52 % vseh, ki so se odzvali povabilu na klik na anketo. V celoti je anketo izpolnilo 45 % vseh, ki so se odzvali na povabilo. Pridobljeni vzorec zajema približno 1,5 % populacije. Velikost vzorca je sicer statistično gledano sprejemljiva, težava pa je, da nimamo podatkov o poteku vzorčenja. Zaradi velikega neodziva vzorec v smislu opisa celotne populacije ni reprezentativen, prav gotovo pa lahko sklepamo, da gre za javne uslužbence z visoko občutljivostjo za korupcijo.

javne uslužbenke iz vseh državnih organov. Iz ocene neodziva lahko sklepamo, da so anketo izpolnili uslužbenci, ki želijo kakor koli prispevati k izboljšanju stanja. Na povabilo k izpolnjevanju so se odzvali 3 % populacije. Odzivnost je tako nekoliko nižja kot sicer v anketah, vendar je to zaradi teme razumljivo. Skoraj polovica uslužbencev, ki so začeli izpolnjevati anketo, ni podala nobenega odgovora, preostala polovica pa je anketo izpolnila, pri čemer je pomembno, da je le majhen delež ni rešil do konca. Iz tega lahko sklepamo, da dejanski vzorec predstavlja tisti del populacije uslužbencev v državni upravi, ki imajo korekten odnos do korupcije. To pomeni, da so rezultati glede odnosa do korupcije zelo verjetno precej boljši, kot bi bili, če bi jim uspelo za anketo pridobiti vzorec, ki bi predstavljal celotno populacijo. Kot rezultat raziskave tako ne izpostavljam samo konkretne statistične analize, temveč tudi celoten potek raziskave, ki razkriva, da imajo državni organi in državni uslužbenci prevelik odpor do študij, ki naj bi razkrile stanje in podale predloge za izboljšanje na občutljivih področjih.

3.2 Predstavitev ugotovitev raziskave

Pri predstavitvi sledimo obliki predstavitve globalnega barometra korupcije (Hardoon et al., 2013) in upoštevamo strukturo vprašalnika, podano v prejšnjem poglavju. Populacija te raziskave so sicer vsi državljani iz držav, ki so vključene v raziskavo (107), pri tem pa so v vseh državah zagotovljeni numerusi vsaj 1.000 anketiranih. Tehnologija izvedbe je po državah različna; slovenski državljani so bili izprašani s telefonsko anketo. Ta obsega šest demografskih vprašanj (mestno okolje, spol, starost, prihodki gospodinjstva, stopnja izobrazbe, status zaposlitve), vendar podatki v poročilu niso objavljeni. Kot že omenjeno, se prvi sklop vprašanj nanaša na mnenje o stanju korupcije na splošno. Petstopenjske lestvice pri večjih vrednostih kažejo slabše mnenje o stanju korupcije. Za primerjavo podajamo pregled aritmetičnih sredin za rezultate ankete Transparency International za leto 2013 in naše ankete (graf 1).

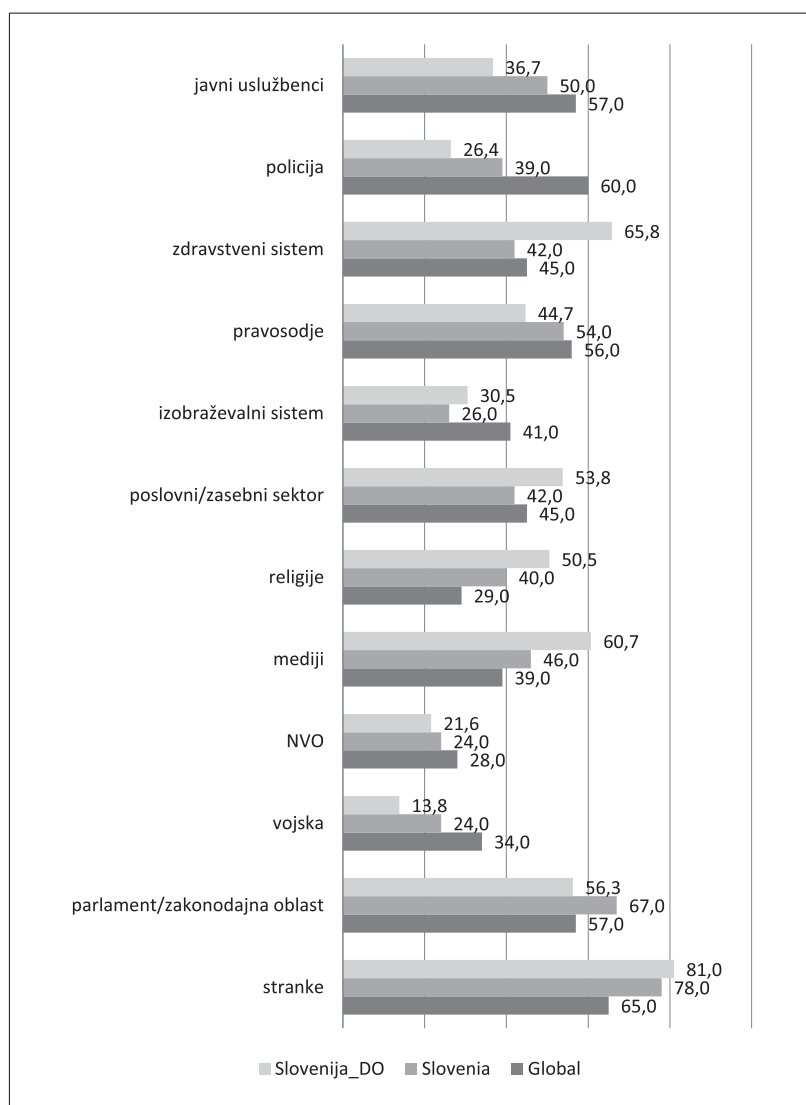

Legenda: Global – globalna ocena, Slovenia – barometer korupcije za Slovenijo, Slovenija_DO – rezultat raziskave za slovenske državne organe

Graf 1: Aritmetične sredine mnenj anketiranih o splošnem stanju korupcije

Kot je razvidno iz grafa 1, je ocena splošnega stanja korupcije v Sloveniji v globalni anketi pri vseh vprašanih višja od globalnega povprečja (primerjava prvih dveh stolpcev pri vsaki spremenljivki). Slovenski javni uslužbenci so manj kritični pri oceni spremembe korupcije ($M = 3,3$) in oceni problematičnosti korupcije v javnem sektorju ($M = 3,8$). Rezultat lahko razumemo kot oceno stanja v okolju, v katerem delujejo, zato so pri ocenjevanju nekoliko prizanesljivejši kot drža-

vljani na splošno. Pri preostalih treh dejstvih so javni uslužbenci bolj kritični od povprečja globalne ankete, vendar pa so le pri trditvi, da je vlada pod vplivom interesnih skupin, bolj kritični od državljanov Slovenije. Predstavitev nadaljujemo z oceno korumpiranosti posameznih javnih institucij. Rezultate podajamo z deleži ocen, da so posamezni družbeni podsistemi korumpirani (graf 2).

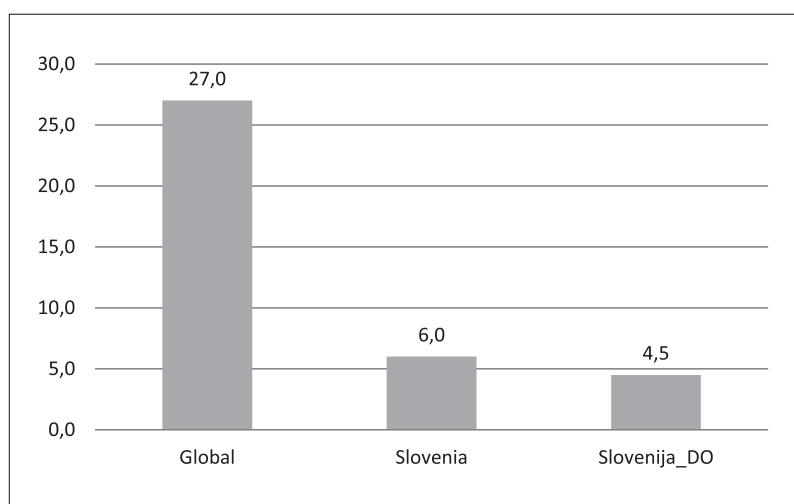
Legenda: Global – globalna ocena, Slovenia – barometer korupcije za Slovenijo, Slovenija_DO – rezultat raziskave za slovenske državne organe

Graf 2: Delež anketirancev, ki ocenjujejo, da je posamezna institucija korumpirana ali zelo korumpirana

Boljšo oceno od skupne globalne ocene so v slovenskem okolju dobili javni uslužbenci, policija, pravosodje, izobraževalni sistem, nevladne organizacije in vojska. Pri tem so ocene naših anketiranih prizanesejlivejše od ocen državljanov na splošno za javno upravo, policijo, pravosodje, nevladne organizacije in vojsko, obenem pa so javni uslužbenci (glede na državljane) bolj kritični do izobraževalnega sistema. Slabšo oceno od globalne so prejeli slovenski zdravstveni sistem, poslovni/zasebni sektor, religije, mediji, parlament in stranke. Mnenje javnih uslužbencev je tudi v tem delu podobno mnenju slovenskih državljanov, s tem da so nekoliko manj kritični do državnega sistema in bolj kritični do zdravstva, poslovnega/zasebnega sektorja, religij, medijev in strank. Le pri oceni parlamenta odstopajo državljani z oceno visoke koruptnosti zakonodajne oblasti. Ocena koruptnosti institucij je zelo ostra, izstopajo pa slaba ocena zdravstvenega sistema in medijev, ki so jo podali javni uslužbenci, ocena zakonodajne oblasti, ki so jo podali državljani, ter katastrofalna ocena slovenskih strank v obeh raziskavah.

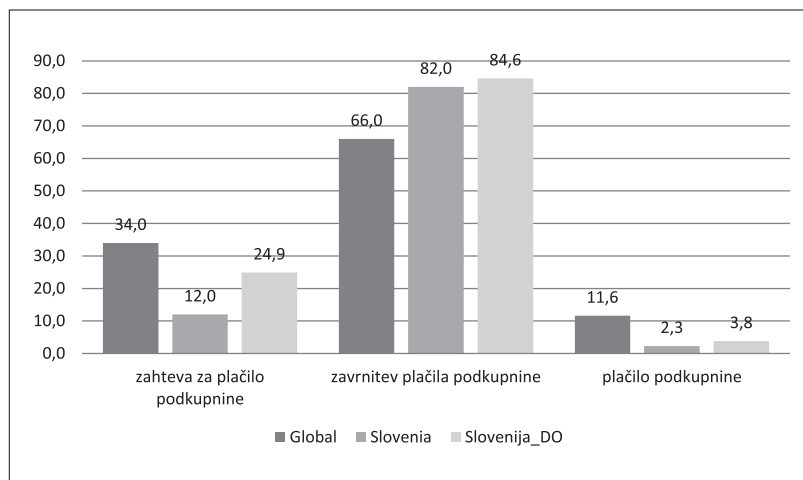
Raziskavo nadaljujemo s prikazom deleža anketiranih, ki so potrdili, da so oni ali kdo izmed članov njihove družine v zadnjih 12 mesecih dali kakršno koli obliko podkupnine (graf 3).

Na globalni ravni je kar 27 % sodelujočih poročalo o dajanju podkupnine. Rezultat je sicer močno pomaknjen proti višjim vrednostim zaradi afriških in nekaterih azijskih držav, kjer je delež od 40- do 80-odsoten. Pri tem ima 17 držav manjši delež kot Slovenija, kar je še vedno bistveno drugačen rezultat v primerjavi z lestvicami glede dojemanja korupcije, pri katerih se Slovenija skoraj po vseh vidikih znajde na mestih od šestdesetega naprej. Sicer pa je delež uslužbencev javne uprave, ki poročajo o dajanju podkupnine, še nekoliko manjši (4,5 %), vendar razlika glede na okoliščine ni bistvena. Na prvi pogled rezultat ni povsem v skladu s predhodno oceno o korumpiranosti sistemov. Verjetno gre za to, da so v Sloveniji storitve za državljane relativno dobro organizirane in ni veliko možnosti za korupcijo. Mnenje slovenskih državljanov in javnih uslužbencev je, da je korupcija v Sloveniji privilegij manjših skupin z močjo in povezavami, ki jim omogočajo pridobivanje koristi s sistemsko korupcijo. Preden preidemo k analizi odnosa anketiranih do prispevka in udeležbe v boju proti korupciji, podajamo še prikaz, kako so se anketirani srečevali z zahtevami za podkupnino in v koliko primerih so jo dejansko tudi plačali (graf 4).

Legenda: Global – globalna ocena, Slovenia – barometer korupcije za Slovenijo, Slovenija_DO – rezultat raziskave za slovenske državne organe

Graf 3: Delež anketiranih, ki izjavljajo, da so oni ali člani njihovega gospodinjstva v zadnjih 12 mesecih dali kakršno koli obliko podkupnine

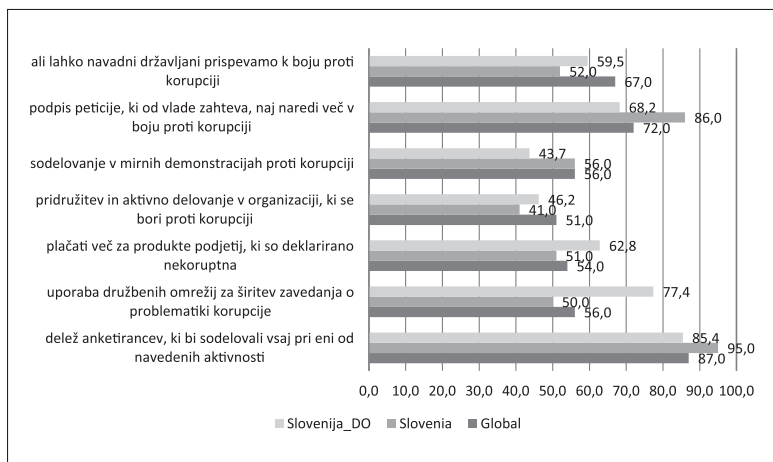

Legenda: Global – globalna ocena, Slovenia – barometer korupcije za Slovenijo, Slovenija_DO – rezultat raziskave za slovenske državne organe

Graf 4: Delež anketiranih, ki so se srečali z zahtevo po plačilu podkupnine, in delež tistih, ki so to zavrnilo

Zahteve za plačilo podkupnine so v Sloveniji redkejšje kot na splošno, pa tudi zavračanje plačila je bistveno pogostejše, kot velja za globalno povprečje. Zanimivo je, da javni uslužbenci dvakrat pogosteje kot slovenski državljani v globalni anketi poročajo o srečanju z zahtevo za plačilo podkupnine. Če primerjamo rezultat iz grafa 4 z deleži tistih, ki poročajo, da so oni ali člani njihovega gospodinjstva dali podkupnino, lahko vidimo, da sta rezultata na globalni ravni nekoliko v neskladju: deleža tistih, ki so plačali podkupnino in ki sta prikazana v grafu 4, sta namreč bistveno manjša od deleža iz grafa 3. Pri slovenskih javnih uslužbencih ta razlika ni velika, zato lahko rezultate raziskave o javnih uslužbencih štejemo za bistveno bolj konsistentne, kot velja za splošno raziskavo med državljani. Ne glede na razlike lahko ugotovimo, da je obseg osebnega podkupovanja bistveno *manjši* od celotne korupcije, ki jo ocenjujejo državljani. Delež tistih, ki so udeleženi v korupciji, je zelo majhen, zato se lahko strinjamo z avtorji, ki trdijo, da imata koncepta percepcije in izkušnje korupcije povsem različne osnove.

Pred koncem predstavitve rezultatov ankete si najprej oglejmo še mnenje anketiranih, ali lahko državljani prispevamo k boju proti korupciji in kako so se pripravljeno boriti proti njej (graf 5).

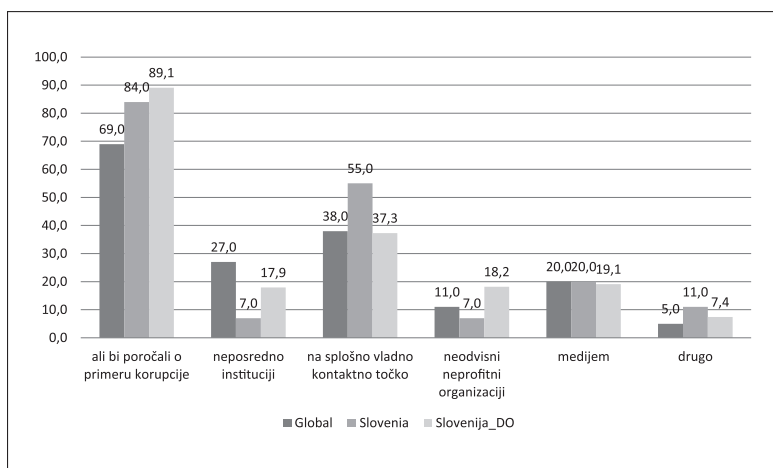
Legenda: Global – globalna ocena, Slovenia – barometer korupcije za Slovenijo, Slovenija_DO – rezultat raziskave za slovenske državne organe

Graf 5: Prispevek državljanov k boju proti korupciji in načini delovanja, ki bi se jim bili pripravljene pridružiti

Pri vseh dejstvih v grafu 5 je delež anketiranih pri splošni globalni anketi, ki verjamejo, da lahko kaj spremenijo in so pripravljene sodelovati v boju proti korupciji, večji ali enak deležu slovenskih anketirancev v obeh anketah. Slovenija je glede pesimizma o možnosti vplivanja med 20 najbolj pesimističnimi državami. Sicer je pripravljenost slovenskih državljanov za aktivno delovanje v okviru globalnih rezultatov.

Nekoliko drugače pa je pri javnih uslužbencih, ki se ne želijo izpostavljati s sodelovanjem v mirnih demonstracijah proti korupciji.

Predstavitev končujemo z grafom 6, v katerem predstavljamo pripravljenost anketiranih za poročanje ter načine poročanja, ki bi jih izbrali ob prijavi korupcijskih dejanj.

Legenda: Global – globalna ocena, Slovenia – barometer korupcije za Slovenijo, Slovenija_DO – rezultat raziskave za slovenske državne organe

Graf 6: Poročanje o primerih korupcije (vir: lasten; Hardoon et al., 2013)

Dobra novica za slovensko državno upravo je, da bi skoraj 90 % anketiranih javnih uslužbencev poročalo o primeru korupcije, s katerim bi se srečali. To je bistveno več od globalne vrednosti in nekoliko več od deleža slovenskih državljanov v globalni anketi. Manj razveseljivo pa je dejstvo, da bi jih le slabih 18 % poročalo neposredno instituciji, prav toliko pa bi se jih zateklo k neodvisni neprofitni organizaciji ali medijem (za slednje po drugi strani ugotavljajo, da so eni izmed najbolj koruptnih). Pri analizi rezultatov bi bilo treba poudariti in analizirati nekatera (navidezna) nasprotja: nasprotje med visoko percepcijo in relativno nizko dejansko participacijo v korupciji (zaznava in udeležba nista sinonima) in nasprotje med splošnim pesimizmom, da se ne da nič storiti, in velikim deležem uslužbencev, ki bi korupcijo (vseeno) prijavili (splošno mnenje ne da vedno zadovoljivih odgovorov na posamična ravnanja).

3.3 Umestitev rezultatov raziskave v okvir drugih raziskav o korupciji

Raziskav, ki bi bile glede na izbrano populacijo primerljive z našo raziskavo, skoraj ni. Našim ugotovitvam o neustreznem odnosu odgovornih in zaposlenih v državni upravi in širše v javnem sektorju pritrjujejo raziskave o uveljavljanju načrtov integritete (Fedran et al., 2015), v katerih avtorji ugotavljajo, da je pripravljenost zavezancev na pripravo načrta integritete za sodelovanje v raziskavah zelo majhna. Težava je tudi, da se javni uslužbenci nočejo izpostavljati, saj niso prepričani, da njihovi nadrejeni podpirajo spremembe (Krašovec, Johannsen, Pedersen in Deželan, 2014). To sta oba vidika odnosa državne uprave do raziskav in sprememb na področju korupcije, s katerima smo se srečali pri raziskavi. Tako lahko sklenemo, da ima slovenska državna uprava, pa tudi javni sektor širše, neustrezen odnos do korupcije na ravni organizacij, pri vodstvenih delavcih in tudi v odnosu med zaposlenimi in vodstvi. Pomembno sporočilo je tudi ocena slovenskih državljanov o slabem delovanju vlade glede korupcije, saj skoraj 80 % državljanov Slovenije meni, da vlada ne stori dovolj, kar nas uvršča na predzadnje mesto med državami EU (Pring, 2016). Kar nekaj raziskav v letih od 2001 do 2008 je preverjalo mnenje državljanov o trditvi, da so podkupnine normalen del življenja (Škrbec, 2009). Avtor pregleda primerja več raziskav (GFK Gal Iteo, 2001, 2004; Ninamedia, 2002, 2008) in ugotavlja, da so ocene v zgodnjih raziskavah precej nizke, s tem da se v letih 2006 in 2008 ustalijo pri nekaj več kot 60 %. V svoji raziskavi ne preverjamo natanko tega vidika, vsekakor pa lahko omenjene ugotovitve primerjamo z rezultati v grafu 2, kjer je povprečen delež anketiranih, ki ugotavljajo, da je posamezna institucija korumpirana ali zelo korumpirana, 45,1-odstoten, pri čemer se rezultat skoraj ne razlikuje od rezultatov ankete Transparency International (Hardoon et al., 2013). K slabi percepciji korumpiranosti prispevajo predvsem

zelo dobre ocene vojske (13,8 %), nevladnih organizacij (21,6 %) in policije (26,4 %). Pogled na najslabše ocene, ki so jih prejele stranke (81 %), zdravstveni sistem (65,8 %) in mediji (60,7 %), pa kaže, da je ocena koruptnosti slovenske družbe ostala na enaki ravni ali pa se je celo nekoliko povečala.

Za oceno problematike korupcije smo v raziskavi izmerili, da 65,2 % (povprečna ocena 3,8 na lestvici od 1 do 5) anketiranih državnih uslužbencev ocenjuje, da je korupcija velika oziroma zelo velika težava. To je precej manj v primerjavi z oceno slovenskih državljanov v anketi Transparency International 2013 (Hardoon et al., 2013) (78 %, 4,2) (graf 1). V prejšnjem odstavku omenjene slovenske raziskave poročajo o tej oceni v razponu od 53 % v letu 2006 do 62 % v letu 2007 (Ninamedia, 2008) in od 77 % v letu 2001 do 88 % v letu 2004 (GFK Gal Iteo, 2001, 2004). Večina raziskav je merila oceno problematike korupcije s 5-mestno Likertovo lestvico, tako da lahko rezultate primerjamo tudi s pomočjo izračunanih aritmetičnih sredin, ki so znašale: 3,94 v letu 2007 in 4,09 v letu 2009 (CJMMK, 2010) ter 3,77, 3,94 in 4,06 v letih od 2006 do 2008 za splošno populacijo in 3,59 za novinarje v letu 2008. (Ninamedia, 2008). Rezultati naše raziskave so primerljivi z rezultati drugih raziskav, pri čemer so bili državni uslužbenci v naši raziskavi bolj kritični od novinarjev v raziskavi Ninamedia. Navzgor odstopajo rezultati raziskav GFK Gal Iteo, ki se jim zelo približa ocena državljanov iz raziskave Transparency International (Hardoon et al., 2013). Naj končamo to temo z oceno, da v Sloveniji ni skoraj nikogar več, ki bi ocenjeval, da je korupcija majhna težava ali da je sploh ni; 96 % anketiranih v raziskavi iz leta 2014 ocenjuje korupcijo kot veliko ali zelo veliko težavo (Grivec, 2015). Vzorec je bil sicer nekoliko pomaknjen k mlajši populaciji, vsekakor pa tudi ta raziskava, kot vse druge, kaže na jasen trend prepoznavanja dejanskega stanja.

Z raziskavo med državnimi uradniki smo ugotovili, da anketirani ocenjujejo, da je korupcija najbolj razširjena v strankah (81 %), zdravstvu (65,8 %), medijih (60,7 %), parlamentu (56,3 %) in poslovnem sektorju (53,8 %). Državljanji so ocenili nekoliko drugače (Hardoon et al., 2013). Na prvem mestu so po njihovem mnenju stranke (78 %), nato sledijo parlament (67 %), pravosodni sistem (54 %), javni uslužbenci (50 %), mediji (46 %) in zdravstvo (42 %) (graf 2). V predhodnih raziskavah se med najslabše ocenjenimi pojavijo zdravstvo (GFK Gal Iteo, 2001, 2004; Ninamedia, 2002, 2008), javna uprava (GFK Gal Iteo, 2001, 2004), politične stranke in gospodarstvo (Ninamedia, 2002, 2008). Če upoštevamo, da korupcija deluje sistemsko, lahko ugotovimo, da delitev na sektorje ne daje celovite podobe pojava in bi verjetno morali slediti drugačnemu pogledu, ki kot izrazita področja sistemske korupcije izpostavlja gradbeništvo, javna naročila, prostorsko urejanje, kadrovanje ter upravljanje državnih podjetij in bank (Gajič, 2016). Delež anketiranih javnih uslužbencev, ki so se srečali z zahtevo

za podkupnino, je 24,9-odstoten in je bistveno večji od rezultata globalne ankete za Slovenijo (12 %), pa tudi od rezultata raziskave, katere vzorec je bil nekoliko pomaknjen k mlajšim osebam (11 %) (Grivec, 2015). Iz samih rezultatov raziskav razlike ni mogoče razložiti. Morda gre preprosto za to, da so javni uslužbenci v pridobivanju javnih storitev zahtevnejši in se zato pogosteje srečujejo z zahtevo po podkupnini.

Ob koncu primerjalne analize smo naredili pregled ocen koruptnosti javnih uslužbencev. Vprašalnik o percepciji korupcije (Hardoon et al., 2013), ki smo ga uporabili, nima neposrednega vprašanja glede tega, zato smo oceno izpeljali iz ocene koruptiranosti institucij, pri kateri 30 % anketiranih meni, da javni uslužbenci niso ali so samo nekoliko koruptni, tretjina ocenjuje, da so zmerno koruptni, 35,6 % pa jih meni, da so koruptni ali zelo koruptni. Če k temu dodamo še oceno, da je korupcija v javnem sektorju velika ali zelo velika težava (65,2 %), sledi ugotovitev, da je tretjina anketiranih javnih uslužbencev prepričana, da je korupcija zelo prisotna. Pregled drugih raziskav pokaže, da je za 30 % anketiranih podjetnikov korupcija pri javnih naročilih velika težava (Ninamedia, 2002), dve tretjini anketirancev menita, da podkupnine prejema precej javnih uslužbencev ali skoraj vsi (Ninamedia, 2008), nekoliko boljši pa je ta rezultat za leto 2009 (57 %) (CJMMK, 2010). Dovolj nazorna je tudi ocena o delovanju in zmožnosti podsistemov kot stebrov nacionalnega sistema integritete, v katerem je javni sektor v spodnjem delu lestvice z oceno 58 točk (Habič, 2012). Kot je razvidno iz primerjalnega pregleda raziskav, se je naša raziskava po rezultatih umestila v okvir predhodnega raziskovanja. Predstavljeni rezultati potrjujejo spoznanje, da je v Sloveniji ključna težava sistemska korupcija, povezana s središči moči.

4 Razprava

V predstavljeni raziskavi smo glede sklepanja o stanju med javnimi uslužbenci v državni upravi nekoliko omejeni, saj zaradi načina zbiranja podatkov, ki je pogojen z načinom delovanja državne uprave, ne poznamo podrobnosti o vzorčenju in vzorcu. Pri izvedbi ankete smo morali slediti mnenju informacijskega pooblaščenca (2016), da se takšne raziskave lahko izvajajo med javnimi uslužbenci pod pogojem, da povabilo k izpolnjevanju ankete pošlje sam delodajalec. Zaradi tega nismo imeli dostopa do podatkov, koga je doseglo povabilo in kdo ga je sploh pogledal. Vsekakor pa bodo izkušnje s to raziskavo koristile pri načrtovanju prihodnjih raziskav, s katerimi bi lahko bistveno prispevali k odnosu javne uprave do korupcije. Glede na odziv javnih uslužbencev in delež dokončanja ankete med tistimi, ki so vstopili vanjo, lahko sklepamo, da je vzorec pristranski glede tistih javnih uslužbencev, ki jim je mar za korupcijo in njeno preprečevanje. Analiza

je pokazala, da so rezultati naše ankete relativno v skladu z rezultati splošne ankete med slovenskimi državljani in da se tudi ustrezno umeščajo v niz predhodnih raziskav v slovenskem prostoru. Zaradi teh dejstev sklepamo, da je mogoče na podlagi naših rezultatov opredeliti tehtne in uporabne ugotovitve. Preden preidemo k predstavitvi ključnih priložnosti za izboljšanje in predlogov za spremembe, bi komentirali še dejstvo, da je zaznavanje korupcije v Sloveniji bistveno večje od ugotovitev stanja v globalni anketi in je hkrati dejanska izkušnja korupcije bistveno redkejša. Tako smo analizirali rezultate za 24 evropskih držav in ugotovili, da v percepciji korupcije med državljani, ki so se srečali s korupcijo, in tistimi, ki se niso, ni bistvenih razlik.

Poleg tega je bilo ugotovljeno, da je v globalni anketi delež tistih, ki mislijo, da lahko navadni državljani vplivajo na korupcijo, podoben, kot je delež tistih, ki bi pojav korupcije prijavili, pri slovenskih državljanih in tudi javnih uslužbencih pa je delež tistih, ki bi korupcijo prijavili, za 30 odstotnih točk večji od tistih, ki menijo, da lahko navadni državljani prispevamo k boju proti korupciji. Če pogledamo samo evropske države, lahko vidimo, da je delež državljanov, ki mislijo, da ne morejo prispevati k reševanju korupcije, podoben kot v Sloveniji, obenem pa je delež slovenskih državljanov, ki bi poročali, bistveno večji od evropskega povprečja. Podobno velja še za nekatere države. Več kot 30 odstotnih točk razlike med obema ocenama izkazujejo še Francija, Belgija, Rusija, Luksemburg in Nemčija. To so države, v katerih le približno polovica državljanov verjame v prispevek posameznika k zmanjšanju korupcije, pri čemer pa bi večina poročala o korupciji. Kot osnovo za oblikovanje sklepov in predlogov za izboljšanje izpostavljamo ključne razlike med ocenami javnih uslužbencev in slovenskih državljanov:

- anketirani javni uslužbenci so v primerjavi z državljani manj kritični do sprememb in stanja korupcije v Sloveniji ter bolj kritični pri oceni vpliva interesnih skupin na vlado (graf 1);

- anketirani javni uslužbenci so v primerjavi z državljani precej manj kritični do stanja korupcije v javni upravi, pravosodju, policiji, vojski in nevladnih organizacijah in so precej bolj kritični pri oceni zdravstvenega sistema in medijev, pri čemer sta obe skupini najbolj kritični do političnih strank (graf 2);

- pri pripravljenosti za sodelovanje v boju proti korupciji so anketirani javni uslužbenci v primerjavi z državljani bolj pripravljeni sodelovati, razen pri podpisovanju peticij in sodelovanju v mirnih demonstracijah proti korupciji (graf 5);

- tudi pri pripravljenosti za poročanje so bili anketirani javni uslužbenci nekoliko boljši od državljanov, pri čemer je delež tistih javnih uslužbencev, ki bi formalno poročali neposredno instituciji ali splošni vladni kontaktni točki, le nekoliko nad 50 % (graf 6).

Ocena splošnega stanja korupcije in ocena korumpiranosti podsistemov kažeta določeno prizanesljivost javnih uslužbencev do delovanja izvršne in pravosodne veje oblasti. Kritična ocena javnih uslužbencev o vplivu interesnih skupin na vlado pa kaže na to, da prepoznavajo okoliščine, ki so značilne za sistemsko korupcijo. Na osnovi dejstva, da so anketirani javni uslužbenci zelo kritični do zdravstva, medijev in strank, lahko ugotovimo, da je sicer njihovo dojetanje korupcije nekoliko pristransko. Po drugi strani pa bi lahko to ugotovitev pripisali tudi boljšemu poznavanju delovanja institucij oziroma predpostavki, da so središče korupcije javna naročila. To lahko pojasni visoko oceno korumpiranosti zdravstva v povezavi s poslovnim sektorjem. Vsekakor bi državna uprava in tudi raziskovalci morali vložiti več truda v analizo vrst pojavnosti korupcije in na osnovi dobljenih rezultatov ustrezno ozavestiti tudi javne uslužbence. Pri tem bi bilo treba bolj kot sektorje ali posamezne dejavnosti izpostaviti žarišča sistemske korupcije, kjer se sistematično razvijajo in obnavljajo pogoji za sistemsko korupcijo (Gajič, 2016). V prispevku državljanov k boju proti korupciji je očitno, da so se javni uslužbenci manj pripravljeno javno izpostavljati, zato bi bilo treba priložnost za njihovo aktiviranje v boju proti korupciji iskati v pripravljenosti za delovanje z uporabo družbenih omrežij. Tako predlagamo ukrepe za opolnomočenje javnih uslužbencev za sodelovanje v boju proti korupciji, med katerimi bi lahko bili seminarji, delavnice in prenos primerov dobre prakse uporabe družbenih omrežij za boj proti korupciji. Ob dejstvu, da bi le malo več kot polovica javnih uslužbencev pri poročanju o primerih korupcije uporabila sistemsko pot, pa bi se morali odgovorni še posebno zamisliti. Najnovejša dognanja o prepoznavanju korupcije postavljajo v ospredje prav t. i. žvižgače (Mungiu-Pippidi, 2016). Zato je razvoj ustreznega sistemskega okolja za omogočanje poročanja o korupcijskih dejanjih in zaščito žvižgačev ključnega pomena. V splošnem lahko predloge za izboljšanje preprečevanja korupcije javnih uslužbencev in funkcionarjev predstavimo s treh vidikov. Najprej bi bilo treba v javni upravi zagotoviti ustrezen pravni in organizacijski okvir, ki bi postopek predlaganja izboljšav in razkrivanja nepravilnosti uredil drugače, kot trenutno urejajo predpisi, in s tem zagotoviti svobodno izražanje mnenj o nepravilnem ravnanju. Vzporedno s tem bi bilo treba razviti ustrezne modele za obravnavo in preprečevanje korupcije, ki bi se odmaknili od sektorske obravnave k razumevanju okoliščin in procesov korupcijskih dejanj (Fedran et al., 2015; Gajič, 2016; Habič, 2012; Krašovec et al., 2014). Ne nazadnje pa bi bilo treba zagotoviti ustrezno usposobljenost in znanje javnih uslužbencev na področjih, povezanih z obravnavo korupcije. Ta področja so psihologija odločanja, metode in tehnike odločanja ter razvoj socialne in sistemske inteligence.

5 Sklep

V prispevku smo preverili odnos javnih uslužbencev v državni upravi do stanja in pojava korupcije ter ga primerjali z globalnim barometrom korupcije (Hardoon et al., 2013). Pri tem smo se osredotočili na populacijo javnih uslužbencev v državni upravi, saj še ni bila prav obravnavana. Kljub omejitvam, ki nam jih (zaradi omejenega pristopa do podatkov o poteku vzorčenja) pri sklepanju postavlja potek raziskave, smo cilje raziskave, tj. 1) ugotoviti stanje zaznave korupcije med javnimi uslužbenci v državni upravi, 2) rezultate primerjati z globalnim barometrom korupcije ter 3) podati predloge za izboljšanje in izpostaviti področja, ki bi zahtevala od regulatorjev in vodilnih v državni upravi večjo stopnjo pozornosti, v celoti izpolnili. Veljavnost rezultatov smo preverili tudi primerjalno glede na rezultate novejših domačih raziskav o stanju korupcije. Med ključnimi rezultati raziskave bi izpostavili dejstvo, da smo kljub visokim oviram, ki jih pred raziskovalca postavlja državna uprava, tudi z mnenjem informacijskega pooblaščenca, pridobili po velikosti statistično primeren vzorec. Pri tem sicer pomislekov o pristranskosti vzorca nismo mogli popolnoma zavrniti, smo pa jih, kot že omenjeno, precej omejili. Rezultati raziskave kažejo, da državna uprava v izhodišču ne vidi korupcije kot enega ključnih izzivov razvoja države in da je za preprečevanje korupcije treba razvijati tako organizacijski kot pravni okvir, predvsem pa zavedanje in znanje. Zunanji opazovalec ne more razumeti, da so dejavnosti za preprečevanje korupcije javnim uslužbencem, še posebno vodilnim uslužbencem, le nepotrebna dodatna obremenitev (Fedran et al., 2015). Kot dobro osnovo za izboljšanje stanja na področju preprečevanja korupcije bi izpostavili, da pesimizem glede možnosti vplivanja za javne uslužbence v naši raziskavi ne velja (ob ugotovitvi, da se Slovenija glede pesimizma o možnosti vplivanja umešča med 20 najbolj pesimističnih držav). Ti so – razen manjše pripravljenosti za sodelovanje v mirnih demonstracijah proti korupciji – bližje rezultatom globalne ankete kot mnenju preostalih slovenskih državljanov. Ključno sporočilo je, da mora slovenska državna uprava usmeriti ustrezne vire v razvoj sistema za preprečevanje korupcije na vseh ravneh. Prav glede tega lahko postavimo najpomembnejše predloge za nadaljnje raziskave, tj. razvoj in preverjanje sistemskih rešitev, s katerimi bi preprečevanje korupcije vgradili tudi v mikroorganizacijske okvire, s čimer bi preseglili ločevanje dejavnosti organov od procesov za preprečevanje korupcije znotraj istih dejavnosti.

Prispevek opozarja na posebno razmerje med pravilom, njegovim trajanjem in izvrševalcem ter razlogi za njuno (ne) sodelovanje v razmerju podrejenosti. Transparentnost je vse nujnejši pogoj za legitimnost in ključni pogoj za zaupanje državljanov v javne institucije. Nepravilnosti vseh vrst vedno ustvarijo nestabilno okolje, ki posega v načelo pravne države

ter vrednostno okolje, v katerem delujejo družba in njeni organi. Ukrepi, s katerimi se bojujemo proti kriminaliteti, gredo prek kazensko-pravnih tudi v druge sisteme. Eden od njih je upravnopravni in ta lahko ključno prispeva v smislu boljšega snovanja načina dela institucij. Raziskava je pokazala na določena področja, ki bi zahtevala večjo pozornost snovalcev glede predpisov in organizatorjev načina dela posameznih institucij. Ker so slednje vedno in predvsem (le) javni uslužbenci kot ljudje, bo v prihodnje tako zaposlene kot razkrivalce nepravilnosti treba obravnavati na nove, pristnejše načine. Odtujenost, kriza vrednot in njihovo prevrednotenje se nenehno dogajajo. Primeri, ki se nanašajo na razkol z dogmo, lahko opazimo od Antigone dalje, o njih pa so se spraševali Nikolaj Kopernik, Mark Felt (Watergate), David Shayler (Shaylergate) in številni drugi. Nedvomno se o njih sprašujejo tudi javni uslužbenci in državljani. Če je edina legitimna moč le moč argumenta, prisluhnjimo tistim, ki o zadevi vedo največ. S tem se iz Mettrijevega *l'homme-machine*, ki izpolnjuje vse ukaze, prelevimo v Foucaultovega specifičnega intelektualca, ki »kot diagnostik sedanosti poskuša pripraviti ljudi do tega, da dojamajo, kaj se ravno dogaja prav na področjih, na katerih je kompetenten. Poseči mora vmes, da ljudi seznanijo s tem, kaj se dogaja, da to diagnosticirajo ter oznanijo nevarnosti, nikakor pa ne, da bi iz tega naredili sistematično nepogojno globalno kritiko« (Rotar, 2004). V javni upravi so ti diagnostiki javni uslužbenci. Prisluhnjimo jim, kaj so povedali.

Literatura

1. Aristoteles (1994). *Nikomahova etika*. Ljubljana: Slovenska matica.
2. Aristotle (1992). *Eudemian ethics books I, II, and VIII*. Oxford: Clarendon Press.
3. Aristotle (2004). *Nicomachean ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Aristotle (2013). *Politics* (2nd ed.). Chicago: University of Chicago Press.
5. Brown, A. J. (2008). *Whistleblowing in the Australian public sector: Enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations*. Canberra: ANU E Press.
6. Cicero, M. T. (1853). *The treatises of M. T. Cicero: On the nature of the Gods; on divination; on fate; on the republic; on the laws; and on standing for the consulship*. London: H. G. Bohn.
7. Cicero, M. T. (2001). *Cicero: On moral ends*. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij [CJMMK]. (2010). *Raziskava Stališča o korupciji 2009*. Ljubljana: Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.
9. Evropska komisija. (2017). *Eurobarometer*. Pridobljeno na https://ec.europa.eu/slovenia/news/nacionalno-poro%C4%8Dilo-eurobarometer_en
10. Fedran, J., Dobovšek, B. in Ažman, B. (2015). Assessing the preventive anti-corruption efforts in Slovenia. *Varstvoslovje*, 1(17), 82–99.
11. Fries, S., Lysenko, T. in Polanec, S. (2003). *The 2002 business environment and enterprise performance survey: Results from a survey of 6,100 firms* (Working paper No. 84). European Bank. Pridobljeno na <http://www.ebrd.com/downloads/research/economics/workingpapers/wp0084.pdf>
12. Gajič, A. (2016). *Sistemska korupcija v Sloveniji* (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru.
13. GfK Gral Ite. (2001). *Korupcijska klima*. Ljubljana: GfK Gral Ite.
14. GfK Gral Ite. (2004). *Korupcijska klima*. Ljubljana: GfK Gral Ite.
15. Grivec, M. (2015). Korupcija v slovenskem prostoru. *Revija za ekonomske in poslovne vede*, 2(1), 44–64.
16. Gwartney, J., Lawson, R. in Hall, J. (2015). *Ekonomski svoboda sveta 2015: letno poročilo*. Ljubljana: Visio institut in Fraser inštitut.
17. Habič, S. (ur.) (2012). *Nacionalni sistem integritete v Sloveniji: ocena in analiza*. Trzin: Društvo Integriteta – Društvo za etičnost javnega delovanja.
18. Hardoon, D., Heinrich, F. in Transparency International (ur.) (2013). *Global corruption barometer 2013*. Berlin: Transparency International.
19. Informacijski pooblaščenec (2016). *Mnenje o sodelovanju v anonimni anketi, št. 0712-1/2016/1129 z dne 24. maja 2016*. Ljubljana: Informacijski pooblaščenec.
20. Kazenski zakonik (KZ). (2004). *Uradni list RS*, (95/04).
21. Kazenski zakonik (KZ-1). (2012). *Uradni list RS*, (50/12, 54/15, 38/16).
22. Komisija za preprečevanje korupcije [KPK]. (2010). *Letno poročilo o delu Komisije za preprečevanje korupcije za leto 2009*. Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije.
23. Komisija za preprečevanje korupcije [KPK]. (2011). *Letno poročilo o delu Komisije za preprečevanje korupcije za leto 2010*. Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije.
24. Komisija za preprečevanje korupcije [KPK]. (2012). *Letno poročilo o delu Komisije za preprečevanje korupcije za leta 2011*. Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije.
25. Komisija za preprečevanje korupcije [KPK]. (2013). *Letno poročilo o delu Komisije za preprečevanje korupcije za leto 2012*. Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije.
26. Komisija za preprečevanje korupcije [KPK]. (2014). *Letno poročilo o delu Komisije za preprečevanje korupcije za leto 2013*. Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije.
27. Komisija za preprečevanje korupcije [KPK]. (2015). *Ocena stanja*. Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije. Pridobljeno na <https://www.kpk-rs.si/sl/komisija/letna-porocila>
28. Krašovec, A., Johannsen, L., Pedersen, K. H. in Deželan, T. (2014). Nevarnost sistemske korupcije v Sloveniji: spodbude in ovire. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(3), 207–220.
29. Merriam-Webster. (2016). *Definition of PARRHESIA*. Pridobljeno na <http://www.merriam-webster.com/dictionary/parrhesia>.
30. Mungiu-Pippidi, A. (2016). For a new generation of objective indicators in governance and corruption studies. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 22(3), 363–367.
31. Near, J. P. in Miceli, M. P. (1985). Organizational dissidence: The case of whistle-blowing. *Journal of Business Ethics*, 4(1), 1–16.
32. Ninamedia. (2002). *Raziskava o gospodarskem in poslovnem okolju, poslovni etiki in neuradnih plačilih na Slovenskem*. Ljubljana: Urad RS preprečevanje korupcije.
33. Ninamedia. (2008). *Pojav korupcije med slovenskimi novinarji. Telefonska raziskava med splošno javnostjo in spletna raziskava med slovenskimi novinarji*. Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije.

34. Policija. (2011). *Letno poročilo o delu policije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2010.pdf>
35. Policija. (2012). *Letno poročilo o delu policije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2011.pdf>
36. Policija. (2013). *Letno poročilo o delu policije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2012.pdf>
37. Policija. (2014). *Letno poročilo o delu policije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2013.pdf>
38. Policija. (2015). *Letno poročilo o delu policije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno na <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2014.pdf>
39. Pring, C. (2016). *People and corruption: Europe and Central Asia 2016*. Berlin: Transparency International.
40. *Public Service Act*. (1999). Pridobljeno na <https://www.legislation.gov.au/Details/C2013C00310>.
41. Roberts, P., Brown, A. J. in Olsen, J. (2011). *Whistling while they work: A good practice guide for managing internal reporting of wrongdoing in public sector organisations*. Canberra: ANU E Press.
42. Rotar, B. (2004). Spremna beseda. V M. Foucault (ur.), *Nadzorovanje in kaznovanje* (str. 363–382). Ljubljana: Krtina.
43. Svet Evrope. (2000). *Skupina držav proti korupciji – GRECO. Prvi krog ocenjevanja*. Strasbourg: Svet Evrope. Pridobljeno na <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ca613>
44. Svet Evrope. (2003). *Skupina držav proti korupciji – GRECO. Drugi krog ocenjevanja*. Strasbourg: Svet Evrope. Pridobljeno na <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ca6a2>
45. Svet Evrope. (2007). *Skupina držav proti korupciji – GRECO. Tretji krog ocenjevanja*. Strasbourg: Svet Evrope. Pridobljeno na <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ca74f>
46. Svet Evrope. (2012). *Skupina držav proti korupciji – GRECO. Četrty krog ocenjevanja*. Strasbourg: Svet Evrope. Pridobljeno na <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ca70c>
47. Škrbec, J. (2009). *Analiza posrednega merjenja korupcije v Sloveniji*. V T. Pavšič Mrevlje (ur.), *Varstvoslovje med teorijo in prakso. Zbornik prispevkov: 10. slovenski dnevi varstvoslovja*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na <https://www.fvv.um.si/dv2009/zbornik/clanki/skrbec.pdf>
48. Transparency International. (2016). *Corruption Perceptions Index 2016*. Pridobljeno na https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016.
49. Vrhovno državno tožilstvo. (2011). *Letno poročilo*. Ljubljana: Vrhovno državno tožilstvo. Pridobljeno na https://www.dt-rs.si/files/documents/POROCILO-2010-koncno_III.pdf
50. Vrhovno državno tožilstvo. (2012). *Letno poročilo*. Ljubljana: Vrhovno državno tožilstvo. Pridobljeno na <https://www.dt-rs.si/files/documents/POROCILO-2011.pdf>
51. Vrhovno državno tožilstvo. (2013). *Letno poročilo*. Ljubljana: Vrhovno državno tožilstvo. Pridobljeno na <https://www.dt-rs.si/files/documents/POROCILO-2012.pdf>
52. Vrhovno državno tožilstvo. (2014). *Letno poročilo*. Ljubljana: Vrhovno državno tožilstvo. Pridobljeno na <https://www.dt-rs.si/files/documents/porocilo-2013.pdf>
53. Vrhovno državno tožilstvo. (2015). *Letno poročilo*. Ljubljana: Vrhovno državno tožilstvo. Pridobljeno na <https://www.dt-rs.si/files/documents/porocilo-2014.pdf>
54. Woolf, R. (2001). Translator's note. V M. T. Cicero in J. Annas (ur.), *Cicero: On moral ends* (str. xxxvii) . Cambridge: Cambridge University Press.
55. Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije (ZIntPK). (2011). *Uradni list RS*, (69/11).

Perception of Corruption in Slovenian State Administration

Mirko Pečarič, Ph.D., Associate Professor of Administrative Law and Public Administration, Faculty of Administration, University of Ljubljana, Slovenia. E-mail: mirko.pecaric@fu.uni-lj.si

Jože Benčina, Ph.D., Associate Professor of Economics of Public Administration, Faculty of Administration, University of Ljubljana, Slovenia. E-mail: joze.bencina@fu.uni-lj.si

Tatjana Kozjek, Ph.D., Assistant Professor of Organisation of Public Administration, Faculty of Administration, University of Ljubljana, Slovenia. E-mail: tatjana.kozjek@fu.uni-lj.si

Zero tolerance towards corruption and related disclosure of irregularities is more frequently a subject of discussions than serious attempts to determine its magnitude in state administration. Consequently, a survey was conducted among civil servants on the perception of corruption based on the model of Transparency International. Civil servants, as drafters of legislation and especially as (in)direct participants in the exercise of public power, more frequently detect irregularities, as they are reported by the media, or are perceived through a system-oriented work in this area. In the context of our research, it was found that perception of the general state of corruption in Slovenia is higher than the global average. Slovenian civil servants believe that the government is under the influence of interest groups and that its effectiveness decreases. As the most corrupt, they exposed the political parties, media and the health care system, and the military, NGOs, and police as the least corrupt.

Keywords: perception of corruption, state administration, civil servants, Global Corruption Barometer, Transparency International

UDC: 343.352

Michael Weinrath: Behind the Walls: Inmates and Correctional Officers on the State of Canadian Prisons, Vancouver, UBC Press, 2016

(Za zidovi: Obsojenci in pazniki o stanju v kanadskih zaporih)

Znanstvena monografija *Behind the Walls: Inmates and Correctional Officers on the State of Canadian Prisons* Michaela Weinratha obravnava različne poglede akterjev na stanje v kanadskem zaporskem okolju. Avtor je z uporabo kvalitativnih in kvantitativnih metod opredelil težave, s katerimi se trenutno srečuje kanadski zaporski sistem. Izhajal je iz Goffmanove teorije uokvirjanja¹ ter teoretičnih temeljev postopkovne pravičnosti in legitimnosti. V knjigi celovito opiše razvoj in spremembe v kanadskih zaporih (glede kaznovalne politike in trendov zapiranja storilcev kaznivih dejanj, zaporske arhitekture, programov obravnave, tehnoloških sredstev in uporabe sile nad obsojenci) ter vpliv teh sprememb na vsakodnevne interakcije med pazniki oziroma zaporskim osebjem in obsojenci.

Znanstveno monografijo sestavlja deset poglavij, ki skupaj dajejo celovit pregled dogajanja v kanadskih zaporih. Avtor v prvem poglavju predstavi zgodovino kanadskega zaporskega sistema in trende zapiranja v zadnjih 25 letih. Nato predstavi težave, s katerimi se danes srečujejo kanadski zapori, ter progresivne iniciative v smislu sprememb v zaporski arhitekturi in interaktivnih programov nadzora obsojencev, pa tudi iniciative po uvedbi kognitivnih vedenjskih programov in programov, ki se nanašajo na boljše razumevanje kulture avtohtonih prebivalcev v zaporu. V drugem poglavju so predstavljeni teoretični in metodološki temelji izvedene študije, okolje štirih zaporov, v katerih je potekala študija, in vzorec raziskovanja. V nadaljnjih poglavjih avtor predstavlja izsledke študije. V tretjem poglavju se osredotoča na prilagoditev obsojenca na zaporsko življenje, v četrtem poglavju predstavi primarni okvir obsojencev in izsledke poglobljenega raziskovanja zaporske subkulture v kanadskih zaporih, v petem poglavju pa se pozornost z obsojencev preusmeri na paznike. Avtor razglablja o prehodu paznikov v zaporsko okolje in o vzpostavitvi primarnega okvira paznikov. V šestem poglavju se osredotoča na uokvirjanje odnosov med pazniki in obso-

jenci v kanadskih zaporih ter na vpliv postopkovne pravičnosti paznikov na zaznavo legitimnosti paznikov pri obsojencih. V sedmem poglavju avtor z raziskovanjem trendov v zaporski arhitekturi, zaporskih politikah in tehnologijah poskuša ugotoviti, ali je v zadnjih letih prišlo do napredka v odnosih med pazniki in obsojenci. V osmem poglavju so predstavljeni primeri, ko pazniki delujejo zunaj svojega primarnega okvira, v smislu preseganja meja v odnosih z obsojenci in nerazumne uporabe sile. V zadnjih dveh poglavjih avtor razglablja o legitimnosti vedenjskih programov v smislu obravnave obsojencev in o evoluciji zaporniških tolpa v Kanadi v devetdesetih letih 20. stoletja.

Avtor v prvem poglavju predstavi kanadske zapore in težave, s katerimi se srečujejo v zadnjih letih. Razvoj kanadskega zaporskega sistema se je razlikoval od razvoja zaporov v zahodnih državah, saj je temeljil na ideji progresivne intervencije (rehabilitacije obsojencev) in ne na kaznovanju. Avtor izpostavi paradoks med stopnjo kriminalitete, ki upada od leta 1993, ob hkratnem povečanju stopnje zapiranja storilcev kaznivih dejanj. Posebej izpostavi povečanje števila pripornikov, ki negativno vpliva na življenjske razmere vseh zaprtih oseb v zaporu (prezasedenost). Kanada se spopada z uvedbo konservativnih (strožjih) zakonov, ki so posledica kaznovalnega populizma; posamezniki poskušajo vplivati na javno mnenje prek medijev, z retoriko, ki se nanaša na »zdravo pamet«, in promoviranjem preprostih rešitev za zatiranje kriminalitete. Sofisticirani vedenjski programi, ki so bili temelj obravnave obsojencev, so bili deležni številnih kritik. Hkrati so kritiki pozivali, naj se obravnava obsojencev usmeri v poklicno izobraževanje, ki jim bo omogočilo zaposlitev po prestani kazni. Kljub številnim kritikam kanadski zapori še naprej skrbijo za rehabilitacijo obsojencev (specifičnost arhitekture zaporov za lažjo interakcijo med obsojenci in zaporskim osebjem, uvedba interaktivnih programov za nadzor obsojencev, vpleljava kognitivno-vedenjskih programov ter programov, ki se nanašajo na razumevanje kulture avtohtonih prebivalcev v zaporu). Avtor opozori, da je vsak šesti zapornik pripadnik ene izmed zaporniških tolpa. Tolpe po njegovem mnenju niso več tako kohezivne kot v preteklosti, saj so se nekatera pravila zaporske subkulture spremenila. Avtor vidi prisotnost zaporniških tolpa kot vzrok za povečanje nasilja in prekupčevanje z drogami v provincialnih in zveznih zaporih.

¹ Uokvirjanje je način klasificiranja, ki omogoča posamezniku najti, zaznati, prepoznati in označiti vsakdanje dogodke. Študija oziroma teorija uokvirjanja se je kot raziskovalno področje začela uveljavljati v sedemdesetih letih 20. stoletja. Izhaja iz konstruktivističnega pristopa k preučevanju družbene realnosti ter idej sociološke šole simboličnega interakcionizma (Goffman, 1974; TERMS: Terminološka podatkovna zbirka odnosov z javnostmi, 2017).

V drugem poglavju avtor predstavi teoretične in metodološke temelje študije. Za raziskovanje vsakodnevnih interakcij med obsojenci in zaporskim osebjem je uporabil Goffmanovo teorijo uokvirjanja, s katero je identificiral vrsto vsakodnevnih interakcij in virov ogrožanja, s katerimi se srečujejo obsojenci in pazniki, ter njihove odzive na te grožnje. Družbeni akterji se pri vzpostavljanju lastnega razumevanja zanašajo na preverjene vzorce delovanja ter odzive na vsakodnevne odnose in dogodke – socialne okvire. Avtor opredeli tudi raziskovanje legitimnosti v zaporskem okolju, in sicer z uporabo teoretičnih predpostavk postopkovne pravičnosti. Uporaba postopkovne pravičnosti temelji na predpostavki, da ljudje zaznavajo avtoriteto, ki izvaja postopke, kot pošteno in pravično, kot legitimnega nosilca moči, ne glede na končni izid teh postopkov. Avtor je v študijo vključil štiri srednje varovane zapore v zahodnih provincah Kanade. Izpostavil je, da je preučevani vzorec zaporov kot celota reprezentativen, vendar posamezni zapori znotraj vzorca niso reprezentativni, saj ne izražajo značilnosti celotnega zaporskega sistema oziroma zaporske populacije. Poglobljeni intervjuji z obsojenci in pazniki, ki so se nanašali na 1) tranzicijo v zaporsko okolje, 2) vsakodnevno življenje in rutine, 3) zaznane spremembe v zaporskem življenju, 4) odnose z obsojenci, zaporskimi delavci in zunanjimi posamezniki, 5) programe in ugodnosti, 6) nasilje in droge, 7) zaporsko subkulturo in vpliv zaporskih tolpter 8) načrte po odpustu, so bili analizirani z uporabo Glaser-Straussove metode.

V tretjem poglavju se avtor osredotoči na prilagoditev obsojenca na zaporsko življenje po prihodu v zapor. Ugotovil je, da ima večina obsojencev, ki so prvič napoteni v zapor, več težav pri prehodu oziroma prilagoditvi na zaporsko življenje. Prihod v zapor je zanje šok, stigma in učenje obvladovanja strahu. Pravila zaporske subkulture vplivajo na obsojenčevo prilagoditev na življenje v zaporu in oblikovanje začetnih vedenjskih pravil. Obenem predhodna vpletenost v kriminaliteto, odvisnost od drog, pripadnost tolpi in družinski status vplivajo na prilagoditev obsojenca na zaporsko življenje. Navedeni dejavniki vplivajo na razvoj primarnega okvira obsojenca. Avtor opozori, da se v zadnjih 25 letih niso zgodile večje spremembe v značilnosti sprejemnega obdobja obsojencev, a z nekaterimi izjemami; obsojenci, ki prispejo v zapor, so v začetnem obdobju ločeni od preostalih obsojencev. Zaporski delavci jih opazujejo in nadzorujejo z namenom identificiranja potencialno ranljivih obsojencev. Hkrati vsem obsojencem individualno predstavijo zaporska pravila (formalna in neformalna), programe, v katere se lahko vključijo, in potek življenja v zaporu. Zaporski delavci so ključni akterji, ki olajšajo prehod in prilagoditev obsojenca na zaporsko življenje. Po fazi začetne prilagoditve na zaporsko okolje obsojenec razvije lasten primarni okvir v odnosu do soobsojencev, ki temelji na spoštovanju, moči in iznajdljivosti.

V četrtem poglavju avtor raziskuje odnose, ki jih obsojenec razvije s soobsojenci, in predstavi primarni okvir obsojenca, ki vpliva na njegovo prilagoditev na zaporsko življenje in vstop v zaporsko subkulturo. Obsojenec po prihodu v zapor razvije primarni okvir, ki ga vodi v odnosih s soobsojenci. Ta okvir temelji na spoštovanju, moči, iznajdljivosti, nezaupanju in socialni distanciranosti, ki omogoča vzpostavitev hierarhije med obsojenci. Avtor izpostavi, da zaporska subkultura v zadnjih 25 letih upada, saj so se odnosi oziroma kohezivnost obsojencev poslabšali, hkrati pa so obsojenci pripravljene vstopati v interakcije z zaporskim osebjem ter sodelovati z njimi. Hierarhija med obsojenci kot ena izmed glavnih značilnosti zaporske subkulture je še vedno prisotna. Obsojenci so znotraj primarnega okvira do posameznikov iz zunanjega sveta imeli različne poglede na interakcije z zunanjim svetom (družino, prijatelji, prostovoljci itd.). Za nekatere so bile tovrstne interakcije stik z zunanjim svetom, ki jim olajša prestajanje kazni, medtem ko so drugi videli interakcije s posamezniki iz zunanjega sveta, ki so prihajali v zapor, kot vzrok za povečanje stigme, občutka nemoči in stresa.

V petem poglavju se avtorjeva pozornost preusmeri z obsojencev na paznike. Avtor razglablja o prehodu posameznika v vlogo paznika in predstavi primarni okvir paznikov. Ugotovil je, da je v zadnjih 25 letih prehod od kandidata na usposabljanju do paznika postal preprostejši predvsem zaradi napredka v usposabljanju. V zadnjem obdobju je kanadski zaporski sistem začel zaposlovati višje izobražene posameznike, ki so prevzeli naloge paznikov. Primarni okvir paznikov izraža mirnost, psihično moč in nepopustljivost v odločitvah, obenem pa se morajo pazniki naučiti obvladovati strah, spoznati obsojence, opazovati dnevne rutine ter se seznaniti s formalnimi in neformalnimi pravili v zaporu. Avtor izpostavi, da primarna okvira obsojencev in paznikov temeljita na spoštovanju in moči. Glavne spremembe, ki so vplivale na položaj paznikov v kanadskih zaporih v zadnjih 25 letih, se navezujejo na kakovost selekcije, vodenje in usposabljanje paznikov.

V šestem poglavju avtor teorijo uokvirjanja združi s teoretičnimi temelji preučevanja legitimnosti. Ugotovil je, da je v zadnjih 25 letih komunikacija med pazniki in obsojenci močno napredovala. Obsojenci in pazniki so menili, da spremembe v medsebojni komunikaciji pozitivno vplivajo na odnose in legitimnost. Postopkovna pravičnost paznikov v odnosih z obsojenci pozitivno vpliva na obsojenčevo zaznavo legitimnosti paznikov kot upravičenih nosilcev moči v zaporu. Hkrati nepošteno in nespoštljivo vedenje paznikov do obsojencev negativno vpliva na obsojenčevo zaznavo legitimnosti. Pazniki morajo do obsojencev pokazati spoštovanje, vljudnost in empatijo, pravično izvajati pravila ter biti pripravljene poslušati obsojence, če želijo, da jih ti zaznavajo kot legitimne nosilce moči v zaporu. Avtor izpostavi, da je vzpostavljanje

legitimnosti v zaporu težaven in dolgotrajen postopek, ki ga pazniki lahko preprosto uničijo z neprimernim vedenjem do obsojencev.

V sedmem poglavju avtor izpostavi vplive sprememb v politikah, arhitekturi zaporov in tehnologiji na primarni okvir paznikov. Spremembe v politikah obravnave obsojencev, ki so zmanjšale obseg dela paznikov s posameznim obsojencem in količino dokumentacije, so vodile v več neposrednih interakcij med obsojenci in pazniki. Arhitekturne spremembe zaporov so vodile v večjo fizično prisotnost paznikov na oddelkih, kar je izboljšalo komunikacijo med njimi in obsojenci. Vpeljava sodobnih računalniških sistemov in informatizacije je paznikom omogočila neposreden in hiter dostop do podatkov o obsojencih v smislu seznanitve z osebnostno strukturo obsojenca, preteklo kaznovanostjo itd. Avtor izpostavi, da se je v nasprotju s predpostavkami, da vpeljava sodobnih tehnologij (nadzorne kamere, detektorji kovin, komunikacijska sredstva itd.) v zaporih zmanjšuje osebne interakcije med pazniki in obsojenci, pogostost interakcij povečala, kar pozitivno vpliva na zmanjševanje socialne distanciranosti med skupinama. Hkrati opozori, da povečan nadzor s tehnološkimi sredstvi pozitivno vpliva na zmanjšanje števila primerov neprimerne vedenja paznikov do obsojencev.

V osmem poglavju avtor izpostavi preseganje meja, ki so določene s primarnim okvirom paznikov. Kršenje okvirov je lahko namerno in ogroža vedenje, pri katerem vsi udeleženci vedo, kaj se od njih pričakuje. Avtor opozori na kršenje okvirov pri delu z ljudmi, pri katerem je prisotno neravnotežje med posedovanjem moči. Primarni okvir paznikom preprečuje razkritje »preveč« osebni informacij, vzpostavljanje prijateljskih odnosov in intimnost z obsojenci ter tudi s sodelavci. Povečanje komunikacije med pazniki in obsojenci je glavni vzrok za preseganje meja primarnega okvira paznikov. Manjša razkritja osebnih informacij paznikov lahko vodijo do hujših kršitev. Hkrati povečana komunikacija med pazniki in obsojenci lahko privede do neprimerne »domačnosti« med skupinama. Avtor je ugotovil, da je težava kršenja primarnega okvira paznikov neizogibna. Predvideva, da kakovostno usposabljanje in izkušnje paznikom omogočijo, da se naučijo ohranjati profesionalni odnos s sodelavci in obsojenci. Vpeljava tehnoloških sredstev, zunanji nadzor in zakonodaja so pozitivno vplivali na neprimerno vedenje paznikov v smislu uporabe sile nad obsojenci. Pretirana uporaba sile nad obsojenci je bila v preteklosti velika težava, saj so jo pazniki, ki so bili pod vplivom pazniške subkulture, pogosto koristili. Avtor izpostavi tehnološka sredstva kot glavni vzrok za zmanjšanje pretirane uporabe sile nad obsojenci. Obenem alternativno ohranjanje nadzora nad obsojenci v smislu postopkovne pravičnosti paznikov v odnosih z obsojenci in ohranjanje legitimnosti v zaporu zmanjšujeta potrebo po

uporabi sile nad obsojenci. Odnos paznikov do sodelavk v kanadskih zaporih je v zadnjih treh desetletjih močno napredoval. Paznice so izpostavile, da je spolno nadlegovanje na delovnem mestu upadlo ter da jih moški sodelavci vidijo kot enakovredne pripadnice pazniške službe. Ugotovitve so pokazale, da paznice pozitivno vplivajo na obsojenčevo preseganje meja primarnega okvira, ki se nanašajo na odnose z zaporskim osebjem, saj obsojenci z njimi lažje komunicirajo, ker jih zaznavajo kot bolj komunikativne in iskreno zaskrbljene glede dobrega počutja obsojencev.

V devetem poglavju avtor predstavi programe, ki so se izvajali oziroma se izvajajo v kanadskih zaporih, in ocenjuje njihovo uspešnost. Kognitivni vedenjski programi, ki so v zadnjih 25 letih postali najbolj razširjeni programi rehabilitacije obsojencev v Kanadi, so bili v zadnjem obdobju močno kritizirani predvsem zaradi velikega števila povratnikov. Uvedba krajših kazni je negativno vplivala na intenziteto teh programov. Ugotovitve so razkrile, da je večina paznikov naklonjena kognitivnim vedenjskim programom, vendar dvomijo o njihovi učinkovitosti. Sodelovanje v programih obsojencem povzroča stres ter jih stigmatizira, saj morajo igrati dvojno vlogo v smislu aktivnega sodelovanja z zaporskim osebjem in pretvarjanja pred preostalimi obsojenci – vpliv primarnega okvira obsojencev, ki preprečuje aktivno sodelovanje obsojencev z zaporskim osebjem. Rezultati intervjuvanja obsojencev so pokazali, da je večina obsojencev naklonjena izobraževalnim programom, ki bi jim omogočili lažjo pridobitev zaposlitve po odsluženi kazni. Obsojenci, ki so pripadali avtohtonim ljudstvom Kanade, so izražali željo po intenzivnejših programih, ki bi vključevali posebnosti njihove kulture. Izpostavili so omejitve pri opravljanju verskih obredov in vključevanju vanje ter nespoštovanje preostalih obsojencev do njihove kulture. Avtor meni, da je visoka stopnja povratništva obsojencev glavna ovira za intenzivnejše izvajanje programov rehabilitacije obsojencev v kanadskih zaporih. Hkrati opozori na razlike v intenzivnosti izvajanja programov obravnave v provincialnih in zveznih zaporih, saj je v slednjih izvedba teh programov intenzivnejša.

V zadnjem poglavju avtor izpostavi težavo zaporniških tolpa. Ugotovitve so razkrile, da se je v zadnjih 25 letih število pripadnikov tolpa v kanadskih zaporih povečalo. Zaporniške tolpe so vpletene v številne kršitve zaporskih pravil, kot so trgovanje z drogami, izvajanje nasilja nad obsojenci (vključno z uboji in umori), ustrahovanje ter izkoriščanje obsojencev. Tovrstno početje negativno vpliva na kakovost življenja v zaporu. Prisotnost zaporniških tolpa vpliva na povečanje formalnega nadzora v zaporih, kar občutijo tudi obsojenci, ki niso pripadniki tolpa. Večina pripadnikov tolpa so obsojenci, ki so bili pripadniki tolpa tudi na prostosti, medtem ko se preostali večinoma pridružijo zaradi pritiskov in ustrahova-

nja pripadnikov tolpa. Primarni okvir zaporniških tolpa se je v zadnjih 25 letih močno spremenil. Vrednote, kot so kohezivnost, »kameradstvo«, prepoved sodelovanja z zaporskim osebjem in »častno« ravnanje v sporih (razreševanje sporov s fizičnim nasiljem »ena na ena«), so se spremenile. Pripadniki tolpa delujejo po načelu individualne koristi, sodelujejo z zaporskim osebjem, preračunljivo ponujajo pomoč preostalim pripadnikom tolpa in spore rešujejo »nečastno« (v smislu skupinskega ustrahovanja oziroma škodovanja posamezniku). Posamezniki, ki zavrnejo vstop v zaporniško tolpo kljub pritiskom drugih obsojencev, kršijo primarni okvir zaporniških tolpa. Pazniki do pripadnikov tolpa razvijajo drugačen odnos kot do preostalih obsojencev, in sicer v smislu večje previdnosti in nezaupanja. Avtor poudari, da so trenutne strategije za obvladovanje in rušenje zaporniških tolpa neučinkovite.

Znanstvena monografija je prvotno namenjena penologom, kriminologom, zaporskim delavcem in drugim zaposlenim v kazenskem pravosodju. Knjiga vsebuje celovit pregled stanja v kanadskih zaporih, ki je zanimiv za kanadske in tudi za tuje bralce, strokovnjake, praktike in raziskovalce. Avtor z uporabo mešanih metod kvantitativnega in kvalitativnega raziskovanja poglobljeno raziskuje spremembe in dejavnike, ki vplivajo na odnose v kanadskih zaporih. Uporabi tudi preučevana področja postopkovne pravičnosti in zaznava legitimnosti pri obsojencih ter jih združi z Goffmanovo teorijo uokvirjanja, ki pomeni nov pogled na raziskovanje odnosov v zaporu. S tem knjiga ponuja nove perspektive preučevanja odnosov in legitimnosti v zaporih. Avtor s preučevanjem vpliva arhitekture zaporov, vpeljave sodobnih tehnologij v zapore in sprememb v kaznovalni politiki naredi korak naprej v preučevanju odnosov v zaporu. Poleg preučevanja dejavnikov znotraj zapora raziskuje tudi vpliv zunanjih dejavnikov na odnose v zaporu. Zaradi predstavitve programov za boljše razumevanje kulture avtohtonih prebivalcev v zaporih in posebnosti zaporniških tolpa v kanadskih zaporih je knjiga unikatna – predstavljene so namreč »lokalne« posebnosti izvrševanja kazenskih sankcij. Empirični del knjige je nekakšen priročnik zaporskim delavcem pri delu z obsojenci, vzpostavljanju dobrih odnosov z obsojenci in ohranjanju legitimnosti v zaporu. Dobri odnosi med obsojenci in pazniki ter pozitivna zaznava legitimnosti paznikov oziroma zaporskega osebja pri obsojencih sta pomembna elementa za normativno podreditev obsojencev zaporskim pravilom in zmanjšanje potreb po uporabi sile nad obsojenci. Avtor poudari pomembnost dobrih odnosov med obsojenci in zaporskim osebjem ter rehabilitacije obsojencev, ki je v sedanjem času kaznovalnega populizma tarča številnih kritik. Knjiga pomeni napredek na naslednjih področjih: 1) znanje o kanadskem zaporskem sistemu, na katerega vplivajo notranji in zunanji dejavniki; 2) razumevanje vpliva širših sprememb, s katerimi se srečujejo kanadski zaporji, na vsakodnevne interakcije in rutine zaporskega osebja

ter obsojencev in 3) razumevanje pomembnosti postopkovne pravičnosti zaporskega osebja v interakcijah z obsojenci v kanadskih zaporih.

Rok Hacin

Literatura

1. Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
2. TERMIS: Terminološka podatkovna zbirka odnosov z javnostmi. (2015). *Uokvirjanje*. Pridobljeno na <http://www.termania.net/slovarji/termis-terminoloska-podatkovna-zbirka-odnosov-z-javnostmi/7967876/uokvirjanje?query=smer>

Rob White, Diane Heckenberg: Green Criminology: An Introduction to the Study of Environmental Harm, Abingdon, Routledge, 2014

(Ekološka kriminologija: Uvod v preučevanje ogrožanja okolja)

V zadnjem desetletju je postalo preučevanje oblik ogrožanja okolja oziroma t. i. kriminalitete zoper okolje izredno priljubljeno med kriminologi, zato lahko spremljamo hiter razvoj ekološke kriminologije. Knjiga *Green Criminology: An Introduction to the Study of Environmental Harm* je po besedah avtorjev prvo mednarodno celovito in splošno besedilo o ekološki kriminologiji kot vedi, ki ponuja jedrnat prikaz teorije in konceptov, obsežno geografsko pokritost raznolikih primerov z vseh delov sveta ter širši vpogled v številne težave, povezane z ogrožanjem okolja in ekološko kriminaliteto. Pravzaprav gre za nadgradnjo prvih monografskih del Roba Whita, ki je kot pionir med ekološkimi kriminologi objavljал učbenike o ekološki kriminaliteti (White, 2008, 2009) in globalnem okoljskem ogrožanju (White, 2010). V teh delih je prvi opredelil področje, naloge in predmet preučevanja ekološke kriminologije, čeprav jo zaradi nedorečenosti definiranja ponesrečeno izmenjuje imenuje ekološka kriminologija in okoljska kriminologija. Od takrat do danes se je področje razvilo in poimenovanje ekološke kriminologije uredilo, zato je nova knjiga zelo dobrodošla novost.

Knjiga ima 15 poglavij, ki so razdeljena v tri sklope: 1) Konceptualni in metodološki temelji, 2) Transgresija in viktimizacija ter 3) Intervencija in prevencija. V prvem delu avtorja podata opis in definicijo ekološke kriminologije ter ekološke kriminalitete, v duhu globalizacije opomnita na spreminjanje obeh ter predstavita ekoglobalno kriminologijo in transnacionalno ekološko kriminaliteto, izpostavita varstvo okolja in pojav pojma ekocid, na koncu pa nam predstavita še oblike ekološke kriminalitete in njihovo raziskovanje. V drugem delu so obravnavani podnebne spremembe in družbeni konflikti kot njihova posledica, zloraba in mučenje živali, ogrožanje biotske raznolikosti, onesnaževanje in strupeni odpadki ter žrtve ekološke kriminalitete. V zadnjem delu se avtorja posvetita pravnemu varstvu okolja in okoljskim predpisom, forenzičnim analizam ekološke kriminalitete, sodnemu varstvu okolja ter preprečevanju ekološke kriminalitete.

Knjiga *Green Criminology* je pravzaprav učbenik, saj vsebuje pedagoške elemente, kot so pogovorna okna, študije primera, vprašanja za razpravo, seznam dodatne literature v vsakem poglavju ter slovarček pojmov na koncu knjige. Vse naštetu delo uvršča med zelo dobro učno gradivo za študente širom po svetu, ki se zanimajo za ekološko kriminologijo in/ali ekološko kriminaliteto. Posebnost knjige z vidika sloven-

ske kriminologije pa je, da na 15. in 16. strani v prvem poglavju posebno pozornost nameni prvemu znanstvenemu delu o ekološki kriminologiji in ekološki kriminaliteti v Sloveniji, tj. članku dr. Janeza Pečarja iz leta 1981 *Ekološka kriminaliteta in kriminologija*, ki je bil objavljen v Reviji za kriminalistiko in kriminologijo. S tem se slovenska kriminologija uvršča med prve pobudnike raziskovanja ekološke kriminalitete ter začetnike razvoja ekološke kriminologije. Na to smo lahko ponosni, čeprav je pri nas razvoj nove veje kriminologije najverjetneje zaradi pomanjkanja zanimanja in raziskovalcev zamrl za naslednjih 25 let.

Delo Roba Whita in Diane Heckenberg je najnovejša monografija o ekološki kriminologiji, ki izredno podrobno opiše in nazorno predstavi opredelitev ter naloge ekološke kriminologije, različne delitve in veje, razpravlja o težavi poimenovanja in opozori na nenehno spreminjanje oziroma širitev polja njenega preučevanja, nadalje se dotakne raziskovanja in preučevanja ekološke kriminalitete, opredeli žrtve ekološke kriminalitete in podrobneje predstavi posamezne oblike ekološke viktimizacije, na koncu pa predstavi oblike odkrivanja in preprečevanja ekološke kriminalitete ter težave, s katerimi se srečujejo vladne in nevladne organizacije.

Monografijo lahko primerjamo z deli Roba Whita *Crimes against nature: Environmental criminology and ecological justice* (White, 2008), *Environmental crime: A reader* (White, 2009) in *Global environmental harm: Criminological perspectives* (White, 2010) ter delom Piersa Beirna in Nigla Southa (2007) *Issues in green criminology: Confronting harms against environments, humanity and other animals*. Vsa dela razpravljajo o ekološki kriminologiji, vendar je v samo petih letih nova veja kriminologije doživela neverjeten razvoj, zato je novo delo R. Whita in D. Heckenberg zbir in nadgradnja objavljenih del.

Knjiga je zanimivo branje za vsakogar, ki se na novo srečuje z ekološko kriminaliteto. Gre za zelo uporabno dodatno učno gradivo pri vseh dodiplomskih in podiplomskih predmetih o ogrožanju in/ali varstvu okolja. Nadvse uporabni so opisi primerov, nanizani v celotni knjigi, in izbor dodatne literature. Bolje kot dodatno učno gradivo pri predmetih o okoljski problematiki bi bilo imeti podoben učbenik v slovenskem jeziku. Prva monografija *Ekološka kriminaliteta in varovanje okolja – multidisciplinarna perspektiva* (Meško, Sotlar in

Eman, 2012) je v določenih pogledih že zastarela, zato je morda čas, da tudi v slovenskem prostoru dobimo prvi učbenik o ekološki kriminologiji in ekološki kriminaliteti, opremljen s primeri iz slovenske in tuje prakse, slovarčkom pojmov, vprašanji za razmislek in seznamom literature za dodatno branje. Vsekakor bi bil to eden od korakov ozaveščanja o pomembnosti varstva okolja ter preprečevanja njegovega ogrožanja.

Katja Eman

Literatura

1. Beirne, P. in South, N. (ur.) (2007). *Issues in green criminology: Confronting harms against environments, humanity and other animals*. Cullompton: Willan Publishing.
2. Meško, G., Sotlar, A. in Eman, K. (ur.) (2012). *Ekološka kriminaliteta in varovanje okolja – multidisciplinarne perspektive*. Ljubljana: Tipografija.
3. Pečar, J. (1981). Ekološka kriminaliteta in kriminologija. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 34(1), 33–45.
4. White, R. D. (2008). *Crimes against nature: Environmental criminology and ecological justice*. Cullompton, Portland: Willan Publishing.
5. White, R. D. (2010). *Global environmental harm: Criminological perspectives*. Cullompton: Willan Publishing.
6. White, R. D. (ur.) (2009). *Environmental crime: A reader*. Cullompton: Willan Publishing.

Delo Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani v letu 2016

1 Osnovni podatki o Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani (v nadaljnjem besedilu: inštitut) je začel raziskovalno delo leta 1954. Kot znanstveni zavod ga je ustanovila Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani s sklepom fakultetnega sveta z dne 20. junija 1958 (odločba št. 12/58-19 z dne 14. oktobra 1958). Senat Pravne fakultete Univerze v Ljubljani je 15. junija 2000 sprejel akt o preoblikovanju inštituta v skladu z Zakonom o zavodih. Po tem aktu je ustanoviteljica inštituta Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, ustanoviteljske pravice in obveznosti pa uveljavlja njen senat.

Inštitut je pravna oseba in deluje pravno-organizacijsko kot samostojni zavod po Zakonu o zavodih (1991) ter Zakonu o raziskovalni in razvojni dejavnosti (2006). Njegova temeljna dejavnost je raziskovalna in razvojna dejavnost v družboslovju in humanistiki, šifra dejavnosti 72.200. Po klasifikaciji Javne agencije za raziskovalno dejavnost deluje znotraj družboslovnih ved na področju kriminologije in socialnega dela (5.07.00). V pravnem prometu deluje znotraj registrirane dejavnosti samostojno z vsemi pravicami in obveznostmi brez omejitev. Kadar opravlja javno službo v znanstvenoraziskovalni dejavnosti na podlagi koncesije po sklepu Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, ima po 36., 37. in 38. členu Zakona o raziskovalni in razvojni dejavnosti (2006) status zavoda s pravico javnosti. Znotraj registrirane dejavnosti izdaja knjige, revije in periodične publikacije, prireja seminarje ter organizira posvetovanja, izobraževanje in dejavnosti knjižnice.

2 Organi inštituta in njihovo delo v letu 2016

Upravni odbor (predsednik izr. prof. dr. Vladimir Simič, namestnica mag. Tatjana Bobnar) je imel eno sejo, na kateri je obravnaval poročilo o delu in zaključni račun inštituta za leto 2015 ter program dela in finančni načrt inštituta za leto 2016.

Znanstveni svet (predsednik izr. prof. dr. Aleš Završnik, namestnica doc. dr. Mojca Mihelj Plesničar) je imel tri seje, na katerih je razpravljal o znanstvenoraziskovalnem in projektne delu, organizaciji znanstvenih sestankov, konferenc in seminarjev, izdaji monografij ter objavah znanstvenih prispevkov delavcev inštituta v domačih in tujih znanstvenih revijah.

Direktor inštituta je izr. prof. dr. Matjaž Jager, izvoljen za obdobje od 1. novembra 2014 do 31. oktobra 2019.

3 Delavci inštituta

V letu 2016 je bilo na inštitutu zaposlenih deset raziskovalcev (dr. Vasja Badalič, dr. Eva Bertok, doc. dr. Sašo Dolenc, red. prof. dr. Matjaž Jager, izr. prof. dr. Zoran Kanduč, doc. dr. Mojca Mihelj Plesničar, dr. Mitja Muršič, red. prof. dr. Dragan Petrovec, red. prof. dr. Renata Salecl, izr. prof. dr. Aleš Završnik); dva mlada raziskovalca (Miha Hafner, Katja Simončič); dve strokovni sodelavki (Barbara Bizilj, Lana Cvikl), sedem raziskovalcev v dopolnilnem delovnem razmerju (red. prof. dr. Matjaž Ambrož, izr. prof. dr. Katja Filipčič, izr. prof. dr. Primož Gorkič, dr. Matej Kovačič, mag. Primož Križnar, doc. dr. Liljana Selinšek, red. prof. dr. Katja Šugman Stubbs) ter trije strokovni sodelavci v dopolnilnem delovnem razmerju (Ingrid Klemenčič, Miloš Makivić, Tjaša Štamcar). Dodatno sta bili pogodbi o delu sklenjeni za administrativna, strokovna tajniška in kadrovska dela ter čiščenje prostorov.

V letu 2016 so bile pri delavcih inštituta naslednje spremembe:

- 25. februarja je bil dr. Aleš Završnik izvoljen v naziv izredni profesor za področje kriminologije;
- 28. junija je bil dr. Matjaž Jager izvoljen v naziv redni profesor za področje kriminologije;
- 27. septembra je bil dr. Matjaž Ambrož izvoljen v naziv redni profesor za področje kazenskega prava.

Raziskovalci na inštitutu so bili v letu 2016 člani naslednjih delovnih teles:

- Jager, Matjaž: član Državnotožilskega sveta;
- Mihelj Plesničar, Mojca: članica Posvetovalnega sveta ARRS, članica Medresorske projektne skupine MP za probacijo, članica Statističnega sosveta za kriminaliteto, SURS;
- Petrovec, Dragan: član Medresorske projektne skupine MP za probacijo;
- Ambrož, Matjaž: član Medresorske projektne skupine MP za probacijo;
- Salecl, Renata: predsednica Znanstvenoraziskovalnega sveta za multidisciplinarne raziskave pri ARRS;
- Šugman Stubbs, Katja: članica Državnotožilskega sveta in Habilitacijske komisije Univerze v Ljubljani (do junija 2016);

– Završnik, Aleš: član Znanstvenoraziskovalnega sveta za družboslovne vede ARRS.

4 Raziskovalno delo inštituta

V letu 2016 so zaposleni na inštitutu izvajali naslednje raziskovalne projekte:

– Družbeno nadzorstvo, kazenskopравни sistem, nasilje in preprečevanje viktimizacij v kontekstu visokotehnološke družbe (ARRS, vodja projekta prof. dr. Renata Salecl, trajanje v letih 2015–2020);

– Kazenska odgovornost strokovnih delavcev VIZ – dejavnik varnega šolskega prostora (ARRS, MIZŠ, vodja projekta prof. dr. Matjaž Ambrož, trajanje v letih 2015–2017);

– Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju v vzgojno-izobraževalnih zavodih (Norveški finančni mehanizem, vodja projekta dr. Mitja Muršič, trajanje v letih 2015–2016);

– Pravo v dobi velikih podatkov: reguliranje zasebnosti, transparentnosti, tajnosti in drugih nasprotujočih si vrednot v 21. stoletju (ARRS, vodja projekta izr. prof. dr. Aleš Završnik, trajanje v letih 2014–2017);

– Krimigracije med človekovimi pravicami in nadzorom (ARRS, partnerstvo z Mirovnim inštitutom, vodja projekta dr. Neža Kogovšek Šalamon, trajanje 2016–2018);

– Strogo, a pravično? Kaznovanje v Sloveniji od osamosvojitve dalje (ARRS, vodja projekta doc. dr. Mojca Mihelj Plesničar, trajanje v letih 2016–2018).

V okviru programov Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS za mlade raziskovalce (MR) se je v letu 2016 nadaljevalo usposabljanje mladih raziskovalcev:

– Nevroznanost v kazenskem pravu in kriminologiji (Miha Hafner, mentorica prof. dr. Renata Salecl, trajanje v letih 2013–2017);

– Katja Simončič pod mentorstvom red. prof. dr. Renate Salecl (s 1. decembrom mentor izr. prof. dr. Aleš Završnik (trajanje 2015–2019).

V letu 2016 so zaposleni na inštitutu sodelovali v naslednjih mednarodnih raziskovalnih projektih:

– Data collection and research services on fundamental rights Issues – FRANET (European Union Agency for Fundamental Rights, vodja projekta prof. dr. Matjaž Jager);

– Kriminologija med vednostjo in verjetnostjo (ARRS, vodja projekta prof. dr. Renata Salecl, trajanje v letih 2015–2016);

– Ekonomska kriminaliteta, korupcija in kriminalitetna politika (ARRS, vodja projekta dr. Renata Salecl, trajanje v letih 2016–2017);

– Resnica, psihoanaliza in nevroznanost (ARRS, vodja projekta prof. dr. Renata Salecl, trajanje v letih 2016–2018);

– Rapid assessment of the asylum and migration policy area: Report Part 2 – specific reports for selected Beneficiary States (Oxford Research AS (Norway), country expert Lana Cvikl, avgust 2016);

– COST Action »Crime Prevention through Urban Design and Planning« (izr. prof. dr. Aleš Završnik, član upravnega odbora akcije v letih 2012–2016).

5 Delo knjižnice

Knjižnica inštituta deluje kot aktivna članica v sistemu vzajemne katalogizacije COBISS in redno vnaša v vzajemno bazo podatke o novih knjigah, revijah ter bibliografskih enotah delavcev inštituta. V letu 2016 je v sistem COBISS prispevala 2.094 novih, popravljenih, prevzetih oziroma kreiranih zapisov za potrebe bibliografij raziskovalcev.

Bibliografska obdelava gradiva je v letu 2016 zajela 461 enot (tj. monografij, serijskih publikacij, sestavnih delov in izvedenih del). Od tega je 180 naslovov knjig in raziskav, 32 redno naročenih serijskih publikacij, kar 265 zapisov pa je bilo v sistemu COBISS kreiranih za članke, druge sestavne dele ter izvedena dela. Ob koncu leta 2016 je knjižnični sklad inštituta obsegal 11.109 katalogiziranih enot gradiva v sistemu COBISS. Knjižnica inštituta sicer hrani 27.837 enot gradiva, ki pa še ni v celoti katalogizirano v vzajemnem katalogu.

Knjižnico je v letu 2016 obiskalo 738 uporabnikov. Izposojenih je bilo 1.632 monografskih publikacij in 1.040 številki serijskih publikacij, z medknjižnično izposajo pa še dodatnih 58 enot gradiva.

Pomemben je tudi dostop do vrhunskih tujih kriminoloških revij vsem raziskovalcem inštituta, delavcem in študentom fakultet, visokih in višjih šol ter drugim uporabnikom s članstvom v knjižnici inštituta, ki je omogočen s konzorcijskim sodelovanjem za nabavo tujih periodičnih publikacij znotraj dogovora Univerze v Ljubljani s subjekti EBSCOhost, Emerald Mangement in SAGE Premier.

6 Organizacija posvetov, znanstvenih sestankov in konferenc

2. junija 2016 je inštitut skupaj z Društvom za kazensko pravo in kriminologijo Slovenije organiziral posvet z naslovom *Gradnja novega zapora: predlogi in pomisleki*. Predavatelji so celostno predstavili problematiko gradnje novega zapora.

18. in 19. junija 2016 je inštitut organiziral mednarodno konferenco o okoliščinah, ki vplivajo na kaznovanje v kazenskih postopkih. Naslov konference je bil *The Role of Mitigation in the Sentencing and Penal Decision-Making Process*, izvedena pa je bila pod okriljem delovne skupine ESC Sentencing & Penal Decision-Making European Working Group.

30. avgusta 2016 je inštitut skupaj s partnerji projekta NasVIZ organiziral izobraževanje *O sistemskem pristopu k medvrstniškemu nasilju*, ki je bilo namenjeno predvsem vodstvenim, svetovalnim in drugim strokovnim delavcem VIZ. Namen izobraževanja je bil predstaviti teoretično zasnovo in praktično izvedbo pristopa k medvrstniškemu nasilju, ki so ga partnersko razvili in uspešno preizkusili v projektu *Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju*, financiranem iz Norveškega finančnega mehanizma.

22. septembra 2016 je inštitut skupaj z Društvom za kazensko pravo in kriminologijo Slovenije organiziral okroglo mizo *Novela KZ-1E: Odprava kazni dosmrtnega zapora*. Novela KZ-1E namreč v naš kaznovalni sistem prinaša nekaj pomembnih sprememb, med katerimi je v javnosti najbolj odmevala odprava kazni dosmrtnega zapora. Na okrogli mizi je tako potekala diskusija o odpravi kazni dosmrtnega zapora in o nekaterih drugih rešitvah, ki jih novela prinaša.

22. novembra 2016 je inštitut skupaj z Agencijo Evropske unije za temeljne pravice (European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)) in Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani organiziral predstavitev *Poročila Agencije FRA o temeljnih pravicah v EU 2016 (Fundamental Rights Report 2016)*, s poudarkom na vprašanih diskriminacije v Sloveniji.

7 Sodelovanje delavcev inštituta s prispevki na kongresih, konferencah, posvetovanjih ter strokovnih in znanstvenih sestankih doma in v tujini¹

Matjaž Ambrož

– AMBROŽ, Matjaž, Možina, Damjan, Kanduč, Zoran, Starič, Klemen, Oprčkal, Grega, Lukman, Urh, Korenčan, Elizabeta. Legalizirajmo evtanazijo: sodelovanje na javni debati Debatnega kluba Pravne fakultete v Ljubljani, 15. feb. 2016, Ljubljana.

– AMBROŽ, Matjaž. Pravna presoja sodelovanja več oseb pri gospodarskih kaznivih dejanjih: prispevek na Kazenskoopravni šoli, Portorož, 11. in 12. apr. 2016.

– AMBROŽ, Matjaž. Pravna presoja sodelovanja več oseb pri gospodarskih kaznivih dejanjih: prispevek na Kazenskoopravni šoli, Portorož, 18. in 19. apr. 2016.

– AMBROŽ, Matjaž. Novejše dileme storilstva in udeležbe: prispevek na Izobraževalnih tožilskih dnevih, 10. jun. 2016.

– Šelih, Alenka, AMBROŽ, Matjaž, Novak, Aleš, Florjančič, Damijan, Jenull, Hinko, Keršmanc, Ciril, Hafner, Miha. Novela KZ-1E: odprava kazni dosmrtnega zapora: okrogla miza, 22. 9. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

– AMBROŽ, Matjaž. Gospodarska kriminaliteta v slovenski pravni in socialni stvarnosti: prispevek na 9. konferenci kazenskega prava in kriminologije, 6. in 7. dec., Hotel Histron, Portorož.

Vasja Badalič

– BADALIČ, Vasja. Vzroki migracij iz Afganistana in Pakistana: prispevek na posvetu Obvladovanje stereotipov in zavedanje medkulturnih razlik pri delu, Tacen, 26. jan. 2016.

– BADALIČ, Vasja. Forced repatriation of Afghan refugees: the case of Pakistan. V: *Creating trust through wisdom on migration and integration: Metropolis 2016: program: 60 workshops, study tours and cultural activities*, 2016, str. 35.

– BADALIČ, Vasja. Prisilna repatriacija afganistanskih izbjeglica: slučaj Pakistana. V: *Jogunčić, Dževad (ur.), Berberović, Sead (ur.), Župarić-Iljić, Drago (ur.)*. Knjižica sažetaka. Zagreb: Bošnjačka nacionalna zajednica za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, 2016, str. 38–39.

– Šurk, Barbara, BADALIČ, Vasja, Hladnik-Milharčič, Ervin. Barbara Šurk, Vasja Badalič in Ervin Hladnik – Milharčič o brutalnosti vojaškega vdora v vsakdanje življenje: pogovor o prepletenosti politike, verskih ideologij in brutalnosti ob izidu knjige Bagdadske sirene, Modrijanova knjigarna, 28. jan. 2016, Ljubljana.

– Milinković, Helena, Lihtenvalner, Katja, BADALIČ, Vasja, Warsome, Faysal Hashi. Čez vse meje: [pogovor o situaciji v Afganistanu in Pakistanu, razlogih za migracije in problematičnih vidikih vračanja beguncev v ti dve državi], Gimnazija Jožeta Plečnika, 1. mar. 2016, Ljubljana.

– Kentrić, Samira, BADALIČ, Vasja, Harlamov, Aljoša. Predstavitev stripa Samire Kentrić: Pismo Adni: knjižni brunch, kavarna Pritličje, 5. mar., Ljubljana.

– Komel, Mirt, BADALIČ, Vasja, Krapše, Štefan. Nočna literarna modrovanja, druženje v Noči knjige: okrogla miza v okviru 10. Goriških dnevov knjige in vseslovenskega projekta Noč knjige, 22. april. 2016, Nova Gorica.

Eva Bertok

– Meško, Gorazd, BERTOK, Eva. Parental instrumental control and substance abuse/ delinquent acts/peer delinquency in primary and high school children in Slovenia. V: Pro-

¹ Pri delih v soavtorstvu med sodelavci Inštituta za kriminologijo je delo navedeno samo pri prvem avtorju.

gram & abstracts, The Stockholm Criminology Symposium, 2016, 67.

– BERTOK, Eva, Karajić, Emil. Statistično preverjanje uspešnosti pristopa NasVIZ: prispevek na strokovnem izobraževanju Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju, 30. avg. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.

Sašo Dolenc

– DOLENC, Sašo. Kaj je filozofija znanosti: primer soočenja Alberta Einsteina in Henrija Bergsona leta 1922 v Parizu: predavanje na Tradicionalnem Znanstvenem Multipraktiku, Gimnazija Bežigrad, 26. jan. 2016, Ljubljana.

– DOLENC, Sašo. Etični vidiki uporabe velikega podatkovja. V: Zbornik. 1. natis. Ljubljana: IUS Software, GV založba, 2016, str. 97–102.

– DOLENC, Sašo. So roboti res bolj pravični kot ljudje: uporaba velikega podatkovja pri vrednotenju znanstvenega dela. V: Opara Krašovec, Urša (ur.), Vendramin, Valerija (ur.). Mehanizmi izkoriščanja in diskriminacija v znanosti: knjiga povzetkov. Ljubljana: Komisije za ženske v znanosti pri MIZŠ, 2016, str. 9.

– DOLENC, Sašo. Teorija vsega: filmska srečanja ob kavi, Kino Dvor, 27. jan. 2016, Ljubljana.

– DOLENC, Sašo, Oven, Carmen L. V KOŽI besede in intuicije v znanosti: Knjižnica Otona Župančiča, 30. mar. 2016, Ljubljana.

– DOLENC, Sašo, Gorenc, Boštjan, Tomić, Anže. Gorenc in Dolenc: do zvezd in naprej med klasike: Knjigarna Dom knjige, 3. mar. 2016, Koper.

– DOLENC, Sašo, Gorenc, Boštjan, Tomić, Anže. Gorenc in Dolenc: do zvezd in naprej – med klasike: Mestna knjižnica Maribor, 24. mar. 2016, Maribor.

– DOLENC, Sašo, Jelovac, Dejan, Kodolja, Zdenko, Omladič, Luka. Etika v izobraževanju in znanosti: javna okrogla miza slovenskega Nacionalnega odbora Program za upravljanje z družbenimi spremembami (MOST) pri Slovenski nacionalni komisiji UNESCO in Fakultete za uporabne družbene študije, Ljubljana, Slovenska matica, 6. jun. 2016.

– DOLENC, Sašo et al. Terminologija v poklicnem vsakdanu: stanje in potrebe: prispevek v okviru panela na Konferenci jezikovne tehnologije in digitalna humanistika, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 29. sept.–1. okt. 2016.

– DOLENC, Sašo. BlockChain: prispevek na Posvetu o plačilnem prometu, 26. okt. 2016, Ljubljana.

– DOLENC, Sašo. Osnove etike za vsakdanjo in laboratorijsko rabo: prispevek na simpoziju Zakonodaja in etika, Onkološki inštitut Ljubljana, 11. okt. 2016.

– Omladič, Luka, DOLENC, Sašo, Opara Krašovec, Urša. Javni posvet Civilnodružbeni monitor etike in znanosti: 27. okt. 2016 ob 19h, Atrij ZRC, Ljubljana.

– DOLENC, Sašo et al. Od knjig k staranju, preko litera-

ture k znanosti: okrogla miza v okviru konference Skozi knjige k pogovoru o starosti, 14. nov. 2016, Ljubljana.

– Kajfež-Bogataj, Lučka, Bauk, Dino, Pajnik, Mojca, DOLENC, Sašo, Komel, Svit. Medijsko ogledalo 2016: Kaj pa vi mislite o medijih?: razprava v okviru dogodka 5. festival kakovostnih medijskih vsebin »Medijski festival Naprej/Forward«, Ljubljana, 24. nov. 2016.

– DOLENC, Sašo, Gorenc, Boštjan. Dolenc in Gorenc: do zvezd in naprej med klasike: druženje na Slovenskem knjižnem sejmu, 27. nov. 2016, Cankarjev dom Ljubljana.

Katja Filipčič

– FILIPČIČ, Katja. Prepoved približevanja. V: Durić, Džemal (ur.), Koporec, Aleksander (ur.). Zbornik povzetkov: prvi posvet o raziskovalni dejavnosti v Policiji, 18. maj 2016. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, 2016, str. 5.

– FILIPČIČ, Katja. Projekt NasVIZ: prispevek na strokovnem izobraževanju Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju, 30. avg. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.

– FILIPČIČ, Katja. Pravni vidiki ravnanja ob zaznavi suma na nasilje v družini: prispevek na Strokovnem srečanju na temo preprečevanja spolnega nasilja nad otroki v organizaciji Nacionalnega inštituta za javno zdravje, Ljubljana, 17. okt. 2016.

– FILIPČIČ, Katja. Pravni vidiki ravnanja ob zaznavi suma na nasilje v družini: prispevek na Strokovnem srečanju na temo preprečevanja spolnega nasilja nad otroki v organizaciji Nacionalnega inštituta za javno zdravje, Ljubljana, 24. okt. 2016.

– FILIPČIČ, Katja. Postopek o prekršku zoper mladolletne storilce prekrškov: prispevek na Prekrškovnopравни šoli, Portorož, 15.–16. nov. 2016.

– FILIPČIČ, Katja. Pravni vidiki ravnanja ob zaznavi suma na nasilje v družini: prispevek na Strokovnem srečanju na temo preprečevanja spolnega nasilja nad otroki v organizaciji Nacionalnega inštituta za javno zdravje, Maribor, 21. nov. 2016.

– Štimulak, Mateja, Starič, Klemen, Mičić, Nadja, FILIPČIČ, Katja, Ambrož, Matjaž, Mihelj Plesničar, Mojca. Legalizirajmo prostitucijo: debata profesorjev proti študentom, 24. nov. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Primož Gorkič

– GORKIČ, Primož. Krajevna veljavnost določb o prekrških in pristojnost slovenskih organov za prekrške, izvršene v tujini. V: Zbornik. 1. natis. Ljubljana: IUS Software, GV založba, 2016, str. 23–29.

– GORKIČ, Primož. Ali je koncept pričakovane zasebnosti ustrezno orodje za varstvo zasebnosti. V: Zbornik. 1. natis. Ljubljana: IUS Software, GV založba, 2016, str. 89–96.

– GORKIČ, Primož. Jačanje procesnih prava u Evropskoj uniji: tri rekapitulacije. Konferencija Prava obrane u kaznenopravnoj suradnji država članica Evropske unije, Zagreb, 17. feb. 2016, Aula Sveučilišta u Zagrebu.

– GORKIČ, Primož. Novela Zakona o kazenskem postopku (ZKP-N): kaj prinaša na področju odkrivanja in dokazovanja gospodarskih kaznivih dejanj?: prispevek na Osmi delavnici v okviru projekta THEMIS – Evropski skladi s področja notranjih zadev in iskanja revizijskih sledi pri javnih razpisih, Brdo pri Kranju, 13.–14. okt. 2016.

– GORKIČ, Primož. Obdolžena pravna oseba: procesna subjektiviteta, jamstva in njihove meje: prispevek na Izobraževalnih tožilskih dnevih 2016, 5.–6. dec. 2016, Portorož.

– GORKIČ, Primož. Raznolikost (pravnih) vrednot skozi policijska pooblastila: zakonitost kot (poslednji) mejnik legitimnosti policijskega dela: prispevek na konferenci Mejniki legitimnosti policijske dejavnosti, 9. dec. 2016, Ljubljana.

Matjaž Jager

– JAGER, Matjaž. Neka zapažanja o razvoju kaznenog prava Evropske unije vključujući procesna jamstva. Konferencija Prava obrane u kaznenopravnoj suradnji država članica Evropske unije, Zagreb, 17. feb. 2016, Aula Sveučilišta u Zagrebu.

– Josipović, Ivo, JAGER, Matjaž, Ivičević Karas, Elizabeta. European criminal procedure law in service of protection of European Union financial interests: state of play and challenges: promocija knjige na konferenci Prava obrane u kaznenopravnoj suradnji država članica Evropske Unije, 17. feb. 2016, Zagreb.

– JAGER, Matjaž. O raziskovalnem delu Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti danes in v prihodnje. V: Durić, Džemal (ur.), Koporec, Aleksander (ur.). Zbornik povzetkov: prvi posvet o raziskovalni dejavnosti v Policiji, 18. maj 2016. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, 2016, str. 8.

– JAGER, Matjaž. Pravni red in t. i. »notranja emigracija«: prispevek na Simpoziju za pravno in socialno filozofijo 2016, Pravna fakulteta v Ljubljani, 28. sep. 2016.

Zoran Kanduč

– KANDUČ, Zoran. Delovne migracije in razredna vojna: prispevek na srečanju Migracije in nadzor, 17. feb. 2016, Ljubljana.

– KANDUČ, Zoran. Pravna država: prispevek na Simpoziju za pravno in socialno filozofijo 2016, Pravna fakulteta v Ljubljani, 28. sep. 2016.

Ingrid Klemenčič

– KLEMENČIČ, Ingrid, Sitar, Staša, Karajić, Emil. Obravnavanje medvrstniškega nasilja v VIZ: prispevek na

strokovnem izobraževanju Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju, 30. avg. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.

– KLEMENČIČ, Ingrid. Preventivne dejavnosti v VIZ: prispevek na strokovnem izobraževanju Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju, 30. avg. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.

Matej Kovačič

– KOVAČIČ, Matej. Ko se država znajde v temi: razmah šifriranja komunikacij med običajnimi uporabniki. V: Zbornik. 1. natis. Ljubljana: IUS Software, GV založba, 2016, str. 81–88.

– KOVAČIČ, Matej. A good practice from Slovenia »Supervizor«: prispevek na Experience sharing programme workshop on preventing corruption in public procurement at the local and regional level, 25. feb. 2016, Atene.

Primož Križnar

– KRIŽNAR, Primož. Bitcoin: an obstacle to the effective criminal investigation?: prispevek na Cyberspace conference 2016, Pravna fakulteta Masarykove Univerze, Brno, 26. nov. 2016.

Mojca Mihelj Plesničar

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Lessons from an exceptional penal past: what should be resurrected?: prispevek na konferenci Justice nad Penal Reform: Re-shaping the penal landscape, 16.–18. mar. 2016, Keble College, Oxford.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Ovire pri izrekanju dela v splošno korist: prispevek na posvetu Izvrševanje kazenskih sankcij dela v splošno korist, 22. apr. 2016, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, Ljubljana.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Spremembe v slovenski kaznovalni politiki. V: DURIC, Džemal (ur.), KOPOREC, Aleksander (ur.). Zbornik povzetkov: prvi posvet o raziskovalni dejavnosti v Policiji, 18. maj 2016. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, 2016, str. 18.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, Stare, Darko, Podržaj, Jože, Šelih, Ivan, Petrovec, Dragan, Tadić, Darja, Ambrož, Matjaž, Candellari, Miran, Glavica, Tadeja. Gradnja zapora: okrogla miza na posvetu Gradnja novega zapora: predlogi in pomisleki, 2. jun. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Kaznovalna politika in nov zapor: priložnost za nov začetek?: prispevek na posvetu Gradnja novega zapora: predlogi in pomisleki, 2. jun. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. A discussion towards an ideal system of mitigation: prispevek na simpoziju The

Role of Mitigation in the Sentencing and Penal Decision-Making Process, European Working Group, Ljubljana, 9.–10. jun. 2016.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Re-shaping the system to allow for more community sentences. V: Meško, Gorazd (ur.) et al. Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: book of abstracts, Ljubljana, 26.–27. sep. 2016. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 89.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Odpravljanje neenakosti pri kaznovanju: prispevek na Simpoziju za pravno in socialno filozofijo 2016, Pravna fakulteta v Ljubljani, 28. sep. 2016.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Remnants from the past: a rehabilitative juvenile system: prispevek na International Seminar on Working with young adult offenders, Lillestrøm, Norway, 31. avg.–1. sept. 2016.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, Skočaj, Danijel. The predicament of decision-making in machines and humans. V: Machine ethics and machine law: Jagiellonian University, 18.–19. nov. 2016, Cracow, Poland, e-proceedings, 2016, str. 1–3.

Mitja Muršič

– MURŠIČ, Mitja. Osnove systemskega pristopa k medvrstniškemu nasilju: prispevek na strokovnem izobraževanju Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju, 30. avg. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.

Dragan Petrovec

– PETROVEC, Dragan. Kriminološka perspektiva sovražnega govora. V: Mlekuž, Ana (ur.). Zakaj misliti begunsko krizo: populizem, ksenofobija in sovražni govor: zbornik povzetkov znanstvenega simpozija : znanstveni simpozij, Ljubljana, 8. mar. 2016. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2016, str. 11.

– PETROVEC, Dragan. Mozaik odvetništva: prispevek na Odvetniški šoli, Portorož, 15. apr. 2016.

– PETROVEC, Dragan. Večje zaporske spremembe – pogled nazaj in naprej: prispevek na posvetu Gradnja novega zapora: predlogi in pomisleki, 2. jun. 2016, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.

– PETROVEC, Dragan. The impact of the media on trial: between compassion and revenge: prispevek na simpoziju The Role of Mitigation in the Sentencing and Penal Decision-Making Process, European Working Group, Ljubljana, 9.–10. jun. 2016.

– PETROVEC, Dragan et al. Begunci pred vrati ali temeljne vrednote na preizkušnji: okrogla miza v organizaciji gibanja Svetovni etos Slovenije, 23. jun. 2016, Ljubljana.

– PETROVEC, Dragan (intervjuvanec). Nasilje pod masko: Knjižnica Otona Župančiča, ponedeljek, 26. sept. 2016, Ljubljana.

– PETROVEC, Dragan et al. Grozodejstva: dejavniki tveganja, prepoznavanje in preprečevanje: okrogla miza, 12. okt. 2016, v Atriju ZRC-SAZU, Ljubljana.

– PETROVEC, Dragan. Pravna država : predavanje v organizaciji Rotary klub Škofja Loka, 29. sept. 2016, Škofja Loka.

Renata Salecl

– SALECL, Renata. Urban anxieties in times of terrorism. V: The urban mode of emotions. Seoul: Institute for Urban Humanities, 2016, str. 35–41.

– SALECL, Renata (intervjuvanec). Višja sila: filmska srečanja ob kavi, Kino Dvor, 9. mar. 2016, Ljubljana.

– SALECL, Renata. Zločin in skrivnost v možganih: prispevek v okviru Tedna možganov 2016: Spektri nor(maln)osti: Sredine vroče teme: nevroznanost brez meja, 16. mar. 2016, Ljubljana.

– SALECL, Renata (intervjuvanec), ZAVRL, Franci (intervjuvanec). Človek človeku brand: sodelovanje pri pogovorih Salon Moderna, ki jih prirejata Moderna galerija in Kavarna Moderna, 27. okt., Ljubljana.

– SALECL, Renata. Nesvoboda izbire, revščina bogastva, upanje v brezupu in drugi paradoksi sodobne družbe: predavanje na povabilo Društva vzgojiteljev dijaških domov Slovenije, 11. mar. 2016, Ljubljana.

– SALECL, Renata (diskutant), Klepec, Peter (diskutant), Komel, Mirt (diskutant), Gartner, Smiljana (diskutant). Strah: edini, ki se ga moramo bati?: UNESCO svetovni dan filozofije, SNG Maribor, 17. nov. 2016.

– SALECL, Renata. Eksistencialne bojazni: na kakšno karto strahu igrajo današnje demokracije?: prispevek na Svetovnem dnevu filozofije »Strah – edini, ki se ga moramo bati?«, SNG Maribor, Kazinska dvorana, Maribor, 17. nov. 2016.

– SALECL, Renata. The policy of choice as policy of violence: prispevek na Human rights Film Festival, Kinoteka na Makedonija-Skopje, Skopje, 18.–20. nov. 2016.

Liljana Selinšek

– Pevce, Aleksander (diskutant), Kovačič Mlinar, Blaž (diskutant), Kozina, Jože (diskutant), SELINŠEK, Liljana (diskutant). Šola davčnega kazenskega prava – interaktivno: delavnica v okviru Odvetniške šole davčnega in kazenskega prava v organizaciji Odvetniške akademije Odvetniške zbornice Slovenije, 3. mar. 2016, Ljubljana.

– SELINŠEK, Liljana. Podkupovanje tujih javnih uslužbencev v domačem kazenskem materialnem pravu: prispevek na seminarju Podkupovanje tujih javnih uslužbencev v mednarodnem poslovanju, Ljubljana, 21. mar. 2016.

– SELINŠEK, Liljana. Legal aspects of massive data collection – does Big Data bring big evidence?: prispevek na mednarodni konferenci DataFocus 2016, Zagreb, 5. apr. 2016.

Katja Šugman Stubbs

- ŠUGMAN STUBBS, Katja. Avtoriteta in profesionalnost sodnika: brez avtoritarnosti in permisivnosti: prispevek na Civilnoppravni sodniški šoli, Portorož, 2.–4. mar. 2016.
- ŠUGMAN STUBBS, Katja. Avtoriteta in profesionalnost sodnika: brez avtoritarnosti in permisivnosti: prispevek na Civilnoppravni sodniški šoli, Portorož, 16.–18. mar. 2016.
- ŠUGMAN STUBBS, Katja. Psihološki vidiki zaslišanja prič: predavanje Novogoriškemu območnemu zboru odvetnikov, Nova Gorica, 21. mar. 2016.
- ŠUGMAN STUBBS, Katja. Vloga sodnika na predobravnavnem naroku in glavni obravnavi: (primerjalna vloga sodnika na predobravnavnem naroku in glavni obravnavi, ekskluzija dokazov): prispevek na Kazenskoppravni šoli, Portorož, 11.–12. apr. 2016.
- ŠUGMAN STUBBS, Katja. Vloga sodnika na predobravnavnem naroku in glavni obravnavi: (primerjalna vloga sodnika na predobravnavnem naroku in glavni obravnavi, ekskluzija dokazov): prispevek na Kazenskoppravni šoli, Portorož, 18.–19. apr. 2016.
- ŠUGMAN STUBBS, Katja. Umetnost pogajanj: prispevek na delavnici Odvetniške zbornice, Ljubljana, 19.–20. apr. 2016.
- ŠUGMAN STUBBS, Katja, Čujovič, Matej. Zaslišanje prič: prispevek na delavnici Centra za izobraževanje v pravosodju, Ljubljana, 12. in 19. maj 2016.
- ŠUGMAN STUBBS, Katja, Čujovič, Matej. Novi pogledi na urejanje nesporazumov: predavanje za mediatorje: Čatež, 22. nov. 2014.

Aleš Završnik

- ZAVRŠNIK, Aleš (diskutant) et al. Kakšno varstvo zasebnosti potrebujemo v svetu novih dimenzij nadzora?: okrogla miza ob Evropskem dnevu varstva osebnih podatkov v organizaciji Informacijskega pooblaščenca Republike Slovenije, 28. jan. 2016, Ljubljana.
- ZAVRŠNIK, Aleš. Meje (ne)kaznivega ravnanja otrok na internetu: prispevek na izobraževalnem seminarju »Problematika spletne varnosti v šolah – Smernice za vodstvo šol«, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 11. feb. 2016.
- ZAVRŠNIK, Aleš. Kriminološko raziskovanje in kazenskoppravno odzivanje na sovražni govor: prispevek na Civilnoppravni sodniški šoli, Portorož, 2.–4. mar. 2016.
- ZAVRŠNIK, Aleš. Kriminološko raziskovanje in kazenskoppravno odzivanje na sovražni govor: prispevek na Civilnoppravni sodniški šoli, Portorož, 16.–18. mar. 2016.
- ZAVRŠNIK, Aleš (diskutant), Keše, Peter (diskutant), Kučič, Lenart J. (avtor, oseba, ki intervjuje). Algoritem, svoboda in pravo – fotografija danes: pogovor v okviru dogodka Fotografija na kavču 2016: Kamuflača, Cankarjev dom, Ljubljana, 5. maj 2016.
- ZAVRŠNIK, Aleš. Kazenskoppravni boj zoper sovražni

govor: evropska regulativa in njena implementacija: prispevek na Šoli evropskega prava, Portorož, 9.–10. maj 2016.

- ZAVRŠNIK, Aleš. Drones and resistance: prispevek na konferenci Science/Technology/Security: challenges to global governance?, University College, London, 21.–22. jun. 2016.
- ZAVRŠNIK, Aleš (diskutant) et al. »Slovenija 2030« – Priložnost digitalne preobrazbe za Slovenijo: konferenca, 12. sep. 2016, Urad predsednika Republike Slovenije.
- ZAVRŠNIK, Aleš. Pravni okvirji podatkovne analitike v boju proti goljufijam: prispevek na 6. Uporabniški konferenci podjetja Optilab Analytics, 22. nov. 2016, Ljubljana.
- ZAVRŠNIK, Aleš. »Algorithmic cops«: introduction to big data policing: prispevek na Cyberspace conference 2016, Pravna fakulteta Masarykove Univerze, Brno, 26. nov. 2016.
- ZAVRŠNIK, Aleš. Policijsko algoritmično napovedovanje: analiza izbranih primerov: prispevek na 9. konferenci kazenskega prava in kriminologije, 6.–7. dec. 2016, Portorož.

8 Bibliografija delavcev inštituta v letu 2016

Delavci inštituta so v letu 2016 samostojno ali v soavtorstvu objavili 17 monografij in drugih zaključnih del, 117 člankov v znanstvenih in strokovnih revijah ter dnevnem časopisu, v digitalnih medijih pa smo zasledili 20 objav. Delavci inštituta so bili mentorji pri 76 diplomskih, magistrskih in doktorskih nalogah, so tudi člani v 19 uredništvih ter recenzenti pri 11 revijah in monografskih publikacijah.

Matjaž Ambrož

Članki in drugi sestavni deli:

- AMBROŽ, Matjaž. Grundprobleme des Strafvollzugsrechts in Slowenien. Jahrbuch für Ostrecht, 2016, bd. 57, hb. 2, str. 325–335.
- AMBROŽ, Matjaž. Namen kaznovanja: pozitivna generalna prevencija?. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, jan.–mar. 2016, letn. 67, št. 1, str. 5–15.
- AMBROŽ, Matjaž. Kaj imajo skupnega kazenske zadeve Bavčar, Snežič in Zavašnik?. Pravna praksa, 7. jan. 2016, leto 35, št. 1, str. 3.
- AMBROŽ, Matjaž. Skušam razumeti. Pravna praksa, 21. apr. 2016, leto 35, št. 16/17, str. 3.
- AMBROŽ, Matjaž. Zdrahe v univerzitetnem okolju: vozniki, ljubimci, znanstveniki. Dnevnik, 26. nov. 2016.
- AMBROŽ, Matjaž. Izrastki, pege, brazde. Pravna praksa, 21. jan. 2016, leto 35, št. 3/4, str. 38.
- AMBROŽ, Matjaž. Izposojeno gradivo. Pravna praksa, 14. okt. 2016, leto 35, št. 39/40, str. 37.

Monografije in druga zaključna dela:

- Jakulin, Vid, Korošec, Damjan, AMBROŽ, Matjaž, Filipič, Katja. Praktikum za kazensko materialno pravo. 5. po-

natis. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2016. 157 str.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

- Žlajpah, Matej. Naklep v kazenskem pravu s posebnim ozirom na teorijo o dvojnem položaju naklepa.
- Bošnjak, Kristina. Razmejevanje storilstva in udeležbe s poudarkom na razmejevanju sosterilstva in pomoči.

Vasja Badalič

Članki in drugi sestavni deli:

- BADALIČ, Vasja. Dokončna zmaga nad džihadisti?. Delo, 1. okt. 2016, leto 58, št. 229.
- BADALIČ, Vasja. Stanje se je izboljšalo. Tega ne moremo zanikati: plemensko območje Hajber. Delo, 31. avg. 2016, leto 58, št. 202, str. 6.
- BADALIČ, Vasja. Samo revni se vračajo domov: pismo z Durandove črte. Delo, 15. sep. 2016, leto 58, št. 215, str. 6.
- BADALIČ, Vasja. »Kričali so name in me pretepli«: pismo z Durandove črte. Delo, 22. sep. 2016, leto 58, št. 221, str. 6.
- BADALIČ, Vasja. Spopad za opijsko prestolnico: pismo z Durandove črte. Delo, 28. sep. 2016, leto 58, št. 226, str. 7.
- BADALIČ, Vasja. Nemočne vaške straže: pismo z Durandove črte. Delo, 5. okt. 2016, leto 58, št. 232, str. 7.
- BADALIČ, Vasja. Prihajajo »novi« talibi: pisma z Durandove črte. Delo, 12. okt. 2016, leto 58, št. 238, str. 7.
- BADALIČ, Vasja. »Mali Afganistan« pod nadzorom talibov: pismo z Durandove črte. Delo, 20. okt. 2016, leto 58, št. 245, str. 7.
- BADALIČ, Vasja. Poražena Islamska država?: pismo z Durandove črte. Delo, 26. okt. 2016, leto 58, št. 250, str. 7.
- BADALIČ, Vasja. Talibi so povsod: pismo z Durandove črte. Delo, 3. nov. 2016, leto 58, št. 255, str. 7.
- BADALIČ, Vasja. The predators' rule of terror. V: Završnik, Aleš (ur.). Drones and unmanned aerial systems: legal and social implications for security and surveillance. Cham [etc.]: Springer, cop. 2016, str. 157–181.
- BADALIČ, Vasja. Displaced in Afghanistan, no long-term solution: Elektronski vir. Versopolis.
- BADALIČ, Vasja. This is a very difficult time for us: Afghan refugees in Pakistan: Elektronski vir. Versopolis.
- BADALIČ, Vasja. Three days to reach the nearest hospital: war victims in Afghanistan: Elektronski vir. Versopolis.

Lana Cvikl

Monografije in druga zaključna dela:

- Zagorc, Saša, CVIKL, Lana. Migration detention of children: short thematic report: Slovenian national report. Dunaj: European Union Agency for Fundamental Rights, 2016, 35, 12, 9 str.

Sašo Dolenc

Članki in drugi sestavni deli:

- DOLENC, Sašo. Kratka zgodovina prihodnosti. Dnevnik online, 1. okt. 2016.
- DOLENC, Sašo. Električna dialektika: Nikola Tesla, Thomas Edison in spopad bogatašev. Dnevnik online, 2. apr. 2016.
- DOLENC, Sašo. Kako so nastale kompleksne oblike življenja: celici sta se tesno stisnili. Dnevnik online, 3. sep. 2016.
- DOLENC, Sašo. Kako lahko tehnologija, ki poganja bitcoin, spremeni svet?. Dnevnik online, 6. avg. 2016.
- DOLENC, Sašo, Skale, Tomaž. Temna energija: vesolje se širi ali umre, srednje poti ni. Dnevnik online, 7. maj 2016.
- DOLENC, Sašo, Adamič, Jaka (fotograf). Grofica Ada Lovelace – pionirka računalništva. Dnevnik online, 9. jan. 2016.
- DOLENC, Sašo, Adamič, Jaka. Antropocen: tudi narava ni več naravna. Dnevnik online, 12. mar. 2016.
- DOLENC, Sašo, Skale, Tomaž. Soočenje najpomembnejšega znanstvenika in najslavnejšega filozofa. Dnevnik online, 13. feb. 2016.
- DOLENC, Sašo. Pod drobnogledom (za zdaj) 10.000 prebivalcev New Yorka. Dnevnik online, 17. sep. 2016.
- DOLENC, Sašo. Brskanje po možganih: nam vladajo prepričevalci?. Dnevnik online, 20. avg. 2016.
- DOLENC, Sašo. Znanstvene zmote: delec, ki ga ni bilo. Dnevnik online, 22. okt. 2016.
- DOLENC, Sašo, Adamič, Jaka. Kako lahko vsakdo postane genij: motivacija, garanje in sistem. Dnevnik online, 23. jul. 2016.
- DOLENC, Sašo, Velikonja, Bojan. Osvajanje absolutne ničle. Dnevnik online, 24. jun. 2016.
- DOLENC, Sašo. Črvi in virusi kot kibernetični bojevniki: Iran je vrnil udarec. Dnevnik online, 29. okt. 2016.
- DOLENC, Sašo, Velikonja, Bojan. Hrana ni večna vojna med škodljivim in koristnim. Dnevnik online, 30. jan. 2016.
- DOLENC, Sašo. Psihologija terorizma in radikalizacije: nenavadna simbioza med teroristi in populistami. Dnevnik online, 30. jul. 2016.
- DOLENC, Sašo. Einstein, Planck in začetki kvantne teorije: toplota in svetloba. Dnevnik, 11. jun. 2016, leto 66, št. 135.
- DOLENC, Sašo. Kaj je naključje, zakaj uporabljamo naključna števila in kako stiskamo podatke. Gea, maj 2016, letn. 26, št. 5, str. 50–53.
- DOLENC, Sašo. Kot morje med nevihto. Vecer.com, 13. feb. 2016.

Monografije in druga zaključna dela:

- DOLENC, Sašo. Kaj je znanost?: poročilo o stanju vednosti v dobi interneta. Ljubljana: Kvarkadabra, društvo za

tolmačenje znanosti: *Studia humanitatis*, 2016.

– DOLENC, Sašo. Darwinova nevarna ideja in druge zgodbe o vesoljih, ljudeh in molekulah. Ljubljana: *Studia humanitatis: Kvarkadabra, društvo za tolmačenje znanosti*, 2016.

– DOLENC, Sašo. The genius who never existed and other short stories from science, history and philosophy. Ljubljana: *Kvarkadabra, društvo za tolmačenje znanosti*, 2016.

– DOLENC, Sašo. Kratke zgodbe o skoraj vsem: 4. zvezek. Ljubljana: *Kvarkadabra, društvo za tolmačenje znanosti*, 2016.

– DOLENC, Sašo. Kratke zgodbe o skoraj vsem: o zvezdah, genih in atomih. Ljubljana: *Kvarkadabra, društvo za tolmačenje znanosti*, 2016.

– DOLENC, Sašo. The man who counted infinity and other short stories from science, history and philosophy. Ljubljana: *Kvarkadabra, društvo za tolmačenje znanosti*, 2016.

– DOLENC, Sašo. Nove kratke zgodbe o skoraj vsem: o možganih, idejah in ljudeh. Ljubljana: *Kvarkadabra, društvo za tolmačenje znanosti*, 2016.

– DOLENC, Sašo. Od genov do zvezd: osupljive zgodbe iz sveta znanosti, (Zbirka Najst). 1. izd. Ljubljana: *Cankarjeva založba*, 2016. 222 str.

Intervju:

– DOLENC, Sašo (intervjuvanec), Charney, Noah (oseba, ki intervjuva). *Knjiga priznanj. Air Beletina*, 30. mar. 2016.

– DOLENC, Sašo (intervjuvanec), Čater, Tadej (oseba, ki intervjuva). Kako smo v Cankarjevem domu razvijali kitajski internet. *MMC RTV SLO*, 17. feb. 2016.

– DOLENC, Sašo (intervjuvanec). Keplerjeva mati je bila [čarovnica]. *Ona*, 22. mar. 2016, let. 18, št. 12, str. 22–23.

– DOLENC, Sašo (intervjuvanec). Znanost je lahko tudi zabavna: intervju. *Svet24*, 15. mar. 2016, let. 4, št. 62, str. 28–29.

– DOLENC, Sašo (intervjuvanec). Z užitkom pišem o znanosti. *Tromba*, 22. mar. 2016.

– DOLENC, Sašo (intervjuvanec). Raztepeni po svetu, a še zmeraj *Kvarkadabra*. *Vecer.com*, 10. sep. 2016.

Katja Filipčič

Članki in drugi sestavni deli:

– FILIPČIČ, Katja. Kazniva dejanja zoper delovno razmerje in socialno varnost. V: *Dnevi slovenskih pravnikov*, 13. do 15. oktober 2016, Portorož, (Podjetje in delo, letn. 42, št. 6/7). Ljubljana: *GV založba, IUS SOFTWARE*, 2016, str. 945–953.

– FILIPČIČ, Katja. Denarna kazen. *Pravnik*, 2016, letn. 71, št. 3/4, str. 225–246, 277–278.

– FILIPČIČ, Katja. Nasilje v družini kot kaznivo dejanje: značilnosti in zagate kazenskopravnega obravnavanja. *Pravosodni bilten*, 2016, let. 37, št. 3, str. 29–44.

Uredništvo:

– Revija za kriminalistiko in kriminologijo

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Sedej Grčar, Andreja. Nadaljevano kaznivo dejanje.

– Mršnik Poljšak, Jride. Sposobnost otrok za pričanje in njihov položaj v kazenskem postopku.

– Sešelj, Davorina. Vloga žrtve v kazenskopravnem obravnavanju nasilja v družini.

– Ramšak, Fides. Zagovorništvo kot oblika pomoči otroku, žrtvi nasilja.

– Hovnik, Davorina. Kazniva dejanja zoper delovno razmerje.

– Mernik, Simona. »Res iudicata (ne bis in idem)« med prekrški in kaznivimi dejanji.

Recenzija:

– Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*. Ljubljana: *Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede*, 2016. 295 str.

Primož Gorkič

Članki in drugi sestavni deli:

– GORKIČ, Primož. Pomen novejših stališč Ustavnega sodišča: vzniki aktivne(jše) obrambe v kazenskem postopku?. *Odvetnik*, april 2016, leto 18, št. 2 (75), str. 44–47.

– GORKIČ, Primož. Izvedena priča. *Pravna praksa*, 11. feb. 2016, leto 35, št. 6, str. 12–14.

– GORKIČ, Primož. The (f)utility of privacy laws: the case of drones?. V: *Završnik, Aleš (ur.). Drones and unmanned aerial systems: legal and social implications for security and surveillance*. Cham [etc.]: *Springer*, cop. 2016, str. 69–81.

Monografije in druga zaključna dela:

– GORKIČ, Primož, Šugman Stubbs, Katja. *Kazensko procesno pravo, (Pravni mozaik, 2)*. 4., popravljena izd. Ljubljana: *IUS Software*, 2016. 1 zbirka, 6 str.

– GORKIČ, Primož et al. *SHORT thematic report FRA-NET: contribution to the FRA Annual Report 2015: Slovenian national report*. Dunaj: *European Union Agency for Fundamental Rights*, 2016, 54, 30, 16 str.

– GORKIČ, Primož, Završnik, Aleš. *National intelligence authorities and surveillance in the EU: fundamental rights safeguards and remedies: legal update: short thematic report: Slovenian national report*. Dunaj: *European Union Agency for Fundamental Rights*, 2016, 27, 5 str.

Uredništvo:

– *Zbornik znanstvenih razprav*.

Mentorstvo pri doktorskem študiju:

- Plesec, Petra. Kazenskoprocenčni vidiki odvzema predmetov, protipravne premoženjske koristi in premoženja.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

- Germadnik Šupek, Urška. Pridobivanje izjav prič v kazenskem postopku: ustreznost zakonske ureditve z vidika izreka zakonite in pravilne sodbe.
 - Špernjak, David. Tožilski prikriti preiskovalni ukrepi.
 - Trefalt, Jerica. Varstvo prometnih podatkov v kazenskem postopku.
 - Kirm, Ana. Vloga izvedenca v kazenskem postopku: pomočnik sodišča ali pomočnik stranke?
 - Raduha, Nina. Vloga obveščevalno-varnostnih služb pri odkrivanju organiziranega kriminala.

Miha Hafner

Članki in drugi sestavni deli:

- HAFNER, Miha. Kazensko pravosodje v objektivu kamer. Pravna praksa, 4. feb. 2016, leto 35, št. 5, str. 31.

Monografije in druga zaključna dela:

- HAFNER, Miha. Moral emotions in criminology: dissertation. Cambridge, 2016.

Matjaž Jager

Monografije in druga zaključna dela:

- JAGER, Matjaž. Etične razsežnosti prava: Kantov moralni zakon in primer Eichmann: magistrsko delo. Ljubljana: [M. Jager], 2016. 119 str.

Uredništvo:

- Revija za kriminalistiko in kriminologijo.

Zoran Kanduč

Članki in drugi sestavni deli:

- KANDUČ, Zoran. Kriminalna ekonomija, duh stupidnosti in intelektualni balon. Apokalipsa, apr. 2016, št. 200, str. 307–323.
 - KANDUČ, Zoran, Bučar-Ručman, Aleš. Razredna vojna, delo in migracije: primer delavcev migrantov v Sloveniji. Dve domovini, 2016, št. 43, str. 77–89.
 - KANDUČ, Zoran. Kriminalna ekonomija, duh stupidnosti i intelektualni baloni. Polja, sep.–okt. 2016, god. 61, br. 501, str. 145–155.
 - KANDUČ, Zoran. Odvečnost, izključevanje in vključevanje ljudi v viktimološki in kriminološki perspektivi. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, apr.–jun. 2016, letn. 67, št. 2, str. 111–123.

- KANDUČ, Zoran. Država, represija in legitimnost. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 41–80.

Uredništvo:

- Kriminologija & socialna integracija, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Varstvoslovje.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

- Goršin, Aleksandra. Družbena toleranca do beloovratniškega kriminala.
 - Merc, Karin. Prispevek teorije nevtralizacije k razumevanju državnega nasilja.
 - Mozetič Goljevšček, Šalini. Psihološko nasilje družine kot dejavnik tveganja.
 - Balažic Nahtigal, Karla. Viktimizacija delavcev v post-industrijski družbi.
 - Plazovnik, Katja. Viktimizacija otrok v postmoderni družbi.
 - Kovačič, Uroš. Viktimološka in kriminološka analiza terapevtskih sekt v Sloveniji.
 - Milek, Marjana. Vloga medinstitucionalnega sodelovanja pri zaščiti žrtev nasilja v družini.

Recenzije:

- Meško, Gorazd. Kriminologija, (Zbirka Učbeniki, 26). 3. ponatis 1. izd. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016. 336 str.
 - Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Pirnat, Urška (ur.). Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2016.

Ingrid Klemenčič

Članki in drugi sestavni deli:

- Karajić, Emil, KLEMENČIČ, Ingrid. Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju: preventivne dejavnosti v šoli. Vzgoja in izobraževanje, 2016, letn. 47, št. 3/4, str. 50–56.

Monografije in druga zaključna dela:

- KLEMENČIČ, Ingrid (avtor, urednik), Jerina, Anita, Karajić, Emil, Kuhar, Alenka, Molan, Andreja, Muršič, Mitja (urednik), Filipčič, Katja (urednik). Preventivne dejavnosti systemskega pristopa k medvrstniškemu nasilju v VIZ: priložnik št. 2. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 2016. 106 str.
 - KLEMENČIČ, Ingrid (avtor, urednik), Karajić, Emil, Sitar, Staša, Muršič, Mitja (urednik), Filipčič, Katja (urednik). Obravnavanje medvrstniškega nasilja v VIZ: priložnik št. 3. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 2016. 54 str.

– Lešnik, Doroteja, KLEMENČIČ, Ingrid, Filipčič, Katja, Rustja, Erika, Novaković, Tanja, Novaković, Tanja (urednik). Navodila s priložnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. 1. izd. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2016.

– KLEMENČIČ, Ingrid. Sistemski pristop k medvrstniškemu nasilju v osnovni šoli: magistrsko delo. Ljubljana: [I. Klemenčič], 2016. 162 str.

Primož Križnar

– KRIŽNAR, Primož. Varstvo lokacijske zasebnosti s pomočjo mozaične teorije podatkov. Zbornik znanstvenih razprav, 2016, letn. 76, str. 99–140, 272–273.

Mojca Mihelj Plesničar

Članki in drugi sestavni deli:

– Meško, Gorazd, Hacin, Rok, Žiberna, Petra, MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Izvajanje dela v korist skupnosti – kvalitativna študija v ljubljanski regiji. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, jul.–sep. 2016, letn. 67, št. 3, str. 234–247.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca. Nov veter v slovenski kaznovalni politiki?: dva poudarka iz predloga novele KZ–1E. Pravna praksa, 27. okt. 2016, leto 33, št. 41/42, str. 15–17.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, Roberts, Julian V. Odločanje o sankcijah, legitimnost in javno mnenje. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 213–241.

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, Cvikl, Lana. Gradnja novega zapora: predlogi in pomisleki. TFL glasnik, 21. jun. 2016, letn. 8, 21.

Monografije in druga zaključna dela:

– MIHELJ PLESNIČAR, Mojca, Cvikl, Lana, Oštir, Ana. Mapping minimum age requirements in respect to the rights of the child in the EU: short thematic report Slovenian national report. Dunaj: European Union Agency for Fundamental Rights, 2016, 105, 9 str.

Mentorstvo na magistrskem študiju:

– Dvornik, Marjeta. Alternativni načini izvrševanja zaporne kazni.

– Tahan, Klavdija. Kriminološki vidiki mobinga.

– Ovnik Brglez, Anja. Kriminološki vidiki podnebnih sprememb.

– Medved, Majda. Preklic pogojne obsodbe.

Recenzije:

– Varstvoslovje, Zbornik znanstvenih razprav, Revija za kriminalistiko in kriminologijo

Mitja Muršič

Članki in drugi sestavni deli:

– MURŠIČ, Mitja. Upoštevanje čustvenih vidikov za celovitejšo omejevanje medvrstniškega nasilja v šoli. Vzgoja in izobraževanje, 2016, letn. 47, št. 3/4, str. 5–12.

Monografije in druga zaključna dela:

– MURŠIČ, Mitja, Klemenčič, Ingrid, Zabukovec, Katja, Filipčič, Katja, Karajič, Emil, Bertok, Eva. Osnove sistemskega pristopa k medvrstniškemu nasilju in evalvacija projekta Nasviz: priložnik št. 1. Ljubljana: Inštitut – Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 2016. 56 str.

Dragan Petrovec

Članki in drugi sestavni deli:

– PETROVEC, Dragan, Skale, Tomaž (fotograf). Koroska zgodba: ni nujno, da sta rejnika lastnim vnukom. Dnevnik online, 29. okt. 2016.

– PETROVEC, Dragan. V čem je predsednik Pahor podeden papežu. Dnevnik, 29. feb. 2016, leto 66, št. 49, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Plebiscid – »daljnjoslutni« lap-sus?. Dnevnik, 2. jan. 2016, leto 66, št. 1, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. O izbiri sodnikov. Dnevnik, 18. jan. 2016, leto 66, št. 11, str. 16.

– PETROVEC, Dragan. Siemens 1933. Dnevnik, 1. feb. 2016, leto 66, št. 26, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Z žalostjo odmerjene poti. Dnevnik, 15. feb. 2016, leto 66, št. 37, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Med strahom in sovraštvom. Dnevnik, 14. mar. 2016, leto 66, št. 61, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Iz eksperimenta v komaj verjetno resničnost. Dnevnik, 4. apr. 2016, leto 66, št. 78, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Sramne uši in javni interes. Dnevnik, 18. apr. 2016, leto 66, št. 90, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Dosmrtni zapor: barbarstvo, ne rešitev. Dnevnik, 18. apr. 2016, leto 66, št. 90, str. 23.

– PETROVEC, Dragan. Dan zmage. Čigave že?. Dnevnik, 22. apr. 2016, leto 66, št. 94, str. 16.

– PETROVEC, Dragan. Zapor v času cvetenja in ljubezni. Dnevnik, 9. maj 2016, leto 66, št. 106, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Cankar in Prešeren med kulturo in politiko. Dnevnik, 23. maj 2016, leto 66, št. 118, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Ničelna toleranca – obilje dvojne morale?. Dnevnik, 6. jun. 2016, leto 66, št. 130, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Šilce, dim in samokres. Dnevnik, 18. jun. 2016, leto 66, št. 141, str. 18.

– PETROVEC, Dragan. Šilce, dim in samokres: 2. Dnevnik, 4. jul. 2016, leto 66, št. 153, str. 14.

– PETROVEC, Dragan. Šilce, dim in samokres: 3. Dnevnik, 18. jul. 2016, leto 66, št. 165, str. 12.

- PETROVEC, Dragan. Umora kreativnosti. Dnevnik, 22. avg. 2016, leto 66, št. 194, str. 14.
- PETROVEC, Dragan. Montaža zgodovine. Dnevnik, 5. sep. 2016, leto 66, št. 206, str. 14.
- PETROVEC, Dragan. Za otroke gre (spet). Ali res?. Dnevnik, 19. sep. 2016, leto 66, št. 218, str. 16.
- PETROVEC, Dragan. Pis on ju, Trubar. Dnevnik, 3. okt. 2016, leto 66, št. 230, str. 14.
- PETROVEC, Dragan. Štiri zgodbe o pravičnosti. Dnevnik, 17. okt. 2016, leto 66, št. 242, str. 16.
- PETROVEC, Dragan. Kaj pa koristi otrok? : Koroška zgodba. Dnevnik, 29. okt. 2016, leto 66, št. 253.
- PETROVEC, Dragan. Trdoživi poganjki nevarne ideologije. Dnevnik, 7. nov. 2016, leto 66, št. 258, str. 14.
- PETROVEC, Dragan. Solze za Melanio. Dnevnik, 21. nov. 2016, leto 66, št. 270, str. 14.
- PETROVEC, Dragan. Spoved nekega sodnika. Dnevnik, 3. dec. 2016, leto 66, št. 281, str. 18.
- PETROVEC, Dragan. Kdo je kriv za tragedije v prometu. Dnevnik, 19. dec. 2016, leto 66, št. 294, str. 14.
- PETROVEC, Dragan. Im memoriam: dr. Dušan Čop: (1921–2016). Dnevnik, 24. feb. 2016, letn. 66, št. 45, str. 15.
- JAUŠOVEC, Boris. Ko bodo begunci šli, bo sovražstvo ostalo. Večer, 19. mar. 2016, 72, št. 66.

Monografije in druga zaključna dela:

- PETROVEC, Dragan. Fanči s psihiatrije in še hujše zgodbe. 1. natis. Ljubljana: Sanje, 2016.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

- Mininčič, Kati. Kriminološki vidik obravnave storilca – pedofila.

Recenzija:

- Varstvoslovje.

Renata Salecl

Članki in drugi sestavni deli:

- SALECL, Renata. Dress anxiety. *Critical studies in fashion & beauty*, 2016, vol. 7, no. 1, str. 3–17.
- SALECL, Renata. Urban anxieties in times of terrorism. *Dosi in munhak yeon-gu*, oct. 2016, vol. 8, no. 2, str. 9–34.
- SALECL, Renata. War trauma twenty years after – from Bosnia to St. Louis. *JCFAR*, 2016, vol. 27, issue 27, str. 17–33.
- SALECL, Renata. Ratna trauma i povjerenje u forenziku: Bosanci u St Louisu. *Zeničke sveske*, jun. 2016, br. 23, str. 25–39.
- SALECL, Renata, Illouz, Eva, Charnay, Julien. *Le temps des égarés*. *Philosophie magazine*, mar. 2016, n. 97, str. 64–67.

– SALECL, Renata. Kdo je prestopnik: kriminologija med sociologijo in biološkimi vedami. V: Mlinar, Zdravko (ur.). *Kakšna sociologija? Za kakšno družbo?* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2016, str. 155–160.

– SALECL, Renata. Prazen stol in popisan list. *Delo*, 6. feb. 2016, leto 58, št. 31.

– SALECL, Renata. Kaj je v glavi terorista?. *Delo*, 26. mar. 2016, leto 58, št. 75.

– SALECL, Renata. Naključna ločitev. *Delo*, 2. jul. 2016, leto 58, št. 152.

– SALECL, Renata. Iluzija (ne)zaupanja. *Delo*, 20. avg. 2016, leto 58, št. 193.

– SALECL, Renata. Jeza in postresnica. *Delo*, 26. nov. 2016, leto 58, št. 275.

Intervju:

– SALECL, Renata (intervjuvanec). Slovenija nenehno cepeta in caplja: Renata Salecl, filozofinja in sociologinja. *Pogledi*, 23. mar. 2016, letn. 7, št. 6, str. 8–9.

– SALECL, Renata (intervjuvanec). Ljudje ostajajo borci. Pokonci jih drži solidarnost. *Večer*, 31. dec. 2016, leto 72, št. 304.

– SALECL, Renata (intervjuvanec). Najbolj se za nevroznanost zanima vojska: intervju. *Zdravje*, jun. 2016, letn. 38, št. 436, str. 28–33.

Uredništvo:

– *Critical studies in fashion & beauty, New formations, Savoires et clinique*

Somentorstvo pri doktorskem študiju:

– Jereb, Ana. Spolna razlika: psihoanalitična in feministična interpretacija transspolnosti.

Liljana Selinšek

Članki in drugi sestavni deli:

– SELINŠEK, Liljana. (Tleča) kriminogenost nasprotja interesov. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, apr.–jun. 2016, letn. 67, št. 2, str. 124–139.

– SELINŠEK, Liljana. Sestavine sodbe o prekršku. *Pravosodni bilten*, 2016, letn. 37, št. 1, str. 33–53.

– SELINŠEK, Liljana. Uvodna pojasnila. V: *Zakon o prekrških (ZP-1): z novelami ZP-1H do ZP-1J*. 1. natis. Ljubljana: IUS software, GV založba, 2016, str. 23–101.

Somentorstvo pri doktorskem študiju:

– Cunk, Zoran. Presoja inovativnosti menedžerjev s kazenskopravnega vidika kot bistvenega kriterija družbene odgovornosti.

Katja Šugman Stubbs

Članki in drugi sestavni deli:

– ŠUGMAN STUBBS, Katja. An increasingly blurred division between criminal and administrative law. V: Ackerman, Bruce Arnold (ur.), Ambos, Kai (ur.), Sikirić, Hrvoje (ur.). *Visions of justice: liber amicorum Mirjan Damaška*, (Studies in international and European criminal law and procedure, vol. 26). Berlin: Duncker & Humblot, cop. 2016, str. 351–370.

Monografije in druga zaključna dela:

– ŠUGMAN Stubbs, Katja, Cvikl, Lana, Marčeta, Vida. *Rights of crime victims to have access to justice: short thematic report : Slovenian national report*. Dunaj: European Union Agency for Fundamental Rights, 2016, 59, 4 str.

Uredništvo:

– Manet, (Littera scripta manet), *New Journal of European Criminal Law, Slovenian law review, Zagrebačka pravna revija*

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Skrinjer, Andreja. *Ekskluzijsko ali izločitveno pravilo kot varstvo človekovih pravic in svoboščin v kazenskem postopku*.
– Šorli Peternel, Katja. *Obdolženčevo priznanje*.
– Bartol, Maruša. *Presoja verodostojnosti prič*.

Aleš Završnik

Članki in drugi sestavni deli:

– Markelj, Blaž, ZAVRŠNIK, Aleš. *Kibernetska korporativna varnost mobilnih naprav: zavedanje uporabnikov v Sloveniji*. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, jan.–mar. 2016, letn. 67, št. 1, str. 44–60.
– ZAVRŠNIK, Aleš. *Odprava dosmrtnega zapora*. *Pravna praksa*, 27. okt. 2016, leto 33, št. 41/42, str. 29.
– ZAVRŠNIK, Aleš. *Avtonomija vozila in moralni algoritmi*. *Pravna praksa*, 7. jan. 2016, leto 35, št. 1, str. 19.
– ZAVRŠNIK, Aleš. *Prikrit nadzor mobilnih telekomunikacij*. *Pravna praksa*, 11. feb. 2016, leto 35, št. 6, str. 25–26.
– ZAVRŠNIK, Aleš. *Diktatura podatkov*. *Pravna praksa*, 18. feb. 2016, leto 35, št. 7/8, str. 23.
– ZAVRŠNIK, Aleš. *Varnost po bruseljskih napadih*. *Pravna praksa*, 7. apr. 2016, leto 35, št. 14, str. 17.
– ZAVRŠNIK, Aleš. *Evropski digitalni habeas corpus*. *Pravna praksa*, 19. maj 2016, leto 35, št. 20/21, str. 25.
– ZAVRŠNIK, Aleš. *Ime česa je slovenska penologija?: novemu zaporu ob rob*. *Pravna praksa*, 7. jul. 2016, leto 35, št. 27, str. 10–12.
– ZAVRŠNIK, Aleš. *Regulacija represivnih rab umetne inteligence*. *Pravna praksa*, 7. jul. 2016, leto 35, št. 27, str. 19.

– ZAVRŠNIK, Aleš. *Napovedovanje v pravu: med intuicijo in podatki*. *Pravna praksa*, 1. sep. 2016, leto 35, št. 34, str. 21.

– ZAVRŠNIK, Aleš. *Razvoj robotskega prava*. *Pravna praksa*, 8. dec. 2016, leto 35, št. 48, str. 25.

– ZAVRŠNIK, Aleš. *Introduction : situating drones in surveillance societies*. V: Završnik, Aleš (ur.). *Drones and unmanned aerial systems: legal and social implications for security and surveillance*. Cham [etc.]: Springer, cop. 2016, str. 1–18.

– ZAVRŠNIK, Aleš. *Drones, resistance and counter-surveillance*. V: Završnik, Aleš (ur.). *Drones and unmanned aerial systems: legal and social implications for security and surveillance*. Cham [etc.]: Springer, cop. 2016, str. 243–266.

– ZAVRŠNIK, Aleš. [Avtomobili]: Aleš Završnik. *Delo*, 18. maj 2016, leto 58, št. 114.

Monografije in druga zaključna dela:

– ZAVRŠNIK, Aleš, Cvikl, Lana. *Information request on protecting media professionals and on incitement to hatred: Slovenian national report*. Dunaj: European Union Agency for Fundamental Rights, 2016, 25, 5 str.

– ZAVRŠNIK, Aleš et al. *Contribution to the Fundamental Rights Report 2017: short thematic report: Slovenian national report*. Dunaj: European Union Agency for Fundamental Rights, 2017, 95, 36, 20 str.

Intervju:

– ZAVRŠNIK, Aleš (intervjuvanec). *Tudi algoritme programirajo ljudje: Aleš Završnik*. *Delo*, 23. apr. 2016, leto 58, št. 95.

Uredništvo:

– *Cyberspace conference, Masaryk University Journal Law and Technology*

– ZAVRŠNIK, Aleš (urednik). *Drones and unmanned aerial systems: legal and social implications for security and surveillance*. Cham [etc.]: Springer, cop. 2016. 275 str.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Pirc, Metka. *Nasilje otroka nad starši*.
– Mernik, Simona. »Res iudicata (ne bis in idem)« med prekrški in kaznivimi dejanji.
– Zrimšek, Vanja. *Sovražni govor kot kaznivo dejanje*.

Recenzija:

– Završnik, Aleš. *Izbrisani: Državljanstvo, rezidenčne pravice in ustava v Sloveniji V: Kogovšek Šalamon, Neža. Erased: citizenship, residence rights and the constitution in Slovenia*. Frankfurt am Main: P. Lang, cop. 2016, 371 str.

– *Cyberspace conference, Varstvoslovje*.

– Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016. 295 str.

9 Pedagoško delo delavcev, ki so imeli na inštitutu v letu 2016 sklenjeno redno delovno razmerje s polnim ali krajšim delovnim časom

Zoran Kanduč, izredni profesor za kriminologijo, je predaval pri predmetu Kriminologija in viktimologija na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru.

Mojca Mihelj Plesničar, docentka za kriminologijo, je predavala in izvajala vaje pri predmetih Prevajanje pravnih besedil na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, Osnove kriminologije s penologijo ter Penologija na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru, Uvod v pravo in kriminologijo na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani, Kriminologija ter Sociologija prava na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Dragan Petrovec, profesor za penologijo, je predaval pri predmetih Osnove kazenskega prava in kriminologije na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani, Prevajanje pravnih besedil na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, Penologija na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru ter Kriminologija na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Renata Salecl, profesorica za filozofijo, je bila gostujoča predavateljica na School of Law, Birkbeck College v Londonu, Cardozo School of Law v New Yorku ter Cornell University v New Yorku.

Aleš Završnik, izredni profesor za kriminologijo, je predaval pri predmetih Kriminologija in viktimologija, Osnove kriminologije s penologijo, Penologija ter Kriminologija in kriminalitetna politika na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru, Kriminologija in kriminalitetna politika, Psihoanaliza in zločin, Zločin in nadzor v informacijski družbi, Kazensko materialno pravo ter Kazensko procesno pravo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Zbrala in uredila Barbara Bizilj

Delo Inštituta za varstvoslovje Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru v letu 2016

1 O Inštitutu za varstvoslovje

Inštitut za varstvoslovje (v nadaljnjem besedilu: inštitut) je bil ustanovljen leta 1973 in deluje znotraj Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru. Vse od njegove ustanovitve si raziskovalci prizadevajo, da bi postal center odličnosti v izobraževanju in raziskovanju v evropskem merilu. Glavna področja raziskovanja zajemajo upravne in organizacijske vede, pravo ter kriminologijo in socialno delo. Natančneje, raziskovalci na inštitutu se osredotočajo na raziskovanje in razvijanje teorij, struktur, postopkov, vzrokov in posledic odzivanja na kriminaliteto in prestopništvo v družbi ter na preučevanje drugih varnostnih pojavov. Varstvoslovno raziskovanje ne vključuje le individualnih in družbenih vidikov odzivanja na kriminaliteto, s katerimi se ukvarja kriminologija, temveč obsega tudi preučevanje delovanja institucij kazenskopravnega sistema (policija, tožilstvo, sodišča, zaporski sistem) in drugih institucij družbenega nadzorstva, ki se vključujejo v zagotavljanje varnosti v družbi. Raziskovalno delo znotraj inštituta večinoma poteka v okviru nacionalnih in mednarodnih projektov ter programov.

Na inštitutu je bilo v letu 2016 registriranih 21 raziskovalcev, dva mlada raziskovalca in trije strokovni sodelavci.

2 Raziskovalno delo Inštituta za varstvoslovje

Zaposleni na Fakulteti za varnostne vede so v letu 2016 sodelovali v programski skupini *Varnost v lokalnih skupnostih* (št. projekta P5-039; vodja programske skupine: Gorazd Meško; raziskovalci: Andrej Sotlar, Bojan Tičar, Branko Lobnikar, Igor Bernik, Benjamin Flander, Aleš Bučar Ručman, Katja Eman in Maja Modic; mlada raziskovalca: Rok Hacin in Urška Pirnat; tehniki: Branko Ažman, Kaja Prislan, Bernarda Tominc; trajanje: januar 2015–december 2018).

Sodelovali so tudi v temeljnih raziskovalnih projektih *Legitimnost in zakonitost policijske dejavnosti, kazenskega prava in izvrševanja kazenskih sankcij* (št. projekta J5-5548; vodja projekta: Gorazd Meško; raziskovalci: Andrej Sotlar, Branko Lobnikar, Benjamin Flander, Katja Eman; mladi ra-

ziskovalec: Rok Hacin; trajanje: avgust 2013–julij 2016) ter *Omrežja sodelovanj v slovenski znanosti* (št. projekta J5-5537; raziskovalec: Matevž Bren; trajanje: avgust 2013–julij 2016).

Na inštitutu so izvedli več manjših raziskovalnih projektov, ki so se navezovali na razvoj predmetov na vseh treh ravneh študija na Fakulteti za varnostne vede. V projektih so sodelovali magistrski in doktorski študenti s Fakultete za varnostne vede.

3 Izbrano mednarodno znanstveno sodelovanje

Raziskovalci na inštitutu so v letu 2016 sodelovali v treh mednarodnih projektih:

– *Kriminaliteta, viktimizacije in preprečevanje kriminalitete v turističnih krajih – primerjava med Portorožem (Slovenija) in Gelnikom (Rusija)* (vodja projekta: Gorazd Meško; sodelavci v projektu: Branko Lobnikar in Katja Eman, trajanje: 2016–2018);

– *Kriminaliteta, družbeni procesi in zaznava kriminalitete v lokalnih skupnostih* (vodja projekta: Gorazd Meško; sodelavci v projektu: Bojan Tičar in Urška Pirnat; izvajalec projekta v sodelujoči državi Mike Reisig; trajanje: 2016–2017);

– *Water Crimes – Inventory, Outlook, and Assessment of Emerging Environmental Crimes against Water in Europe* (financer: Evropska komisija; vodja projekta na Fakulteti za varnostne vede: Gorazd Meško; sodelavci v projektu: Katja Eman in Saša Kuhar; trajanje: januar 2016–avgust 2017).

4 Knjižnica Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru¹

Knjižnica s svojo zbirko in storitvami pomembno podpira izobraževalno, raziskovalno ter pedagoško delo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru in inštitutu. V letu 2016 je imela 812 aktivnih članov (od tega 35 visokošolskih učiteljev, raziskovalcev in sodelavcev, 735 študentov ter 42 drugih uporabnikov), ki so jo obiskali 3.401-krat in si pri tem izposodili 6.913 enot knjižničnega gradiva. Prek medknjižnične izposoje je knjižnica poslala 64 enot gradiva.

Knjižnična zbirka je konec leta 2016 obsegala 16.236 enot knjižničnega gradiva, od tega 8.830 knjig, 5.510 zaključnih nalog študentov, 1.730 inventarnih enot serijskih publikacij ter nekaj neknjižnega gradiva. Knjižnica je prejela 49 na-

slovov serijskih publikacij. Letno povečanje obsega gradiva je v letu 2016 znašalo 600 enot. Od leta 2009 naprej so zaključna dela študentov v polnem besedilu dostopna tudi v Digitalni knjižnici Univerze v Mariboru (DKUM).

Knjižnica prek Univerzitetne knjižnice Maribor zagotavlja svojim uporabnikom dostop do velikega števila elektronskih informacijskih virov, do katerih lahko študenti in zaposleni na Univerzi v Mariboru dostopajo tudi zunaj prostorov knjižnice. Od leta 1996 je knjižnica polnopravna aktivna članica sistema vzajemne katalogizacije COBISS.SI in vodi bibliografije raziskovalcev za zaposlene in zunanje sodelavce Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru.

5 Organizacija znanstvenih sestankov, seminarjev in konferenc

Konec leta 2015 se je na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru začelo organiziranje strokovnih posvetov z naslovom *Kriminalistična središča*, na katerih različni strokovnjaki predstavljajo svoje področje kriminalističnega dela v praksi. 3. februarja 2016 je potekala druga *Kriminalistična središča* o identifikaciji oseb na podlagi vonja in uporabi službenih psov Policije za iskanje sledi. 18. maja 2016 so bili v okviru tretje *Kriminalistične središča* predstavljeni ocenjevanje veljavnosti izjav, forenzična lingvistika, forenzična preiskava rokopisov, mikro izrazov in pomen komunikacije pri odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanj v praksi. 9. novembra 2016 so strokovnjaki na četrti *Kriminalistični središču* razpravljali o krvnih deliktih in njihovem preiskovanju.

20. aprila 2016 je na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru potekal posvet *Izvedenstvo v (pred)kazenskem postopku: kriminalistični in kazenskopравни vidiki*. Cilj posveta je bil predstaviti problematiko izvedenstva v praksi v predkazenskem in kazenskem postopku ter spodbuditi razpravo o izvedenstvu v Republiki Sloveniji.

22. aprila 2016 je na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru potekal posvet o izvrševanju kazenskih sankcij dela v splošno korist z naslovom *Izvrševanje kazenskih sankcij dela v splošno korist*. Cilj posveta je bil razprava o alternativnem kaznovanju v Sloveniji in predstavitev rezultatov raziskave dela v splošno korist na območju ljubljanske regije.

Od 8. do 9. junija so v Kranjski Gori potekali *17. slovenski dnevi varstvoslovja*. Cilj konference je bil predstaviti najnovejša spoznanja in raziskovalne ugotovitve v varstvoslovju. Hkrati so bili predstavljeni primeri dobrih praks ter uspešnih prenosov znanja v prakso.

¹ Podatke je zbrala Nataša Knap.

Od 26. do 27. septembra 2016 je na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru potekala mednarodna konferenca *Criminal Justice and Security in Central and Eastern Europe: Safety, Security, and Social Control in Local Communities*. Cilj je bil predstaviti sodobna spoznanja in raziskovalne ugotovitve glede zagotavljanja varnosti v lokalnih skupnostih ter izmenjava znanj in dobrih praks med teoretiki in praktiki z vsega sveta.

7. oktobra 2016 je Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru organizirala 7. nacionalno konferenco o informacijski varnosti z naslovom *Informacijska varnost 2016*. Cilj konference je bil predstaviti sodobna spoznanja in raziskovalne ugotovitve glede informacijske varnosti ter prikazati učinke ustrezne ravni informacijske varnosti na delovanje organizacij in delo posameznikov.

29. novembra 2016 je Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru v sodelovanju z Občino Murska Sobota organizirala 2. nacionalno konferenco o varnosti v lokalnih skupnostih na temo *Polijsko delo v skupnosti*. Konferenca je nastala v okviru raziskovalnega dela Programske skupine Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru. Namen je bil povečati sodelovanje med teorijo in prakso glede zagotavljanja varnosti v lokalni skupnosti.

6 Udeležba delavcev fakultete na kongresih, konferencah, posvetovanjih ter strokovnih, znanstvenih sestankih in predavanjih doma in v tujini²

Igor Areh

– Baić, Valentina, AREH, Igor, Kolarević, Dag. Personality correlates of lie detection. V: Kolarić, Dragana (ur.). Tematski zbornik radova međunarodnog značaja. Beograd: Kriminalistično-policijska akademija, 2016, letn. 1, str. 404–413.

– AREH, Igor. Psychology in investigative and legal context. Searching for the truth: cognitive biases and wrong conclusions. Coding and recall of criminal events. Interviewing suspects: what technique to use? 9 hours of lectures, presented for Erasmus+ Staff Teaching Mobility, at the University of Derby, Department of Law and Criminology, 24.–30. maj, Derby, VB.

– Baić, Valentina, AREH, Igor, Batić, Sanja. The differences in the nonverbal behavior of people who lie and those who speak the truth. V: Book of abstracts, 7th International scientific conference Contemporary Trends in Social Control of

Crime, 30.–31. maj 2016, Ohrid. Bitola: University St. Kliment Ohridski; Skopje: Faculty of Security, 2016, str. 30.

– AREH, Igor. The own-gender bias in eyewitnesses' personal descriptions of perpetrators. V: New challenges in psychology and law: science into practice. Toulouse: European Association of Psychology and Law, 2016, str. 240.

– AREH, Igor. Evaluating eyewitness testimony: does gender matter? Paper presented at 9th Annual Conference & Masterclass of the International Investigative Interviewing Research Group, 22.–24. junij 2016, London.

– Walsh, David, Fenton, Meggie, Maddock, Hollie, Menzies, Simon-Lewis, Mills, Kelly, AREH, Igor. A sad tale of becoming lost and (never) found? Measuring the performance of witnesses and interviewers: paper presented at 9th Annual Conference & Masterclass of the International Investigative Interviewing Research Group, 22.–24. junij 2016, London.

Igor Bernik

– BERNIK, Igor. Delovanje občanov v kibernetnem prostoru. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Pirnat, Urška (ur.). Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2016, str. 99–108.

– Zaletel, Anže, BERNIK, Igor. Anonimnost na internetu in uporaba Tor-a. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Modic, Maja (ur.). Zbornik prispevkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 176–184.

– BERNIK, Igor. Varno poslovanje v kibernetnem prostoru. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 23.

– Zadel, Luka, BERNIK, Igor. Vpeljava agilnih metod in vitkih pristopov za zagotavljanje kibernetne varnosti v bančnem sektorju. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 24.

– Primc, Žiga, BERNIK, Igor. Analiza koncepta safe mode in vpliv na zagotavljanje informacijske varnosti v podjetjih. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 25.

– Zaletel, Anže, BERNIK, Igor, Debeljak, Arian. Kibernetna varnost na občinski ravni. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 32.

– BERNIK, Igor. Cybersecurity in changing environment. Cybercrime influence to cyberspace. Cyberwarfare: 10 ur predavanj v okviru Erasmus+ Staff Teaching Mobility na Univerzi La Laguna, 6.–14. april 2016, Tenerife, Španija.

– BERNIK, Igor. Cybersecurity in a changing workplace environment. Cyberwarfare: research seminars at Information School, Univerza Sheffield, 12.–18. maj 2016, Sheffield, VB.

² Pri delih v soavtorstvu med sodelavci Fakultete za varnostne vede je delo navedeno samo pri prvem avtorju.

– BERNIK, Igor. Information security behaviour research methodologies: doctoral workshop for Information School PhD students, Univerza Sheffield, 17. maj 2016, Sheffield, VB.

– BERNIK, Igor. Cybersecurity of Slovenia and its citizens. V: Meško, Gorazd (ur.) idr. Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: book of abstracts, Ljubljana, 26.–27. september 2016. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 66.

– BERNIK, Igor. Globalno napredovanje, lokalno nazadovanje?! Prispevek na 7. konferenci Informacijska varnost, 7. oktober 2016, Ljubljana.

– BERNIK, Igor. Razumevanje kibernetkega bojevanja z organizacijskega vidika: prispevek na konferenci INFOSEK 2016, 30. november–2. december 2016, Nova Gorica.

Matevž Bren

– Čebulj, Nace, BREN, Matevž. Validity of Thurston's method of measuring crime seriousness in Slovenia. V: Abstracts, Eurocrim 2016, 16th Annual Conference of the European Society of Criminology, 21.–24. september 2016, Münster, Nemčija, str. 17.

– Klisura, Vesna, Čas, Tomaž, BREN, Matevž. Analiza izvedbe, rezultatov in kakovosti usposabljanja za varnostnike v Kompetenčnem centru ter analiza zadovoljstva varnostnikov s svojim delom. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 82.

– Zorč, Mateja, BREN, Matevž. Merjenje teže kaznivih dejanj z uporabo Thurstonove lestvice za merjenje stališč. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 119.

– Žvab, Zala, BREN, Matevž. Pojav vrstniškega nasilja v srednješolskih gimnazijskih in poklicnih programih. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 49.

Aleš Bučar Ručman

– BUČAR RUČMAN, Aleš. The refugee crisis: risks, fears and security in Europe – the situation in Slovenia: lecture at seminar The Refugee Crisis: Risks, Fears and Security in Europe, 27. januar 2016, Utrecht, Nizozemska.

– BUČAR RUČMAN, Aleš. Družbeno nadzorstvo begunskih migracij in beguncev: prispevek na srečanju Migracije in nadzor, 17. februar 2016, Ljubljana.

– BUČAR RUČMAN, Aleš. Securitisation and moral panic in the case of refugee migrations through Slovenia. V: Abstracts, Eurocrim 2016, 16th Annual Conference of the

European Society of Criminology, 21.–24. september 2016, Münster, Nemčija, str. 13.

– BUČAR RUČMAN, Aleš. Unjustified parking at parking spaces reserved for people with disabilities as an indicator of anomie: preliminary results of a study in Ljubljana. V: Meško, Gorazd (ur.) idr. Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: book of abstracts, Ljubljana, 26.–27. september 2016. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 72.

– BUČAR RUČMAN, Aleš. Securitisation and moral panic in the case of refugee migration through Slovenia. V: Migration and social inequality: global perspectives – new boundaries: paper abstracts. Oslo, 2016, str. 87.

– BUČAR RUČMAN, Aleš, Čebulj, Nace. Preliminarna ugotovitve raziskave o neupravičenem parkiranju na invalidskih mestih, solidarnosti, socialnem položaju in drugih značilnostih kršiteljev. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 55.

Miha Dvojmoč

– Kovačič, Dejan, Babič, Asja, DVOJMOČ, Miha. Analiza pooblastil in razlik istovrstnih prisilnih sredstev pri policistih in varnostnikih. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 84.

Katja Eman

– EMAN, Katja. Ekološka kriminologija: predavanje na Pravni fakulteti Univerze v Beogradu, 21. marec 2016.

– EMAN, Katja. Ekološki kriminalitet: predavanje na Pravni fakulteti Univerze v Beogradu, 25. marec 2016.

– EMAN, Katja. Izvršenje krivičnih sankcija u Republici Sloveniji: predavanje na Pravni fakulteti Univerze v Beogradu, 29. marec 2016.

– EMAN, Katja. Organizovani ekološki kriminalitet: predavanje na Pravni fakulteti Univerze v Beogradu, 30. marec 2016.

– EMAN, Katja. An overview of violence research in Slovenia since 1991: paper presented at 3rd Annual Conference of the Max Planck Partner Group for Balkan Criminology »Violence in the Balkans«, 1.–4. september 2016, Bukarešta, Romunija.

– EMAN, Katja, Kuhar, Saša, Meško, Gorazd. Providing water supply in local communities – case study of Slovenia. V: Meško, Gorazd (ur.), Lobnikar, Branko (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 368–374.

- EMAN, Katja, Meško, Gorazd, Lukić, Natalija, Ignjatović, Đorđe. A scarcity of water as a contemporary issue – comparison between Slovenia and Serbia. V: Abstracts, Eurocrim 2016, 16th Annual Conference of the European Society of Criminology, 21.–24. september 2016, Münster, Nemčija, str. 496.
- EMAN, Katja, Kuhar, Saša, Meško, Gorazd. Inventory, outlook, and assessment of emerging environmental crimes against water in Europe – international project. V: Abstracts, Eurocrim 2016, 16th Annual Conference of the European Society of Criminology, 21.–24. september 2016, Münster, Nemčija, str. 920.
- EMAN, Katja, Hacin, Rok. Primerjava porazdelitve kriminalitete v dveh največjih slovenskih mestih. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 34.
- Sluga, David, EMAN, Katja. Razprava o pojmovanju ekoloških viktimizacij v Sloveniji. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 102.
- Meglič, Eva, EMAN, Katja. Uporaba programa ArcGIS pri analizi kaznivih dejanj tatvin motornih vozil v obdobju 2008–2012 v Ljubljani. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 120.

Benjamin Flander

- FLANDER, Benjamin. »Kraj istorije« u filozofiji prava: predavanje na Filozofski fakulteti Univerze v Novem Sadu, 25. marec 2016.
- FLANDER, Benjamin. Niče i filozofiji prava: predavanje na Filozofski fakulteti Univerze v Novem Sadu, 1. april 2016.
- FLANDER, Benjamin. Fukoova »radikalna« teorija prava: na Filozofski fakulteti Univerze v Novem Sadu, 15. april 2016.
- FLANDER, Benjamin, Godec, Aleš, Ažman, Brane. Social crime prevention in urban municipalities in Slovenia. V: Meško, Gorazd (ur.), Lobnikar, Branko (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 26–38.
- FLANDER, Benjamin. Pomiritveni postopek: med mediacijo in policijskim delom v skupnosti. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Pirnat, Urška (ur.). Varnost v lokalnih skupnostih (konferenčni zbornik). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2016, str. 55–61.
- Bakalar, Igor, FLANDER, Benjamin. Amnestija in pomilostitev v Republiki Sloveniji. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 19.

- FLANDER, Benjamin, Godec, Aleš. Socialna prevenција kriminalitete v lokalnih skupnostih: (primerjalna analiza). V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 33.
- FLANDER, Benjamin. Kam gre (in kaj hoče) kritična teorija prava? Prispevek na Simpoziju za pravno in socialno filozofijo 2016, 28. september 2016, Ljubljana.

Danijela Frangež

- FRANGEŽ, Danijela, Slak, Boštjan. Online counterfeit medicine trade in Slovenia. V: Meško, Gorazd (ur.), Lobnikar, Branko (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 337–350.
- Kastigar, Jasna, FRANGEŽ, Danijela, Klančnik, Anton Toni. Posnetki spolnih zlorab otrok. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 117.
- FRANGEŽ, Danijela, Tuš, Milan. Kriminalistični vidiki odkrivanja izbranih oblik kaznivih dejanj, ki jih državljani Republike Slovenije storijo v tujini. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 77.

Rok Hacin

- HACIN, Rok, Eman, Katja. Combination of property crime hot spot analysis and situational crime prevention methods – a case study of Ljubljana. V: Meško, Gorazd (ur.), Lobnikar, Branko (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 148–159.
- HACIN, Rok. Prison officers' training in Slovenia. V: Meško, Gorazd (ur.), Lobnikar, Branko (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 451–459.
- HACIN, Rok, Eman, Katja. Uporaba metod policijske analitike pri preprečevanju premoženjske kriminalitete v slovenskih urbanih okoljih. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Pirnat, Urška (ur.). Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2016, str. 109–118.
- HACIN, Rok. Comparison of self-legitimacy of the prison staff and prisoners' perception of prison staff legitimacy. V: Program and abstracts, 5th Doctoral School of the École des Sciences Criminelles. Lausanne: Université de Lausanne, 2016, str. 40.

Saša Kuhar

– KUHAR, Saša. Umetnine in varnost – kako preprečiti kazniva dejanja zoper umetnine. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Modic, Maja (ur.). Zbornik prispevkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 109–116.

– KUHAR, Saša. Vpliv forenzičnega označevanja premoženja na zmanjšanje premoženjskih kaznivih dejanj. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 106.

Branko Lobnikar

– LOBNIKAR, Branko, Prisljan, Kaja, Markelj, Blaž. Informacijska in komunikacijska zasebnost na delovnem mestu: prispevek na RiSK Conference 2016, 11th Adriatic security, networking and IT optimization conference, 9.–10. marec 2016, Laško.

– LOBNIKAR, Branko, Golmajer, Staš. Zasebnost in delovno mesto. V: Doucek, Petr (ur.), Novak, Aleš (ur.), Paape, Björn (ur.). Trajnostna organizacija: zbornik 35. mednarodne konference o razvoju organizacijskih znanosti, Portorož, 16.–18. marec 2016. Kranj: Moderna organizacija, 2016, str. 529–541.

– Banutai, Emanuel, Pagon, Milan, Podbregar, Iztok, LOBNIKAR, Branko. Leadership competencies for policing local communities in Europe and Slovenia. V: Meško, Gorazd (ur.), LOBNIKAR, Branko (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 195–203.

– LOBNIKAR, Branko. Pomen vseživljenjskega učenja za osebnostni in karierni razvoj posameznika: predavanje na Posvetovanju sekcij Zveze bibliotekarskih društev Slovenije »Upravljanje znanja v knjižnicah«, Maribor, 19.–20. september 2016.

– LOBNIKAR, Branko. Policing Roma communities in Slovenia: an evaluation of the community policing approach. V: Nogala, Detlef (ur.) idr. Policing civil societies in times of economic constraints: contributions to the 2013 CEPOL European Police Research and Science Conference Münster, Germany, 11.–13. september 2013. European Police College (CEPOL), 2016, special conference edition, št. 1, str. 63–72.

– Šajt, Monika, LOBNIKAR, Branko. Maščevanje, odpuščenje ali sprava – reagiranje na zaznano krivico na delovnem mestu. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Modic, Maja (ur.). Zbornik prispevkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 132–144.

– LOBNIKAR, Branko, Prisljan, Kaja. The quality of police-people contacts in Slovenia. V: Abstracts, Eurocrim 2016, 16th Annual Conference of the European Society of Criminology, 21.–24. september 2016, Münster, Nemčija, str. 71.

– LOBNIKAR, Branko, Prisljan, Kaja. Nepriistransko vedenje kot pogoj za legitimnost dela policistov. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 118.

min (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 86.

– Kandolf, Sara, LOBNIKAR, Branko. Ocena kakovosti napotitve policistov s strani OKC na interventne dogodke. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 118.

– LOBNIKAR, Branko. Soodvisnost različnih konceptov pri policijskem delu. V: Durić, Džemal (ur.), Koporec, Aleksander (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2016, str. 12.

Blaž Markelj

– Zgaga, Sabina, MARKELJ, Blaž. Izločanje dokazov, pridobljenih s posegi v zasebnost, pred ESČP. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 17.

– MARKELJ, Blaž. Informacijska varnost mobilnih naprav: različne generacije uporabnikov. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 73.

– MARKELJ, Blaž. Mobilne naprave in informacijska varnost: prispevek na 7. konferenci Informacijska varnost, 7. oktober 2016, Ljubljana.

Gorazd Meško

– MEŠKO, Gorazd. Evropske občestvo kriminologii i ego vklad v razvitiu kriminologii i ugovolnogo prava. V: Komissarov, Vladimir Sergeevič (ur.). Kriminologičeskie osnovy ugovolnogo prava: materialy 10 Rossijskogo kongressa ugovolnogo prava, sostojavšegosja 26.–27. maj 2016, Moskva, Rusija, str. 447–450.

– MEŠKO, Gorazd, Lobnikar, Branko, Sotlar, Andrej. Terrorist attacks in Europe and responses after the terrorist attacks. V: Vajd, Rajko (ur.) idr. Emergency medicine: selected topics: 2016. Ljubljana: Slovensko združenje za urgentno medicino, 2016, str. 126–133.

– MEŠKO, Gorazd. Safety and security in local communities – project overview: paper presented at Safety, Security, and Social Control in Local Communities, 23. marec 2016, Richmond, Kentucky, ZDA.

– MEŠKO, Gorazd. Vijeća za prevenciju kriminaliteta – slovenska iskustva i osvrt na međunarodnu praksu: rad predstavljen na stručnom skupu Partnerstvo za sigurniju svakodnevicu, 8.–9. april 2016, Split, Hrvaška.

– MEŠKO, Gorazd. Edukacijski programi Fakulteta za varnostne vede i EFUS-a, Ljubljana: rad predstavljen na stručnom skupu Partnerstvo za sigurniju svakodnevicu, 8.–9. april 2016, Split, Hrvaška.

– MEŠKO, Gorazd. Criminology higher education in Europe: paper presented at Teaching Criminology in Sweden

(Issues and Challenges) – Meeting of Experts, Stockholm, 3.–4. maj, 2016.

– MEŠKO, Gorazd. Criminology – a general overview. Crimes of greed. Crimes of rage. Criminology and crime prevention. ESC and its contribution to the development of criminology and criminal law. Crime prevention in Europe: 8 ur predavanj v okviru Erasmus+ Staff Teaching Mobility, Pravna fakulteta Državne univerze Lomonosov v Moskvi, 23.–27. maj 2016, Moskva, Rusija.

– MEŠKO, Gorazd, Sotlar, Andrej, Tičar, Bojan. Policing in Slovenia: who pays whom and for what? Paper presented at Markets in policing: the appetite for and organisational, cultural and moral limits to markets in public policing: international and comparative experiences from Europe and beyond, University of Leeds, 11.–12. julij, Leeds, VB.

– MEŠKO, Gorazd. Researching safety and security in local communities in Slovenia – a brief overview and future research challenges. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), Lobnikar, Branko (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 11–25.

– MEŠKO, Gorazd, Fields, Charles B., Šifrer, Jerneja, Eman, Katja. Understanding trust in police and legitimacy in Central Eastern Europe – the law student survey. V: Nogała, Detlef (ur.) idr. Policing civil societies in times of economic constraints: contributions to the 2013 CEPOL European Police Research and Science Conference Münster, Germany, 11.–13. september 2013. European Police College (CEPOL), 2016, special conference edition, št. 1, str. 73–82.

– Ignjatović, Đorđe, MEŠKO, Gorazd. Kaznena politika sudova u Srbiji i Sloveniji: komparativna analiza. V: Stevanović, Ivana (ur.), Batričević, Ana (ur.). Tematski zbornik radova međunarodnog značaja. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 2016, str. 41–64.

– MEŠKO, Gorazd, Pirnat, Urška. Pregled ugotovitev viktimizacijskih študij v Sloveniji in njihova uporabnost pri zagotavljanju varnosti v lokalnih skupnostih. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Pirnat, Urška (ur.). Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2016, str. 63–70.

– MEŠKO, Gorazd. Lokalna bezbednost i sigurnost – značaj viktimoloških perspektiva za policiju u zajednici. V: Bezbednost i viktimizacija: izazovi društvenog reagovanja i zaštite žrtava: knjiga apstrakata. Beograd: Viktimološko društvo Srbije, 2016, str. 11–12.

– MEŠKO, Gorazd. A comparative study on insecurities and fear of crime in urban neighbourhoods in six capitals in former Yugoslavia: lecture at Fifth GERN Doctoral Summer School Deviance and Crime – Social Control and Criminal Justice, Dortmund, Germany, 19.–21. september 2016.

– MEŠKO, Gorazd, Fields, Charles B., Hacin, Rok. An

overview of penology and penal practice in Slovenia after 1991. V: Abstracts, Eurocrim 2016, 16th Annual Conference of the European Society of Criminology, 21.–24. september 2016, Münster, Nemčija, str. 746.

– Simeunović-Patić, Biljana, MEŠKO, Gorazd, Ignjatović, Đorđe. Results from recent European research on youth violence prevention: some lessons from Serbia. V: MEŠKO, Gorazd (ur.) idr. Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: book of abstracts, Ljubljana, 26.–27. september 2016. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 49.

– MEŠKO, Gorazd, Bertok, Eva. Parental instrumental control and substance abuse / delinquent acts/peer delinquency in primary and high school children in Slovenia. V: Program & abstracts, The Stockholm Criminology Symposium 2016. Stockholm: The Swedish National Council for Crime Prevention, 2016, str. 67.

– MEŠKO, Gorazd. Raziskovanje policijske dejavnosti v Sloveniji in ideje o znanosti o policiji v Evropi. V: Durić, Džemal (ur.), Koporec, Aleksander (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2016, str. 16.

– MEŠKO, Gorazd. Raziskovalno delo Inštituta za varstvoslovje in Fakultete za varnostne vede UM: programska skupina »Varnost v lokalnih skupnostih«. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 29.

– Rožnik, Andreja, MEŠKO, Gorazd. Električni in elektronski odpadki – naraščajoča grožnja naravi in človeku. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 102.

– MEŠKO, Gorazd. Vpljanje idej i teorij ruskoj školy ugotovnogogo prava konca XIX – načala XX veka na stanovlenie i razvitie kriminologii v Slovenii. V: Konjahin, V. P. (ur.), PROHOROVA, M. L. (ur.). Uloženie o nakazaniyah ugotovnyh i ispravitel'nyh 1845 goda: konceptual'nye osnovy i istoričeskoe značenie: (k 170-letiju so dnja prinjatija): materialy međunarodnoj naučno-praktičeskoj konferencii, G. Gelandžik, 2.–3. oktober 2016. Krasnodar: Kubanskij gosudarstvennyj universitet, 2016, str. 141–148.

– MEŠKO, Gorazd. Policing in Central and Eastern Europe – recent research findings: predavanje na Filozofski fakulteti Karlove Univerze v Pragi, 25. oktober 2016.

– MEŠKO, Gorazd. Criminologists, policy makers and practitioners or how criminological research is implemented in practice? Predavanje na Filozofski fakulteti Karlove univerze v Pragi, 26. oktober 2016.

– MEŠKO, Gorazd, Sotlar, Andrej, Lobnikar, Branko. Teroristički napadi i odgovor na terorizam u Evropi: plenarno predavanje na Terorizam i teroristi: šta znamo i kako dalje? 16. dani kriminalističkih nauka, međunarodna naučna konfe-

rencija, Fakultet za kriminalistiko, kriminologijo i sigurnosne studije, Sarajevo, 6.–7. oktober 2016.

Maja Modic

– MODIC, Maja. Migracije in policijska dejavnost: prispevek na srečanju Migracije in nadzor, 17. februar 2016, Ljubljana.

Tinkara Pavšič Mrevlje

– PAVŠIČ MREVLJE, Tinkara. Viktimizacija starejših – primerjava mestnih občin Ljubljana in Uppsala. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 98.

Urška Pirnat

– PIRNAT, Urška, Mlaker, Marko. Traffic safety in Ljubljana: paper presented at Safety, Security, and Social Control in Local Communities, 23. marec, 2016, Richmond, Kentucky, ZDA.

– PIRNAT, Urška, Mlaker, Marko. Ensuring local safety – traffic safety in the Municipality of Ljubljana. V: Meško, Gorazd (ur.), Lobnikar, Branko (ur.). Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 128–136.

Kaja Prislán

– PRISLAN, Kaja, Kropce, Srečko, Lobnikar, Branko. Viktimizacija zaradi družinskega nasilja in policijsko delo v skupnosti: analiza stanja v Pomurju. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Pirnat, Urška (ur.). Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2016, str. 79–97.

– Corn, Tjaša, Hribar, Klara, Makuc, Primož, Šulc, Ajda, PRISLAN, Kaja. Programska rešitev za izračun varnostnih tveganj: (feelsafe zone). V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 26.

– Prprovič, Barbara, Nemeč, Nikolina, PRISLAN, Kaja, Cajner Mraović, Irena, Lobnikar, Branko. The quality of community policing in multicultural municipalities, divided by national border. V: Meško, Gorazd (ur.) idr. Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: book of abstracts, Ljubljana, 26.–27. september 2016. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 22.

– PRISLAN, Kaja, Lobnikar, Branko. Nadzor, varnost in zagotavljanje (informacijske) zasebnosti na delovnem mestu:

prispevek na 7. konferenci Informacijska varnost, 7. oktober 2016, Ljubljana.

Boštjan Slak

– SLAK, Boštjan. CSI efekt in vpliv na preiskovanje kaznivih dejanj. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 107.

Andrej Sotlar

– SOTLAR, Andrej. Teorijski koncepti vezani za fenomen sigurnosti: 2 uri predavanj na Univerzi v Zagrebu, Hrvaške študije, Zagreb, 2. marec 2016.

– SOTLAR, Andrej. Sigurnosna politika: 2 uri predavanj na Univerzi v Zagrebu, Hrvaške študije, Zagreb, 9. marec 2016.

– SOTLAR, Andrej. Teorijske osnove sustava nacionalne sigurnosti sodobnih društev: 2 uri predavanj na Univerzi v Zagrebu, Hrvaške študije, Zagreb, 9. marec 2016.

– SOTLAR, Andrej, Dvojmoč, Miha. Private security in Slovenia: 25 years of experiences and challenges for the future. V: Vankovska, Biljana (ur.), Bakreski, Oliver (ur.). International Scientific Conference Private Security in the 21st Century, Skopje, 2016: experiences and challenges. Skopje: Komora na Republika Makedonija za privatno obezbeđevanje, 2016, str. 15–39.

– SOTLAR, Andrej. Zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih – med lokalno izraženimi potrebami in pričakovanji ter državno določenimi strategijami. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Pirnat, Urška (ur.). Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2016, str. 37–45.

– Gerasimoski, Saše, SOTLAR, Andrej, Dvojmoč, Miha. Private security in protection of critical infrastructures – legal and practical aspects: comparative study of Macedonia and Slovenia. V: Book of abstracts, 7th International scientific conference Contemporary Trends in Social Control of Crime, 30.–31. maj 2016, Ohrid. Bitola: University St. Kliment Ohridski; Skopje: Faculty of Security, 2016, str. 76.

– SOTLAR, Andrej, Tominc, Bernarda. New roles and functions of the police and armed forces in security provision in contemporary security and political environment. V: Meško, Gorazd (ur.), et al. Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: book of abstracts, Ljubljana, 26.–27. september 2016. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 13.

– SOTLAR, Andrej, Dvojmoč, Miha. Vloga zasebnega varovanja v sistemu nacionalne varnosti. V: Vloga zasebnega varovanja v sistemu nacionalne varnosti: zbornik prispevkov Dneva slovenskega zasebnega varovanja, Ljubljana, 15. no-

vember 2016. Ljubljana: Zbornica za razvoj slovenskega zasebnega varovanja, 2016, str. 15–18.

– SOTLAR, Andrej, Tominc, Bernarda. Spreminjajoče se vloge subjektov nacionalnovarnostnega sistema. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 54.

Bojan Tičar

– TIČAR, Bojan. General organization of the state and the role of public administration. Legal regulation of public administration and public services. Comparative study of public administration organization in Western Balkan: 10 ur predavanj v okviru Erasmus+ Staff Teaching Mobility, na Pravni fakulteti Univerze La Laguna, 12.–19. maj 2016, Tenerifi, Španija.

– TIČAR, Bojan, Eman, Katja. Upravljanje in varnost v občinskih javnih zavodih: policijsko delo v skupnosti in varno izvajanje občinskih negospodarskih javnih služb. V: Mepko, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Pirnat, Urška (ur.). Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2016, str. 47–54.

– TIČAR, Bojan. The legal framework of corporate security in Slovenia. V: Meško, Gorazd (ur.) idr. Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: book of abstracts, Ljubljana, 26.–27. september 2016. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 97.

– TIČAR, Bojan, Doljak, Ester, Rakar, Iztok. Inšpekcijski nadzor na centralni in lokalni ravni ter njegov prispevek k varnosti v občinah. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 31.

Bernarda Tominc

– TOMINC, Bernarda, Sotlar, Andrej. Opredeljevanje virov ogrožanja v lokalni skupnosti. V: Flander, Benjamin (ur.), Areh, Igor (ur.), Pavšič Mrevlje, Tinkara (ur.). Zbornik povzetkov. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 30.

Simon Vrhovec

– VRHOVEC, Simon. Agile development of a hospital information system. V: Biljanović, Petar (ur.). Mipro proceedings, MIPRO 2016, 39th International Convention, 30. maj–3. junij 2016, Opatija, Hrvaška, str. 436–441.

– VRHOVEC, Simon. Responding to stakeholders' resistance to change in software projects – a literature review. V: Biljanović, Petar (ur.). Mipro proceedings, MIPRO 2016, 39th International Convention, 30. maj–3. junij 2016, Opatija, Hrvaška, str. 1364–1368.

– VRHOVEC, Simon. Challenges of mobile device use in healthcare. V: Biljanović, Petar (ur.). Mipro proceedings,

MIPRO 2016, 39th International Convention, 30. maj–3. junij 2016, Opatija, Hrvaška, str. 1635–1638.

– VRHOVEC, Simon. Safe use of mobile devices in the cyberspace. V: Biljanović, Petar (ur.). Mipro proceedings, MIPRO 2016, 39th International Convention, 30. maj–3. junij 2016, Opatija, Hrvaška, str. 1639–1643.

– VRHOVEC, Simon. Agilni razvoj informacijskega sistema za bolnice. V: Skukan, Katjuša (ur.) idr. Informatiki – kako daleč si upate? Zbornik. 1. izd. Ljubljana: Slovensko društvo Informatika, 2016, 7 str.

– VRHOVEC, Simon. Agile development of hospital information system, 18. julij 2016, Dunajska univerza za ekonomiko in poslovne študije.

– VRHOVEC, Simon. Evalvacija investicij v kibernetiko varnost iz sociološkega, ekonomskega in tehničnega vidika: prispevek na 7. konferenci Informacijska varnost, 7. oktober 2016, Ljubljana.

– Mihelič, Anže, VRHOVEC, Simon. Soočanje z najpogostejšimi ranljivostmi spletnih aplikacij državnih organov. V: Schlamberger, Niko (ur.) idr. Informatika v javni upravi 2016: zbornik, 5.–6. december 2016, Kongresni center Brdo pri Kranju. 1. izd. Ljubljana: Slovensko društvo Informatika, 6 str.

– VRHOVEC, Simon, Vavpotič, Damjan, Hovelja, Tomaž. Metodologija kot dejavnik uspeha vpeljuje programskih rešitev. V: Schlamberger, Niko (ur.) idr. Informatika v javni upravi 2016: zbornik, 5.–6. december 2016, Kongresni center Brdo pri Kranju. 1. izd. Ljubljana: Slovensko društvo Informatika, 7 str.

7 Bibliografija raziskovalcev v letu 2016

Raziskovalci Inštituta za varstvoslovje so bili mentorji pri 257 diplomskih, magistrskih in doktorskih delih (v nadaljnjem besedilu navajamo samo mentorstva pri magistrskem in doktorskem študiju), člani v 60 uredništvih ter recenzenti pri 45 revijah in monografskih publikacijah.

Igor Areh

Monografije in druga zaključna dela:

– AREH, Igor. Forenzična psihologija: predstavitev, pričanje in ugotavljanje laži. 1. ponatis. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016. 207 str.

– AREH, Igor. Psihološko izvedensko mnenje o osebnostnih značilnostih in izvedbi preiskovalnih razgovorov. Ljubljana: I. Areh, 2016. 25 str.

Članki in drugi sestavni deli:

– AREH, Igor, Walsh, Dave, Bull, Ray. Police interrogation practice in Slovenia. Psychology, crime & law, 2016, letn. 22, št. 5, str. 405–419.

– AREH, Igor, Baić, Valentina. Znanstvena izhodišča, zanesljivost in veljavnost tehnik za ugotavljanje besednega zavajanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, julij–september 2016, letn. 67, št. 3, str. 209–220.

– Topolšek, Darja, AREH, Igor, Cvahte, Tina. Examination of driver detection of roadside traffic signs and advertisements using eye tracking. *Transportation research. Part F, Traffic psychology and behaviour*, november 2016, letn. 43, str. 212–224.

– AREH, Igor. Police interrogations through the prism of science = Policijska zaslišanja skozi prizmo znanosti. *Psihološka obzorja*, 18. marec 2016, letn. 25, str. 18–28.

– AREH, Igor, Sotlar, Andrej, Zgaga, Sabina. Some psychological and law features of the insanity defence in war crimes trials in Europe. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2016, letn. 66, št. 1, str. 87–103.

– AREH, Igor, Zgaga, Sabina, Flander, Benjamin. Police interrogation of suspects in Slovenia. V: Walsh, David (ur.) idr. *International developments and practices in investigative interviewing and interrogation. Volume 2, Suspects* (Routledge frontiers of criminal justice, 31). London; Abingdon; New York: Routledge, 2016, str. 204–214.

– AREH, Igor. Psihološki vidik dela z viri in informatorji. V: Smolej, David (ur.). *Kriminalističnoobveščevalna dejavnost pri odkrivanju in preiskovanju goljufij na škodo Evropske unije in drugih kaznivih dejanj (THEMIS proti goljufijam na škodo EU, 5)*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2016, str. 8–9.

– AREH, Igor. Pridobivanje informacij od človeških virov: preiskovalni intervju. V: Smolej, David (ur.). *Zaščita finančnih interesov Evropske unije v Republiki Sloveniji: strokovna monografija (THEMIS proti goljufijam na škodo EU)*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, Uprava kriminalistične policije, 2016, str. 183–201.

– AREH, Igor. Pridobivanje informacij od človeških virov: preiskovalni intervju. V: Smolej, David (ur.). *Zaščita finančnih interesov Evropske unije v Republiki Sloveniji: strokovna monografija (THEMIS proti goljufijam na škodo EU)*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, Uprava kriminalistične policije, 2016, str. 183–201.

Intervju:

– AREH, Igor (intervjuvanec). Izr. prof. dr. Igor Areh, izredni profesor za forenzično psihologijo, Fakulteta za varnostne vede Univerza v Mariboru. *Varensvet.si*, 8. marec 2016.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Gajšek, Lidija. Psihološki vidik doživljanja nadomestnega zapora.
– Kostanjevec, Daniela. Trendi kriminalitete v Sloveniji.
– Hojs, Vanja. Vpliv Lune na kršitve javnega reda in miru.

– Klasinc, Nathan. Vrste zasliševalskih tehnik in njihova primernost za uporabo v Sloveniji.

– Tomažič, Katra. Vrstniški pritisk in uporaba drog pri mladostnikih.

Uredništvo:

– Varstvoslovje, *Zbornik povzetkov DV 2016*, *Zbornik prispevkov DV 2015*.

Recenzije:

– Kairos, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, *Varstvoslovje*.

Branko Ažman

Članki in drugi sestavni deli:

– Dobovšek, Bojan, AŽMAN, Brane, Slak, Boštjan. Velika ekonomska kriza in finančna kriminaliteta. V: Dobovšek, Bojan, AŽMAN, Brane, Mastnak, Matija. *Peta veja oblasti. 1. natis*. Ljubljana: eBesede: Dobra država, zavod za politično kulturo, 2016, str. 129–156.

Uredništvo:

– *Varstvoslovje*.

Igor Bernik

Članki in drugi sestavni deli:

– Ilijevski, Aleksandar, BERNIK, Igor. Social-economic aspects of cybercrime. *Innovative issues and approaches in social sciences*, september 2015, letn. 9, št. 3, str. 8–22.

– BERNIK, Igor, Prisljan, Kaja. Measuring information security performance with 10 by 10 model for holistic state evaluation. *PloS one*, 2016, letn. 11, št. 9, 33 str.

Intervju:

– BERNIK, Igor (intervjuvanec). Dr. Igor Bernik, Vodja Katedre za informacijsko varnost, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru. *Varensvet.si*, 21. april 2016.

Mentorstvo pri doktorskem študiju:

– Prisljan, Kaja. Večkriterijski model učinkovitosti informacijske varnosti v organizacijah.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Purnat, Jure. Odziv na kibernetško kriminaliteto in smernice za večjo varnost pred grožnjami: primerjava Republike Slovenije in Republike Hrvaške.

– Brečko, Lili. Raba in tveganja spletnih socialnih omrežij med otroki.

Uredništvo:

– Journal of forensic research and crime studies, Varstvoslovje.

Recenzije:

– Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Varstvoslovje, Vzgoja in izobraževanje v informacijski družbi.

Matevž Bren

Članki in drugi sestavni deli:

– Zorč, Mateja, Čebulj, Nace, BREN, Matevž. Merjenje teže kaznivih dejanj v Sloveniji. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, julij–september 2016, letn. 67, št. 3, str. 221–233.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Klisura, Vesna. Analiza izvedbe, rezultatov in kakovosti usposabljanja varnostnikov v Kompetenčnem centru ter analiza zadovoljstva varnostnikov s svojim delom.

Recenzije:

– Varstvoslovje.

Aleš Bučar Ručman

Članki in drugi sestavni deli:

– BUČAR RUČMAN, Aleš. Družbeno nadzorstvo in mednarodne migracije: analiza nadzorstva od globalne do lokalne ravni. Dve domovini, 2016, št. 43, str. 11–22.

– Kanduč, Zoran, BUČAR RUČMAN, Aleš. Razredna vojna, delo in migracije: primer delavcev migrantov v Sloveniji. Dve domovini, 2016, št. 43, str. 77–89.

– BUČAR RUČMAN, Aleš. Structural violence and migration: explaining global and local total institutions. Inter faculty, september 2016, letn. 7, str. 37–55.

– BUČAR RUČMAN, Aleš. Strukturno nasilje kot mehanizem zapiranja migrantov v globalne in lokalne totalne institucije. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, januar–marec 2016, letn. 67, št. 1, str. 16–25.

– BUČAR RUČMAN, Aleš, Flander, Benjamin. Legitimnost kazenskega pravosodja v državah Srednje in Vzhodne Evrope – primerjalna analiza. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 81–121.

Intervju:

– Milharčič Hladnik, Mirjam (intervjuvanec), Kogovšek Šalomon, Neža (intervjuvanec), BUČAR RUČMAN, Aleš (intervjuvanec), Škerl, Uroš (intervjuvanec). EU, Turčija in begunci: Studio ob 17h, Radio Slovenija, 1. program. MMC RTV SLO, 18. marec 2016.

– Hosta, Milan (intervjuvanec), BUČAR RUČMAN, Aleš (intervjuvanec), Žilavec, Iztok (intervjuvanec). Nasilje – obnogometno dogajanje: oddaja Studio ob 17.00, Radio Slovenija, Prvi program, 14. junij 2016.

– Lukšič Hacin, Marina (intervjuvanec), BUČAR RUČMAN, Aleš (intervjuvanec), Šterbenc, Primož (intervjuvanec), Žagar, Mitja (intervjuvanec). Nestrpnost do tujcev: oddaja Studio ob sedemnajstih, I. program, Radio Slovenija, Ljubljana, 23. februar 2016.

– Mirošič, Iztok (intervjuvanec), Svete, Uroš (intervjuvanec), BUČAR RUČMAN, Aleš (intervjuvanec), Lovec, Marko (intervjuvanec). Trump in prihodnost Evropske unije: oddaja Studio ob 17:00, Radio Slovenija, Prvi program, 15. november 2016.

Uredništvo:

– Dve domovini, Varstvoslovje.

Recenzije:

– Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Sentencing of drug offenders: legislators' policy and the practice of the courts in South Eastern Europe, Varstvoslovje.

Miha Dvojmoč

Monografije in druga zaključna dela:

– DVOJMOČ, Miha. Načrt varovanja. Ljubljana: Valina varovanje, 2016. 31 str.

– DVOJMOČ, Miha. Varnostni načrt: za delo na področju varovanja javnih zbiranj: po Uredbi o obveznem organiziranju službe varovanja na javnih zbiranjih: Socialni inkubator – študentski kampus. Ljubljana: Valina varovanje, 2016.

– DVOJMOČ, Miha. Ekspertno mnenje glede določb 70. člena Zakona o zasebnem varovanju v povezavi s Pravilnikom o načinu prevoza in varovanja denarja ter drugih vrednostnih pošiljk za potrebe podjetja Pošta Slovenije, d. o. o., v povezavi s podaj zastavljenimi vprašanji, vezanimi na odločbo inšpektorata z dne 27. septembra 2016. Ljubljana: MD svetovanje, d. o. o., 9 str.

Članki in drugi sestavni deli:

– DVOJMOČ, Miha. Competences of security guards in Slovenia as assessed by users and security managers. Varstvoslovje, 2016, letn. 18, št. 4, str. 400–417.

– DVOJMOČ, Miha. Državna regulativa v panogi detektivske dejavnosti: poročilo o okrogli mizi. Varstvoslovje, 2016, letn. 18, št. 3, str. 361–365.

Intervju:

– DVOJMOČ, Miha (intervjuvanec). Dr. Miha Dvojmoč, predavatelj za varnostne vede, Fakulteta za varnostne vede. Varnosvet.si, 12. januar 2016.

– Klavora, Mladen (intervjuvanec, DVOJMOČ, Miha (intervjuvanec). Kdo nas pregleda pred vstopom na letalo? Zahtevni delovni pogoji varnostnikov: oddaja Kje pa vas čelvelj žuli, Radio Slovenija, Val 202, 8. junij 2016.

– DVOJMOČ, Miha (intervjuvanec). Občinski redarji z novimi pooblastili vse bolj postajajo »organi pregona«: vlada je prenovila zakon o občinskih redarjih, ki so dobili nova pooblastila. MMC RTV SLO, 8. november 2016.

Recenzije:

– Varstvoslovje.

Katja Eman

Članki in drugi sestavni deli:

– EMAN, Katja. Water crimes – a contemporary (security) issue. *Crimen*, 2016, letn. 7, št. 1, str. 44–57.

– EMAN, Katja, Franca, Benjamin. Trgovanje z električno in elektronsko opremo – problem moderne družbe. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, julij–september 2016, letn. 67, št. 3, str. 248–261.

– Šubic, Matej, EMAN, Katja, Bren, Matevž. Občutki ogroženosti prebivalcev Škofje Loke ob zaznanih spremembah v okolju. *Varstvoslovje*, 2016, letn. 18, št. 1, str. 5–26.

– EMAN, Katja, Furdi, Tine, Hacin, Rok, Dobovšek, Bojan. A discourse on the gray economy, corruption, and organized crime in Slovenia. V: Edelbacher, Maximilian (ur.), Kratcoski, Peter C. (ur.), Dobovšek, Bojan (ur.). *Corruption, fraud, organized crime, and the shadow economy*, (Advances in police theory and practice series). Boca Raton; London; New York: CRC Press, cop. 2016, str. 167–180.

– EMAN, Katja, Kropce, Srečko, Žaberl, Miroslav. Legitimnost in samoznava legitimnosti lovskih in ribiških čuvajev. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 267–290.

– Dobovšek, Bojan, EMAN, Katja, Odar, Vlado. Resnica o ekologiji in hibridni viri ogrožanja. V: Dobovšek, Bojan, Ažman, Brane, Mastnak, Matija. *Peta veja oblasti*. 1. natis. Ljubljana: eBesede: Dobra država, zavod za politično kulturo, 2016, str. 172–205.

– EMAN, Katja, Kuhar, Saša, Hacin, Rok. Delo Inštituta za varstvoslovje Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru v letu 2015. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, april–junij 2016, letn. 67, št. 2, str. 188–203.

– EMAN, Katja. Nasilje na Balkanu – tretja konferenca Max Planck partnerske skupine Balkan Criminology: 1.–4. september 2016, Bukarešta, Romunija. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, julij–september 2016, letn. 67, št. 3, str. 264–265.

Intervju:

– EMAN, Katja (intervjuvanec). Doc. dr. Katja Eman, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru. *Varensvet*, si, 30. marec 2016.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Brejc, Tanja. Občutki ogroženosti zaradi onesnaževanja okolja v občinah Gorenja vas-Poljane in Pesnica – primerjalna študija.

– Petrovič, Saša. Zlorabe in mučenje živali v Republiki Sloveniji – analiza primerov.

Uredništvo:

– International journal of social science studies, Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Varnost v lokalnih skupnostih: konferenčni zbornik, *Varstvoslovje*.

Recenzije:

– *Varstvoslovje*.

Benjamin Flander

Članki in drugi sestavni deli:

– FLANDER, Benjamin, Meško, Gorazd. Penal and prison policy on the »sunny side of the Alps«: the swan song of Slovenian exceptionalism. *European journal on criminal policy and research*, 2016, letn. 22, št. 4, str. 565–591.

– FLANDER, Benjamin, Meško, Gorazd. In the name of law and order: on punitiveness and penal populism in Slovenia. V: Czapska, Janina (ur.), Szafranska, Michalina (ur.), Wójcik, Daria (ur.). *Penalny populizm: perspektywa polityczna i społeczna*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, cop. 2016, str. 155–179.

– FLANDER, Benjamin. Teorija prava. *Pravna praksa*, 18. feb. 2016, letn. 35, št. 7/8, str. 43.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Krajnc, Laura. Spolna diskriminacija in zastopnost žensk v varnostnih organizacijah.

Uredništvo:

– Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo, *Varstvoslovje*, Zbornik povzetkov DV 2016, Zbornik prispevkov DV 2015.

Recenzije:

– Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Temeljne značilnosti pravnega sistema, pravnih oseb in insolventnih postopkov za strokovnjake s področja forenzike v računovodstvu in finančah, *Varstvoslovje*.

Danijela Frangež

Članki in drugi sestavni deli:

- FRANGEŽ, Danijela. Osebni dokazi v primerih spolnih zlorab otrok v Sloveniji. *Kriminalistična teorija i praksa*, 2016, letn. 3, št. 4, str. 7–29.
- FRANGEŽ, Danijela, Slak, Boštjan. Uvodnik. V: FRANGEŽ, Danijela (ur.), Slak, Boštjan (ur.). *Izvedenstvo v teoriji in praksi*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 5–6.
- FRANGEŽ, Danijela. *Kriminalistična sreda na Fakulteti za varnostne vede*. *UMniverzum*, apr. 2016, št. 1, str. 15.

Uredništvo:

- *Izvedenstvo v teoriji in praksi*, *Kriminalistična teorija i praksa*.

Recenzije:

- *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, *Varstvoslovje*.

Rok Hacin

Članki in drugi sestavni deli:

- Aebi, Marcelo F., Burkhardt, Christine, HACIN, Rok, Tiago, Mélanie M. A comparative perspective of imprisonment trends in Slovenia and Europe from 2005 to 2014. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, oktober–december 2016, letn. 67, št. 4, str. 430–442.
- HACIN, Rok, Fields, Charles B. Justification of the dual model of legitimacy for its application in the prison environment. *Varstvoslovje*, 2016, letn. 18, št. 2, str. 230–244.
- HACIN, Rok, Meško, Gorazd. Legitimnost in izvrševanje kazni zapora – pregled študij. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 243–265.

Uredništvo:

- *Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: book of abstracts*, *Varnost v lokalnih skupnostih: zbornik raziskovalnega dela študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru*.

Saša Kuhar

Članki in drugi sestavni deli:

- KUHAR, Saša. Criminal investigation of art crime in the Republic of Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, oktober–december 2016, letn. 67, št. 4, str. 358–370.
- KUHAR, Saša, Tičar, Bojan. Legal regulation of the Slovenian police and the municipal warden service. *Varstvoslovje*, 2016, letn. 18, št. 4, str. 381–399.

– Dobovšek, Bojan, Gluhić, Larisa, KUHAR, Saša. Sentencing of drug offenders: legislators' policy and the practice of the courts: country report Slovenia. V: Apostolou, Thanasis (ur.), Rittossa, Dalida. *Sentencing of drug offenders: legislators' policy and the practice of the courts in South Eastern Europe*. Athens; Thessaloniki: Sakkoulas, 2016, str. 303–336.

– KUHAR, Saša, Dobovšek, Bojan. Umetnost in kriminaliteta, po poteh Agathe Christie. V: Dobovšek, Bojan, Ažman, Brane, Mastnak, Matija. *Peta veja oblasti*. 1. natis. Ljubljana: eBesede: Dobra država, zavod za politično kulturo, 2016, str. 206–222.

– KUHAR, Saša. Paul Derry: Inside a police informant's mind. Boca Raton, London, New York: CRC Press, 2016, 151 str. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, januar–marec 2016, letn. 67, št. 1, str. 82–83.

– KUHAR, Saša. Varnost na športnih in drugih javnih prireditvah: poročilo o okrogli mizi. *Varstvoslovje*, 2016, letn. 18, št. 3, str. 349–354.

Branko Lobnikar

Članki in drugi sestavni deli:

– LOBNIKAR, Branko, Prislán, Kaja, Čuvan, Barbara, Meško, Gorazd. The code of silence and female police officers in Slovenia: gender differences in willingness to report police misconduct. *Policing*, 2016, letn. 39, št. 2, str. 387–400.

– LOBNIKAR, Branko, Prislán, Kaja, Modic, Maja. Merjenje uspešnosti implementacije policijskega dela v skupnosti v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, april–junij 2016, letn. 67, št. 2, str. 89–110.

– LOBNIKAR, Branko, Prprović, Barbara, Nemeč, Nikolina, Banutai, Emanuel, Prislán, Kaja, Cajner Mraović, Irena. Comparative analysis of the quality of policing in local Slovenian and Croatian multicultural communities. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, oktober–december 2016, letn. 67, št. 4, str. 275–288.

– Konkolič, Manja, Vedenik, Leon, LOBNIKAR, Branko. Viri ogrožanja varnosti policistov pri njihovem delu. *Varstvoslovje*, 2016, letn. 18, št. 1, str. 27–48.

– Smolej, David, LOBNIKAR, Branko. Employee engagement of police officers as a safety lever of insurance for sustainable development of tourism in Slovenia. V: Gorenak, Mitja (ur.). *The issues on the horizon of sustainable development in tourism*. Harlow [etc.]: Pearson Education, cop. 2016, str. 111–128.

– LOBNIKAR, Branko, Pagon, Milan. Uporabna etika pri upravljanju sredstev Evropske unije. V: Smolej, David (ur.). *Zaščita finančnih interesov Evropske unije v Republiki Sloveniji: strokovna monografija*, (THEMIS proti goljufijam na škodo EU). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, Uprava kriminalistične policije, 2016, str. 161–166.

Intervju:

- LOBNIKAR, Branko (intervjuvanec). Izr. prof. dr. Branko Lobnikar, Fakulteta za varnostne vede Univerza v Mariboru. Varnost.si, 12. februar 2016.
- LOBNIKAR, Branko (intervjuvanec). »To je bila dobra lekcija, v kateri so se policisti zavedeli, da ni enostavno biti policist«. MMC RTV SLO, 18. marec 2016.
- LOBNIKAR, Branko (intervjuvanec). Branko Lobnikar: Begunce imamo zaradi teroristov, in ne obratno. Delo.si, 22. marec 2016.
- LOBNIKAR, Branko (intervjuvanec). Obdobje miru in blagostanja v Evropi je končano. Novi tednik NT & RC, 31. marec 2016, letn. 71, št. 13, str. 12.
- Ferfila, Bogomil (intervjuvanec), LOBNIKAR, Branko (intervjuvanec), Masten, Robert (intervjuvanec). Streliški napadi: oddaja Studio ob 17.00, Radio Slovenija, Prvi program, 26. julij 2016.
- LOBNIKAR, Branko (intervjuvanec). Po novem konec bega pred redarji? Nedelo, 11. december 2016, letn. 32, št. 50, str. 8.

Uredništvo:

- Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings, Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: book of abstracts, Journal of forensic research and crime studies, Varstvoslovje.

Mentorstvo pri doktorskem študiju:

- Smolej, David. Model za krepitev delovne zavzetosti zaposlenih v slovenski policiji.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

- Butinar, Jure. Letni razgovori kot orodje vodij za krepitev kompetenc njihovih sodelavcev: primer velikega trgovskega podjetja.
- Matic, Maja. Potrebne kompetence za organizacijo in izvedbo doživljajskega turizma v Sloveniji.
- Kramberger, Darja. Vključevanje zaposlenih za sodelovanje pri pridobivanju deficitarnih kadrov.
- Hafner, Tadej. Analiza potreb po pluralni policijski dejavnosti.
- Konečnik, Rok. Izsiljevanje gostinskih lokalov v centru Ljubljane.
- Cedilnik, Anja. Kakovost socialnih interakcij na delovnem mestu in njihov vpliv na zavzetost za delo.
- Primc, Teja. Nasilje nad starejšimi v institucionalnem in domačem okolju.
- Rotovnik, Nea. Reševanje varnostnih problemov na območju Mežiške doline skozi prizmo pluralne policijske dejavnosti.

- Nađ, Sanja. Šikaniranje na delovnem mestu – analiza značilnosti pojava in težave pri dokazovanju kaznivega dejanja šikaniranja.

- Čadež, Jure. Upravljanje operativnih tveganj človeškega faktorja v bančništvu.

- Fridau, Jasmina. Vpliv urbanizacije prostora na stopnjo implementacije policijskega dela v skupnosti.

Recenzije:

- Revidiranje smotrnosti kot oblika nadzora obveščevalno-varnostne dejavnosti: znanstvena monografija, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Smotrnost upravljanja Splošne bolnišnice Celje: znanstvena monografija, Topografija protiobveščevalne dejavnosti: znanstvena monografija, Upravljanje tveganj v slovenskih bolnišnicah: znanstvena monografija.

Blaž Markelj

Članki in drugi sestavni deli:

- MARKELJ, Blaž, Zgaga, Sabina. Comprehension of cyber threats and their consequences in Slovenia. Computer law & security review, June 2016, letn. 32, št. 3, str. 513–525.

- MARKELJ, Blaž, Završnik, Aleš. Kibernetska korporativna varnost mobilnih naprav: zavedanje uporabnikov v Sloveniji. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, januar-marec 2016, letn. 67, št. 1, str. 44–60.

- MARKELJ, Blaž, Bernik, Igor. Vpliv raznolikosti podatkov na odvzem in preiskovanje mobilnih naprav v organizacijah. Varstvoslovje, 2016, letn. 18, št. 1, str. 84–97.

Uredništvo:

- European journal of security and safety.

Recenzije:

- Varstvoslovje.

Gorazd Meško

Monografije in druga zaključna dela:

- MEŠKO, Gorazd. Kriminologija (zbirka Učbeniki, 26). 3. ponatis 1. izd. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016. 336 str.

Članki in drugi sestavni deli:

- MEŠKO, Gorazd. A reflection on selected fear of crime factors in Ljubljana, Slovenia. Aktual'nye problemy ekonomiki i prava, 2016, letn. 10, št. 3, str. 161–174.

- Nalla, Mahesh, MEŠKO, Gorazd, Modic, Maja. Assessing police-community relationships: is there a gap in perceptions between police officers and residents? Policing & society, 23. februar 2016, 20 str.

- MEŠKO, Gorazd, Flander, Benjamin. Developments of social (crime) prevention in Europe – a brief overview. *Ku- tafin University law review*, april 2016, letn. 1, št. 1 (5), str. 46–53.
 - MEŠKO, Gorazd, Tičar, Bojan, Hacin, Rok, Hojs, Vanja. Samozaznava legitimnosti pravosodnih policistov – povezave z osebnimi in organizacijskimi dejavniki v zaporskem okolju v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, januar–marec 2016, letn. 67, št. 1, str. 61–76.
 - MEŠKO, Gorazd, Hacin, Rok, Žiberna, Petra, Mihelj Plesničar, Mojca. Izvajanje dela v korist skupnosti – kvalitativna študija v ljubljanski regiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, julij–september 2016, letn. 67, št. 3, str. 234–247.
 - Simeunović-Patić, Biljana, MEŠKO, Gorazd, Ignjatović, Đorđe. Results from recent European research on youth violence prevention: some lessons for Serbia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, oktober–december 2016, letn. 67, št. 4, str. 404–413.
 - Rožnik, Andreja, MEŠKO, Gorazd. Električni in elektronski odpadki – grožnja in izziv za človeka. *Varstvoslovje*, 2016, letn. 18, št. 3, str. 270–287.
 - MEŠKO, Gorazd, Družininskaja, O. V. Aktual'nye problemy penitenciarnej praktiki v Slovenii, svjazannye s limitom napolnenija tjurem. *Vestnik instituta*, 2016, št. 4 (36), str. 64–67.
 - MEŠKO, Gorazd, Eman, Katja. Legitimnost policijske dejavnosti v Srednji in Vzhodni Evropi – mnenja študentov prava. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 123–157.
 - Tankebe, Justice, MEŠKO, Gorazd. Samozaznava legitimnosti policistov, uporaba sile in proorganizacijsko vedenje v Sloveniji. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 189–212.
 - MEŠKO, Gorazd. Dragan Petrovec: Nasilje pod masko: Ljubljana: Sanje, 2015, 112 str. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, april–junij 2016, letn. 67, št. 2, str. 171.
 - MEŠKO, Gorazd. Olga Siegmunt: Neighbourhood disorganization and social control – case studies from three Russian cities. Cham, Heidelberg, New York, Dodrecht, London: Springer, 2016, 82 str. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, april–junij 2016, letn. 67, št. 2, str. 172.
 - MEŠKO, Gorazd, Lobnikar, Branko. Introduction. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), Lobnikar, Branko (ur.). *Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities: conference proceedings*. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security, 2016, str. 7.
 - MEŠKO, Gorazd, Flander, Benjamin, Eman, Katja. O oblasti, legitimnosti in družbenem nadzorstvu. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 13–20.
 - MEŠKO, Gorazd, Eman, Katja, Pirnat, Urška. Predgovor. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Pirnat, Urška (ur.). *Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik)*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2016, str. 1–2.
 - MEŠKO, Gorazd, Hacin, Rok. Predgovor urednikov. V: MEŠKO, Gorazd (ur.), Hacin, Rok (ur.). *Varnost v lokalnih skupnostih: zbornik raziskovalnega dela študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 4.
 - MEŠKO, Gorazd. Raziskovalci Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru so prispevali k razvoju situacijsko-akcijske teorije o prestopniškem vedenju. *UMniverzum*, nov. 2016, št. 2, str. 16–17.
- Intervju:
- MEŠKO, Gorazd (intervjuvanec). Dr. Gorazd Meško, redni profesor za kriminologijo na Fakulteti za varnostne vede in predstojnik Inštituta za varstvoslovje. *Varensvet.si*, 1. december 2015.
 - Lončar, Andreja, Koroš, Slavko (intervjuvanec), Dežman, Zlatko (intervjuvanec), MEŠKO, Gorazd (intervjuvanec). 25 let kriminala: »Slovinci smo nasilje preselili med štiri stene«. *SiOL.net*, 18. junij 2016.
- Uredništvo:
- Aktual'nye problemy ekonomiki i prava, Archiwum Kryminologii, Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: safety, security, and social control in local communities, *European journal of crime, criminal law and criminal justice*, *European Journal of Probation*, *European journal on criminal policy and research*, *International journal of social inquiry*, *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*, *Policija i sigurnost*, *Policing*, *Policing civil societies in times of economic constraints: contributions to the 2013 CEPOL European Police Research and Science Conference Münster, Germany*, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, *Rossijskij kriminologičeskij vzgläd*, *Varnost v lokalnih skupnostih: konferenčni zbornik*, *Varnost v lokalnih skupnostih: zbornik raziskovalnega dela študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru*.
- Mentorstvo pri magistrskem študiju:
- Korpič, Sara. *Premoženjska kazniva dejanja na bencinskih servisih v Sloveniji*.
 - Mazgan, Mateja. *Primerjalna analiza povezave med jamarstvom in policijo na Hrvaškem in v Sloveniji*.

– Pirnat, Urška. Vloga lokalne skupnosti v zagotavljanju varnosti v cestnem prometu – primer Mestne občine Ljubljana.

– Denžič, Janja. Zaznava ogroženosti v realnem in virtualnem svetu.

– Vrhar, Mateja. Ženske v zaporu: vpliv zapora na razvoj otroka.

Recenzije:

– European journal of crime, criminal law and criminal justice, European journal of criminology, European police science and research bulletin, Justice quarterly, Policing & society, Policing, Social indicators research, Varstvoslovje.

Vodenje združenj:

– Prof. dr. Gorazd Meško je bil na letni skupščini Evropskega kriminološkega združenja (ESC) v Münstru izvoljen za predsednika ESC za obdobje treh let.

Maja Modic

Članki in drugi sestavni deli:

– MODIC, Maja. The convergence between migration and policing: the Slovenian perspective. Dve domovini, 2016, št. 43, str. 47–59.

Uredništvo:

– Varstvoslovje, Zbornik prispevkov.

Recenzije:

– Revija za kriminalistiko in kriminologijo.

Tinkara Pavšič Mrevlje

Članki in drugi sestavni deli:

– PAVŠIČ MREVLJE, Tinkara. Coping with work-related traumatic situations among crime scene technicians. Stress and health, oktober 2016, letn. 32, št. 4, str. 374–382.

– PAVŠIČ MREVLJE, Tinkara. Čustva in pravo. Pravosodni bilten, 2016, letn. 37, št. 1, str. 271–277.

– PAVŠIČ MREVLJE, Tinkara, Areh, Igor, Zgaga, Sabina. Gathering information from victims and witnesses in Slovenian investigation proceedings. V: Walsh, David (ur.) idr. International developments and practices in investigative interviewing and interrogation. Volume 1, Victims and witnesses (Routledge frontiers of criminal justice, 30). London; Abingdon; New York: Routledge, 2016, str. 219–229.

Intervju:

– PAVŠIČ MREVLJE, Tinkara (intervjuvanec). Doc. dr. Tinkara Pavšič Mrevlje, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede. Varnost, 20. avgust 2016.

Uredništvo:

– Varstvoslovje, Zbornik povzetkov Dnevi varstvoslovja.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Cizej, Lucija. Starostniki kot žrtve kaznivih dejanj s strani družinskih članov.

Recenzije:

– International review of victimology, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Varstvoslovje.

Urška Pirnat

Članki in drugi sestavni deli:

– PIRNAT, Urška, Mlaker, Marko. Prometna varnost v Ljubljani kot vidik zagotavljanja varnosti v lokalni skupnosti. V: Meško, Gorazd (ur.), Hacin, Rok (ur.). Varnost v lokalnih skupnostih: zbornik raziskovalnega dela študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 5–23.

Uredništvo:

– Konferenčni zbornik Varnost v lokalnih skupnostih.

Kaja Prislan

Članki in drugi sestavni deli:

– PRISLAN, Kaja, Lobnikar, Branko. Varnost v kibernetnem prostoru – poročilo s konference RISK 2016. Varstvoslovje, 2016, letn. 18, št. 1, str. 112–121.

– PRISLAN, Kaja, Kandolf, Sara. Vodenje v policiji: poročilo o okrogli mizi. Varstvoslovje, 2016, letn. 18, št. 3, str. 355–360.

Intervju:

– PRISLAN, Kaja (intervjuvanec). Kaja Prislan, mag., visokošolska sodelavka asistentka, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru. Varnost, 15. september 2016.

Uredništvo:

– Zbornik povzetkov Criminal Justice and security in Central and Eastern Europe.

Recenzije:

– Information security journal.

Boštjan Slak

Članki in drugi sestavni deli:

– SLAK, Boštjan. Drones in (Slovene) criminal investigation. Kriminalistična teorija i praksa, 2016, letn. 3, št. 5, str. 7–25.

– Dobovšek, Bojan, SLAK, Boštjan. The informal economy and organized crime. V: Edelbacher, Maximilian (ur.), Kratcoski, Peter C. (ur.), Dobovšek, Bojan (ur.). *Corruption, fraud, organized crime, and the shadow economy*, (Advances in police theory and practice series). Boca Raton; London; New York: CRC Press, cop. 2016, str. 7–17.

– SLAK, Boštjan, Modic, Maja, Eman, Katja, Ažman, Brane. The sex market, bars and nightclubs: criminal infiltration in Slovenia. V: Savona, Ernesto Ugo (ur.), Riccardi, Michele (ur.), Berlusconi, Giulia (ur.). *Organised crime in European businesses*, (Routledge studies in crime and society). London; New York: Routledge, 2016, str. 51–63.

– Dobovšek, Bojan, SLAK, Boštjan. Women and children at the centre of preventing organised crime. V: Kury, Helmut (ur.), Redo, Sławomir (ur.), Shea, Evelyne (ur.). *Women and children as victims and offenders: background, prevention, reintegration: suggestions for succeeding generations*. [Cham]: Springer, cop. 2016, letn. 2, str. 557–573.

– Dobovšek, Bojan, SLAK, Boštjan. Criminal culpability and economic crisis. V: Davis, Brenda (ur.). *Corruption: political, economic and social issues*, (Ethical issues in the 21st century). New York: Nova, cop. 2016, str. 109–120.

– Dobovšek, Bojan, SLAK, Boštjan, Kurež, Bojan. Pustolovski turizem in pasti varnosti. V: Dobovšek, Bojan, Ažman, Brane, Mastnak, Matija. *Peta veja oblasti. 1. natis*. Ljubljana: eBesede: Dobra država, zavod za politično kulturo, 2016, str. 223–251.

Uredništvo:

- Izvedenstvo v teoriji in praksi.

Andrej Sotlar

Monografije in druga zaključna dela:

– SOTLAR, Andrej, Dvojmoč, Miha. Ekspertno mnenje glede določb 70. člena Zakona o zasebnem varovanju v povezavi s Pravilnikom o načinu prevoza in varovanja denarja ter drugih vrednostnih pošilk za potrebe podjetja Pošta Slovenije, d. o. o. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2016. 5 str.

Članki in drugi sestavni deli:

– SOTLAR, Andrej, Tominc, Bernarda. The changing functions of the police and armed forces (in extraordinary situations) in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, oktober–december 2016, letn. 67, št. 4, str. 326–338.

– SOTLAR, Andrej, Modic, Maja, Lobnikar, Branko. Javno mnenje o institucijah pluralne policijske dejavnosti v Sloveniji. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 159–187.

Uredništvo:

- Nauka, bezbednost, policija, Varstvoslovje, Visuomenes saugumas ir viesoji tvarka.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

– Posega, Petra. *Politično-varnostne implikacije uredničenja ekonomskih interesov velikih sil: študija primera Združenih držav Amerike, Rusije in Kitajske*.

– Juhart, Damjana. *Ureditev strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja na področju detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji*.

Recenzije:

- *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Upravljanje kompleksnih kriz v Republiki Sloveniji.

Bojan Tičar

Monografije in druga zaključna dela:

– TIČAR, Bojan, Gašparut, Nina. *Temeljne značilnosti pravnega sistema, pravnih oseb in insolventnih postopkov za strokovnjake s področja forenzike v računovodstvu in financah*. Ljubljana: Inštitut za poslovodno računovodstvo, 2016.

– *Javne službe in javno-zasebna partnerstva po novem*. Mužina, Aleksij (avtor, ur.), Božič, Nina, Černeka, Gregor, Glavina, Darja, Višnjevec, Katja, Žvipelj, Marko, Jereb, Samo, Kozlar, Vesna, Planinšič, Neža, TIČAR, Bojan, Ferk, Petra, Ferk, Boštjan, Jagodič, Boris. Maribor: Forum Media, 2008.

Članki in drugi sestavni deli:

– TIČAR, Bojan. *Korporativno upravljanje javnih zavodov*. V: *Dnevi slovenskih pravnikov*, 13.–15. oktober 2016, Portorož (Podjetje in delo, letn. 42, št. 6/7). Ljubljana: GV založba [i. e.] IUS SOFTWARE, 2016, str. 1022–1037.

– Rakar, Iztok, TIČAR, Bojan. *Normative Principles in the System of Criminal Justice*. *European journal of crime, criminal law and criminal justice*, 2016, letn. 24, št. 2/3, str. 135–150.

– TIČAR, Bojan, Šegula, Luka. *Vloga nepremičnin pri računovodskem poročanju in pregled gibanja njihove tržne vrednosti na slovenskem trgu v obdobju 2013–2015*. *Računovodstvo od a do ž*, 2016, letn. 4, št. 1.

– Rakar, Iztok, Doljak, Ester, TIČAR, Bojan. *Inšpekcijski nadzor na državni in lokalni ravni ter njegov prispevek k varnosti v občinah*. *Varstvoslovje*, 2016, letn. 18, št. 3, str. 251–269.

– Lukić, Natalija, Bajović, Vanja, TIČAR, Bojan, Eman, Katja. *Trust in police by Serbian and Slovenian law students: a comparative perspective*. *Varstvoslovje*, 2016, letn. 18, št. 4, str. 418–437.

– TIČAR, Bojan. *Legalnost in legitimnost*. V: Meško, Gorazd (ur.), Eman, Katja (ur.), Flander, Benjamin (ur.). *Oblast*,

legitimnost in družbeno nadzorstvo. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, 2016, str. 21–39.

Uredništvo:

- Varstvoslovje.

Mentorstvo pri magistrskem študiju:

- Dijak, Jaka. Pravna ureditev trošarin in pridobitev trošarinskega dovoljenja – primer destilarne.
- Kožuh, Maja. Pravna ureditev varstva pacientovih pravic: primerjalni pregled ureditve v EU.
- Medvešek, Samo. Primerjalna analiza možnosti izobraževanja s področja forenzičnega računovodstva v Sloveniji in ZDA.

Recenzije:

- Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Varstvoslovje.

Bernarda Tominc

Članki in drugi sestavni deli:

- TOMINC, Bernarda, Dvojmoč, Miha, Sotlar, Andrej. Zasebno varovanje kot nadzorovalec privatiziranih urbanih prostorov: študija primera nakupovalnega središča v Sloveniji. Varstvoslovje, 2016, letn. 18, št. 1, str. 49–64.

Recenzije:

- Varstvoslovje.

Simon Vrhovec

Članki in drugi sestavni deli:

- VRHOVEC, Simon. Varna uporaba mobilnih naprav v kibernetskem prostoru. Elektrotehniški vestnik, 2016, letn. 83, št. 3, str. 144–147.
- VRHOVEC, Simon. Varnostni izzivi uporabe mobilnih naprav v zdravstvu. Uporabna informatika, januar/februar/marec 2016, letn. 24, št. 1, str. 40–44.

Recenzije:

- International journal of advanced computer & applications, International journal of project management, Varstvoslovje.

8 Pedagoško delo raziskovalcev Inštituta za varstvoslovje

Igor Areh, izredni profesor za psihologijo, je predaval pri predmetih Psihologija v kazenskem pravosodju, Forenzična psihologija in Preiskovalna psihologija.

Branko Ažman, višji predavatelj za angleški jezik, je predaval in izvedel vaje pri predmetih Strokovna terminologija (angleški jezik) in Varnostna terminologija (angleški jezik).

Igor Bernik, izredni profesor za informacijsko varnost, je predaval pri predmetih Osnove informacijske varnosti, Razvoj programske opreme, Informatika v varnostnih vedah, Zagotavljanje varnosti informacij, Varnost in forenzika kibernetskega prostora, Zagotavljanje informacijske varnosti v digitalni dobi in Izbrana poglavja kibernetske varnosti.

Matevž Bren, redni profesor za statistiko, je predaval pri predmetih Metodologija družboslovnega raziskovanja in multivariatne statistične metode, Opisna in sklepna statistika, Raziskovanje varnostnih pojavov in Metode raziskovanja in statistika.

Miha Dvojmoč, predavatelj za varnostne vede, je predaval in izvedel vaje pri predmetih Zasebno varovanje in detektivska dejavnost, Zasebno varstvo, Nacionalnovarnostni sistem, Državna in korporativna obveščevalna dejavnost ter Krizno upravljanje z naravnimi in drugimi nesrečami.

Aleš Bučar Ručman, docent za kriminologijo, je predaval pri predmetih Osnove sociologije za varstvoslovce, Nasilje in družba ter Sociološke teorije v varstvoslovju.

Katja Eman, docentka za kriminologijo, je predavala pri predmetih Ekološka kriminologija z elementi varstva okolja, Ekonomija in gospodarska kriminaliteta, Varnostni sistemi in mednarodne varnostne integracije ter Kriminaliteta belih ovratnikov in izvedla vaje pri predmetih Kriminologija in viktimologija, Kriminologija in kriminalitetna politika, Ekološka kriminologija z elementi varstva okolja, Kritična viktimologija ter Kriminaliteta belih ovratnikov.

Benjamin Flander, izredni profesor za področje prava, je predaval in izvedel vaje pri predmetih Temelji pravnega sistema in državne ureditve ter človekove pravice, Uvod v razumevanje prava in države ter Človekove pravice v kazenskem pravosodju.

Danijela Frangež, docentka za kriminologijo, je predavala pri predmetih Kriminalistika, Kriminalistična metodika, Kriminalističnoobveščevalna dejavnost in kriminalistična strategija, Preiskovanje izbranih oblik kriminalitete ter Organizirana kriminaliteta.

Rok Hacin, mladi raziskovalec in asistent za kriminologijo, je izvedel vaje pri predmetu Osnove kriminologije s penologijo.

Branko Lobnikar, izredni profesor za upravljanje varnostnih organizacij, je predaval pri predmetih Temelji vodenja in upravljanja varnostnih organizacij, Organizacijsko vedenje in razvoj kadrov, Pooblastila in organizacija nadzorstvenih organov, Strateško upravljanje in nadzor varnostnih organizacij ter Odklonskost na delovnem mestu.

Blaž Markelj, docent za informacijsko varnost, je predaval in izvedel vaje pri predmetih Računalništvo in informatika v varstvoslovju, Informacijska varnost: upravljanje, standardi in digitalne identitete, Varnost, zasebnost in zaupanje v mobilnih sistemih ter Tehnično varovanje.

Gorazd Meško, redni profesor za kriminologijo, je predaval pri predmetih Osnove kriminologije s penologijo, Kriminologija in kriminalitetna politika, Kritična viktimologija ter Policijska dejavnost v Evropi in zagotavljanje reda v urbanih okoljih.

Maja Modic, docentka za varnostne vede, je predavala in izvedla vaje pri predmetih Osnove policijske dejavnosti, Teorije policijske dejavnosti ter Družbeno nadzorstvo.

Tinkara Pavšič Mrevlje, docentka za psihologijo, je predavala in izvedla vaje pri predmetih Psihologija v varstvoslovju ter Sodna in preiskovalna psihologija.

Urška Pirnat, mlada raziskovalka in asistentka za kriminologijo, je izvedla vaje pri predmetu Penologija.

Kaja Prislan, asistentka za varnostne vede, je izvedla vaje pri predmetih Temelji vodenja in upravljanja varnostnih organizacij, Vodenje in upravljanje varnostnih organizacij, Organizacijsko vedenje in razvoj kadrov, Strateško upravljanje in nadzor varnostnih organizacij, Odklonskost na delovnem mestu, Zagotavljanje varnosti informacij ter Pooblastila in organizacija nadzorstvenih organizacij.

Boštjan Slak, asistent za kriminologijo, je izvedel vaje pri predmetih Kriminalistika, Organizirana kriminaliteta, Kriminalistična metodika, Kriminalističnoobveščevalna dejavnost in kriminalistična strategija, Transnacionalna kriminaliteta, Kriminalistična taktika in metodika ter Preiskovanje izbranih oblik kriminalitete.

Andrej Sotlar, izredni profesor za varnostne vede, je predaval pri predmetih Nacionalnovarnostni sistem, Zasebno varovanje in detektivska dejavnost, Varnostni sistemi in mednarodne varnostne integracije, Zasebno varstvo ter Zasebnovarnostna industrija.

Bojan Tičar, redni profesor za področje prava, je predaval pri predmetih Upravno pravo in javna uprava, Pravna ureditev javne uprave ter Pravni vidiki upravljanja organizacij.

Bernarda Tominc, predavateljica za varnostni sistem, je predavala in izvedla vaje pri predmetih Krizno upravljanje z naravnimi in drugimi nesrečami, Osnove obveščevalne dejavnosti, Varnostni sistemi in mednarodne varnostne integracije, Nacionalnovarnostni sistem, Mednarodno varnostno sodelovanje, Metode obveščevalne dejavnosti ter Policijska dejavnost v Evropi in zagotavljanje reda v urbanih okoljih.

Simon Vrhovec, docent za informacijsko varnost, je izvedel vaje pri predmetih Varnost, zasebnost in zaupanje v mobilnih sistemih, Izbrana poglavja kibernetске varnosti, Računalništvo in informatika v varstvoslovju, Informatika v varnostnih vedah, Zagotavljanje informacijske varnosti v digitalni dobi, Varnost in forenzika kibernetkega prostora ter Osnove informacijske varnosti.

*Zbrali in uredili Saša Kuhar, Urška Pirnat,
Rok Hacin in Katja Eman*

Navodila za avtorje prispevkov v Reviji za kriminalistiko in kriminologijo

Dolžina prispevkov:

1. **Izvirni članki** – izvirni in pregledni znanstveni članki naj obsegajo do 50.000 znakov s presledki. Članki morajo biti opremljeni s povzetki v slovenskem in angleškem jeziku, ki morajo biti identični. Povzetki so praviloma dolgi 15 do 20 vrstic in naj bodo kratka obnova članka. Empirični članki morajo biti strukturirani v zaporedju: teoretična izhodišča, metoda, rezultati in razprava (IMRaD).
2. Prispevki v rubrikah **Zapisi, Iz prakse** ali **Od drugod** ne smejo presegati 30.000 znakov s presledki.
3. **Recenzije, ocene** in **prikazi** lahko obsegajo do 15.000 znakov s presledki.
4. Za dolžino **drugih prispevkov** se je treba dogovoriti z odgovornim urednikom.

Slog in oblika člankov

Članki morajo biti napisani v slovenskem ali angleškem jeziku. Članki v angleškem jeziku morajo biti napisani v britanski angleščini v skladu z APA stilom in obliko. Članki morajo biti lektorirani, vse navedbe, navedene v seznamu literature, morajo biti citirane v besedilu in obratno. Pridobljeno je dovoljenje za uporabo avtorsko zaščitene vsebine iz drugih virov (vključno z internetom).

Naslovi prispevkov in podatki o piscu

Naslovi člankov naj bodo kratki, jasni in sporočilni. Pod naslovom sta navedena ime in priimek pisca. Znanstveni naslov oz. stopnja izobrazbe, delovno mesto ter ime ustanove, v kateri je avtor zaposlen, in njen naslov so navedeni v opombi pod črto.

Prikazi, ocene in recenzije vsebujejo v naslovu podatke o avtorstvu, izvirni naslov dela, slovenski naslov dela v oklepaju (kadar gre za tuje knjige), kraj izida, ime založbe ter število strani. Pisec recenzije je naveden pod besedilom z imenom, priimkom in znanstvenim naslovom.

Pri **drugih besedilih** je pisec naveden na koncu besedila z imenom in priimkom.

Podnaslovi v prispevku

Daljši prispevki naj bodo zaradi preglednosti razdeljeni na manjše smiselne celote s svojimi naslovi. (Pod)naslovi naj bodo pisani z malimi črkami (razen začetnice in imen) in poudarjeno (krepko).

Tabele, grafikoni in slike

Tabele, grafikoni in slike naj bodo izdelani kot priloge na koncu besedila z ustreznimi naslovi. V prispevku pa naj bo označeno mesto, kam sodijo.

Opombe pod črto

Opombe so v besedilu označene z zaporednimi številkami, nadpisanimi na ustreznem mestu in so po enakem vrstnem redu razvrščene pod besedilom. Namenjene so le natančnejšemu pojasnjevanju vsebine dela besedila in ne navajanju vira (citriranju). V besedilu se navaja (citira) v oklepaju, npr. (Maver, 1997: 45) oz. v skladu z APA slogom pisanja znanstvenih člankov. Primeri citiranja in sloga seznama literature so na voljo na spletni strani revije: www.policija.si.

Člankov, ki ne bodo popolnoma v skladu s predpisanim formatom, uredništvo ne bo sprejemalo v obravnavo za recenzijo in morebitno objavo.

Članke za objavo v Reviji za kriminalistiko in kriminologijo uredništvo sprejema na elektronskem naslovu: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si in rkk@policija.si.